
Shepherds Global Classroom

Κέδεϊ-δεϊν-νὰ-nyò Βῆε Hwìqĩ-taba-qè Bě

Dátèqè. Síqíbiìn Géésììn mò nyò nyu Cèè-qè nìà κε

Ɖε βῆ cèèà nō cèè-qè nìà κε múεε, à zà díé βῆ qé cèè-qè-kpò mòà *M Po Jää*, βέ sùkúù mòà Gèqèpóó Báβò Sùkúù κε κè Kádèjè nìà qé Sínsinàti, Òhádyò κεε kùà-nyò βῆò cèè kà κεε mú.

Copyright © 2015 Shepherd's Global Classroom

ISBN: 978-1-943953-05-9

À bédé céè-dèè kpé séin kōin. Nyo dō se kpé bédé bé ɔ ké céè-dè nìà ke mú zain dé hwìè séin dō mú, ɔ hwòin kà pépà-mì bēò mú-zain-zain mɔɔ ɔ neè-kpà kō nyùn-nyùn mɔɔ ɔ píçè dyí-dú-dú mɔɔ ɔ wuɖu kpō-kpō ɔ sèin ké SGC nyí dye nyoò kpé dyìn dé ɔ céè-dè gbo-tò-tò mú hwè. Céè-dè-mì bē kō kō dε-cé-nyò bēò sō-kōún-dyi-po-po bēò céè kà keε dōùn déè nyo dō bēin mú zain. Ti séin bé wa mu à céè-dè-kpò bēò nyo bē nìà xwí-wùdù múε dō dōùn wēε ní, nìí, ɔ nyue ké à bēin kpé bé à ké céè-dè bēò wuɖu kà kò dō bē mú po ɔ kè bé à ké céè-dè bēò bóqó-kpàà dà díé bē dyi toin dεkè. M̄ dyi à jè dyuòè mó mɔɔ m̄ dyi gbo-kpá-kpá dō bédé bó à bì ní, nìí, à dyí-dyuòin-bēò mò: ShepherdsGlobalClassroom.org.

Vósi séin bé à céèà nō céè-dè nìà ke múεε sò dé à Bāsóò-Bàbòò mú. Wa nyu céè-dè nìà ke zō m̀à 2001 ke. M̄ dyi céè-dè nìà ke kùà mú nyùèn mó ní, m̄ me diè à dyi hwè. À bédé céè-dèè kpé séin kōn.

Nyo nyu céè-dèè kpààò keε mò Síàin Múò

Céè-dèè mú-zain-nyò mò
Kótèdè Páin, Inc.
11013 Kótèdè Páin Hwìèè Xwínín
Súòò, IN 47581

Dè Ðe Ðò-ò Bě Bèdèin Dyíe

Tèmèin-dèò Mè-dè-dè kèè Hòdǒ-kpàin-dè bě	4
Ðe-cě-nyò běò kè waà Nàin-nyò běò Hwiè Da-zàin-zàin	5
Cěé-dè Běò	
(1) Gèdèpòò Cée-dèò	9
(2) Ðe bě nyuà Gèdèpòò nyò ɔ jǔà kee mú ke	23
(3) Gèdèpòò dyúádò bédé dú tǎò	33
(4) Ðe bá nǔn-dyù jè dyíe	45
(5) Nàmàǔn	55
(6) Zùù bě	65
(7) Kédéi	75
(8) Pó-pó	89
(9) Ðe bě bá pó-pó dyíe	101
(10) Zùù Hwèin-hwèinò	115
(11) Kédéi-déin-nà-nyòè mú-hwè-hwè	127
(12) Cócìò	137
(13) Sè-ná-sèè Cí-naín	147
(14) Kpáá-dè hwèin-gbo běò	157
(15) Jáà-po-dè bě nì zǒò kíín nyè	167
Dyi-diè-dè bě bá de cě jè dyíe gǒ-jǔ-wùdù bě	177
Cée-dè-mì kǒ kǒ m kè nì taún-kùà bě cée ke	185
Cée-dè-mì bá nì nì Gbo-hwè-cèè-dè dyé jè dyí sòin dé SGC gbo ke	187

Κέδέϊν-δεϊν-νά-νυò βῆῆ Hwìdĩĩ-taba-qe ʼBῆò Tῆmèìn-qèò Mε-dè-dè kèè Hòdǒ-kpàìn-qè bῆ

Tῆmèìn-qèò Mε-dè-dè

Tῆmèìn-qè nìà κε nυυε κέ nυο wó jǎà-qè bῆ βῆ Bábòò tῆmèìn bá à Κέδέϊν-δεϊν-νά-fèèò jè dyíεε múìn nòmò dyíìn, ɔ hwɔìn kà, Gèdèpòò, Κέδέϊν, nàmaũn, pò-pó, kè qe díé bῆ qe. Δε-cῆ-nyòò muε cῆìn kà βῆ ɔ κέ qe-xwa-bĩ-bĩ bῆ nì qé tῆmèìn-qè bῆ múεε dyi bàdàìn nυυ κε. Δε-cῆ-nyòò mu κpé βῆìn βῆ ɔ κέ tῆmèìn-qè bῆ bá Κέδέϊν δεϊν nà jà dyíεε nυο tòò bῆ tῆmèìn.

Tῆmèìn-qèò Hwòdǒ-kpàìn-qè bῆ

- (1) ʼBῆ ò κέ tῆmèìn-qè jῆé bῆ bá Κέδέϊν-δεϊν-νά-νυòè hwìdĩĩ-taba-qe bῆò jèdyíεε cῆ
- (2) ʼBῆ ò κέ Bábòò kũà mú nυùìn kà βῆ ɔ βῆdῆ κpé, κέ ɔ mú qῆè jǎà tῆmèìn-qè séìn sòìn kà κε.
- (3) ʼBῆ ò κέ qe-xwa-bĩ-bĩ vènè bῆ nì qé jǎà tῆmèìn-qè bῆò múεε dyí dyuò.
- (4) ʼBῆ ò κέε múìn wó qe à κέ nυυ βῆ gbo-kpõìn-kpõìn nìà bó à kè Gèdèpòò pũa κεε κέ dúi kuε.
- (5) ʼBῆ à κέ qe bῆ à κέ nυο tòò bῆ tῆmèìn nυε kè hwìè bῆ à κέ kpa qé qe-tῆmèìn-tῆmèìnò múεε dyí dyuò.

Ɖe-cě-nyò běò kè waà Nàin-nyò běò Hwiè Da-zàin-zàin

Hwiè bě nìà ke dè kà Ɖe-tèmèin-nyòò ké ɔ Ɖe-cě-nyò běò Ɖe tèmèin nyu Ɖé hwiè bé ɔ sédèin dyí ké ɔ kpa Ɖe kee mú. Ɖe-cě-nyò běò nàin-nyòò me kpõ bó Ɖe-tèmèin-kà nìà ke gboi bó Ɖe-cě-nyò bě bé wa mó Shepherd's Global Classroomgbo-hwè-cèè-Ɖèò kpõo dyie bìì. Bó nyo tòòbè bé wa se Ɖe bě wa kéà bédé hwè bé wa kéà Ɖe-cě-cěò xwíqíi mue dõo bèin nyee bììee, Ɖe-tèmèin-nyòò me zà wa nìin Ɖe bě wa kéà bédé Ɖé cěé-Ɖèò múee kõ, bé ɔ Ɖǎ ná niin, ɔ ké wa m̀ùn gbo-hwè-cèè-Ɖè kà kò Ɖò nyí.

À dyée kà bé cěé-Ɖè Ɖò-Ɖò séin mu míníti 90 mɔo zi kõ dyí Ɖúùn wě. ɔ mu dyíin nòm̀ùn bé Ɖe-cě-kpòò Ɖò-Ɖò séin ké dyèin kpa s̄ó bé wa ké cěé-Ɖè dyúádò cě. ɔ jũ ké kpoo Ɖò dyi dyèin kpa s̄ó ní, nií, wa mu hwiè bě wa ké kpaa Ɖíé bě jè cèin. ɔ hwoin kà, wa se s̄o-kõún-dyi-po-po Ɖò nyué mu bó kpa s̄ó wa dyèin kà kee mú.

Ɖe-cě-nyò běò Nàin-nyòò Hwiè Da-zàin-zàin

Ɖe-cě-nyò Ɖò-Ɖò séin bédé bé ɔ ké cèè-Ɖè-kpò bá cěé-Ɖè gánáò dyíee Ɖò bédé, ɔ sèin cèè-Ɖè-mì k̄õ k̄õ bé s̄o-kõún-dyi-po-poò ḡõ-jũ-wùdù běò cèè kà kee Ɖòùn.

Hwè bé Ɖe-cě-cěò ké gbo dèee, po Ɖe-cě-nyò běò s̄o k̄õún dyi s̀ìn Ɖé cěé-Ɖèò nyo bě Ɖǎà gbo hwè kee mú. Ɖe-cě-nyò Ɖò-Ɖò me cèè ɔ ḡõ-jũ-wùdù běò s̀ìn Ɖé ɔ dú-xwíníin, ké nyo Ɖò me bó ɔ gbo kpáa. ɔ jũ ké nyo Ɖò m̀ùn se s̄o-kõún-dyi-po-poò mú ziin, m̀ bèin nyue bé ɔ kée dyí Ɖú Ɖe bó ti Ɖèè baƉa (bó míníti 10 xwíníin).

ɔ jũ ké m̀ Ɖǎ wa s̄o k̄õún dyi poe hwo ní, nií, nyí wa cěé-Ɖèò nyo bě Ɖǎà gbo hwèe hwòdõ-kpàin-Ɖè běò, bé ɔ ké waà dyi-diè-Ɖè bě jũ bé wa kée k̄õin kpa. Diè Ɖe Ɖò dyi bá cěé-Ɖè Ɖò-Ɖò séinè hwòdõ-kpàin-Ɖèò jè dyí, bé m̀ ké Ɖe-cě-nyò běò ti nyí bé waké Ɖe m̀ diè kà dyíee jè k̄õin zàin (bó míníti 15 xwíníin).

Ɖé cěé-Ɖèò gbo-dè-dè múee, m̀ me nyue bé Ɖe-cě-nyò běò Ɖò-Ɖò ké Báòò dè bé cěé-Ɖèò tòà jìee wuquún zà. Ɖe-cě-nyò běò me Ɖú ti wè dyí bé wa ké Ɖe Gèdèpòò-wùdùò cè bá cěé-Ɖèò hìqì-kpàò jè dyíee dõò k̄õin dèin (bó Míníti 10 xwíníin).

ɔ Ɖǎ ná niin, nií, m̀ me zà cěé-Ɖèò wuquún bé m̀ kée wáká Ɖò-Ɖò k̄õin zàin. Ɖe-cě-nyò běò Ɖíé bě mu dyè kpé bèin bé wa ké cěé-Ɖèò wáká Ɖíé bě tèmèin (bó míníti 45 xwíníin).

M̀ dyi bě nì kàà dyé ní, ɔ xwíníin mò vòsì Ɖò nì bó ké ɔ taba Ɖe cěé-Ɖèò nìà cèin nyee bá bo Ɖéin. Ké nyo Ɖò me zà vòsìò wuquún Ɖé Ɖe-cě-nyò běò gbo ti bé wa mu bě nìà ke dyèin nye mɔo ti bé wa Ɖǎ cěé-Ɖèò wáká nyɔa gbo hwè ke.

Bě nì kàà [?]tèmèìn nyo dyí kà bé dyi-diè-dè dò nì bó bé de-cé-nyò běò kée jè dój kōin dèin nye. Ti díé bě ní dyi-diè-dè zà céé-dè wáká dya mōò da, ké ti díé bě ní ɔ kpa céé-dè wáká bé ɔ bě hwèà gbo djee kōin. Ké m̄ me diè deò dyi bé de-cé-nyò běò kée gǒ-jǔ-wùdùò jè dój kōin dèin. ɔ se dyiin nòmò bé m̄ ké dyi-diè-dè gǒ-jǔ-wùdùò wa gbo kōin zain gáná cá bó tia mú, hwè m̄ po níín, ɔ jǔ ké dyi-diè-dè dyi céé-dè wáká dō da zàun nì ní.

Đé tèmèìn-dè nìà ke cé-tiín nyee, de-cé-nyò běò dò-dò me tèmèìn nyo bě se de-cé-céò mú niée céé-dè dò mōò céé-dè dè wáká dò kpa mènèin-sǒ mōò zi kō. ɔ béin de-tèmèìn-tèmèìn nìà ke dyúa kpaà dé cóci-gbòò zǒ mōò dé Bábò-cé-kpòò nì dé taà dò múee mú mōò dà kà kò dò. Đé de-cé-céò wáká dò-dò mánáin nyee, m̄ me dya nyuu-dè nìà ke jè de-cé-nyò běò hwìdǐi, ké m̄ me nyí wa ti bé wa ké de wa dǎ nyuee jè cē, ɔ jǔ ké wa dǎ de-tèmèìn-tèmèìn dò dyúa kpa sòin ti bě hwèà céé-dè wáká zìà dyie gboee ní.

Đe-cé-nyò běò me jīin mú bé wa ké "Wuqu bá Jǎà-po-dè běò" jè dyíee wuquún zà dé de-cé-tiò mánáin.

Đé de-cé-ti séin mánáin nyee, m̄ me nyí de-cé-nyò běò dò-dò vòsì dò sòin dé céè-dè bě nìà dǒin múee mú, bé ɔ ké wa taún-kùà jǔ. Hwè bé de-cé-tiò nyo mu bó dyí kòun wēe ké gbo dèee, wa me zà vòsìò wuquún, bé wa ké de bé vòsìò cē bá céé-dè hwìdǐ-kpàò jè dyíee wuqu dǒin gbèi-gbèi bě mú céè. Wa me tèmèìn de wa dǎà céèee de-cé-céò nàin nyòò dyí bó de-cé-tiò nyo mu bó dyí kòun wēe xwíín.

Đé de-cé-tiò mánáin nyee, m̄ me dyàà de-cé-nyò běò hwìdǐi bé wa ké céé-dè nyo mu bó dyí kòun wēe wuquún zà hwè bé de-cé-tiò ké bó nyini (bó míniti 10 xwíín).

ɔ kpa de bé m̄ ké kà nyo běò mu bó de-cé-céò jè gboi kpōò nyuun wēe jè dyédé gbo dè, ɔ hwòin kà ti séin bé wa dyi de-cé-céò gbo ke kè waà sǒ-kòun-dyi-po-po bě kè kà wa nyu nyo bě nì dé píee de tèmèìn nye ɔ kè waà wuqu-dǒin běò céè-céè. ɔ jǔ ké de-cé-nyò dò dyi de-cé-ti běò dò xwa bī ní, níí, m̄ me nyue bé ɔ ké céé-dè nyo ɔ bīà xwaa cē wé-wé, bé m̄ ké ɔ sǒ kòun dyi po, bé ɔ ké wuqu-dǒin gbèi-gbèi mōà taún-kùàò kee céè. Céè-dè-mì kǒ kō bé m̄ ké kà de-cé-nyò běò kùà-sǒ nyu nì kee jè bídǐi céèee nì nō céè-dè nìà ke mú, dé céé-dè hwèin gbòò dúí-jèdèin-naín.

Đe-cé-nyò běò Hwè-da-zàin-zàin

M̄ me zà céé-dè dò-dò wuquún hwè bé bě kée cé-cé gbo dè, bé m̄ ké fònò-hwòdǒ nòmò dyiin bédé béee cé-tiín.

Hwè bé céé-dè dò ké gbo dèee, m̄ me dyé ti bé m̄ ké sǒ-kòun-dyi-po-po dyí dú sòin dé céé-dè nyo bě hwèà gbo djee mú. M̄ me cé dyi-diè-dè bě bá sǒ-kòun-dyi-po-poò dyí bé nì de-tèmèìn-nyòò muà m̄ nyiin nyee nòmò dyiin.

M̄ me dyà nì Bábò kè nì céé-dè céè-dè-kpò bé wa muà m̄ nyiin nye ɔ kè céèin-dè dò ti séin bé nì mu de-cé-céò gbo dyiin nye, bé m̄ ké m̄ mìcùn nìin de bē bídǐi dyi céè bó céé-dè wáún.

Ì me dyé ti bé ò ké vòsì bě wuquún zà, bé ò ké dyi-diè-dè bě bé bě kéà dós kōin dèin nyee gǔ jǔ, ké ò me bèin kpé bé ò ké de séin bé bēè nàin-nyòò mu mún bé bě ké nyee dò nyu.

Đé de-cé-tiò mánáin ní, nì nàin-nyòò mu ò vòsì dò nyīn. Hwè bé de-cé-ti dò ké bó dyí kōee, ò me zà vòsìò wuquún, bé ò ké de bé vòsìò cē bá cēé-dèò hwìdì-kpàò jè dyíee wuqu dōin gbèi-gbèi bě mú céè. Ké ò me tèmèin de ò dāà céèee bēè nàin-nyòò dyí.

Đé tèmèin-dè nìà ke cē-tiīn nyee, ò me tèmèin nyo bě se de-cé-céò mú niēe cēé-dè dò mōo cēé-dè dōè wáká dò kpa mènēin-sǔ mōo zi kō. Ì me nyu de-tèmèin-tèmèin nìà ke dé cócì-gbòò zǔ mōo dé Bábò-cé-kpòò nì dé taà dò múee mú mōo dà kà kò dò. Ti séin bé ò mu nyo dò de tèmèin nyee, ò me cēe jè de-cé-céò nàin-nyòò gbo.

Cě́é-dè 1

Gèdèpòò Cèè-dèò

Cě́é-dèò Hwòdǒ-kpàin-dè bě

Dé cě́é-dè nià ke mánáin nyee, de-cě́-nyòò me béin kpé bé ɔ ké de bě ɔ cě́à kee múin wó, bé ɔ ké wa jè kǒin zain béin. ɔ hwòin kà:

- (1) Fòno-hwòdǒ bě bá nyòun séinè dyí-tèmèin-dè kè dyí-tèmèin-dè jéé jè dyíe
- (2) Kà bé Bábòò dyí-sédéin jèò nyu jǎà jǔe ke.
- (3) Kà wudu bě cě́à dé Bábòò múee nyu dé Gèdèpòò gbo sòin nyee jè múin-wó-wó.
- (4) Xwíníin kǒ jè Bábòò Gèdèpòò wudu jǔ-jǔò xwíníin mò ɔ seà kee dò bédé fòo ke.
- (5) Wudu bě mǎà Zùùò nàin-nàin, se kee dò bédé, kè se de-xwa-bí-bí dò bédé ke.
- (6) Xwíníin kǒ jè Bábòò dǎà hwè, ké dò de dò se bédé ɔ kéà bó ɔ kǒin kpá de.
- (7) Kà bé Bábòò zi de kpauñ mǎo, ké ɔ dòun mò nyòun jǎà-dè běò tèmèin-nyò ke.
- (8) Kà bé Bábòò kpa de dé Kédéi-déin-nà-nyò běò fèè mú wé séin xwíníin nyee.
- (9) Kédéi-déin-nà-nyò běò hwidǐi-tabà-dè bě bá Bábòò jè dyí ke.

De bě bé de-cě́-nyòò bédé bé ɔ ké kǔà gbo po nǒ cě́é-dè nià ke múee dò mò bé ɔ ké de bě se jǎà dǔù-gbo-tò-tò dyi bàdàin kè bé ɔ ké ɔ me bó Bábòò cě́é pū bé ɔ ké see múin wóe.

“Gèdèpòò Cèè-dè”

Dóó-kǒin-dèin-cèè-dè

Cě́é-dè nià ke wáká séin mu gbo dèin dyiin dé cě́é-dèò nyo mǎ dǎ gbo hwèe niin dyi-diè-dè bě kè ɔ hwòdǒ-kpàin-dè běò kǒin-kpa-kpa mú. Kee kà bé cě́é-dèò nyo nià ke mǎà ɔ kíin-kíinò kee, mǎ me zà vósi cě́à dé bídíiee wuduún.

Bě me zà Wédé 119:1-16 wuduún. Bě dèin de bé vósi nià ke cě́ bě gbo bá Bábòò jè dyíee dóó kǒin.

Kàun wèe, bě me pòin dyi bé bě kéà de-cě́-cě́ò dyúa kpa. ɔ jǔ ké bě dyi bě ni kàà dyé ní, níí, bě me diè dyi-diè-dè muà bóe dyúa niin nyee dyi, bé bě kée gǔ-jǔ-wùdùò jè dóó kǒin dèin. Bě dyi bě ni kàà dyé ní, níí, de-tèmèin-nyòò me diè de-cě́-nyòò běò dò dyi bé de-cě́-nyòò ké cèè-dè bě běò tòà jìiee mú gmò, bé ɔ ké vósiò wuduún zà.

Gèdèpòò bé ɔ meà bóqó-kpàà kee mò nyo cɛ̀à kè. ɔ dǎ ɔ miòùn kè xwíníín kǒ jè ɔ meà bóqó-kpàà kee nyoũn dyí tèmèìn. Jaã-dè bé Gèdèpòò dǎà à niìn dyí tèmèìn nyee nyéné mò dyí-tèmèìn-dè. Dyí-tèmèìn-dè-cèè-dè dò kǒ nyéné mò "Wèdèbèdésìò," kee ni dé Bábòò mú, kee à béìn wuquò dyí d́e bé à ké jǎà-dè séin bẽ bé Gèdèpòò dǎà nyoũn dyí tèmèìn nyee jè cɛ̀.

? Dè mò hwiè bèò d́e bẽ kǒ xwíníín Gèdèpòò dǎ ɔ miòùn à dyí tèmèìn nyé?

Dyí-tèmèìn-dèè Dú Kò-kò Bẽ

Sepóedé Gèdèpòò dǎ à jǎàò dyí tèmèìn dé hwiè kò-kò bẽ mú jèee, à cɛ̀ ɔ jè dé hwiè sǒ mú. Wa mò: nyo séinè dyí-tèmèìn-dè ɔ kè dyí-tèmèìn-dè jéé.

Nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè mò de bé à béìn múin wǒò bá Gèdèpòò jè dyí ɔ jũ ké à dyí ɔ mee-dè bèò dya gmò níe. À dyé nyo-wǒ-fònòìn-dè kpa de bèò kè Gèdèpòò kpéò dé kà ɔ nyuà bóqó-kpàò mee kee mú.

À dyi kà Gèdèpòò nyuà nyoũn-dyù mee kee dya gmò ní, nií, à dyuòè dyí kà bé ɔ gǎ ní miò ke. Kà bé à wǒìn kà wuquún dyi, ké à kpáìn de bẽ mò de nòmò dyiìn nyee jè múàũn dyi, ké à dyuò kà deín-dè kè de gbà zain gboi dyíee (à se gbo hwè dé de bèè mú dyeo), kee à dyuòè dyí kà bé à Me-nyòò hwè gbo dé de séin múe. À dyuòè kà bé Gèdèpòò mò nyo bé ɔ poiìn hwiqíi, ké ɔ wùdù nyoũn bẽ gboe, sepóedé à mòùn bédé kpé bẽ nià bóe ní dekè.

Nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè tèmèìn à niìn dyí kà bé Gèdèpòò wùdù nyoũn bẽ gboe, ɔ ná ni jèee, à dyuòè dyí jéé kà bé dyí-tèmèìn-dè jéé béìn niè ke. Sepóedé Gèdèpòò wùdù ní jèee, ɔ fèìn xwa bé cuò-wùdù bẽ ké dé Gèdèpòò gbo sòìn, hwè m po niin, bé cèè-dè ké dé ɔ gbo sòìn nyee.

Dyiìn dé nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè múee, nyoũn bẽ dyuòè dyí kà bé Gèdèpòò dò ni ní, ké wa bédé bé wa ké ɔ wuqu nyue, ɔ kè kà bé wa dǎ ɔ wuqu mú jaɗa ke. ¹ Kee nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè see à gbo cɛ̀ kà à kè Gèdèpòò ké gbo kpòìn nyue. Nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè tèmèìn à niìn dyí kà bé à mó dyí-tèmèìn-dè jééò ní dé à fèè mú ke, sepóedé ɔ tèmèìn à niìn dyí kà bé nyoũn-dyù dǎ nàmàũn nyu, ké wa se "kǎfíá dò bédé" bó waà Me-nyòò dyúa ke, kee ɔ se de à ké nyu báa jè dyíee à gbo cɛ̀.

À dyé Dyí-tèmèìn-dè jéé dé kà wa nyu ma Bábòò cèèè dyiìn dé Zùùò múe ɔ kè dé Kédéi fèè mú. Dyí-tèmèìn-dè jééò zain hwiè bẽ bé Nyo séinè dyí-tèmèìn-dèè mó bé à ké kpaa jè à gbo kǒin: à dǎ buqu ké zaa dǎ à kpõ. Dyí-tèmèìn-dè jééò dè Gèdèpòò me, ké ɔ zain kà nyoũn-dyù nyu Buque kee kè nàmàũn jè kǒin, ké ɔ tèmèìn à niìn dyí kà bé à kè Gèdèpòò béìn bíã zàà ke.

¹ Wóqómà 1:20 cɛ̀ à de bẽ bé à dyuò dyí dyiìn dé bóqó-kpà bé Gèdèpòò meà ke dyà-gmò-gmò múee jè gbo.

Poèn jè hwiđĩĩ ɔ jũ ké ò seó máa dyuò kà bé Báábòò nì kee níe. Ì dyuòè dyí kà bé Gèdèpòò dò nì ke. Ì dyuòè dyí kà bé ò nì fùà-fúá mú dé Gèdèpòò gbo ke. Ì se de ko bó gĩo deín dyíe dyí dyuò. Ì se xwíníín kò jè ò bédèà fèè kee dyí dyuò. Ké ò se kà ò ké Gèdèpòò gbo dyíe nyuee dyí dyuò.

Hwè ké nyo dò tèmèìn ò cèè-dè dò dyí, ké ɔ dá cèè dèò sòìn dé Gèdèpòò gbo bé ɔ ké nì hwiđĩĩ-kpèìn-dè séín bèò gǒ jũ. Má, ò dyuòè kà bé cèè-dè nìà bóe mu de kraun miò dé ò gboee?

Ðe Báábòò Ðá ɔ Jũ Ke

? Ðé Báábòò cè bá ɔ miòùn jè dyí ké? Tò de bè bé Báábòò cè bá ɔ miòùn jè dyí, bé wa tèmèìn nyoũn dyí kà bé ɔ sòìn dé Gèdèpòò gboee hwoìn-dè díe bè.

À me cè de bé Báábòò cè bá ɔ miòùn jè dyíe kíín, níí, à mu de nyue zàse kà bé Báábòò jè mò jàà kee dya gmòùn. Báábòò cèe kà bé ɔ mò Gèdèpòò Wuđuò ke. Ðé Dèè-wùdù Sùàò múe, ɔ cèè dé kpa táázĩìn tã kè zi kǒ kà bé cuò-wùdù bè sòìn ma dé Gèdèpòò gbo, ké wuđu bèò cèe, ké wa dá, “Ké Bounboò cèe ma, ké ɔ dá . . .”² ke. Jízè po Dèè-wùdù Sùàò jè jàà kà bé ɔ mò Gèdèpòò Wuđu ke. ³Nyo bè cèèà Dèè-wùdù Ðièò kee wóìn gbo kà bé Dèè-wùdù Sùàò sòìn dé Gèdèpòò gbo ke. ⁴Nyo bè cèèà Dèè-wùdù Ðièò kee poe ma jàà kà bé Gèdèpòò mò nyo nì ma wa nàín ti bé wa nìà ɔ wuđu bèò cèèèn nyue. ⁵

“[Gèdèpòò] Gma nìà ke mò gma zi de kpauñ bé ɔ tò nyo mò nyo bédèà Kpé séín, ké ɔ mòà Mú-hwè-nyòò, ké ɔ muà cíín kánáá pūee jii ke. ɔ mò Gèdèpòò bé nyo dò séèà dyé dò ke, bé ɔ tèmèìn ma kà nyo ɔ jūee jè nyoũn-dyú kè ínjà bèò dyí ke. Nyo dò séé Gèdèpòò dyúa dyé dò. Gèdèpòò tèmèìn ma ɔ nyo bèò de bè wa béín nyue kee wa dyí; ɔ tèmèìn ma ɔ miòùn nyoũn bè dyí bé ɔ ké wa fèè nyí, kee ɔ se bé ɔ ké wa mú gboò ke. ɔ nyue ma náa bé wa ké Gèdèpòò dyé, bé wa ké cí. ɔ xwíníín mò Gèdèpòò kaà ma ɔ hwòdǒ-dyùàò dyí dé nyoũn-dyú gbo. “(Jós Wésèdè, “Gèdèpòò Gmaò Sò-náín, Ðe bè báa dyíe, kè ɔ Kùà mú-nyùìn-nyùìn”).

ɔ jũ ké nyo dò se de bé Báábòò cèà bá ɔ miòùn jè dyíe jàà po ní, níí, ɔ me gmò Báábòò zàseò dya.

Poèn jè hwiđĩĩ de ɔ jũ ké ò seó má Báábòò jè dyuò fɔc níe. Ì dyuòè kà bé Gèdèpòò mò nyo dò, ké ɔ dyí wùdùè mó ní, ɔ wùdù ní ke. ɔ jèee, ò dyuòè dyí kà bé ɔ fèín xwa bé cèè-dè dò ké dé Gèdèpòò gbo sòìn nyue. Púee, nyo dò tèmèìn ò cèè-dè dò dyí, ké ɔ cèe ò gbo kà bé cèè-dèò sòìn dé Gèdèpòò gbo ke.

? Xwè ò béín dyí dyuòè nyue kà bé Báábòò mò Gèdèpòò Wuđu jéé cá ké? Xwè ò nyue hwiđĩĩ poèn bé ɔ kéò nìe nyu ké?

² ɔ hwoìn-dè bè mò, gmò cèè-dè bèè dya: Nòbà 34:1, 35:1, kè 35:9.

³ Máfiò 5:17-18, Jós 10:35, Máà 12:36.

⁴ Àpòsò 3:18, 2 Pídè 1:20-21, 2 Tímétè 3:16.

⁵ 1 Kòdèíntiò 14:37, 2 Peter 3:16.

‘Bódó-kpàà dà séín bé wa cě bǔ nòmò dyíinò kee nyoŭn bě poe jè jǎà. Ti bé wa po bǔ nòmò dyíinò jè jǎà ké wa táà waà nàmàŭn běò dyíe ní, níí, Gèdèpòò zǐin waà nàmàŭn běò kōin, ké ɔ zǐàin waà fèè gbo. Ðe nyo báún-báún gboee, xwíníín kíín-kíín kǒ jè wa poà Bábòò wuquò jè jǎà kee nià bóè. ⁶

Ké dé nyo bě kè Gèdèpòò bédéà gbo-kpōin-kpōin nye gboee, Gèdèpòò Zùùò wùdù dyiìn dé Gèdèpòò-cèè-dèò mú, ké ɔ nyí wa de-múin-wǒ-wǒ kè de hwòdǒ-kǒ-dè-dè. Kà Zùù Hwèin-hwèinò nyuà Bábòò kǔà mú nyùèn nye nye zàse kà bé Bábòò mò Gèdèpòò Wuqu ke. ⁷

ɔ jǔ ké gbo-kpōin-kpōin dyi bó à kè Gèdèpòò púa nì ní, níí, à dyé kà bé Bábòò tèmèin nyo bé Gèdèpòò jǔe kè kà à kèò kè nyu kǔà nyue kee à dyíe. Bábòò zàin à niin hwìè kǒ mú à ké Gèdèpòò gbo dyie kè hwìè kǒ mú à ké dé ɔ mú nì kánáá pūee da. Ðe nià ke nye zàse kà bé Bábòò mò Gèdèpòò Wuqu ke. ⁸

Kee ɔ jǔ ké òn dyi zàse dò mó, ké ɔ se de bé òn miòun dǎ dyé dé zùŭn wēe ní dé? Nyo bě bé wa biè Gèdèpòò dé hwìè tòò bě múee nyu wa niin zùŭn-dè bě dekè, kee waà zùŭn-dè běò se jǎàò gbo kōin taba. Xwè à béin dyí dyuòè kà bé à niin nyuu-dè běò mò jǎà keé?

 Bábòò bédé ɔ miòun niin zàse dò kà bé de-xwa-bí-bí dò se dé ɔ mú nièè?

Nyo bě bé wa zi nyo-kpò kpáqá-nyo sǐ kōee mò nyo céè zǒò Bábòò, ké wa pàqǎ se ma ná dyí dyuòin cá bó zǒ táázǐin dyúádò kè hǒdèdè hmǎ xwíníín. Ðe à béin hwòdǒ kǒ dèè sòin dé céè-dè nì kà bóee mú ké? À béin máa dyí dūe bé ɔ kéó céè-dè bé de-xwa-bí-bí kè wuqu se gboí hwòin kúqúú nì múee jǔ. Kee à me gmò jǎà-dè bě céèà dà bíqíí bá Bábòò jè dyíee dya. ‘Bódó-kpàà dà kò-kò pàqǎ bě kǒ jè Bábòò cěà kee, nyoŭn bě dǎ dé dyé; kpáá-dè pàqǎ bě kè nyo kúqúú bě kǒ jè Bábòò cěà kee jè mò jǎà dyiìn dé kpáá-dè sùà bě mú; de bě bé Bábòò dá wa mu kpáun wēe kpá ní wéé; ké Bábòò séè ɔ wuqu gbo zǐàin dò. Jǎà-dè bě kǒ jè Bábòò cěà dà kee, céè-dè kà kò dò se wa jè cě. Zàse bēè tèmèin nyoŭn dyí kà bé de Bábòò cěà bá ɔ miòun jè dyíee mò jǎà ke.

À béin de bě bé Bábòò cěà kà bé ɔ mò Gèdèpòò Wuquò kee dyi jaqain dé de mènèin-dò jìl tò-tò mú. À dyuòè kà bé Bábòò mò Gèdèpòò Wuqu jéé ke sepóedé (1) Ðe báún-báún kǒ jè Bábòò cěe dǎ kpá (2) Wuqu séín bé Bábòò cěe bédé dyí-tèmèin-dè kà bé ɔ mò jǎà ke, (3) Bábòò ní zàin wuqu dyí, (4) Bǔ nòmò dyíinò tèmèin nyoŭn dyí kà bé ɔ mò jǎà ke, dyiìn dé de bě bé ɔ nyuee mú, (5) Gèdèpòò Zùùò wùdù dyiìn dé Bábòò mú, ɔ kè (6) Bábòò taba gbo-kpōin-kpōin nià bó à kè Gèdèpòò púa kee bá bo deín.

⁶ 1 Tèsàqónià 1:5.

⁷ Ífisiò 6:17.

⁸ Wédé 119:1-2.

Ɖe ma Gèdèpòò Zùùò Nyo-nàin-nàin xwíníín nye

Bódó-kpàà dà séín bé wa cě bǔ̀ nòmò dyíinò kee nyoŭn bě poe jè jǎà. Ti bé wa po bǔ̀ nòmò dyíinò jè jǎà ké wa táà waà nàmàŭn bě̀ò dyíe ní, níí, Gèdèpòò zǐin waà nàmàŭn bě̀ò kōin, ké ɔ zǐàin waà fèè gbo.⁹

Ké dé nyo bě̀ kè Gèdèpòò bédéà gbo-kpōin-kpōin nye gboee, Gèdèpòò Zùùò wùdù dyiin dé Gèdèpòò-cèè-dè̀ò mú, ké ɔ nyí wa de-múin-wǔ-wǔ kè de hwòdǔ-kǔ-dè-dè.

Ɔ jǔ ké gbo-kpōin-kpōin dyi bó à kè Gèdèpòò pǔa nì ní, níí, à dyéé kà bé Bábòò tèmèin nyo bé Gèdèpòò jǔe kè kà à kèò kè nyu kǔà nyue kee à dyi ke. Bábòò tèmèin à nìin hwìè kǔ mú à ké Gèdèpòò gbo dyie kè hwìè kǔ mú à ké dé ɔ mú nì kánáá pūee à dyi. Ɖe nìà ke nyue zàse kà bé Bábòò mò Gèdèpòò Wuquò ke

? Ɖé à kpàin hwòdǔ ɔ jǔ ké à dyi níin Bábòò mò Gèdèpòò Wuquò ní ké?

Ti díé bě̀ ní, ɔ jǔ ké nyo bě̀ dyi hwòdǔ fò̀nò miò ní, níí, wa poèin hwìdǔ kà bé Gèdèpòò Zùùò mò nyo nìà wa nàin nyè, kee Bábòò nìin hwòdǔ-kpàin-dè̀ò bá kà bé ɔ sò dé Gèdèpòò gboe jè dyíe tòmò xwíníín miò ké ɔ zi ɔ nyo nìà bóee dyi.

“Ɖe séín bě̀ cèè dé Gèdèpòò-cèè-dè̀ò bě̀ò múee, Gèdèpòò mò nyo cě wa. Ké wa nòmò dyíin bó nyoŭn jǎà-dè̀ò bě̀ò tèmèin jè kè de bě̀ wa bǐ xwaa bóí po jè kè de bě̀ se jǎà kee dyi sédèin jè ɔ kè bó nyoŭn náún-po-po bó dyi-sédèin-kà cí jè.”¹⁰

Wuquò mòà “Gèdèpòò mò nyo cě wa” kee xwíníín mò “Gèdèpòò fò̀in ma céè-nyò bě̀ò mú.” Nyo bě̀ò dǔ ma céèin-dè̀ò dyi, ké wa céè ma Gèdèpòò wuquò bídíí dyi dyeo, kee vósi nìà ke hwòdǔ-kpàin-dè̀ò mò Bábòò sòin dé Gèdèpòò gbo. Sepóedé ɔ sòin dé Gèdèpòò gbo jèee, ɔ nòmòà dyíin bó nyoŭn jǎà-dè̀ò bě̀ò tèmèin jè kè de tòò bě̀ nyu jèè. Ɔ kpa de ké ɔ zi de kpa de séín bé nyoŭn-dyù bèin nyue kee dyi.

“M me dyuòè dyi kà de séín bé Gèdèpòò cèe, nyo dò see xwíníín mú zàà bèin dé ɔ miòun nìin fò̀nò-hwòdǔ múe, sepóedé Gèdèpòò wuquò se dé nyoŭn-dyù gbo sòin, kee nyo bě̀ bé Gèdèpòò Zùùò nì ma nàin nyee mò nyo cě ma de bě̀ bé Gèdèpòò mó bé wa ké ma cèe.”¹¹

Vósi bě̀ céèà dé 2

⁹ 1 Pídè 1:25.

¹⁰ 2 Tímítè 3:16.

¹¹ 2 Pídè 1:20-21.

Píqè míεε cēε kà bé Gèdèpòò Zùùò mò nyo nàin ma nyo bē cèè ma kà Báβòò κε. Wa se ma jáà-wùdù bēa cèè dyiin dé wa miòùn nìin fònò-hwòdǒ mú. Sepóεdé Zùù Hwēin-hwēinò nì ma wa nàin dé wa cèè-cèèò mú jèεε, ɔ tēmèin nyoŭn dyí kà bé wa dè ma Gèdèpòò hwòdǒ kō gáná cá dé wa kùàò nyo-nyu mú κε. À me dè Báβòò hwòdǒ kō kà dyúáqò kà à dèa Gèdèpòò hwòdǒ kō κε.

À bēin cēε kà bé Gèdèpòò Zùùò nyo nàin-nàinò mò kùà díin-díin dò kǒ mú Gèdèpòò tēmèin ma ɔ miòùn nyoŭn dyí kíin, hwè ké ɔ poà ɔ miòùn nyoŭn dyí-tēmèin-tēmèinò cèè-dè kō kè. Báβòò mò Gèdèpòò wuquò gbo-hwè-hwè.

Sepóεdé Gèdèpòò Zùùò mò nyo nàin ma Báβòò cèè-nyò bēò jèεε, à bēin cēε kà bé Báβòò sòin dé Gèdèpòò gbo, ké ɔ kè cèè-dè kà kò dò se hwòin nye. Gèdèpòò mò nyo nàin ma Báβòò cèè-nyò bēò jèεε, Báβòò mò Gèdèpòò wuqu gáná cá, hwè rí po níin, wuqu séin cèèa déε múε.

Xwě Gèdèpòò Zùùò Nyo Nàin-nàin Nyu Ma Niè Ké?

? Dé mò hwìè bēò díé bē kǒ xwíníin nyo bē cèèa Báβòò κεε wǒ ma Gèdèpòò jáà-wùdù bēò hwè kéwa dyi ma kà wa cèè ké?

Ti díé bē ní nyo bē poèn kà Gèdèpòò Zùùò nyo ma kùà nyue κεε jè hwìdǐi. Xwě Gèdèpòò nyo ma ɔ jáà-wùdù bēò cēε hwè bé nyo bēò dyi ma kà wa bídíi dyi cèè nyòmò dyiin nyé? Dε kíin-kíin bé à me dyuò dyí bá kà Gèdèpòò nyo nyoŭn bē dε bē dyí tēmèin nye jè dyíεε mò, ɔ nyue dé hwìè kò-kò bē mú. Gèdèpòò ní nyo kùà dé hwìè dyúáqò mú. ¹²

“Dèè-wùdù Sùàò kè Dèè-wùdù Ìièò wuqu bēò mò Jáà-wùdù kui-kui bē bé wa sòin dé Gèdèpòò gbo κε. Wa wáká séin sòin dé Gèdèpòò gbo, ké wa séin poìn dyíò mò kpódó-dyùà dyúáqò se κεε dò bédé, ké ɔ seà kō-po-po dò mó dεε. ɔ mò fònò-hwòdǒ-wùdù bē sòin dé dycún, bé nyo bē bé wa fònò hwòdǒ, ké wa cē dε, ké wa hwè míεε cèè ma κε.” (Jǒó Wésèdè, dé ɔ cèè-dè mà Dèè-wùdù Ìièò Jè Kōin-zain-zain) nyεε mú.

Ti díé bē ní Gèdèpòò wùdù ma nyoŭn bē gbo dé wuqu zoo mú, kà ɔ nyo ma kà Mózzè gbo wùdùε κε. ¹³Ké ti díé bē dε ní ɔ wùdù ma nyoŭn bē gbo dé dya-dya mɔɔ dyí-tēmèin-dè bē mú, ké wuqu nià bóε cèè-nyòò dè ma wa με. ¹⁴Ti dòè baqáin, Gèdèpòò wuquò wáká díé bē bé ɔ miòùn cē ma wáqáá cá, bé nyo bēò cèè ma kà κεε mò dyè wuqu bé ɔ kè Éézùdùè-nyò bēò dè ma kà, bé “Gèdèpòò miòùn cèèin ma kà ɔ jii-dyùàò κε.” ¹⁵Gèdèpòò tò ma ɔ wuquò díé bē bó dε jéé bē jè kà ɔ nyuà cèèè dé Éséqò kè Ìivédékò ɔ kè Nòbà-cèè-dè bēò múε. ɔ hwòin kà “Ké Bounbòò cēε ma, Mózzè gbo, ké ɔ dá.”

¹² Híibúqúú 1:1.

¹³ Éséqò 33:11.

¹⁴ Bó dyí-tēmèin-dè bē bé nyòñ bē dyéε zase bē jèεε, gmò Dànyá Wuqu-kpà7 kè 8, ɔ kè Wèdèbèdésìò dà pàqáa dya.

¹⁵ Ditòwáqánámè 9:10.

Bábòò ní bī ɖe xwa: Wuɖu nià ke xwíníín mò “ɖe-xwa-bī-bī ɖò se ɖé Bábòò mú ni fɔɔ” Wuɖu séín bé Bábòò cɛe mò jǎà. Kà bé Gèdèpòò ní tómsà se, ké ɔ ní bīà ɖe xwa, ¹⁷hwèké Bábòò mò Gèdèpòò Wuɖu kee, níí, à poe jǎà kà bé ɖe-xwa-bī-bī ɖò se ɖé Bábòò mú ni fɔɔ ke. ɔ jǔ ké nyo ɖò dyie cɛ kà bé Bábòò béin ɖe-xwa-bī-bī bɛ béɖée sepóedé nyoŭn-dyù bɛ mò nyo céèè ma jè ní, níí, ɖe bé 2 Píɖè 1:21-22 cɛà bá Zùù Hwèin-hwèinò nyo nàin jè dyíee jè me ni ɔ hwiɖíí. Zùù Hwèin-hwèinò ni ma bó nyo bɛ céèè Bábòò kee gbo. À dyi Zùù Hwèin-hwèinò nyo nàin jè dya gmò kà Bábòò nyuà cɛe ní, níí, à dyée kà bé Bábòò gànàò mò Gèdèpòò wuɖu, ké ɖe-xwa-bī-bī ɖò se ɖé ɔ mú niè. ¹⁸

Ɖe-xwa-bī-bī ɖò se ɖé Bábòò céè-céè mú ni ɖekèè?

Hwè bé màzìin ké zǔò céè-ɖè céè kpǎi dúee, wa céèin zǔò Gèdèpòò-wùdùò sɔ. Kǎŭn wɛe, à se céè-ɖè bɛ bé Pòò kè Àzédya mɔɔ Mózè céèin ma kà sɔ kee ɖò dyée béin ɖe. Céè-ɖè-kpò zi táázìin kɔ bɛ bé wa céèà ɖé ti sùà mú ɖé Hííbúɖúù-wùdù kè Gíɖíi-wùdù múee, wa béɖé bó zain gbo méné-méné bɛ, ké à se dyuò cá ɖe bé wuɖu jééò ké ma jǔe. Kee wɛé kee, zain gbo bɛò se dyí búá bé wa kée nyu bé Bábòò tèmèin-ɖè ɖò ké kee béɖé. Sepóedé à dyuòè kà bé céè-ɖè sùà bɛò se ma kee ɖò béɖé, ké wuɖu bɛ se dyí séɖéin nyee se ma dyí vò ɖé wa mú ke. ɔ jèee, à dyuòè dyí kà bé à béin wuɖu séín bé Bábòò cɛe hwòdǒ kɔ dèè ke.

 Xwɛ à nyue dyuòè kà Bábòò bé wa céèin kà sɔ ti pàɖǎ xwíníín nyee se kee ɖò béɖéé?

 Xwíníín kò kò bɛò nyé kò jè nyo ɖíé bɛ ɖá ɖe-xwa-bī-bī nià ɖé Bábòò mú ké?

Ɖé kǔ jè nyo ɖíé bɛ poin kà hwiɖíí kà bé ɖe-xwa-bī-bī nià ɖé Bábòò múee ké?

Nyo ɖíé bɛ ɖá Bábòò béɖé ɖe-xwa-bī-bī ɖée mú, sepóedé wa se dè bé Bábòò sò ke mɔɔ ɖe ɔ ké jǔ jéé cáa dyi dyuò jè.

Bábòò nyùin wuɖu bɛ bé nyoŭn-dyù béin múin wǔɔ wàɖà kee kùà mú. ɔ hwòin kà, vósi ɖò cɛe kà bé dyódóò ni dyóòò mú kpáa muéni nye. À dyuòè kà bé bóɖó-kpàò mò nyo ni mú táɖáin, kee ɔ se dyódóò ke. Kee nyo bɛ bé wa dyuòè náa dyíee niè cɛíin ke káná pū kà bé dyódóò dyá, ké ɔ mu bíɖíi ke, ké m see cɛe béin kà bé à bī ɖe xwa ɖé ɖe nià ke mú ke, sepóedé kà à nyue dyée kee, kǎà à nyuà me dèè nyèèè kè.

À po wuɖu ɖíé bɛ dyiin ɖé nóó mú, ké à ɖá, “tolo bɛò sòin daí kà báɖá-dyù bɛ nià ke,” mɔɔ “cu bɛò ni xwa-gbǎ baɖauñ.” Ɖe bɛè ní kpá ná jéé cá, kee à wùdùin nóó mú pū.

¹⁷ Tátò 1:2.

¹⁸ Máfiò 5:18.

Céè-céè bédé hwìè kò-kò bĕ. Nyo bĕ céèà Báábò kĕe díé bĕ céè ma dĕ díé bĕ, ké wa dá ma nyo bĕ bĕ Gèdèpòò Zùù se ma nàin niè bĕ wa kĕe dya gmò bó wa bìi. Nyo bĕ nì ma bó ké wa gmòin ma céè-dĕ bĕ bĕ nyo bĕò céè ma kà kĕe kōin. Dĕ nià ke se nyue béin bĕ Báábò ké se dĕ Gèdèpòò gbo sòin. Gèdèpòò nàin ma nyo bĕò dĕ wa céè-céè gánáò mú, bĕ dĕ mánáin ní, Báábò gánáò ké ma ɔ Wuɖu jŭ.

Nyo díé bĕ poèn hwìdĭi kà bĕ Báábò zĭàin wuɖu gbo dĕ ɔ dà díé bĕe, kĕe wa bédé bĕ wa kĕe dya gmò nòmò dyiin. ɔ hwòin kà, Đúù 8:26-27 kĕ Mára 5:1-2 cĕe à gbo kà bĕ Jízè kánáin ma gáa bédé zùù gbà dò dyie. Kĕ Máfìò 8:28 m̀ùn cĕe à gbo kà bĕ gáa bédé zùù gbà s̀ dĕè Jízè kánáin ma kà dyi bó ti dyúádòa múè. Dĕ nià ke se wuɖu-gbo-zĭàin-zĭàin. Đúù kĕ Mára se cĕ kà bĕ gáaò mò ma gáa dyúádò nyènĕe ke. Dĕ wa nì ma kà dya gm̀ùn jĕé kĕe mò gáa bĕò nyo bĕ nyòn séin dyuò ma dyi dĕ gbĕèò mú ke. ɔ jŭ ké nyo dò dyi wuɖu bĕ dyé dĕ Báábò mú ké wa se gboi hwòin ní, níí, nyoò me bó fúàà bĕ ɔ kĕe xwíníin mú zà kà ɔ nyue dyée ke, kĕe ɔ me dú ti dyi bĕ ɔ ké dĕ wuɖu bĕò kpàin hwòdĕe múin ẁ nòmò dyiin hwè.

Báábò nì bó Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕò bìi

? Dĕ mò hwìèò díé bĕ k̀ xwíníin Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕ me nyùn Báábò k̀à mú ké?

Báábò nyí à Gèdèpòò gmaò. Gmaò se dĕ bĕ ɔ ké à pòin nyĕ, kĕe ɔ zàin à kà Gèdèpòò mó bĕ à ké cíe nyue da. Gèdèpòò gmaò zàin nyo bĕ Gèdèpòò jŭe à da. Gèdèpòò gmaò kíjíí-sí-tò me nyu à nìin, sepóedĕ à mó bĕ à ké nì kà Gèdèpòò nyuà niè ke. À me dĕbĕ Gèdèpòò gmaò mú, sepóedĕ à dĕbĕ ɔ miòùn mú jĕ. Wédĕ 119 m̀à Báábò wuɖu-kpà bĕ ɔ t̀m̀ò boún ké ɔ zìà ɔ wuɖu-kpà t̀ò séin dyíe cĕe kà bĕ nyo mò Gèdèpòò biè-nyò kĕe bédé bĕ ɔ ké Gèdèpòò gmaò jĕ múà̀n dyi kpàin nyĕ. Nyo bĕ ɔ dĕbĕ Gèdèpòò múe mu baà̀n, bĕ Gèdèpòò ké ɔ hwòdĕ-dyùàò gbo zĭàin, bĕ ɔ ké cí kà Gèdèpòò nyue mó ke. ɔ se xwa fĕin bĕ nyo bĕ ɔ dĕbĕ Gèdèpòò múe ké se Gèdèpòò m̀ó-dĕ nyue mó ke.

“Dĕ à cĕà kĕe nià bóè, ɔ mò, s̀in ti bĕ Jízè kĕ ɔ àpòsò bĕò ké z̀ò kà bóqò-kpàà k̀ niĕe, à sĕe zù̀n-dĕ kà kò dò béin nyue bĕ nyo-kpò dyúádò kpeé-kpeé mo c̀ci-nyò bĕò ké pó bó Gèdèpòò-wùdù hwĕin-hwĕinò wáún we dò dyé dò. À sĕe Gèdèpòò mú-hwĕ-dĕ kà kò dò nì náa dò dyé dò f̀ bó Gèdèpòò-cĕè-dĕ hwĕin-hwĕin bĕò wáún.” (Jĭin Àmínìsì, dĕ ɔ céè-dĕ m̀à “Gèdèpòò-cĕè-dĕ bĕò jĕ Bódq-bódq”) kĕe mú.

Gèdèpòò wuɖuò mò ce. Àpòsò Pídĕ cĕe à nìin gbo kà bĕ bóqò-kpàà nì tíe-kpò mú dĕ zù̀n, kĕe Gèdèpòò wuɖuò mò ce ké ɔ nì à nàin nyĕ. ¹⁹ ɔ mò ce ké ɔ fàin à hwìèò kōin. Nyo dò se bédé bĕ ɔ ké f̀nò-hwòdĕ bĕ béin Gèdèpòò wuɖuò hwĭ zàin nyĕe dò kíjíí sí. Zùù Hwĕin-hwĕinò se nyo dò nàin béin hwè bĕ ɔ ké dĕ bĕ Báábò dá ɔ se dyi sédĕin nyĕe nyu.

Gèdèpòò wuɖuò mò à zù̀n-dĭi-dĕ. Đii-dĕ dĭ-tò tĕmĕin nyo dyi kà bĕ nyo dycò wódq

¹⁹ 2 Pídĕ 1:19-21, Wédĕ 119:105.

mú ke, ké Kédèí-dèín-nà-nyòò mu Gèdèpòò wuquò moun kà dyú-pèdè mósà nèè-nì ke. ²⁰Kà Kédèí-dèín-nà-nyòò mu de hwèin niin nyee, kàà o mu jàà-dè bē bá Gèdèpòò dyíee múin wóuñ niin, ké wa mu dé o xwíníin muun vèin kà dyú-pèdè nià dji-dè bé o kùmù bñin nyee dje cèíin nyee. ²¹ Kédèí-dèín-nà-nyòò me nyí o miòun zùun-dì-dè mósà Gèdèpòò wuquò kee wé séin xwíníin.

Bábòò mò à dyí-zìin-dè, ké Nwó-nàmàun se à de dò bñ nyee béin. À bédé bé à ké à toun-vòin-dò kè à gàsía bé Zùu Hwèin-hwèinò nyùain kùà mú bó à bìi dé Gèdèpòò wuquò múee dyí dú. ²² Jízè jùin ma mú-dǔ-dǔ séin bé Nwó-nàmàun nyu ma kà o bñee Gèdèpòò wuquò gǔ. ²³

Gèdèpòò wuquò mò jàà, ké à bédé bé à kée gǔ jǔ. Jízè poèn ma báá-dè-dyùà bē bé nyo dò bá ma kee dyí. ²⁴Báá-dè-dyùà djí bē se ma me, sepóedé bóqòò se ma dyiin nòmò jè. Kà à mu Bábòò wuquún zàun wēe, à bédé bé à ké o jàà-wùdù bēò nyu, bé à ké baà, bé Gèdèpòò kée nyu bé à fèèò ké bo tòdò dyiin dé o wuquò mú.

Sepóedé Bábòò mò Gèdèpòò Wuquò jèee . . .

O se súá kpáa béin mwo ké o jè se dyi zie béin. O kpá nyoñn séin gbo dé dà séin kè ti séin.

O mò de bé o tèmèin Gèdèpòò mós-dè nyoñn dyí ke, kà bé Gèdèpòò seà o wuquò gbo zìain béin mwo ké o seà o hwòdǒ mós-dè gbo zìain béin nyee.

O mò de bé o tèmèin nyo kà nyo ké fèè nòmò dyiin cíe nyue, kà bé Gèdèpòò mósà à me-nyòò kee nyíà o à niin bé o kèà à hwìè da zàin nyee.

O bédé de séin à bédé bé à ké dyi dyuò bé à ké pó, kè bé à ké dé Gèdèpòò mú nì ke.

À cè de sòin dé pásòdò gbo o kè sòin dé cóciò tèmèin-dè bēò mú dyeo, kee à se fònò-hwòdǒ dò béin Gèdèpòò wuquò hwí zàin nyee dyi kpǒo béin, sepóedé o wuquò báin wuqu séin kōin.

Zùu Hwèin-hwèinò nyue ké à wó Gèdèpòò wuquò múin nòmò dyiin, ké o nyue ké à nyu de bé wuquò cèe.

? Gèdèpòò nì wùdùñ ke, o jèee, à me dèè hwòdǒ kǒ kà bé de dò béin bó Bábòò kōin kpáa deèè?

²⁰ 1 Peter 2:2.

²¹ 1 Kòdèíntìò 3:2.

²² Ìfísìò 6:17.

²³ Máfìò 4:3-4.

²⁴ Lúu 8:11-15.

Bábòò dǎ hwèè?

Sòin ti bé àpósò hwèin gboò dǎo zǎo méε, púεε, cóci-nyò bǎo dyuòè ma dyí kà bé Bábòò dǎ hwè ke. Cóci-nyò bǎo se ma céè-dyèdè kà kò dò bǎ dyí dú bé wa kée Gèdèpòò wuquò dǎin pū, keε wa dyuòè ma dyí kà bé Gèdèpòò zùùò nàin ma nyo díé bǎ, ké wa céè ma céè-dè bǎ bé wa bédé Zùun-krè ke. Céè-dè bǎ bé wa kpǎa dyi, bé o mǎa Gèdèpòò wuquò keε zi de kpaurí mǎo jèεε, céè-dè tòò séin bé nyo bǎ céè bó deεε se de kpa bé wa ké o dyèin.

Bá Dèè-wùdù Sùàò nǎin céè-dè bǎo jè dyíεε, cóciò kpǎo céè-dè bǎ bé Éézùdùè-nyò bǎo dè zǎo kà dyíεε jè dyi. Wa kpǎo ma Dèè-wùdù Dìèò nǎin céè-dè bǎo dyi dyiin dé hwè bǎ nǎa ke mú: Sepóedé céè-dè bǎo cǎ ma àpósò bǎo jè, sepóedé wa poε ma jáà kà bé céè-dè bǎo kpa ma de mǎo ke, sepóedé cóci-nyò bǎo kpǎo ma céè-dè bǎo jè dyi, sepóedé wa dyé ma Dèè-wùdù sùàò kpéin mǎo ké wa nyùèn ma kǎa mú jè o kè sepóedé wa kpǎo ma Dèè-wùdù Dìèò tèmèin-dè bǎo dyi, ké wa se ma tèmèin-dè kà kò dò mó de bóε wáun jè.

Gèdèpòò nǎ wùdùen ke jèεε, wa béin de dò bó Bábòò kǎin poε deè? O se xwa féin bé wa ké de díè dò céè de, bé o ké de kpa, bé o kè Bábòò nyo à bédéà kǎun wεε ké hwòin. O hwòin kà, nyo dò se de kà kò dò céè bǎin bé o kée de bé àpósò bǎo céè zǎo kà keε wáun néin, sepóedé àpósò bǎo se nǎ de jèε. Hwè mǎo po níin, cóciò se céè-dè kà kò dò dyi kpǎo béin de bó Bábòò wáun dé bóqó-kpǎa dà séin dò.

Gèdèpòò-wùdùò dǎ hwè, ké o dòn bǎin nyoün pòen, ké o bǎin nyue bé nyoün ké Kédéi-déin-nà-fèè cí. ²⁵De dò se de kpa, ké de dò se dyiin nòmò de bé wa kée Bábòò wáun néin, sepóedé o dǎ gbo hwè, ké de séin bé à móεε nǎ dé o mú. Nyo bǎ cǎa kà bé wa nǎ dyí-tèmèin-dè díè bǎ dyéé nyoεε, de wa me nyueε mǎo, wa me dú ti dyí bé wa ké dyí-tèmèin-dèò nyo bé Gèdèpòò dǎa wa nyíεε cǎ. Wa mu dé de séin bǎ bé wa móεε dyéin, ké o mu wa dyí gmòun, ké wa se de xwa bíε mu.

De bǎ céèà dé gbòqòò nǎa dà bídíie múεε, de-cé-nyò bǎo dò béin jè kǎin zain.

De-xwa-bí-bí bǎ mǎo ké dyi bàdǎin nyoε

Kpé bé Bábòò bédéεε jè Cǎ-cǎ

Dé mǎo nǎ kpé hwèin gboò ké? Kédéi-déin-nà-nyò pàdǎ cǎε kà bé Bábòò mǎo waà kpéò ke, keε wa mǎoün nǎin móó-dè bǎ dè wa hwiqíi mǎo ké o zi Bábòò móó-dè dyí. Nyo dò béin de dò dya gmòò bé o kée cǎ kà bé o se de gbà ke, sepóedé o seε hwiqíi pòin kà bé o mǎo de

²⁵ 1 Timétè 3:14-16.

gbà ke. Nyo dò béin de gbà dò nyue bé ɔ kée cē kà bé deò se de gbà ke, sepóedé ɔ dyi deò nyuín, ɔ ní bédé kee dò dé ɔ hwòdǒ bǔ jè. Nyo nyuà náa kee niè nyueh bé ɔ miòun niin mós-dè ké kpé hwèin gbòò bédé, bé Bábòò ké se kpèò bédé.

Ti dòè baqáin, Bábòò jè hwo nyo dò kpéi miò sepóedé nyo tòò bē kùin ɔ hwòdǒun jè. Ké ti dòè baqáin, Gèdèpósò-wùdùò cē de dò ké nyoò see dyi kpō, sepóedé nyo díé bē dáin wa miòun Kédéi-déin-nà-nyò bēee mòun see dyi kpō jè. ɔ sí Kédéi déin-nà-kpèdèò nyo bé nyo báún-báún nià nyueh nyee kíqíí. Kédéi-déin-nà-kpèdèò nyo bé nyo báún-báún qàà kōin pòin nyee jè me ni à hwiqíí.

Bábòò cē-cē bó xwíniín se de kraa jè

Bábòò mú déè tèmèin-dè nòmò kōin séin ni. ɔ mò nyo bédé gǔ-jǔ-wùdù hwèin gbòò bó dòin-zà-zà séin bá jǎà tèmèin-dèò jè dyíe. Kee wéé kee, ɔ se dyiin nòmò bé nyo bē ké Bábòò cē sepóedé wa mós bé ɔ ké waà tèmèin-dè bēò zàse nyu jè dòn pū. Wa ní nyùin Bábòò kǔà mú kà bé ɔ mò waà zùùò qii-dè ke. Kee wa nyùen kǔà mú bé wa kée nyoün dyí tèmèin kà bé wa mǔè dò mòun dǎ de xwa bíe. ɔ nòmò dyiin bé à ké à tèmèin-dè bēò mú zain kè bé à ké wa bá bo déin taba dyiin dé Gèdèpósò-wùdùò mú. Kee wéé kee, hwiè nià bóe dòn kǔ mú dé à dyi Bábòò kǔà mú nyùen mós ní, níí, à mu à múàò xwáqáún sèin. ɔ mò múà bé à muà bédéin ɔ jǔ ké à dyi Bábòò kǔà mú nyùin dyiin dé Gèdèpósò búin-xwéin-xwéin mú níe.

Nyo díé bē zà Bábòò wuquún ti bé de dò kpō wa hwòdǒ, ké wa niè dée dyi móun wē. ɔ me ni à hwiqíí kà bé xwíniín kǔ jè à cēà Bábòò kee mò bé ɔ ké à jǎà-dè bēò tèmèin kè bé ɔ ké de bē à bí xwaa dyí sédèin jèe. À me bó de bē bé Bábòò dá à me nyuee kōin wàin bé à ké ɔ dà bē bé ɔ dáin à de nòmò kōin bē dè à hwiqíie nyéniín nyee wuquún zà dòn pū. Ti díé bē ní de Gèdèpósò mós bé ɔ ké à bìi nyu bó zèè kee mò bé ɔ ké à de bē mò jǎà kee tèmèin mós bé ɔ ké de bē à bí xwaa dyí sédèin bó à bìi.

De bē céèà dé gbòdòò nià dà bíqíie múee, de-cē-nyò bēò dò béin jè kōin zain.

De bē bé Se-dè-tèmèin-nyò bēò bí xwa ke

Biè-kpòò díé bē cēe kà bé wa po Bábòò jè jǎà ke, kee wa dú de kà kò dò dyí bé ɔ ké waà kpé hwèin gbòò jǔ. Wa dá wa dòn dyuò Bábòò jè kōin zain, ké wa nyùin tèmèin-dè bē mós wuqu jéé bē bé wa dòn bédéee kǔà mú. Waà tèmèin-dè jéé bēò jè se de Bábòò mú céè.

Wa bédé wa niin Gèdèpósò-cèè-dè kà kò dò bó Bábòò wáún. Wa cēe kà bé nyoün se Bábòò hwòdǒ kǔ dèè béin, sepóedé wa dǎ Bábòò wuqu-dù kò-kò bē mú po, ké wa dǎ de díé bē xwa bí dée céè-céè mú jèe.

De wa kpàin hwòdǒ dé waà fònò-hwòdǒ séin bēa múee mò kà bé Bábòò se gbo hwè, ké

o se Gèdèpòò wuḍu ke. Nyo bẽ ni náa dú de kà kò dọ dyí bé o ké waà kpé hwèin gbòò jũ.

Ḍe-cě-nyò bẽò séin me zà “Hwìqĩ-dè bẽò” jè wuḍuún kra sǎ.

Hwìqĩ-taba-dè bẽò keà kè

Bábòò mò Gèdèpòò Wuḍuò. Gèdèpòò nàin ma nyo bẽ céè ma kà Bábòò ke, bé wa ní kò ḍà ma de ḍò xwa bĩ jè. Ḍe séin à bédé bé à ké dyí dyuò, bé à ké nàmàun xwaún buè kè bé à ké Gèdèpòò dyí dyuòee céè dé Bábòò mú. Bábòò mú déé à jǎà tèmèin-dè bẽò sò, ké o mò à kpé hwèin gbòò. Kédéi-déin-nà-nyòò me cě Bábòò wé séin xwíníin, bé o ké Gèdèpòò dyí dyuò nòmò dyíin, bé Bábòò ké o dyí-gmòin-dè kè o zùun-qì-dè jũ.

Ḍe-tèmèin-nyòò me nyí de-cě-nyò bẽò ḍò-ḍò vósi bẽ céèà dé bíqíiee dyúáqò bé o kée cě. Hwè bé de-cě-tìò nyo mu bó dyí kòun wèe ké bó nyiniiee, nyòò me zà vósiò wuḍuún, bé o ké de xwáún-xwáún ḍò bíqíi céè bá de vósiò cě bá de tèmèin-dè nià ke bá dyíiee jè dyí.

Vósi bẽ bé de-cě-nyò bẽò keà wuḍuún zàa keà kè

Wédé 119:33-40, Wédé 119:129-136, Nóó 30:5-6, Wèḍèbèḍésìò 22:18-19, Máfiò 5:17-19, 2 Tímétè 3:15-17, 2 Pídè 3:15-16

Cěé-dè nià ke dyíá dyúa muèh niin, nií, de-cě-nyò bẽò ḍò-ḍò me zà dé tèmèin-dè ḍò mɔɔ tèmèin-dè ḍòè wáká ḍò, bé o kée nyo bẽ se de-cě-cěò mú niiee tèmèin. O bèin de-tèmèin-tèmèin nià ke nyue dé cóci-gbòò mú mɔɔ dé taà ḍò mú mɔɔ dà kà kò ḍò. Ḍe-é-nyòò bédé bé o ké dà bẽ nià ke ḍò ti dyéin bé o ké dé nyo bẽò de tèmèin.

Cèè-dè qíé bẽ bé ò bèin wuḍuún zàa ḍekèc

Dókéwèḍè, Dèbé S. *Kédéi-déin-nà-cèè-dè*. Násivée:
Bódómà kè Hómà, 1995.

Gèdèpòò Céè-dè

Dyi-diè-dè bĕ ké m̄ gbo kpá bó dε cĕ jè κε

1. Δέ mò nyo séínè dyí-tèmèìn-dè ké?
2. Hwièò nyé k̄ xwíníín Gèdèpòò tèmèìn nyoŭn dyí-tèmèìn-dè jéé dyí ké?
3. Jǎà-dè bĕò nyé dyí-tèmèìn-dè jéé tèmèìn nyo dyí, bĕ nyo séínè dyí-tèmèìn-dè se nyo dyí tèmèìn nyé?
4. Δé Bábòò dǎ ɔ jŭ ké?
5. Xwíníín mènĕìn-dòò nyé tèmèìn nyo dyí kà bĕ Bábòò mò Gèdèpòò wuɖu jǎà ké?
6. Δé k̄ jè Bábòò nòmàà dyíín bó nyoŭn jǎà-dè bĕò tèmèìn jè kè dε bĕ wa bĭ xwaa bóí po jè kè dε bĕ se jǎà κεε dyí sédĕín jè ɔ kè bó nyoŭn náún-po-po bó dyí-sédĕín-kà cí jè ké”?
7. Xwĕ Bábòò nyu Gèdèpòò Zùùò nyo nàin-nàin mε dèè, bĕ ɔ tèmèìn nyoŭn dyí kà bĕ gàa bĕ céè ma kà Bábòò κεε se ma dε dò xwa bĭεε ké?
8. Hwiè bĕò nyé Gèdèpòò nyùìn ma kŭà mú dĕ ɔ Zùùò nyo bĕò nàin-nàin mú ké?
9. Δέ mò wuɖu màà Bábòò sòìn dĕ Gèdèpòò gboo κεε xwíníín nyé?
10. Δέ mò Bábòò se κεε dò bédĕò xwíníín nyé?
11. Δέ mò dε-xwa-bĭ-bĭ dò se dĕ Bábòò mú nioò xwíníín nyé?

Cĕĕ-dĕ 2
Đe bĕ nyuà Gèdèpòò Nyɔ ɔ jũà kee mú ke

Cĕĕ-dĕò Hwòdǒ-kpàin-dĕ bĕ

Đe cĕĕ-dĕ nìà ke mánáin nyee, de-cĕ-nyòò me béin kpé bé ɔ ké de bĕ ɔ cĕà kee múin wó, bé ɔ ké wa jè kōin zain béin. Ɔ hwòin kà:

- (1) Xwíníin kǒ jè Gèdèpòò dyí-dyuò-dyuò kraà de mìo ke.
- (2) Kà bé Gèdèpòò mò de séin me-nyò jèee, ɔ kò bó de séin ɔ meà kee gboe.
- (3) Đe bĕ nyuà Gèdèpòò nyɔ ɔ jũà kee múe, xwíníin kǒ jè ɔ m̀à nyũn-dyù, ké ɔ m̀à zùù, ké ɔ muà cĕin kánáá pũ, ké ɔ nìà nyɔ tā mú, ké ɔ bédéà kpé séin, ké ɔ nìà dà séin, ké ɔ ní zīàin gbo, ké ɔ dyuòà de séin dyí, ké ɔ hwèà mú, ké ɔ sédèàin dyí, ké ɔ dèbèà nyɔ séin mú ke.
- (4) Kà de bĕ nyuà Gèdèpòò nyɔ ɔ jũà kee múee d̀ò-d̀ò nyu de kraa dé gbo-kpõin-kpõin nìà bó à kèò kè pũa kee mú ke.
- (5) Kà Bábòò nyu Gèdèpòò kpé séin bédé jè dya gm̀òò ke.
- (6) Hwìdĩi-tabà-dĕ bĕ bá Gèdèpòò jè dyíe.

Đe bĕ bé de-cĕ-nyòò bédé bé ɔ ké k̀à gbo po n̄ cĕĕ-dĕ nìà ke múee d̀ò mò bé de-cĕ-nyòò ké kà Gèdèpòò biè-kà d̀ò-d̀ò bĕ nyu de kraa kee jè múin wó, bé ɔ ní kǒ de de xwa bĩ dé kà ɔ nyu wa jè múin wó kee mú.

“Đe bĕ nyuà Gèdèpòò Nyɔ ɔ jũà kee Múe”
Dóó-kõin-dèin-cèè-dĕ

Đe-cĕ-nyòò bĕò dǎ cĕĕ-dĕ zìà dyíee n̄in s̄-k̄ũn-dyi-po-poò dyí dúe hwo ní, n̄i, m̄ me diè wa de bĕ dyi s̄in dé cĕĕ-dĕò hwòdǒ-kpàin-dĕ bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dĕ bĕ wa ké kōin kra kee dyi diè. N̄i, wa me zà cĕè-dĕ n̄à dà bídííee wuquún.

Bĕ me zà Àzédya 40 wuquún. Bĕ dèin de bé Gèdèpòò-wùd̀ù n̄à ke cĕ à gbo bá Gèdèpòò jè dyíee jè dóó kōin.

Kàũn wĕe, bĕ me p̄in dyí bé bĕ kéá de-cĕ-cĕò dyúá kra. Ɔ jũ ké bĕ dyi bĕ n̄ kàà ? dyé ní, n̄i, bĕ me diè dyi-diè-dĕ muà bóe dyúá n̄in nyee dyi, bé bĕ kée ḡ-jũ-wùd̀ù jè dóó kōin dèin. Bĕ dyi bĕ n̄ kàà ? dyé ní, n̄i, de-t̄m̄èin-nyòò me diè de-cĕ-nyòò bĕò d̀ò dyi bé de-cĕ-nyòò ké cĕè-dĕ bé bĕò t̀à j̄ííee mú gm̀ò, bé ɔ ké v̀s̄iò wuquún zà.

? Đé kǒ jè ɔ m̀à de vènè cá ɔ jũ ké nyɔ d̀ò dyi Gèdèpòò jè múin wó m̀o ɔ se Gèdèpòò jè múin wó ní ké?

Nyé mò Gèdèpòò ké? A.W. Tóózòtèmèìn à nììn dyí kà bé dyi-diè-dè nìà ke zi de kpauñ miò ke ti bé ɔ cɛ̀à, bé ɔ dyí nííń, "M̄ poe jǎà kà bé de-xwa-bī-bī d̄ò se dé jǎà-tèmèìn-dè b̄èò mú niè, ké m̄ poe jǎà kà bé nyo d̄ò se Gèdèpòò jǎà-dè b̄èò b̄ɛ̀ nàìn béìn nye. "²⁶Jízè c̄ɛ̀e ma Sèmédìà-màà nì ma kà bó ní-bìò wīín nyee gbo kà bé Sèmédìà-nyò b̄èò se ma nyo wa nì ma kà bièñ nyee dyí dyuò ke. De mò de kpa de miò dé nyo d̄òè f̄èè múee mò bé ɔ ké Gèdèpòò dyí dyuò. Gèdèpòò dyí-dyuò-dyuò mò Gèdèpòò biè-biè bé à nyuà kee hìdì-kpàò. ɔ jũ ké m̄ se nyo bé Gèdèpòò j̄ɛ̀e jè múín w̄ó ní, níí, m̄ bī de xwa miò dé de séín mú.

De séín b̄ɛ̀ bé à béìn Gèdèpòò dyí poèn nyee d̄ò se dyí búá bé ɔ ké Gèdèpòò dyèìn, sepóedé ɔ jè tòmò xwíníín miò ké ɔ zi à séín dyí v̄èìn. Bábòò se à de mò Gèdèpòò xwíníín j̄éé kee jè gbo c̄ɛ̀e dyè m̄òùn, kee de bé Bábòò c̄ɛ̀e à gbo dé ɔ mú dà séín nyee mò kà Gèdèpòò nyu niè ke kè kpé bé ɔ bédéee jè. Jénésì-cèè-dèò c̄ɛ̀e à gbo kà bé Gèdèpòò me ma dycò kè bódó-kpàò, dyódqò kè dènèò kè dènè-ménéé b̄èò kè báá-dè b̄èò kè nimii b̄èò, hwè ké ɔ me ma nyoñ-dyù ke. Bábòò tèmèìn-dè kíín-kíín b̄ɛ̀ nìà ke jè nì wáqáá cá: Gèdèpòò mò nyo me de séín b̄ɛ̀ bé wa nìà ke. ɔ j̄ee, ɔ kò bó mee-dè séín gbo, sepóedé ɔ miòùn se de b̄ɛ̀ bé ɔ meà kee d̄ò.

Kee wuqu pàqǎ tòò b̄ɛ̀ céè dé Bábòò mú bá Gèdèpòò jè dyí. Bábòò-dyuò-nyò b̄ɛ̀ dǎ de b̄ɛ̀ nyuà Gèdèpòò nyo ɔ j̄ùà ke múee dú po, ké wa dǎ wa d̄òín mú po. À se de b̄ɛ̀ nìà ke séín dyí dyuòè béìn dyììn dé à de-múín-w̄ó-f̄ònò-hwòd̄ò wè bé à bédéà kee mú. Kee kà A. W. Tóózò nyuà à hwìq̄ii dyàà kee, ɔ dǎ ɔ nyo wè bé à dyuò dyí bá ɔ jè dyíee, à béìn k̄ùà gbo poe dé zùñ, ké ɔ mu dyíín nòmòùn bó à mòà Kédéì-déín-nà-nyò b̄èò kee bìì, ké ɔ mu à zùùò kpéí pouñ. Kee à kp̄ò de b̄ɛ̀ céèà dé bíq̄ii bá Gèdèpòò jè dyíee dyí. Wa mò de b̄ɛ̀ bé Gèdèpòò c̄ɛ̀e ma bá ɔ miòùn jè dyí dé Bábòò mú kà bé wa mu ma kpáùn w̄ɛ̀, ké bó xwíníín nìà bóe j̄ee, à dyuòè kà bé de b̄èò mò jǎà ke.

De b̄ɛ̀ nyuà Gèdèpòò nyo ɔ j̄ùà ke múee díé b̄ɛ̀ keà kè

De b̄ɛ̀ bé à muà céè-dè nìà ke mú c̄èìn bá nyo bé Gèdèpòò j̄ɛ̀e jè dyíee see séín, kee ɔ mò ɔ nyo zi de kpauñ b̄ɛ̀ bé à bédé bé à ké dyí dyuò ke.

? De b̄ɛ̀ nyuà Gèdèpòò nyo ɔ j̄ùà ke múee nyé b̄ɛ̀ m̄ béìn d̄òín mú poe ké?

Gèdèpòò mò Nyñ-dyù. De nìà ke xwíníín mò Gèdèpòò mò nyo bé ɔ nì c̄íéń j̄éé cáké ɔ f̄ònò hwòd̄ò, ké de puà ɔ, ké ɔ bédé m̄óó-dè ke. M̄ se kpé bé Gèdèpòò bédéà kee kpé kà kò d̄ò dyí poèn béìn. M̄ se ɔ kpéò kpé bé ɔ nìà déè d̄úú b̄ɛ̀ múee dyí poèn béìn, sepóedé ɔ mò nyo me de séín, ké ɔ nyu de b̄ɛ̀ xwai, ké ɔ dyuò de séín dyí, ké nyu de ɔ mó nyue dyie, ké ɔ só ɔ nyuu-dè séín dyí, ké ɔ wùd̄ù nyoñ b̄ɛ̀ gbo.

? Xw̄é Gèdèpòò jè mu ma niè nyuùn dé à gbo ɔ j̄ũ ké ɔ se ma nyoñ-dyù ní dé ké?

²⁶Zùù Hwèìn-hwèìnò dyí-dyuò-dyuò, 10.

Sepóedé Gèdèpòò mò nyoũn-dyù jèee, ɔ nyue ké gbo-kpõin-kpõin nià bó à kèò kè púa kè. ɔ jũ ké ɔ se ma nyoũn-dyù ní, níí, à seó má à baà-wùdù běò dé ɔ gbo tòě mu. ɔ jũ ké ɔ seó má nyoũn-dyù ní, níí, ɔ seó má xwa fěin mu bé ɔ hwòdò kéó má dyi dè mɔɔ bé ɔ hwòdò kéó má dé dei kpá.

Gèdèpòò mò Zùù. "Gèdèpòò mò Zùù; ké nyo séin mu ɔ bièin nyee me biè ɔ dé zùũn ɔ kè dé jãà mú."²⁷ Sepóedé ɔ mò zùù jèee, ɔ nyue ké gbo-kpõin-kpõin ni bó à kèò kè púa dé zùũn, ké ɔ nyue ké à bèin kpé bé à ké ɔ biè. Baà-baà kè Gèdèpòò biè-biè se bóqó-kpàà de běò dyí bá, ké ɔ se kpé bé ò bédé dà bóqó-kpõe mɔɔ hwo jéé qò mɔɔ còci-gbòò nyo kò mú ò bièin Gèdèpòò kee dyí bá. De bě nià ke bèin de kpaa bé wa ké à gbo kpá bé à ké Gèdèpòò biè jè múaũn dyi kpáin qòun pũ, kee Gèdèpòò biè-biè se de bě nià ke qò dyí bá.

Sepóedé Gèdèpòò mò zùù jèee, ɔ cèe à gbo kà bé à me bó hwoin-dè kà kò qò nyue bó ɔ wáun wě. ²⁸ Gèdèpòò mò zùù jèee, à se ɔ dyée bèin, ²⁹ ɔ sèin ké ɔ dú dye kpódó-dyùàò nyo kò mú ɔ bèin ɔ miòun nyoũn dyí tèmèin nyee dyí hwè. ³⁰ Sepóedé à de-múin-wó-wó bá Gèdèpòò jè dyíee biè dyí miò jèee, ɔ jũ ké ɔ dyi ɔ miòun à dyí tèmèin dye mòun ní, níí, à bèin cèe ke kánáá pũ kà bé nyo qò sèe Gèdèpòò dyé qò gáná cá ke. ³¹

Gèdèpòò mò Sè-ná-sèe Gèdèpòò. Ti qò se bó ni bé Gèdèpòò ké se ma ni ke, ké ti qò se bó niè mu bé ɔ ké se ni dee; Gèdèpòò se gbo-dè-dè qò kè mánáin-hwèin-naín qò bédé. ɔ nyéné bé ɔ dá dé à gboee mò M MÒ NYO M JŪÀ KE, ³² Ké Jús dè ɔ me kà bé ɔ mò nyo nià, ké ɔ ni ma, ké ɔ mò nyo kèà dyie, ké ɔ mò Kpé-séin-bédé-Gèdèpòò. ³³ Sòin sè-ná-sèe ti ké sè-ná-sèe ti gbo muue, ɔ mò Gèdèpòò. ³⁴ Biè-kpòò díé bě bédé xwai-nyuu-dè bě bá waà gèdèpòò běò wódó-wè bě jè dyí, kee jãà Gèdèpòò mò nyo bé ɔ muà cíin kánáá pũe.

Gèdèpòò mò Gèdèpòò dyúádò bédé dútã ke. ɔ mò jãà kà bé Bábòò cèe kà Gèdèpòò ni dyúádò ke, kee tèmèin-dè nià kè cèe kà bé Gèdèpòò dyúádòò bédé dú tã, ké wa poin dyíò mòà Gèdèpòò dyúádòò kè. Gèdèpòò ni dyúádò nyènèè, kee dé ɔ ni-ni gánáò múee, ɔ mò nyo tã. À se Gèdèpòò dyúádòò bédé dú tãò jè múin wóò bèin gáná cá dyeo, kee à see cèé ni kà bé wa mò nyo cè kpáun tã, ké wa qò-qò séin nyu de dyúádòò ke. De à nià cèin nyee mò, Gèdèpòò ni dyúádò, kee, ɔ cí dé nyo tã mú. Sepóedé Bãò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò wa séin bédé de bě nyuà Gèdèpòò nyo ɔ jũà ke múee ní jèee, à bèin wa qò-qò séin Gèdèpòò qáin, ké à bèin wa qò-qò bièe.

²⁷ Jús 4:24.

²⁸ Éséqò 20:4-6.

²⁹ 1 Tímètè 1:17.

³⁰ Jénésì 18:1, Àzédya 6:1.

³¹ Jús 6:46, Jús 1:18, Éséqò 33:20.

³² Éséqò 3:14.

³³ Wèdèbèdésìò 1:8.

³⁴ Wédé 90:2.

Gèdèpòò bédé Kpé séín. Gèdèpòò béin de séín o mó nyue dyie nyue. "À Gèdèpòò nì dé dycún, ké o nyu de séín bē bé wa dè o hwiđiie."³⁵ O se sèin-naín dò kò, sepóedé o mò mú-hwè-nyò, ké o nyu de séín bé o dá o mu nyuùn wēe ní. Đe dò se mú kàmà bó Gèdèpòò bìl mwo o se dyí-gbò-dè dò bédé. "Bounbo Gèdèpòò mu de séín wuđuí kòùn bó sè-ná-sèè tiín."³⁶

? Đé o kpa dé à gbo bé à kée dyí dyuò kà bé Gèdèpòò bédé kpé séín nyee ké?

Đe nà ke mò de kpa de mío dé à gbo, sepóedé à dyuòè dyí kà dé à gǎ-dyé-dyé bēò múee, o "béin kpé bé o ké à de séín bé à mu o zòin mwo bé à mu jè hwiđi pòin nyee, à nyí, bé o ké kō zi dyiin dé kpé bé o nà kùà nyueí dé à múee mú ke."³⁷ Ké o jū ké de se dyí-sédéin-hwiè xwíniín nì bó à bìl ní, níí, à dèè hwòdō kō kà bé Gèdèpòò mu o wuđúò mú dyiin bó à bìe. À béin baà bé à kée hwòdō kō dè kà bé Gèdèpòò béin à bìl fùà-fúá-dè séín dyí sédéin ke.

Gèdèpòò nì dà séín. Dè bé Gèdèpòò ké se niie dò se nì, ké kpáá-dè dò se o dyí vièè béin. "Bounbo cēe, ké o dá, dycún mò ní zèèò dè-naín, ké bóqó-kpàò mò ní bo-siín-naín."³⁸ O mò Gèdèpòò bé o meà bóqó-kpàà ke, ké o kpéò se mánáin-hwè-ti dò kò. Bounbo dá, "Nyo dò béin o miouùn m dyí vièè, bé m ké se o da dyée béine? Má, m nì dé dycún dà séín kè bóqó-kpàà kō dàséine?"³⁹ Đe nà ke xwíniín mò Gèdèpòò dyuò à hwòdō-kpò-dè bēò kè à fùà-fúá-dè bēò dyí. O niè à gbo cēiín dekè kà bé nyo dò se Gèdèpòò dyí vièè béin, mwo nyo dò se nàmáun dò nyue béin bé Gèdèpòò ké se o dyé ke. Đe séín wáqá dyóqóún dyi wáqáá dé o gbo, ké de dò se o dyédédè dyí viè. ⁴⁰

Wuđú mòà "M mò kee tèmèin nyo mò nyo muà cēiín kánáá pū, ké o dòn mòà Gèdèpòò, kee jè nyo dyí.

O jèee, m dèè hwòdō kō kà bé Gèdèpòò dyúáqò nà ke mò nyo kò de séín wuđuí ke.... Ké m poe jǎà kà bé Gèdèpòò mòà nyo séine Bǎ kee ní nyu de dè o hwiđiie dòn pū, kee o bédé sè-ná-sèè kpé bé o ké de séín nyu kè ti o mó nyue dyie o kè kà o mó nyue dyie. O dòn kō de séín bē bé o meà kee wuđuí.

Dyiin dé o kpedeè-dyiin-nòmò-nòmò múee, o me ma bóqó-kpàà kè dycò o kè de séín bē nà dé wa mú ke." (Jó Wésèdè, "Đé o Cèè-dè o céèà bó Wóqóún Kíáqè-còciò bìiee mú").

Gèdèpòò ní Ziàin Gbo. Nyo dò se ti bé Gèdèpòò ké ma Gèdèpòò jūee dyí dyuò, ké mu Gèdèpòò jūùn kánáá pū. ⁴¹ Biè-kpòò díé bē poe jǎà kà bé Gèdèpòò sèè de hwè kee, kee Bábòò cēe à gbo kà bé dé o nì-nì gánáò kè de bē nyuà o Gèdèpòò múe kè o hwòdōè gbo-po-dè bēò múee, Gèdèpòò se gbo zǎin béin nyee. ⁴² O dèbè deín-dè mú, ké

³⁵ Wédé 115:3.

³⁶ Wédèbèdésìò 19:6.

³⁷ Ifisìò 3:20.

³⁸ Àzédya 66:1.

³⁹ Jèdèmádyà 23:24.

⁴⁰ Hìibúqúù 4:13.

⁴¹ Jíin 1:17.

⁴² Mádéka 3:6.

o nyé de gbà mú kánáá pū. Sè-ná-sèè Gèdèpòò bé o tèmèìn kà o miòùn Mózè dyí, bé o dyi níìn M MÒ kee mò M MÒ ke bó zèè, ké o mu M MÒ jùùn kánáá pū, ké o se gbo zìàìn béìn, ké o mò hwòdǒ-fòndò-nyò kánáá pū, ké o bédé kpé séìn, ké o hwè mú, ké o sédèìn dyí, ké o nòmò kpedèìn, ké o mò jàà-nyò. Nyo o jüε déè o jü kánáá pū, ké o zō bèò se jèdèè béìn.⁴³

Gèdèpòò Dyuò de sééìn Dyí. "O de-múin-wǒ-wǒ se sèìn-naín kò."⁴⁴ Gèdèpòò se nyo bé o ké de cè ke, sepóedé o dyuò de séìn dyí. Gèdèpòò séè nyo dò gbo de dò cè dò, ké nyo dò se o náùn poe béìn. ⁴⁵ Gèdèpòò dyuò de mu kpàùn dé dyúa kee dyí, o jèεε, o dyèìn de séìn bè bé wa kpá kee ti hwè ké wa kpáà kè.⁴⁶

 Dè o kpa dé à gbo bé à kée dyí dyuò kà bé Gèdèpòò dyuò de séìn dyíεε ké?

Gèdèpòò dyí-dyuò-dyuò mò o hwòdǒ-fòndò-fòndò bé o tèmèìn kà nyo dyí dé o de séìn me-meò múε kè dé o gbo-po-dè bá nyoñn-dyùè pó-pòò jè dyíεε dyí-dyuò-dyuò. ⁴⁷ Sepóedé o dyuò de séìn dyí, ké o wǒ de séìn múin, ké o dyuò de mò de nòmò dyíìn bé o ké nyuεε dyí kánáá pū. À dyuòè dyí kà bé de Gèdèpòò mó bó à bìεε mò de kpa dèò kánáá pūε, sepóedé Gèdèpòò wǒ de séìn jè múin pùdùéé cá, ké o dyuò kpáá-dè séínè gbo-wódó-dè dyí.

Gèdèpòò Hwè mú. Gèdèpòò dǎ o miòùn me dè kíín kà bé o hwè mú ke. Kpáá-dè-cè-nyò Àzédya cè zǒò Gèdèpòò jè ti pàdǎ xwíníìn, ké o dǎ "Éézùdùèè Mú-hwè-nyòò." Ìnjà bèò páná mú bó o dyúa kánáá pū, ké waqá "M hwè mú, M hwè mú, M hwè mú."⁴⁸ Gèdèpòò mú-hwè-hwèò mò ma o biè-bièò hìdì-kpà: "Wa me bàìn o nyéné gǎ-gǎ vènèò, sepóedé o hwè mú."⁴⁹ Gèdèpòò hwè mú dé hwiè séìn mú gáná cá. Dε séìn bé o nyuεε mò dèìn-dè, ké de gbà dò se o búìn xwèìn béìn, ké o se de dò xwa bíε béìn. Gèdèpòò mú-hwè-hwèò tèmèìn nyo dyí kà bé à se de kpa bé à ké o biè o jü ké à se gbo zìàìn dyíìn dé o jíájèò mú níε. ⁵⁰ Gèdèpòò hwòdǒè mótó-dè mò bé à ké mú hwè kà o miòùn nyuà níε ke. "Kee de séìn bè bé bè mu nyuùn wεε, kee dò ní dǎ bé o ké bè bú ní kà Gèdèpòò bé o dǎà bèεε seà kee dò bédéε."⁵¹

Gèdèpòò Sédèìn Dyí. Gèdèpòò nyuu-dè séìn sédèìn dyí kánáá pū. O dyí-sédèìn-sédèìnò sòìn dé o mú-hwè-hwèò mú. ⁵² O nì-nì gánáò mò dyí-sédèìn-dè nyu-nyu. O kpō o wuquò kōin kánáá pū, ké o ní tó mó se.⁵³

⁴³ Wédé 102:27.

⁴⁴ Wédé 147:5.

⁴⁵ Àzédya 40:13-14.

⁴⁶ Wédé 139:4.

⁴⁷ Wédé 104:24, Wódómà 11:33.

⁴⁸ Àzédya 6:3.

⁴⁹ Wédé 99:3.

⁵⁰ Àzédya 6:5.

⁵¹ 1Pídè 1:15-16.

⁵² Ditòwádánámè 32:4.

⁵³ Nòbà 23:19, 2 Sámíò 7:28.

? Ɖé kǝ jè Gèdèpòò mú hwè jèò kraà ɔe ɔé à gbo ké?

Gèdèpòò mú-hwè-whèò mò ɔ gmaò hiɔi-kpà, ké ɔ mò kǝà bǝ à bédé bé à ké ɔ bìi nyue ɔ kè kǝà bǝ à bédé bé à ké à mǝè bǝ bìi nyuee jéèò. Ɖ dè ɔ gmaò dyi ɔé dyí-sédéin-sédéin mú, ké ɔ nyí nyo bǝ kpǝ ɔ gmaò dyiee péè-dè, ké ɔ tò nyo bǝ se ɔ gmaò dyi kpǝee gǎ kǝ. Gma nià ke dè nyo bǝ ni gǎ dyéin nyè kè nyo bǝ kǝ hwòdǝ kpá ɔé ɔeiee hwòdǝ dyi, kee ɔ po à náún ɔekè kà bé nyo mò nyo nyu ɔe gbà kee, ɔ mue gǎ dyí dyéin nyè. "Bounboò dyi zaa wǝ po ní, ɔ po poe wǝ dyí-sédéin-kà kánáá pǝ."⁵⁴Kà nyo séin kǝà-sǝ nyu niè kee, kǝà ɔ mu wa péè nyuùn."⁵⁵Sepóedé à séin mu bó Kédéi wǝ-pòin-naínò dyi nyànaùn."⁵⁶

Gèdèpòò ɔébè nyo séin mú.Ɖe bǝ nyuà Gèdèpòò nyo ɔ jǝà ke múee, ɔ nyo nià ke zi ɔe krauñ miò. Poèn hwidǝi kà ɔ muó má wìi niè nyuùn ɔ jǝ ké Gèdèpòò dyiò má kpé séin bédé, ké ɔ dyiò má ɔe séin dyí dyuò ɔòùn pǝ, ké ɔ seó má à mú ɔébè níe! Ɖ jǝ ké Gèdèpòò dyiò má mú, ké ɔ dyiò má dyí sédéin ɔòùn pǝ, ké ɔ seó má à mú ɔébè ní ɔé ké? Kee Gèdèpòò kpé búá dyí ké ɔ hwè mú dyeo, kee ɔ ɔébè à mú. ⁵⁷ Gèdèpòò po ɔ mæe-ɔé séin bǝò mana kǝ.⁵⁸Hwè m po níin, ɔ po nyoũn-dyù mama kǝ dyiin ɔé ɔe nòmò dyiin séin bá fèè dyiee à nyí-nyí mú, ké ɔ nyu à bìi bóɔó-kpàà nòmò dyiin bé à kée kǝ cí ɔé múà mú.⁵⁹Bó nyo bǝ bé wa ɔébè ɔ mú ké wa biè ɔ ke bìiee, ɔ po ɔe séin bá fèè dyiee mana kǝ bó wa bìi.⁶⁰Ɖ jíájèò kè ɔ wìiò kè ɔ hwòdǝ-ku-kuò ɔ kè ɔ gidǝi po à mana kǝ sepóedé bó ɔ ɔébèin-ɔébèinò jè. ⁶¹

Gèdèpòò zi bóɔó-kpàà mú ɔébèin miò jè, ɔ tò ma ɔ Dyú-gàà dyúáɔòò, bé nyoũn séin mu ɔ hwidǝi tabaùn wǝe ké se mé, kee wa ké sè-ná-sèè fèè bédé.⁶²Bó à nàmàũnbǝò kè Gèdèpòò gbo-vǝ-vǝ séin bǝò wáún wǝe, ɔ wìiò nyue ké ɔ ɔá à niin bé à ké ɔ gbo dyi dyiin ɔé Jízè,mò nyo bé ɔ tòà bé ɔ kèà sáa-zàin-ɔé jǝ bó à nàmàũn bǝò jèee mú.⁶³Ti bé Jízè ni ma bó kóɔósiò kǝee, ɔ tèmèin ma à niin dyí kà bé ɔ ɔébè à mú ke, ɔ mò ɔébèin-ɔébèin bé ɔ dyiin kà wìi múin bó à bìie."Ɖ se ɔe bé à ké ma Gèdèpòò mú ɔébèè, kee ɔ mò nyo ɔébè ma à mú, ké ɔ tò ma ɔ Dyú-gààò, bé dyiin ɔé ɔ múee, Gèdèpòò ké à nàmàũn bǝò kǝin zǝin."⁶⁴Gèdèpòò ɔébè nyo séin mú, m seé kǝ dyòò-kùò nyo wa bédéee, mɔɔ ɔe bǝ wa béin nyue ke mɔɔ kpé bǝ wa bédé dà bóɔó-kpàà kǝe, ké ɔ nyo-kǝin-zǝin-zǝinò mò bó nyo séin bìi. ⁶⁵ Ɖ jèee, Gèdèpòò mó bé à ké nyo séin mú ɔébè, bé à ké ti dyé bó nyo

⁵⁴ Wédé 19:9.

⁵⁵ Wóɔómà 2:6.

⁵⁶ Wóɔómà 14:10.

⁵⁷ Ɖúù 18:19, Wédé 119:68.

⁵⁸ Jénési 1:22, 28.

⁵⁹ Wédé 8:4-6, Wédé 23, Wédé 36:5-10, kè Wédé 103.

⁶⁰ Wóɔómà 8:28.

⁶¹ Ìfisiò 34:6, Ìfisiò 1:7, 2:4-5.

⁶² Jǝó 3:16.

⁶³ 1 Jǝó 2:2.

⁶⁴ 1 Jǝó 4:10.

⁶⁵ Wóɔómà 2:11, Jǝin 2:1-5.

séin nyu à ɔe gbà búεε kōin zīin jè. ðèbèin-ðèbèin kè nyo müè dō kōin-zīin-zīin mò bě ké ɔ nì Gèdèpòò dyú bēò kō. ⁶⁶

Gèdèpòò me à kà ɔ miòùn nyuà niè ke. À mò nyoŭn-dyù, ké ɔ mò Gèdèpòò dyεo, keε à kèò kè hwoin bó ɔe tòò séin bé ɔ meà keε gbo. ɔ me à nòmò dyiin bé à ké ɔ dyí dyuò kè bé à ké ɔ biè ɔ kè bé à ké ɔ mú dèbè. ɔ me à niin bó ɔ miòùn bìi. Ké kà Àgósiniin nyuà à hwiðii dyàà keε, fò-fò dō se à bìi niè béin fɔo, ɔ sèin ké à bédé dyε fò-fò dé Gèdèpòò mú hwè. ðe dō se bóqó-kpàà kō nì bé ɔ ké ɔe kpa bé ɔ ké Gèdèpòò dyèin nye, ké ɔ dònùn dé à bédé bé à ké dya dè. ɔ se xwa fèin bé à ké hwòqð-dyi-dè-dè dyée béin dà kà kò dō ke, ɔ sèin dé Gèdèpòò dònùn mú. Dyiin dé ɔ jíjèò múεε, ɔ béin à gbàà, bé ɔ kéε nyu bé à ké ɔ dònùn biè, bé à ké ɔ hwòqð kō dè kà bé ɔ mò à Dyoún Bǎ ke, bé à ké ɔ mós-dè nyu dé ɔ séin mú dé à fèè mú.

 À mós cóci-gbò bē kè ɔe tòò bē bé à ké kǔà mú nyùin dé à Gèdèpòò biè-biè mú keε?

Ðε-xwa-bī-bī bē bé m ké dyi bàqàin nye: Gèdèpòò biè-kàbèè ɔe-kpa-kpa jè múin-wó-wó dé hwìe se dyí sédèin nyeε mú

Gèdèpòò mò Zùù, ké à bédé bé à ké ɔ biè dé à niin zùùò mú. ɔ xwíiníin mò à se cóci-gbò bē kè cóci-gbò múin-dè-dè bē ɔ kè baqaa-dè bē mó hwè bé à ké Gèdèpòò biè. ɔ xwíiníin mò à béin Gèdèpòò bièε ké à se bédé bé à ké ku-kōin-dè bē à nyuà xwai hwoin kà, kódu hwuqu aba-tabà kè beqe-beqe ɔ kè céè-dè wuquún zà-zà keε nyu wéé hwè bé à ké Gèdèpòò biè ke.

À se bédé bé à ké Gèdèpòò biè dyiin dé ɔe bē nià ke mú wé-wé dyεo, keε wéé keε, wa nòmò dyiin bé à ké wa kǔà mú nyùin dé à Gèdèpòò biè-biè mú. Sepóεdé à mò nyoŭn-dyù ké à bédé nyoŭn-dyù-kpòqð-dyùà bē, ké à cí dà bóqó-kpàà kō jèεε, à mó hwìe bē kò mú à ké à Gèdèpòò bièin nyeε ní.

Sepóεdé à mó hwìe bē kō mú à ké à Gèdèpòò bièin nye ní jèεε, Gèdèpòò zàin à hwìe bē kō mú à ké ɔ bièin nyeε da. Dèè-wùqù Sùàò zàin à hwìe bē kō mú à ké Gèdèpòò baà dé cóci-gbòò múεε da. Ké à bédé hwìe bē kō mú à ké nío-kpá-kpá kè kòmíð dī-dī kè beqe-beqe kè baà-baà ɔ kè Bábòò wuquún zà-zà dōin mú poe nyeε sòin dé Dèè-wùqù ðièò mú. Hwè m po níin, Bábòò mò à kǔà-mú-nyùin-dè dé à biè-biè mú.

Nyo díé bē kpō bó Gèdèpòò biè-kà jéé dō jè gboi mío. Wa poèn hwiðii kà bé ɔ mò hwìe dònùn kō mú nyo béin Gèdèpòò bièè dyí-sédèin-kà ke. Kà wa nyuà wa niin biè-bièò páún poe keε ní zīàin gbo, ké wa seé kō kebì nyo tòò bē me biè Gèdèpòò dé hwìe kà kò dō mú ke.

⁶⁶ Máfìò 5:43-45.

Nyo díé bĕ m̀ùn poèn hwìdĩi kà bĕ hwìè bĕ kǒ mú nyo bièìn Gèdèpòò kĕe bĕìn gbo zĩàìn gáná cá kĕ. Ǿ me nì wa hwìdĩi kà bĕ à m̀ó hwìè bĕ kǒ mú bĕ à kĕ à Gèdèpòò dya dè kè bĕ à kĕ Ǿ mú dĕbĕ Ǿ kè bĕ Ǿ d̀òn dĕ à kĕ biè kĕ. Ǿ jũ kĕ nyo d̀o dyi Gèdèpòò biè dĕ hwìè bĕè d̀ò mú ní, nìí, Ǿ me b̀óo dyi táà, Ǿ sèìn kĕ Ǿ dyé dye hwìèò nyo kpa dĕ miòkĕ Ǿ bédĕ kpàìn-hwòd̀ò dyúád̀ò bĕ Ǿ nyo bĕè bédĕà kĕe hwè.

Ɖe céèà dĕ gbòd̀ò mú dà bídííe, dĕ-cĕ-nyò bĕò d̀ò bĕìn jè kōìn zàìn.

Gèdèpòò bédĕ Kpé séín

Gèdèpòò bédĕ kpé vènè kè dĕ-wuquí-kǒ-kpè. Ǿ mò b̀ód̀ó-kpà gánáà wuquí-kǒ-nyò jèe, Ǿ bĕìn dĕ séín Ǿ m̀ó nyue dyie nyue.⁶⁷

Gèdèpòò nyu dĕ séín dè Ǿ hwìdĩie, kĕ Ǿ se nyo d̀òè kpé xwídĩi nì dye m̀ùn.⁶⁸Ɖe séín bĕ Ǿ po gbo Ǿ kĕ nyue, Ǿ muɛ nyuùn wĕé, sepóedĕ nyo d̀ò se nì bĕ Ǿ kĕ Ǿ b̀óí po, kĕ kpáá-dĕ d̀ò jè seɛ nyue bĕìn bĕ dĕ Ǿ d̀àà gbo poe kĕ se kpá. ⁶⁹ Ǿ mò b̀ód̀ó-kpàà nàìn-nyò bĕò hwìè-da-zàìn-nyò ti séín.⁷⁰

Kĕe Gèdèpòò d̀à nyo séín kpé nyí bĕ wa kĕ waà hwòd̀ò-kpp̀ò-dĕ bĕ gā. Wa bĕìn dĕ bĕ mò dĕín-dĕ kĕe gāa, kà dyúád̀ò kàà wa bĕìn dĕ bĕ mò dĕ gbà kĕe gāa dĕkĕ. Wa bĕìn gāa bĕ wa kĕ Gèdèpòò wuqu nyu m̀o bĕ wa kĕ Ǿ wuqu mú jaɖa. Nyo kíín-kíín bĕ bĕ Gèdèpòò me ma kà kĕe gā ma dĕ jéé d̀ò bĕ Ǿ m̀à nàmàũn wĕ. S̀òìn bó tia gboe, púe, nyo d̀ò-d̀ò séín d̀úá ma Ǿ m̀ó-dĕ gā kpáí cá. Nyo díé bĕ gā dĕ bĕ mò dĕ ǹm̀ò dyiìn nyee dyeo, kĕe nyo séín d̀à nàmàũn nyu.

Ǿ jũ kĕ Gèdèpòò dyi nyo séínè Bounbo jũ ní, nìí, xwĕ Ǿ m̀ó-dĕ bĕìn niè nyue dĕ b̀ód̀ó-kpà kǒ kǒ bĕ nyoũn-dyù bĕ zìa nyo béd̀ìd̀ùn kōe nià wa miòd̀ùn niìn m̀ó-dĕ bĕ gāũn wĕe kō kĕ?

Ǿ mò Gèdèpòò m̀ó-dĕ bĕ Ǿ s̀ò mĕe-dĕ bĕò kĕ dĕín-dĕ bĕ gā kĕ. Ǿ xwíín m̀ò Ǿ se dĕ séín bĕ bĕ wa m̀óe gāá mú bó wa bì. Ǿ xwíín d̀ò mò nyo séín bédĕ bĕ wa kĕ dĕ kàìn séín bĕ wa mu nyuùn wĕe péè-dĕ dyé, Ǿ se ná niìn, nìí, wa mu dĕ bĕ mò dĕ ǹm̀ò dyiìn nyee gā-gā kōín p̀òìn. Ǿ jũ kĕ Gèdèpòò dyi nyo d̀ò nàìn dĕ Ǿ nyuu-dĕ bĕ mú bĕ Ǿ ní kǒ d̀à dĕ gbà d̀ò nyu ní, nìí, Gèdèpòò bĕìn nyoò b̀óí poe bĕ Ǿ kĕ se dĕ mò dĕ gbà kĕe gā dĕkĕ.

Gèdèpòò zaa-ẁo-po-poò sédĕìn dyí, sepóedĕ Ǿ mu nyo bĕ bĕ wa nyu wa miòd̀ùn niìn m̀ó-dĕ kĕe zaa ẁo p̀òìn. ⁷¹ Ǿ jũ kĕ Gèdèpòò dyió má nyo séín nàìn dĕ dĕ séín bĕ wa nyue

⁶⁷ Wédĕ 115:3, Wédĕ 135:5-6.

⁶⁸ Īfisiò 1:11.

⁶⁹ Àzédya 46:9-11.

⁷⁰ Jénési 50:20, Àpòsò 4:27-28.

⁷¹ Wédĕbédĕsìò 20:12-13.

mú ní, níí, ɔ muó má ɔe cá-cá jùun bé ɔ kéó má nyoũn-dyù gǎ kǒ tò kè bé ɔ kéó má nyoũn-dyù péè bó ɔe bĕ bé wa nyuee jè.

Gèdèpòò mó bé à ké ɔe dè à hwìqííe gǎ tee, kee ɔe kpõ ɔ hwòdǒ m̀o kee mò bé à ké ɔe bĕ mò ɔe nòmò dyíin nyee gǎ. Xwíníín kǒ jè bóqó-kpàà nià kà bé ɔ nyuà niè kee nià bóè. Gèdèpòò nyí à ɔe nòmò kǒin séin bé à mó dà bóqó-kpàà kǒe, kee nyoũn-dyùè nyuu-ɔe ɔǎa nyu ké ɔe gbà ɔǎ bóqó-kpàà wuqúí kǒ bó ɔe nòmò kǒin bĕò wáún, hwè r̀n po níí, Gèdèpòò jíjǎjè-ɔe bé ɔ nyíà à bó à ɔe gbà bĕò jè ke.

À dyée kà bé Gèdèpòò kǒ ɔe nyoũn-dyù jè gboe ɔe ɔ gbo-po-ɔe bĕ bá à pó-pòò jè dyíe mú. ɔ nyí nyo séin pó-pó, ké ɔ mò ɔ hwòdǒè gbo-po-ɔe bé nyo ɔò-ɔò séin ké pó. ɔ nyí nyo ɔò-ɔò séin kpé bé ɔ ké múà-bǒò dyi kpõ, kee ɔ ní kpõin nyo ɔò ganaún bóe dyi kpõ jè. Xwíníín nià bóe jè ɔ céèà ɔe Bábòò mú dà séin kà bé wa dá nyo bĕ m̀o wa zǎin nyo bĕè hwòdǒ-dyùà gbo bé wa ké bǒ-nòmò dyíinò dyi kpõ kè.⁷² Gèdèpòò nyí nyo bĕ ɔe wa ké gǎ ke, ké ɔ zain ɔe mu ɔe wa kéà gǎa gbo-wóqó-ɔe bĕ jùun wĕe jè wa gbo kǒin.

À wáqá múà-bǒò hwòdǒè-ɔe-hwè-kà bé nyo séin ké pó. À kǔà mò bé à ké Zùù Hwèin-hwèinò kǔà mú nyùn bé à ké nyo bĕ gbo zǎin, bé wa ké Gèdèpòò gbo dyi. ⁷³

Ɖe-cĕ-nyò bĕò me zà “Hwìqíí-taba-taba-ɔe bĕò” wuqúún kpa sǒ.

Hwìqíí-aba-ɔe bĕò keà kè

Gèdèpòò ni dyúáqò nyènèè, ké ɔ mò nyo bé ɔ meà bóqó-kpàà, ké ɔ mò nyo séinè Bounbo ke. ɔ mu cǐin kánáá pū, ké ɔ mò Zùù bé ɔ ní zǎin gbo ke. ɔ bédé kpé séin, ké ɔ dyuò ɔe séin dyí, ké ɔ ni dà séin. ɔ hwè mú gáná cá, ké ɔ sédĕin dyí ɔe ɔ nyuu-ɔe séin mú. ɔ po ɔe séin bĕ bé ɔ meà kee mana kǒ, ké ɔ ɔèbè nyo séin mú, ké ɔ zǎin à nàmàũn bĕò kǒin, ké ɔ nyue ké à kèò kè kpõin gbo.

Ɖe-tèmèin-nyòò me nyí ɔe-cĕ-nyò bĕò ɔò-ɔò vósi bĕ céèà ɔe bíqííe dyúáqò bé ɔ kée cĕ. Hwè bé ɔe-cĕ-tìò nyo mu bó dyí kòun wĕe ké bó nyiniie, nyòò me zà vósiò wuqúún, bé ɔ ké ɔe xwáún-xwáún ɔò bíqíí céè bá ɔe vósiò cĕ bá ɔe tèmèin-ɔe nià ke bá dyíe jè dyí.

Vósi bĕ bé ɔe-cĕ-nyò bĕò kéà wuqúún zàa

Àzédyà 46, Nóó 9:10, Wédé 139:1-4, Wèdèbèdésìò 4:9-11, Jónà 1:3

⁷² Àzédyà 1:18, Jasúe 24:15, Wèdèbèdésìò 3:20, Àzédyà 55:1, Ditòwáqánámè 30:15, 19, Ìzikiò 18:31.

⁷³ 2 Kòdĕintìò 5:11.

Ɔ me ni de-cé-nyò bẹ̀ò hwìq̄ĩ kà bé céé-qè nià ke dyíá dyúá muéh niín, nií, de-cé-nyò bẹ̀ò qò-qò me zà dé tèmèìn-qè qò mɔɔ tèmèìn-qè qòè wáká qò, bé ɔ kée nyo bẹ̀ se de-cé-céò mú nié tèmèìn nye. Ké ti séín bé de-cé-nyò bẹ̀ò mu de-tèmèìn-tèmèìn nià ke nyuùn wēe, wa me cé ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Céè-qè díé bẹ̀ bé ìn bèin wuquún zàà qekèc

Pókísò, W.T., ed. *À Jaà-po-fèèò Múin-gmɔ̀ìn-gmɔ̀ìn*.
Kǎúnsà Cètè, MO: Bákò Hèè Céè-qè-nyuìn-naín, 1960.

Tóòzò, A.W. Zùù *Hwèìn-hwèìnò Dyí-dyuò-dyuò*. Nìù Dyòò:
Hápò kè Wóqòò, 1961.

Ɖe bẹ̀ nyuà Gèdèpòò Nyo ɔ jǎà kee mú ke Dyí-diè-qè bẹ̀ ké ìn gbo kpá bó de cé jè ke

1. Ɖé mò nyoũn-dyuè kpede bé ɔ zi de kpauh miò kee ké?
2. Ɖé mò de-xwa-bĩ-bĩ vènè bé nyoũn-dyuè bèin nyue keé?
3. Ɖé mò Bábòò tèmèìn-qè kíín-kíín bá Gèdèpòò jè dyíe ké?
4. Ɖá de bẹ̀ nyuà Gèdèpòò nyo ɔ jǎà ke múe nyo kè de bẹ̀ nià dà dõin múe muin gboe nyéné:
  - A. À se kà Gèdèpòò nyu niè kee me dèè bèin.
  - B. Gèdèpòò mò nyo bé ɔ cí kánáá pūe.
  - C. Kpé bé Gèdèpòò bédéà kee de qò see bédé.
  - D. Gèdèpòò mu Gèdèpòò jǎun kánáá pū.
  - E. Gèdèpòò bèin de séín ɔ mó nyue dyíe nyue.
  - F. Gèdèpòò dyé de séín ní.
  - G. Gèdèpòò tò ma ɔ Dyú-gààò bé à ké kōin-zīin-zīin bédé.
  - H. Gèdèpòò mò nyo tā dé ɔ cí-cí mú.
  - I. Gèdèpòò sédèin dyí gáná cá dé ɔ nyuu-qè séín mú.
  - J. Ɖe séín bé Gèdèpòò nyuee ɔ nyu wa dé dyí-sédèin-sédèin kè jǎà mú.

Cǎ́-ǎ̀ 3 Gèdèpòò dyúáqò bédé dú tǎò

Cǎ́-ǎ̀ Hwòqǒ-kpàin-ǎ̀ bĕ

Đé cǎ́-ǎ̀ nìà ke mánáin nyee, ǎ-cǎ́-nyòò mu me béin kpé bé ɔ ké ǎ bĕ nìà ke múin wǒ kè bé ké wa jè kǒin zain:

- (1) Kà bé bóqǒ-kpàà gánàò Gèdèpòò bédé dú tǎò hwòin-ǎ̀.
- (2) Tèmèin-ǎ̀ bá Gèdèpòò bédé dú tǎò jè dyíee gbo-dè-dè kǒ jè bé Bábòò cĕ ke.
- (3) Xwíníin kǒ jè tèmèin-ǎ̀ bá Gèdèpòò bédé dú tǎò jè dyíee mǎà múà-bǒò gbo-dè-dè ke.
- (4) Kà Gèdèpòò bédé dú tǎò gbo-kpǒin-kpǒinò nyu dǒin mú kpáa ke.
- (5) Kà Gèdèpòò bédé dú tǎò nyu gbo-kpǒin-kpǒin nì bó nyǒun-dyù bĕ pǘa kee hwòin-ǎ̀ tòe ke.
- (6) Kà bé à Gèdèpòò bédé dú tǎò hwìqǐi-taba-tabàò nyu à Gèdèpòò biè-bièò nàin nyee.
- (7) Kédǎi-ǎ̀in-nà-nyò bĕ hwìqǐi-taba-wùqù bĕ bá Gèdèpòò bédé dú tǎò jè dyí.

Đe jéé bĕ bé ǎ cǎ́-nyòò kǒ bé ɔ ké nyu ǎ cǎ́-ǎ̀ nìà ke múee qò mǎ mǎ bé ɔ ké ǎ-xwa-bĩ-bĩ méné-méné bĕ bé nyǒun bĕ nyu ɔ jǘ ké wa dyi Gèdèpòò bédé dú tǎò jè kǒin zain nì níee dyi bàqàin.

“Gèdèpòò Bédé Dú Tǎò” Dǒó-kǒin-dèin-cèè-ǎ̀

Ɔ jǘ ké ǎ-cǎ́-nyòò bĕò ǎ cǎ́-ǎ̀ zìà dyíe nìin sǒ-kǒun-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìí, m me diè wa ǎ bĕ dyi sǒin ǎ cǎ́-ǎ̀ hwòqǒ-kpàin-ǎ̀ bĕò mú bé m ké wa dyi-diè-ǎ̀ bĕ wa ké kǒin kpa kee dyi diè. Nìí, wa me zà cèè-ǎ̀ cèèà ǎ bíqííee wuquún.

Bĕ me zà Jǒó 14 wuquún. Bĕ me dèen dǒó kǒin kà cèè-ǎ̀ nìà ke nyue nyo dyí tèmèin kà bé Gèdèpòò bédé dú tǎ ke.

Kàun wĕe, bĕ pòin dyí bé bĕ kéá ǎ-cǎ́-cǎ̀ dyúa kpa. Ɔ jǘ ké bĕ dyi bĕ nì kàà ? dyé ní, nìí, bĕ me diè dyi-diè-nìà bó kee dyi bé bĕ ké ɔ gǒ-jǘ-wùqùò jè dǒó kǒin dèin. À se bĕ nìà ke □ kǘà mú nyùin nǒ cǎ́-ǎ̀ nìà ke mú, sepóedé vósi bĕ bé à nyùin kǘà múee, à cèè wa ǎ cǎ́-ǎ̀ mú.

Tèmèìn-dè bá Gèdèpòò bédé dú tãò jè dyíε kpèìn nyo báún-báún hwìqĩ mío, sepóedé tèmèìn-dèò cεε kà bé Gèdèpòò bédé dú tã κε, hwè ké ɔ cεε dé hwìè dò mú δε kà bé Gèdèpòò nì dyúádò κε.

Κεε à dyi bóqó-kpàà dya gmò ní, nìí, à dyé nyo tã nì nyo dyúádò múò hwòìn-dè dò δε. Bódó-kpà gánáà bédé jãà-dè kpa δε tã bĕ. Wa mò – pá kè ti ɔ kè nyoŭn-dyùè gbo-kpá-dè bĕ. ɔ jũ ké δε tã bĕè dò dyió má xwáqáún sè ní, nìí, bóqó-kpà dò seó má niĕ mu.

Ké δε tã bĕè dò-dò séín bédé wáká tã dekè.

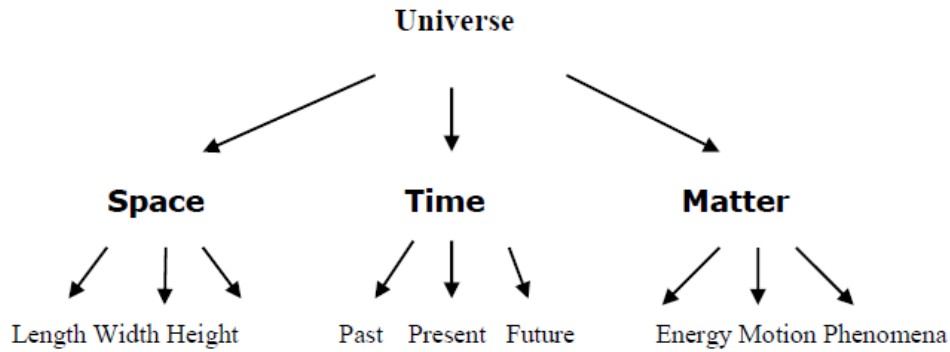
Pá: Pá mò kà bé δε dòè tòmò-tòmò kèè bé-kà ɔ kèè dya-tòmò-tòmò nyo niè κε. Δε bĕè mò δε tã bé wa súìn mú dyúádò κε. ɔ jũ ké δε tã bĕè dò seó má nì ní, nìí, pá dò seó má niĕ mu.

Ti: Ti mò δε bé ɔ dǎ dyi zie kè bó kàŭn ɔ kè déé dyúa. Δε bĕè mò δε tã bé wa súìn mú dyúádò κε. ɔ jũ ké δε tã bĕè dò seó má nì ní, nìí, ti dò seó má niĕ mu.

Nyoŭn-dyùè gbo-kpá-dè bĕ: ɔ mò kpé dyiìn dé δε dòè nyu-nyu mú, bé ɔ gbo-wódó-dè tò fònò-hwòqǒ κε. ɔ jũ ké fònò-hwòqǒ ké δε dòè nyu-nyu seó má fònò-hwòqǒ dò tò ní, nìí, ɔ xwíínín mò kpé kè δε dòè nyu-nyu seó má niĕ mu.

Note: (For the diagram)

Universe – Bódó-kpàà
Space – Pá
Time – Ti
Matter – Nyoŭn-dyùè gbo-kpá-dè

Length – δε dòè tòmò-tòmò
Width - bé-kà
Hight – dya-tòmò-tòmò

Past - δε dǎ dyi zie
Present - bó kàŭn
Future - dé dyúa

Energy – kpé
Motion - δε dòè nyu-nyu
Phenomena – fònò-hwòqǒ

Kaũn wẽe, à dǎa dyé kè Gèdèpòò po bóqó-kpàà páún dyiin dé hwiè m̀à dè tǎ nì dè dyúádò múee xwíníín nyè. Ti bíé bẽ ní Gèdèpòò po bóqó-kpàà páún dé hwiè nià ke mú bé ɔ ké nyo bé Gèdèpòò jũee jè nyoũn dyí tèmèìn.

Ɔ jèee, dé Bábòò tèmèìn bá Gèdèpòò dyúádò bédé dú tǎò jè dyí ké? Bábòò cẽ nyo cẽ kpáún tǎ bẽ bé wa poìn dyí ké wa m̀à Gèdèpòò dyúádò bé ɔ meà bóqó-kpàà kee jè. Dè nià ke se Gèdèpòò wuquò dyí-zàin-zàin, sepóedé à see cẽé nì kà bé Gèdèpòò m̀ò nyo dyúádò hwè ké ɔ m̀ò nyo tǎ dè ke. M̀ò ké à see cẽé nì kà bé Gèdèpòò m̀ò Gèdèpòò dyúádò hwè ké ɔ m̀ò Gèdèpòò tǎ dè ke. Dè à nià cẽín nyee m̀ò, dé Gèdèpòò mìcùn niin nì-nì gánàò múee, ɔ m̀ò nyo dyúádò, kee ɔ nì nyo tǎ mú ke. Kà dyúádò kà bé bóqó-kpàà nyuà niè, bé ɔ bédéà pá kè ti ɔ kè nyoũn-dyùè gbo-kpá-dè bẽ kee, kà dyúádò kǎà Gèdèpòò dyúádò m̀ò Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò.

Zàse bé Bábòò nyu bá Gèdèpòò dyúádò bédé dú tǎò jè dyí ke

Zàse 1: Gèdèpòò dyúádò nyenèè nì.

“Bẽ tò dũũo, Éézùdùè-nyò bẽ! Bounboò d̀òn m̀ò bẽà Gèdèpòò” (Ditòwádánámè 6:4).

“Dè sùà bẽ niò zǎò kee me nì bẽ hwìdĩ, sepóedé m̀ò m̀ò Gèdèpòò, ké Gèdèpòò kà kò d̀ò se bó rí wáún nì dè. M̀ò m̀ò Gèdèpòò, ké rí kè gèdèpòò kà kò d̀ò se hwòin (Àzédyà 46:9).

Zàse 2: Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò séin m̀ò Gèdèpòò kà Gèdèpòò-cèè-dèò nyuà cẽe ke.

“Gèdèpòò m̀òà Bǎò ke” (Gàdézìà. 1:1).

“Wuquò m̀ò ma Gèdèpòò. . . wuquò zèin ma nyoũn-dyù mú” (Jǎó 1:1, 14).

"Xwě nyu bé Sétǔ dya à kà nì hwòdǒ mún dyìn cá, bé m̄ dya Zù Hwèin-hwèinò se wīn tó móin cá nyé? ...

M̄ se nyũn se wīn tó móin, kee m̄ tó móin Gèdèpò se wīn (Àpòsò 5:3-4).

Zàse3: Nyu tǎ bě nìà ke cě kpáún dè wa gbo-kpõin-kpõin mú ɔ kè dè wa kè bóqó-kpàà nyu běò gbo-kpõin-kpõin mú.

? Xwě à nyue dyí dyuòè kà bé wa mò nyu tǎ, kee wa se nyu dyúáqò nyènèè bé ɔ nyuà kùà kò-kò běò ké?

Đé Mǎà 1:10-11 múee, Jǐó po Jízè níó ké Zù Hwèin-hwèinò dyi ɔ kǒ kà gbúé nìà ke ké wuqu dò sòin dè dyóún, ké ɔ dǎ, "Mò mò ní hwòdǒ kǒ dè-dyùò, ní hwòdǒ dèin m̄ múin." Dà nìà kee, à dyée kà bé Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zù Hwèin-hwèinò se nyu dyúáqò, ké wa nì kùà kò-kò bě nyueñ bó ti dyúáqò mú ke.

Đé Jízè kùàò mánáin-hwèin-naín nyee, ɔ cěe ma à gbo kà bé ɔ mu ma Bǎò dyi dièin bé ɔ ké ma à "gbo-kpá-nyò tòò dò" gbo tò ke"—Gbo-kpá-nyòò mò Zù Hwèin-hwèinò (Jǐó 15:26). M̄ dyée ké Jízè cě nyu tǎ bě nìà ke jè dè ɔ zòò-dèò mú?

M̄ dyi Jǐó Wuqu-kpà 14-17 wuquún zà ní, m̄ dyée zàse pàqǎ kà Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zù Hwèin-hwèinò nyu waà kùà běò dyi zǐàin nyee ní.

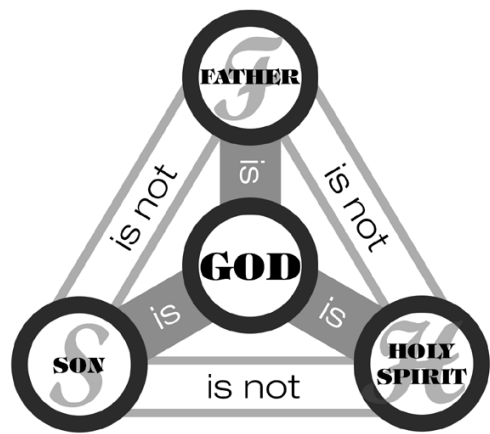
Nóòò Dúi-jaqá-jaqá: Jǎà Gèdèpòò dyúáqò kǒ jè Bábòò cěà kee tèmèin ɔ miòùn nyũn dyí ké ɔ cí dè nyu cě kpáún tǎ mú: Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zù Hwèin-hwèinò. Gèdèpòò nì dyúáqò, kee ɔ nì nyu tǎ mú.

Wuqu mòà Gèdèpòò dyúáqò bédé dú tǎ kee jè se cèè dè Bábòò mú dyeo, kee Bábòò cě dè bě báa dyíee jè wáqáá cá.

Tèmèin-dè sòin dè Bábòò mú nìà kee, cóci-nyò běò dǎa tèmèin tee sòin dè Àpòsò běò nìin tíin nyee. Mee-dè nìà dà bídííee tèmèin nyu dyí kà bé cóci-nyò běò dǎ Gèdèpòò bédé dú tǎò me dè bó zǒ báún-báún xwínín nyee.

Hwòin-dè bá kà Gàdèpòò bédé dú tǎò nyu kùà nyue kee jè dyíe

Note: (For the diagram)
 Father – Ɓǎ̀ò
 Son – Dyú̀ò
 Holy Spirit – Zù̀ò Hwè̀ĩn-hwè̀ĩnò
 God – Gè̀dè̀pò̀ò
 Is no – ɔ̀ se
 Is - ɔ̀ mò

Tèmè̀ĩn-dè̀ bá Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀ dú tǎ̀ò jè̀ dyíεε kpa dὲ mìò.

? Ɖé̀ kǎ̀ jè̀ ɔ̀ mòà dὲ vènè̀ cá kɛ̀bì nyo dò̀ mὲ taba Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀ dú tǎ̀ò hwìdǐĩ̀ mɔ̀ɔ̀ ɔ̀ mὲ se ɔ̀ hwìdǐĩ̀ taba kεε kέ̀?

Tèmè̀ĩn-dè̀ bá Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀ dú tǎ̀ò jè̀ dyíεε nè̀ĩn tèmè̀ĩn-dè̀ bὲ bέ̀ wa cὲ múà-bǔ̀ò jèεε jè̀ jì̀ kǎ̀. Ɖ̀ hwòĩn kà̀, nyo bὲ bέ̀ wa doin Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀ dú tǎ̀ò jè̀ múεε, wa doèn mú kà̀ bέ̀ Jízè̀ mò Gè̀dè̀pò̀ò kε. Kεε ɔ̀ jǔ̀ kέ̀ Jízè̀ bέ̀ m̀ tabaà hwìdǐĩ̀ kεε se Gè̀dè̀pò̀ò ní, ní, m̀ se Jízè̀ dò̀ bέ̀ ɔ̀ bé̀ĩn m̀ pò̀èn nyεε bédé̀!

“Gè̀dè̀pò̀ò mòà Ɓǎ̀ò kεε dè̀bè̀ĩn-dè̀bè̀ĩnò mò nyo nyεε kέ̀ à bédé̀à buè-buè kè. Ɖ̀ hwòdǔ̀ wǎ̀ kέ̀ ɔ̀ buè ma à nì̀n dyì̀n dέ̀ ɔ̀ Mìò̀n nì̀n Dyú̀ò nyo mɔ̀ɔ̀ mú, kέ̀ Dyú̀ò dú ma à gboò-wù̀dù̀ bè̀ò kpa dyí̀ pídyi, kέ̀ ɔ̀ nyí ɔ̀ manaò kέ̀ ɔ̀ dε-kpa-kpaò à nì̀n, kέ̀ Zù̀ò Hwè̀ĩn-hwè̀ĩnò po dè̀bè̀ĩn-dè̀bè̀ĩn bέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀à bó̀ à bì̀εε kέ̀ Dyú̀-gààò dǐ̀n-dǐ̀nò” (Jǔ̀ò Wésé̀dè̀, “Céè-dè̀ bέ̀ ɔ̀ céè kà̀ bó̀ Wenyó̀ Ɖ̀ò̀ò bì̀ kε”).

Ké dεε, ɔ̀ jǔ̀ kέ̀ à seε jǎ̀à po kà̀ bέ̀ Ɓǎ̀ò kέ̀ Dyú̀-gààò ɔ̀ kέ̀ Zù̀ò Hwè̀ĩn-hwè̀ĩnò mò nyo bὲ bέ̀ wa dò-dò̀ cὲ kǎ̀áun wεε ní, ní, à se nyo bέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò jǎ̀à kε kέ̀ gbo-kpò̀ĩn-kpò̀ĩn nià bó̀ ɔ̀ kέ̀ nyoũn púa kεε jè̀ jǎ̀à po dεkè. Ɖ̀ hwòĩn-dè̀ mò, Gè̀dè̀pò̀ò seó má nyoũn séĩn mú dεbè̀ε mu kánáá pū ɔ̀ jǔ̀ kέ̀ ɔ̀ dyíó má fò̀ĩn bέ̀ ɔ̀ kέ̀ dε kέε nyo bέ̀ ɔ̀ kέ̀ dè̀bè̀ĩn-dè̀bè̀ĩn bédé̀εε mε kí̀ĩn hwè níε. Kεε ɔ̀ jǔ̀ kέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò dyi nyo tǎ̀ mú nì ní, ní, nyo tǎ̀ bὲ nià kε dεbè̀ĩn mú bó̀ sè-ná-sèè tíĩn. Ɖ̀ kpa dὲ bέ̀ nyo kέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò kǎ̀ dέ̀ nyoũn-dyù̀ jè̀ gbo nià kεε mú nì (Ɖ̀ mò Gè̀dè̀pò̀ò bέ̀ ɔ̀ cíá dέ̀ dè̀bè̀ĩn-dè̀bè̀ĩn bέ̀ ɔ̀ mìò̀n nyíà nyoũn wεε mú kε) sepóεdé̀ dè̀bè̀ĩn-dè̀bè̀ĩn mò hwìè̀ kǎ̀ mú bέ̀ à kǎ̀ dέ̀ à mǔè̀ bὲ kέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò jè̀ gbo kε.

Kεε dὲ mò dὲ kpa dὲ mìò kεε mò à bédé̀ bέ̀ à kέ̀ Gè̀dè̀pò̀ò dò̀un bìè. Nyo bὲ bέ̀ wa se Gè̀dè̀pò̀ò bédé̀ dú tǎ̀ò jè̀ jǎ̀à poεε, waseε jǎ̀à po kà̀ bέ̀ Jízè̀ kέ̀ Zù̀ò Hwè̀ĩn-hwè̀ĩnò mò Gè̀dè̀pò̀ò kε, kέ̀ wa ní bìè wa. Ɖε-xwa-bĩ-bĩ vènè̀ bέ̀ nyo dò̀ bé̀ĩn nyεε kεε mò bέ̀ ɔ̀ kέ̀ nyo se Gè̀dè̀pò̀ò kεε bìè mɔ̀ɔ̀ bέ̀ ɔ̀ kέ̀ nyo mò Gè̀dè̀pò̀ò kεε bìè jè̀ gbo nóò kε.

Ɓǎò kẹ̀ Dyú-gààò ɔ̀ kẹ̀ Zùù Hwě̀in-hwě̀inò mò nyo ɓẹ̀ ɓẹ̀ wa cí dé gbo-kpõ̀in-kpõ̀in mú ke.

Ɓǎò kẹ̀ Dyú-gààò ɔ̀ kẹ̀ Zùù Hwě̀in-hwě̀inò cí kà nyoũn-dyù nyuà cíe ke, ké wa dọ̀-dọ̀ kẹ̀ ɔ̀ m̀e ɓẹ̀ò ɓẹ̀de gbo-kpõ̀in-kpõ̀in. À dǎin wa nyoũn-dyù ɓẹ̀ sepoedé wa cí dé gbo-kpõ̀in-kpõ̀in mú. Wa debein debein mú, ké wa nyiin nyiin de, ké wa wuduin wuduin gbo, ké wa dọ̀-dọ̀ cí bó ɔ̀ m̀e dọ̀ biì. De nià ke temèin nyoũn dyí kà ɓẹ̀ wa mò nyoũn-dyù ɓẹ̀ ke.

Kà Gèdèpòò ɓẹ̀de dú tǎò nyu kùà nyue ke

Ɓǎò kẹ̀ Dyú-gààò ɔ̀ kẹ̀ Zùù Hwě̀in-hwě̀inò kpáin kpáin gbo dé waà nyuu-dè ɓẹ̀ mú kánáá pū. Ɓǎò mò wa Dúò, ké Dyú-gààò ko bó ɔ̀ gbo dyí, hwè ké Zùùò m̀ùn ko bó dyí. Nyo sè kpá tǎ ɓẹ̀ nià kee ɓẹ̀de kpé ɓéin wǎ, ké wa ɓẹ̀de waà kùà dọ̀-dọ̀ séin dyiin dé kà wa nyuà gbo kpõ̀in nyue mú. Kà wa nyu waà kpé ɓẹ̀ò kùà mú nyùen nyue jè hwoin kà ɔ̀ nyuà niè dé gbõ-xwíniín-nyò ɓẹ̀ hwìè kẹ̀ dé cóci-nyò ɓẹ̀ò hwìè ke. Kà ɔ̀ nyuà niè dé Gèdèpòò ɓẹ̀de dú tǎò hwìè kee, kà dyúáqòò kǎà ɔ̀ nyu niè dé gbõ-xwíniín-nyò ɓẹ̀ kẹ̀ dé cóci-nyò ɓẹ̀ò hwìè. Gbõ-xwíniín-nyò séin ɓẹ̀ò kẹ̀ cóci-nyò séin ɓẹ̀ò ɓẹ̀de de-kpa-kpa dyúáqòò ní dyeo, kee wa séin se kùà dyúáqòò m̀o kpé dyúáqòò ɓẹ̀de.

Kà Dyú-gààò kẹ̀ ɔ̀ Ɓǎò nyu gbo kpõ̀in nyue

Xwě Dyú-gààò kẹ̀ ɔ̀ Ɓǎò nyu gbo kpõ̀in nyé? Jízè dǎ Ɓǎò dǎin ɔ̀ Dyú“ɓẹ̀ ɔ̀ ké fèè ɓẹ̀de dé ɔ̀ miòun mú,” kà “ɔ̀ mòà Ɓǎò kee ɓẹ̀deà fèè dé ɔ̀ miòun mú ke.”⁷⁴Sòin sè-ná-sèè tiin nyue, ɔ̀ mò Ɓǎò “Dyú-kpò dyúáqò kpee-kpee.”⁷⁵Ɔ̀ mò Dyú-gààò cí kà Gèdèpòò nià ke, ké ɔ̀ nyu de ɓẹ̀ Gèdèpòò nyue, kee ɔ̀ cí-cíò sòin dé ɔ̀ Ɓǎò mú. Dyúò nyu de ɔ̀ kò ɔ̀ ké ɔ̀ Ɓǎò biì nyue, ké Ɓǎò m̀ùn nyu de ɔ̀ kò ɔ̀ ké ɔ̀ Dyúò biì nyue, kee ɔ̀ se de ɓẹ̀ ɓẹ̀ wa ké nyu bó ku koin nyue.

Kà ɓẹ̀ gbo-kpõ̀in-kpõ̀in nià bó Dyú-gààò kẹ̀ ɔ̀ Ɓǎò p̀à kánáá pūee, ɔ̀ mu ɔ̀ Ɓǎà wudu nyuun tee. Ɔ̀ nyu kùà dyiin dé ɔ̀ Ɓǎò wudu xwíqíí ni-ni mú. Xwíniín nià ke jè Jízè cǎà, ké ɔ̀ dǎ, “M̀ Ɓǎ kpé búá dyí ké ɔ̀ zi m̀ niinò dyí” kè.⁷⁶

Ɓǎò kpé búá dyí ké ɔ̀ zi Jízè niinò dyí dyeo, kee dé nyo ɓẹ̀ Ɓǎò jǎà ke múee, ɔ̀ kèò kè ɓẹ̀de kpé ɓéin wǎ. À ɓẹ̀de ɓẹ̀ à ké ɔ̀ biè ɓẹ̀ à ké ɔ̀ b̀in kà à nyuà ɓǎò bièè ke. Jízè dǎ nyo séin me dè ɔ̀ dya “kà wa nyuà Ɓǎò dya dèè ke.”⁷⁷

Kà Zùù Hwě̀in-hwě̀inò kẹ̀ Ɓǎò kẹ̀ Dyú-gààò nyu gbo kpõ̀in nyue

Đé J́s 15:26 múee, Jízè dǎ ɔ̀ mu à Zùù Hwě̀in-hwě̀inò gbo t̀un, s̀in dé Ɓǎò gbo.” Zùùò s̀in dé Ɓǎò gbo dyeo, kee ɔ̀ kẹ̀ Ɓǎò kẹ̀ Dyú-gààò ɓẹ̀de kpé ɓéin wǎ, ké à ɓẹ̀de ɓẹ̀ à ké wa séin dya-dè-dè dyúáqòò nyí. Ɔ̀ me ni à hwidjii kà ɓẹ̀ nyo d̀è dyi-dyi kè nyo d̀ò tò-tò nià ke mò de ɓẹ̀ ɔ̀ ni bó nyo tǎ ɓẹ̀ ɓẹ̀ wa debein mú, ké wa kpõ̀in gbo kee p̀a ke.

⁷⁴ J́s 5:26.

⁷⁵ J́s 3:16.

⁷⁶ J́s 14:28.

⁷⁷ J́s 5:23.

Nyo miòùn tò-tò dé hwòdǒ-wǒ-wǒ mú

Jízè dǎ “M kè Bǎò mò nyo dyúádò.” Jízè nià me cǐn kà bé ɔ kè ɔ Bǎ hwòin dé nyo bé wa jǔà kee mú dyeo, kee ɔ cǐe ma de kà bé ɔ nyu ɔ Bǎà wuqu teee.

Kpé kè nyo miòùn bídíi-dyà-dyà bé ɔ nià dé Gèdèpòò bédé dú tǎò hwìè kee see xwíníín mò bé dǒè kpé ké dyí búá miò bé ɔ ké dǒ mòùn dyí zi ke. Kpé bédé-bédé see xwíníín mò bé nyo dǒ mòùn ké dyí búá miò bé ɔ ké nyo tòò bǐ dyí zi ke.

À dyé kpé kè wǒ-béin-béin hwòin-dè dé nyoùn-dyùè fèè mú. Gbǒ-xwíníín -nyò dǒ-dǒ séin béin wǒ dé gbǒ-xwíníín mú, kà bé wa mò nyoùn-dyù ke, ké wa séin jè kpa de dé Gèdèpòò gbo, kee kpé kpa de miò dé gbǒ-xwíníín nàin-nàin mú. Kà dyúádòò kǎà kǎà tòò bǐ jè nyu niè dé nyoùn-dyù nàin-nàin mú.

Gbo-kpǒin-kpǒin bé Gèdèpòò bédéà kee dyí-gmò-gmò

À se bédé bé à ké nyo bǐ nià Gèdèpòò bédé dú tǎò múee dyí dǔ bé wa ké nyo cǐ kpáún bǐ jǔ. Waà gbo-kpǒin-kpǒin xwíníín mò wa bédé hwòdǒ dyúádò, ké wa tǎò nain mú, wa dǒ-dǒ cí dé ɔ mǔè dǒ mú, ké wa tǎò zǐàin nyo bé wa jǔà kee dyí. Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùùù Hwèin-hwèin bédé Zùùn-kpè bé nyoùn-dyù dǒ se bédéee béin nyee.

À mòà nyoùn-dyù bǐee, à mò nyoùn-dyù bǐ kánáá pǔ, ké à dǒ-dǒ mò nyo bé ɔ jǔ ke. Gèdèpòò mò nyo tǎ, kee ɔ mò nyo dyúádò nyènèè. Bè à ké Bábòò hwòdǒ-kpàin-dè bá Gbo-kpǒin-kpǒin bé Gèdèpòò bédéà ke jè dyíe bá bo deín tabaa, à se nyo tǎ bǐ nià Gèdèpòò bédé dú tǎò múee dyí dǔ bé wa ké nyo cǐ kpáún bǐ jǔ, kee à dǔ wa dyí bé wa ké nyo dyúádò jǔ. À me bó wa nyo bǐ dǎin, kee à me dǎin wa nyo dǒ.

ɔ me ni à hwídǐi kà bé Gèdèpòò mò nyoùn-dyù ké à kèò kè bédé gbo-kpǒin-kpǒin nyee

Gèdèpòò nyu à mòà nyoùn-dyù bǐee kà ɔ miòùn nyuà niè ke—À bédé kpé bé à ké kè à mǔè bǐ ké gbo-kpǒin-kpǒin bédé ɔ kè bé à kè Gèdèpòò ké gbo-kpǒin-kpǒin bédé dekè. À bédé hwòdǒ-xwíníín-hwòdǒ-dyùà kè de dǒè tǒè nyo nyu-nyu, ké ɔ nyue ké à kè à mǔè bǐ béin kpǒin.

À dǒ-dǒ séin se gbɔ hwè ɔ jǔ ké à dǒùn dyi cǐ níe

Ti bé Gèdèpòò dǎ ma Ádǒùn mee ɔ dǎ, “ɔ se dyíin nòmò bé gaaò dǒùn ké cí.”⁷⁸Hwè ké ɔ me ma Íi. Ádǒùn se ma de hwè béin ɔ jǔ ké Gèdèpòò se ma Íi me ní, sepóedé Íi se ma ni ní, ní, ɔ se ma nyoùn-dyù kà kò dǒ bédé bé ɔ kèò kè ké ma dà dyúádò cí. Gèdèpòò-cèè-dèò dà dǒ cǐe kà bé Ádǒùn kè Íi mò ma Gèdèpòò hwòin-dè bǐ ke: “ɔ jèee, Gèdèpòò me ma nyoùn-dyù kà ɔ miòùn nyuà niè ke, ké kà Gèdèpòò nyuà niè kee, kǎà ɔ me ma gaa kè maa..”⁷⁹De dǒ ni bó bá gbo-kpǒin-kpǒin ni ma kà bó Ádǒùn kè

⁷⁸ Jénésì 2:18.

⁷⁹ Jénésì 1:27.

Íl púa bé ɔ nyue bé wa kè Gèdèpòò dyià hwòin nyee jè dyí. Poèn hwìdǫíi ɔe bé ɔe nià ke kpa dé à gbo ke. À m̀ùn se ɔe d̀o nyue béin ɔekè ɔ jũ ké à kè nyo tòò bẽ se gbo kpõin kà Gèdèpòò bédé dú tãò niè kee níe. ɔ xwíníin se mò bé à ké nyónó m̀o dyú-bã dyi kpõ hwè ke (sepóedé à mu nyoũn-dyù bẽ jũn ke dé dyún dyeo, kee dyi-kpõin-kpõin d̀o se dé niẽ mu), kee à bédé bé à kè nyo tòò bẽ ké dé gbo kpõin.

Gèdèpòò Hwòin-dèò jè hwìdǫíi-nàin-nàin

À béin nyo bé Gèdèpòò jũe kè Kà cóciò nyo niè kee jè gboi kpain bé à kée dyé kà bé wa hwòin ní ke. Éé Gèdèpòò kè cóciò múee à dyé gbo-kpõin-kpõin gbo-zíàin-zíàin. Kà 1 Kòdèintíò 12, nyuà cẽe kee, Gèdèpòò kpódó-dyùàò mò kpódó-dyùà dyúáq̀ò bé ɔ bédé wáká báún-báún kè nyuu-dè kò-kò bẽe. M̀ béin dyée kà bé Kédèi kpódó-dyùàò mò Gèdèpòò hwòin-dè kee? Àpòsò Pòò dèè ma hwòd̀ò k̄ó bé cóciò mébà d̀ò-d̀ò séin bẽò ké ma búá dé Kédèi mú. Pòò baà ma kà bé à mu:

“Búáun dé ɔe séin mú dé nyo mò nyo mà Bãò kee mú – Kédèi – mò nyo nyuà bé kpódó-dyùà gánáò dein kà dyí, ké wa bédéà k̀ùà d̀ò-d̀ò bẽ bá kà waà nyuu-dè bẽ nyo niè kee jè dyí, ké ɔ nyue ké kpódó-dyùàò búá dé d̀èbèin-d̀èbèin mú ke.”⁸⁰

Vòsì nià ke xwíníin mò à séin bédé bé à ké à nyíi-dè bẽò kè à nyuu-dè bẽò k̀ùà mú nyuun bé à ké gbo kpain-kpain dé gbo-kpõin-kpõin mú dé Kédèi mú. Gèdèpòò m̀ó-dè mò bé à séin ké ɔ bo-bẽ kídíí sí, bé à ké à m̀ùè bẽ gbo kpá dé Gèdèpòò jíájèò mú. Nyo bẽ béin búáa dé zũn dé gbèè bẽ mú dyiin dé jáà-po-nyò bẽ ni déee búin-xwéin-xwéin mú ɔ kè dé wa kè jáà-po-nyò bẽò gbo-kpõin-kpõin mú. Ée nià ke tò Gèdèpòò hwòin-dèò jii dé nyo bẽ mú.

ɔ jũ ké nyo bẽ mà Gèdèpòò bédé dú tãò kee dyi sè-ná-sèè fèè bédé dyiin dé ɔe bé wa bédéee nyo bẽ nyí-nyí mú bó pídyi ní, níí, à m̀ùn bédé bé à ké cí dyiin dé nyo bẽ mú-d̀èbè-bèbè mú ɔekè. Gèdèpòò me ma à niin kà ɔ miũn nyuà niè ke, ɔ jèee, à bédé bé à ké dé nyo tòò bẽ jè gbo k̄ó bé ɔ ké à miũn dyí zi. À bédé bé à ké nyo bẽ ni dé à gbèèò múee jè gbo k̄ó miò bé ɔ ké à miũn dyí zi. Gèdèpòò mu à mana k̄ó pouñ ɔ jũ ké à dyi v̄ó ké à dyi ɔ m̀ó-dè nyo dyiin dé nyo tòò bẽ gbo-kpá-kpá mú ní.

Gèdèpòò dyúáq̀ò bédé dú tãò Biè-biè

Gèdèpòò dyúáq̀ò bédé dú tãò biè-biè mò bé à ké Gèdèpòò biè dyiin dé Zùù Hwèin-hwèinò kpé mú ɔ kè dyiin dé Dyú-gààò mú, nyo mò nyo bé ɔ dyéà à bìi gã ke. À dyi Gèdèpòò bédé dú tãò baàun niin, à me baà dé Bãò gbo dé Zùù Hwèin-hwèinò mú dyiin dé Dyú-gààò mú.

Ée kpa ɔe d̀o ni dé Gèdèpòò biè-biè múee mò à k̄ó bé à ké ɔ biè dyiin dé d̀èbèin-d̀èbèin bé Gèdèpòò bédé dú tãò d̀ò-d̀ò bédéà bó ɔ m̀ùè bẽò bìiee mú. Poin d̀èbèin-d̀èbèin bé ɔ nià bó Bãò kè Dyú-gààò púa kee jè hwìdǫíi. Poin ɔe bé Kédèi nyuà à bìi bó k̀ódsìò k̄ó

⁸⁰ Ífisìò 4:15-16.

bé dyiin dée múe, à m̀ùn kéà d̀èb̀èĩn-d̀èb̀èĩn nià ke bédé dekèe jè hwiqĩ. Bǎò kè Dyú-gààò cí dé gbo-kp̀õĩn-kp̀õĩn venè mú, ké bó Dyú-gààò k̀ùà kpa de bé ɔ nyuà bó à biè jèe, Zùùò nyue ké à kpá d̀èb̀èĩn-d̀èb̀èĩn kpa de nià bóe jè hwiè.

À mò nyo b̀è poà Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò jè jǎà ke, à ní baà Bǎò dé Zùù-hwèĩn-hwèĩnò kè Dyú-gààò nyéné mú d̀òun p̀ũ, ke à baà Bǎò ké à baà Dyúò ké à baà Zùùò. Nyo tǎ b̀è nià Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò múe, à bédé bé à ké wa d̀ò-d̀ò séin biè k̀ìq̀ì, bé à ké wa b̀àin, sepóedé wa séin mò Gèd̀èp̀òò, ké à bédé bé à ké wa d̀ò-d̀ò séin dya dè. Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò biè-biè nyue ké wa d̀ò-d̀ò séin bédé díĩn-d̀ĩn b̀èin ẁõ, ké ɔ nyue ké k̀ùà bé wa d̀ò-d̀ò nyu bó à p̀ó-p̀óò jèe jè dyi à hwiqĩ.

À sè-ná-sèè kè à kpé-séin-bédé Gèd̀èp̀òò,
M̀ dǎ à mòà ni gbo-ni-nyò b̀èè ke ni jíjèò nyí dyiin dé hwiqĩ-taba-d̀è jéèò jè mú-ẁõĩn-ẁõĩn mú bé à ké mò mòà Gèd̀èp̀òò dyúáq̀ò bédé dú tǎò ke kpéò jè dyuò kè bé à ké mò mòà Kpé-séin-bédé-nyòò ke biè dé gbo-kp̀õĩn-kp̀õĩn mú.
Nyue bé à ké dyi ku dé hwiqĩ-taba-taba nià ke mú, bé m̀ ké à dyí-z̀ĩn-d̀è jũ dé de gbà séin xwaún dyiin dé Jízè Kédéi mòà à Bounboò ke mú,

nyo mò nyo nià cíéñ bé m̀ kèò kè ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò mòà Gèd̀èp̀òò dyúáq̀ò bó k̀aũn ɔ kè sè-ná-sèè tíin nyé. Kǎà ɔ me n.⁸¹

Đe-cé-nyò b̀èò d̀ò b̀èin de b̀è céèà dé gbòq̀òò mú dà bíq̀íe jè k̀õin zain.

Đe-xwa-bĩ-bĩ b̀è bé m̀ ké dyi b̀àq̀àin nyé: Đe b̀è céè bá Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò jè dyíe

À see múin ẁó xwíniĩn k̀ò jè báá-d̀è-dyùà meà dé bódòò múe, m̀ẁ kà nyoũn-dyùè p̀ònò-niò nyu k̀ùà nyue ke, m̀ẁ kà d̀ènè-dyù b̀èò nyu dé dyòò dyí beèè ke. Nyo b̀è mòà Sányátè b̀èe dyé kà de b̀èò nyu kpáa ke, ke wa see k̀õin zain b̀èin de nyue bé wa dyià kpáa m̀ẁ kà wa nyu kpáa ke. ɔ se f̀ònò-hwòq̀ò d̀ò nyu bé nyo d̀ò ké t̀èmèin-d̀è bá Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò jè dyíe bó, sepóedé ɔ see jè k̀õin zain b̀èin jèe. T̀èmèin-d̀è séin bá Gèd̀èp̀òò dyíe, à see jè k̀õin zain hwòò b̀èin. ɔ hwòin kà, nyo d̀ò see k̀õin zain b̀èin kà Gèd̀èp̀òò nyu dà séin niè ke kè kà ɔ nyu de séin dyí dyuòè ke. Jǎà-d̀è b̀è bá Gèd̀èp̀òò bédé dú tǎò jè dyíe mò jǎà, ke wa mò de b̀è bé nyoũn-dyù se múin ẁó ke. Zimii nià dé ní-hwùd̀èe, ɔ jũ ké ɔ dyiò má f̀ònò-hwòq̀ò bédé ní, ɔ see dyí dyuòè b̀èin de nyoũn-dyù jũ-jũ kpa ke, hwè m̀ po níĩn wa dyiò máa jè ɔ gbo k̀õin zain níe.

⁸¹Cèè-d̀è bá baà-baà dyíe.

Jaã-dè bá Gèdèpòò bédé dú tãò jè dyíεε mò Gèdèpòò nì dyúádò, keε ɔ nì nyo tã mú, ké wa hwòin dé wa nì-nì mú, ké wa béin wõ dé mú-hwè-hwè mú. Nyo bë dǎ võ bé wa ké de nià ke kòin zain, keε wa bī ɔ wáká kpa de dò xwa. De bë wa bīà xwaa hwòin-dè díé bë céè dà bídíi. Xwa-bī-dè bëò dò-dò bédé nyéné, keε nyo bë dǎ wa jè tèmèin dé nyéné kò-kò pàdǎ bë mú.

Mòdášīin mò fònò-hwòdǒ bá kà Gèdèpòò mò nyo dyúádò, keε ɔ nyu kùà dé hwìè kò-kò bë múεε jè dyíε. Fònò-hwòdǒ nià ke cēε kà bé dé dycún wēε, Gèdèpòò mò ma Bǎò, ké dà bóqó-kpàà kōεε, ɔ mò ma Jízè, ké bó kàün wēε, ɔ mò Zùù Hwèin-hwèinò ké ɔ nì à gbo wùdūēn nyε. Keε dé Jós wuqu-kpà 14-16 múεε, Jízèè wuqu bëò dèè me kà bé ɔ kè Bǎò kè Zùù Hwèin-hwèinò bédé gbo-kpōin-kpōin nyε. Kà céè-dèò nyuà wa me dèè keε tèmèin nyo dyí kà wa mò nyo cē kpáún tã ke, ɔ seó ná niin, ní, waà gbo-kpōin-kpōinò seó má de kpaá mu.

Tídítésīin mò fònò-hwòdǒ bá kà Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò mò nyo cē kpáún tã ke. Dé fònò-hwòdǒ nià ke múεε, zain gbo bë béin niè dé waà nì-nì mú dekè. ɔ hwòin kà, Bǎò mò nyo mó dyè zaa wõ poε dyi, keε Dyúò mó bé ɔ ké nyoò wīin dyé. Fònò-hwòdǒ nià ke zàin tèmèin-dè mòà Gèdèpòò nì dyúádò keε hwīi.

Nyo dò xwídíi nì-nì mò fònò-hwòdǒ bá kà nyo dò nì dé Gèdèpòò bédé dú tãò mú ké ɔ se de kpa bó ɔ mūè dò gboε. Nyo bé po cēé-dè nià ke jáà keε poèn hwídíi kà bé Bǎò mò Gèdèpòò, ké Dyú-gààò kè Zùù Hwèin-hwèinò mò nyo bë bé wa se kpé vènè dò bédé ke. Nyo nì náa béin mú doèn kà bé Zùù Hwèin-hwèinò se nyo dò ke, ɔ kè kà bé Dyú-gààò mò gaa dò pū bé Gèdèpòò nyùin kùà mú ke. De-xwa-bī-bī nià ke nyue ké nyo bë ní baà Dyú-gààò kè Zùù Hwèin-hwèinò kà wa baà Gèdèpòò ke, ké ɔ béin wa múà-bǒ se jáà keε cē-cē mú kpàin.

De-cē-nyò bëò me zà “Hwídíi-taba-dè bëò” wuquún kpa sǒ.

Hwídíi-taba-dè bëò keà kè

Gèdèpòò mò nyo dyúádò bé ɔ bédé dú tã ke, ɔ mò Gèdèpòò dyúádò, ké ɔ nì nyo tã mú, Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò. Wa tãò bédé kùà kò-kò bë, keε wa hwòin dé waà cí-cí mú, ké wa kpé béin wõ dé de bë nyuà wa Gèdèpòò múεε mú, ké à bédé bé à ké wa biè.

De-tèmèin-nyòò me nyí de-cē-nyò bëò dò-dò vósi bë céèà dé bídíiεε dyúádò bé ɔ kée cē. Hwè bé de-cē-tìò nyo mu bó dyí kòün wēε ké bó nyiniεε, nyoò me zà vósiò wuquún, bé ɔ ké de xwáún-xwáún dò bídíi céè bá de vósiò cē bá de tèmèin-dè nià ke bá dyíεε jè dyí.

Céè-dè bĕ dε-cĕ-nyò bĕò kà wuquún zàa kà kè

Hîbúqúù 1:1-3, 8, Kòqòsà 1:12-19, Ìfíṣìò 1:17-23, Jós 15:26, Jós 17:1-5

Ɔ me ni dε-cĕ-nyò bĕò hwìqĭi kà bĕ cĕĕ-dè nià ke dya dyá dyúa muh niin, nií, dε-cĕ-nyò bĕò qò-qò me zà dé tēmèin-dĕ qò mɔɔ tēmèin-dĕ qòè wáká qò, bĕ ɔ kée nyo bĕ se dε-cĕ-cĕò mú niεε tēmèin nye. Ké ti séín bĕ dε-cĕ-nyò bĕò mu dε-tēmèin-tēmèin nià ke nyuùn wĕε, wa me cĕ ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Céè-dè bĕ bĕ ò bĕin wuquún zàa dekèε

Mówèqè, Waqabó. Gèqèpòò dyúáqò bĕqé dú tǎò: Zàse kè dε Jéé bĕ. Àówà Fòò, IA: Wóqúún Báòò Mú-zàin-nyò bĕ , 1996.

Xwáti, Jĭin. Gèqèpòò bĕqé dú tǎ kò jè sòà nyoün hwìqĭi ke: Kéqéi hwìqĭi-taba-hwòqò-dyùàò dε dyà-dyà. Mìnápòqè: Bétánè Gbò Céè-dè Mú-zàin-nyò bĕ, 1998.

Gèdèpòò dyúáqò bédé dú tǎò
Dyi-diè-qè bǎ m kè cǎ kè

1. Xwě bódó-kpàà nyu nyo bé Gèdèpòò jǔεε jè cǎε kǎ?
2. Đé tǎ bǎ mò hìqì-kpà bǎ tǎmèìn-qè bá Gèdèpòò dyúáqò bédé dú tǎò dèà kǎ kǎ?
3. Xwě Gèdèpòò dú tǎò nyu páún kpáa qé waà gbo-kpǎìn-kpǎìnò mú kǎ?
4. Đé mò nyoũn-dyù nììn gbo-kpǎìn-kpǎìn qíé bǎ bǎ wa bǎìn Gèdèpòò dyúáqò bédé dú tǎò nììn gbo-kpǎìn-kpǎìnò jì tǎ kǎ?
5. Đé mòò xwíníín bǎ nyu kǎ Gèdèpòò dú tǎò biè kǎ?
6. Đé mò qε-xwa-bǎ-bǎ bá Mòdásǎìn jè dyí kǎ?
7. Đé mò qε-xwa-bǎ-bǎ bá Tíqítésǎìn jè dyí kǎ?
8. Đé mò qε-xwa-bǎ-bǎ bá nyu qò xwíqíii nì jè dyí kǎ?

Cĕĕ-dĕ 4

Đe bá nyoŭn-dyù jè dyíe

Cĕĕ-dĕ Hwòdĕ-kpàin-dĕ bĕ

Đe cĕĕ-dĕ nìà ke mánáin nyee, de-cĕ-nyòò me béin kpé bé ɔ ké de bĕ ɔ cĕà kee múin wŏ, bé ɔ ké wa jè kōin zain béin. ɔ hwòin kà:

- (1) Kà à kée dyí dyuòè nyu kà bé hwòin-hwòin bé à kè Gèdèpòò nyuà kee se nì kà hwòin-hwòin bé nyo bĕ nyuà bó ku kōin nyee nìà ke.
- (2) Đe mènĕin-tā bĕ bá Gèdèpòò kè nyoŭn-dyù hwòin jè dyíe.
- (3) Kà bé Gèdèpòò me ma nyoŭn-dyù nòmò dyiin bé ɔ kè wa ké gbo-kpòin-kpòin bédé ke.
- (4) Fòndò-hwòdĕ bĕ kŏ mú nyoŭn bĕ béin wa miòun niin mós-dĕ bĕ nyue ke.
- (5) Kà bé nyoŭn-dyù bédé de-kpa-kpa dò bó sè-ná-sèè tiin ké ɔ zi bóqó-kpàà niin de-kpa-kpàò jè dyíe.
- (6) Kédĕi-dĕin-nà-nyòò hwidĕi-tabà-dĕ bĕ bá nyoŭn-dyù jè dyíe.

Đe bĕ bé de-cĕ-nyòò bédé bé ɔ ké kŭà gbo po nŏ cĕĕ-dĕ nìà ke múee dò mò bé de-cĕ-nyòò kée múin wŏ kà bé ɔ cí-cíò se gbo hwèè béin gáná cá de ɔ nyoŭn-dyù-kpòdĕ-dyùàò mú ɔ jŭ ké ɔ kè Gèdèpòò se gbo kpòiné níe..

“Nyò n-dyù Jè”

Dós-kōin-dèin-cèè-dĕ

ɔ jŭ ké de-cĕ-nyòò bĕò dā cĕĕ-dĕ zìà dyie niin sŏ-kŏun-dyi-po-poò gbo hwè ní, ní, m̄ me diè wa de bĕ dyi sòin dé cĕĕ-dĕò hwòdĕ-kpàin-dĕ bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dĕ bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Nii, wa me zà cĕè-dĕ bé ɔ nià dé bíqí kee wuquún.

Bĕ séin me zà Wédé 8 wuquún. Đe cĕè-dĕ nìà ke cĕ à gbo bá nyoŭn-dyù jè dyí ké?

Kàŭn wĕe, bĕ me poin dyí bé bĕ kĕá de-cĕ-cĕò dyúá kpa. ɔ jŭ ké bĕ dyi bĕ nì kàà ? dyé ní, ní, bĕ me diè dyi-diè-dĕ muà bóe dyúá niin nyee dyi, bé bĕ kĕe gŏ-jŭ-wùdĕò jè dós kōin dèin. À se bĕ nià ke kŭà mú nyùin nŏ cĕĕ-dĕ nìà ke mú, sepóedé vósi bĕ bé à nyùin kà kŭà múee, à cĕè wa dé cĕĕ-dĕò mú jè.

? Đé mò de bĕ bá nyo dò-dò séin nià bóqó-kpàà kŏee jè dyí bé wa hwòin nyé?

À me pòin de nyue bé à dyià nì kà à nyuà niè kee jè hwiđĩ. Đé nyoũn-dyù jũ-jũ kra jéé cá ké?

À me dèen Jénésì 1:26 gbo gbo. À zàa wuđúin, ké à dǎ: “Hwè ké Gèdèpòò cèe ma, ké ɔ dǎ, “Bèa me nyoũn-dyù, bé wa ké nì kà bèa nià ke.” Bè m̀ ké nyoũn-dyù jũ kee bédé de kra de dò dée mú kánáa pũ.

De dò nì bó bá à jè dyí ké ɔ nyue ké à kè Gèdèpòò hwoin. À se Gèdèpòò, kee de dò nì bó ké ɔ zain à kè nimii bèò m̀ùn gbo, ké ɔ nyue ké à jè kra de ké ɔ zi wa dyí. Đé Wédé 8:5 múee, nyo cèèa cèè-dèò kee kpa múaũn kà bé Gèdèpòò me ma à niin “ké ínjà bèò kpe búá dyí ké ɔ zi à dyí de wè” ké Gèdèpòò dǎ wa “díin-dĩin kè dya-dè-dè nyí ke.”

Gèdèpòò nyí nyoũn-dyù kũa kra de dò bé à ké bóqó-kpàa kè de séin cíà ɔ kōee gbo gmò. ⁸² Nyoũn-dyù bédé bé wa ké bóqó-kpàa xwa nòm̀in, bé de nì cíen séin nià bóqó-kpàa kōee ní kò dǎ mú gboò kè bé wa ké bóqó-kpàa bāa-de bèò kũa mú nyũin hwòqò-fònò-kà, bé bóqó-kpàa ké dyiin nòm̀ũn dyi gǎ tee bó xwédé-dù bẽ mu bó dyí kũn wẽe biì.

Kà Gèdèpòò nyuà nyoũn-dyù mee kee zi dyiin nòm̀ũn miò, ké à bédé bé à ké à miòun niin de-kpa-kpaò hwòqò kō dè ké ɔ zi bé à ké de búá dyí v̄ein ké ɔ zi à dyie hwòqò kō dèee dyí. Đé de nià ke múee, nyoũn-dyùè fèèò se xwíniín jéé dò bédé, ké à se xwíniín kò jè à cíà kee dyí dyuò, ké à se à cí-cíò se de dò kra, Ké nyoũn-dyù jũ-jũ se xwíniín dò bédé gáná cá.

Hwòqò-fònò-nyò bẽ cí zǎò kíin nyee díé bẽ dǎ nyoũn-dyù me-me mò de dò bé ɔ kpa pũ, ké waà cí-cíò se xwíniín dò kò, ké wa se me-nyò dò bédé bé ɔ ké wa mú dèbè ke.

Kee Gèdèpòò-cèè-dèò cèe kà bé Gèdèpòò me à nòm̀ò dyiin kà ɔ “miòun nyuà niè ke.” Đé mò de nì náa xwíniín nyé?

 Xwẽ à nyue dyí dyuòè kà bé hwoin bé nyoũn-dyù kè Gèdèpòò hwoin kà kee se hwoin-hwoin bé nyo nyuà bó ku kōin nyee ké?

Hwoin bé nyoũn-dyù kè Gèdèpòò hwoin kà kee see nyo bé à kè nyo bẽ nyuà bó ku kōin nyee. (1) Gèdèpòò mò zùù. Sǎqómà dyee ma kà bé dyoún-bòqò gánáò kè bóqó-kpàa biè dyí bó Gèdèpòò biì ke. ⁸³ Gèdèpòò béin ɔ miòun à dyí tèm̀ein dé de séin dò dè ɔ hwiđĩee mú, kee à see cèe béin kà bé Gèdèpòò kè de bẽ kò mú ɔ tèm̀ein kà ɔ miòun nyoũn dyíee dò hwoin ní ke. Xwíniín nià ke jè à se bédé bé à kèa Gèdèpòò hwoin-dè bẽ nyu bé à kèa wa biè kè. Hwè m̀ po níin (2) bé à ké de bẽ kè nyoũn-dyù hwoin nyee nyu, bé wa ké wa biè-dè bẽ dǎin bó Gèdèpòò bẽin nyee. ⁸⁴

⁸² Jénésì 1:26, Wédé 8:5-6.

⁸³ 1 Kíin 8:27.

⁸⁴ Wódómà 1:23.

(3) Gèdèpòò me nyoŭn-dyù bé wa ké dà bódó-kpàà kō cí gáná cá, bé wa ké bo bédé bé wa ké nà kè bé wa ké sō bédé bé wa ké de bē dyí dúe béin ɔ kè bé wa ké fòndò-hwòdǒ bē mǎa dyi-dyé-dyé kè dyi-wǒ-wǒ kee bédé, bé wa ké de bē dyí dyuòè béin. Gèdèpòò me à niin bé à ké fèè bédéé béin dà bódó-kpàà kō. Kee Gèdèpòò cí dà bódó-kpà gánáà kō, ké ɔ béin de bē mee bé ɔ ké de bē daí zàin dyiin dé ɔ Wuquò mú, ké ɔ nyuu-dè dò se sèin-naín kǒ kà à nyuà niè ke. Nyo dò se bédé bé ɔ kée hwiǒíi pòin kà bé Gèdèpòò bédé kpódó-dyùà bé nyo béin dyée kà nyoŭn-dyù nyuà niè ke.

Gèdèpòò Dyú-gààò zi ma nyoŭn-dyù mú dèbèin miò dé de séin mú, ké de nià ke mò dya-dè-dè vènè bó nyoŭn-dyù biì bé à béin hwòdǒ kō dèè ke.

Gèdèpòò-cèè-dè-dyuò-nyò bē dǎ de mòò xwííin bé nyoŭn-dyù kè Gèdèpòò ké hwòin nyee jè tèmèin, ké wa báún-báún kpō de bē céèà dà bíǒíiee jè dyi.

Ɖe bē bé Gèdèpòò nyí nyoŭn-dyù bé ɔ nyue bé à kèò kè dyià hwòin nyc

? Ɖé mò de kpa de bē ni nyoŭn-dyù mú bé wa tèmèin nyo dyí kà bé wa kè Gèdèpòò hwòin nyee ké?

À bédé **sédé bó de bē nyu jè** bé à Gèdèpòò po dé à mú bé ɔ nyue bé à kèò kè dyi hwòin nyee. À Me-nyòò nyue ké à fòndò hwòdǒ bó de bē nyu jè. Ti díé bē ní, wa tèmèin nimii bē de ké wa nyu bē bē, ké wa dǎin wa xwai-nyuu-dè bē. Kee wa niin xwai-nyuu-dèò kò bó ɔ nyo bé nyo dò nyu dyiin dé ɔ niin fòndò-hwòdǒ múee gbo. À dyé mee-dè bē bé nyoŭn bē nyu zǒò bó sód bē dyédéí kee ní. À se de báún-báún dyí dyuò bá nyo bē me zǒò de bēa kee jè dyí, kee nyo dò see se poe béin kà bé nyoŭn-dyù mò nyo nyu ma de bēa ké ɔ se nimii bē ke.

À dyé de bē xwai nyu jè dé wédé nyu-nyu mú deké. Wédé mò de bé ɔ zain à hwiǒíi-pòin-dè bē kè de bē tó à hwòdǒ dyiee jè kǒin dé à gbo ke. Kpé à bédéà bé à dyià fòndò-hwòdǒ bē kǒin zain dé wédé-wùdù múee sòin dé Gèdèpòò hwòin-dè nià dé à múee gbo.

Kpé à bédéà bé à kèà hwiǒíi pòin nyee mò “Gèdèpòò-hwòin-dèò” dò deké. Nimii bē mòun nyu wa niin “hwòdǒ-fòndò-dè bē” xwai dyeo, kee, waà “hwòdǒ-fòndò-fòndò” se dyúa mu bé wa ké de múin dee béin kè bé wa ké de bē hwiǒíi pèin béin nyee. Nyoŭn-dyù dòn béin kpé bé wa ké de múin de, bé wa ké de dya gmò bé wa kée múin wǒ, ɔ kè bé wa ké nyo bē gbo wùdù bé waà hwòdǒ ké gbo zǎin.

Ɖ se de bé à ké hwiǒíi pòin dòn pū ke, kee à pòin hwiǒíi pòin jè hwiǒíi deké. À gmòin hwiǒíi-pòin-dè bē jè múin. À ní pòin hwiǒíi hwòdǒ-fòndò-kà dòn pū, kee à *pòin fòndò-hwòdǒ jè hwiǒíi deké*.

Nyoŭn-dyù **béin kpé bé wa ké gbo wuquìn wùdùin**. Ɖ hwòin-dè mò kà à nyuà wuqu-dù kò-kò bē kǎà mú nyuèn, bé à dyià fòndò-hwòdǒ bē dyí dú bé à dyià wa jǐin mɔɔ céè-dyèdè bē mú po, bé nyo tòò bē dyià wa múin wǒ ke. Nimii bē hwòin kà gbe kè naà bēee “wuquìn wùdùin” gbo dé jǐ bē mú dyeo, kee waà wuqu bēò dò kè nyoŭn-dyùè wuqu

se bũin xwěin fɔɔ. Ɔ kàmà mú miò bó wa bìi. Nimii bẽ bédqé hwìè bẽ kǒ mú wa po wa mǔè bẽ fǎũn wẽ mɔɔ hwìè bẽ kǒ mú wa zà waà cí-naín bẽ wa mǔè bẽ xwa, mɔɔ ké wa bédqé fɔnɔ-hwòdǒ bé wa ké waà dji-dè bẽ gein nyɛ, kɛɛ wa se dɔ́ dò dèè béin bá dɛ mò cí-cí wa nyuà kɛ xwíníin nyɛɛ jè dyí.

Gbo-wuɖuìn wuɖuìn mò bé bẽ ké hwiɖíi poèn béin, bé bẽ ké dɛ dyúáɖò gbo wɔ́in nyɛ. Nimii bẽ ní cẽ wuɖu bẽ, ké kebi wa me béinò má wuɖu bẽ cɛɛ kɛɛ, wa se wuɖu pàɖǎ bédqé bé wa kée cẽ.

Nyoũn-dyù kè wa mǔè bẽ **kpáin múin**. Gèdèpɔ́ò nyu à ké à kè à mǔè bẽ poin à nyuu-dè bẽ dyí, ké à ɖáin nyo tòò bẽ dɛ bẽ nyénéin, ké à dè nyo tòò bẽ hwòdǒ kǒ bó dɛ dò jè. À dè à fèèò gbo dyiin dé nyo tòò bẽ hwòdǒ-kǒ-dè-dè mú gáná cá, ké ɔ dú zǎ pàɖǎ dyí bé nyo bé ɔ mò dyúɛɛ ké nyo vènè kpá. Ɔ nì ná sepóɛdè gbo-kpɔ́in-kpɔ́in kpa dɛ miò dé Gèdèpɔ́ò gbo. Gèdèpɔ́ò nyu nyoũn-dyù dé hwìè dò mú dɛ, ké nyoũn bẽ bédqé bé wa ké kǔà nyu, bé waà gbo-kpɔ́in-kpɔ́in ké dúi ku, bé wa ké dɛ bẽ bẽ wa móɛɛ dyé wé séin xwíníin. Ké kebi nyo dò me bédqé dɛ séin bẽ hwòin kà dji-dè mɔɔ pɛ́-naín nyɛ, bé nyo dò ké se ɔ gbo kpá dé dɛ bèè dyi-mó-mó múɛɛ, wéé kɛɛ, dɛ tòò bẽ nì bó dɛ ké ɔ mó wa, ké ɔ se wa dyéɛ béin ɔ jũ ké nyo dò se ɔ gbo kpá níɛ. À kè nyo tòò bẽ gbo-kpɔ́in-kpɔ́inò tò Gèdèpɔ́ò hwòin-dè bé à jũà kɛɛ jii. Gèdèpɔ́ò mò Gèdèpɔ́ò dyúáɖò bé ɔ bédqé dú tǎ kɛ, ké gbo-kpɔ́in-kpɔ́in nì bó ɔ dú tǎ bèò púa.

Gèdèpɔ́ò me ma nyoũn-dyù kà ɔ miòun nyuà niè kɛ, ké nyoũn-dyù hwè ma mú kà Gèdèpɔ́ò bé ɔ me ma kà ɔ kɛɛ hwèà mú kɛ. Kà bé Gèdèpɔ́ò mòà dèbèin-dèbèin nyɛɛ, kǎà nyoũn-dyù nì ma, wa cí ma dé dèbèin-dèbèin mú, ké wa cí ma dé Gèdèpɔ́ò mú, ké Gèdèpɔ́ò cí ma dé wa mòun mú. Wa hwè ma mú kà bé Gèdèpɔ́ò hwèà mú kɛ, ké nàmàũn-dò se ma wa mú nì. Wa se ma dɛ mò dɛ gbà kɛɛ dò dyí dyuò, ké wa se ma nàmàũn dò dyí dyuò fɔɔ. Wa “dèbè ma Gèdèpɔ́ò mú dé wa kpé séin mú kè dé wa hwiɖíi-poin-dè séin mú ɔ kè dé wa gana séin mú”(Jɔ́ Weséɖé, dé ɔ Gèdèpɔ́ò-wùɖu mòà “Dyí-séɖéin-séɖéin dé Hwiɖíi-tabataba múɛɛ”).mú

Gbo-kpɔ́in-kpɔ́in nì bó nyoũn-dyù bẽ púa kɛɛ dyiin fũà-fúá-dè báun-báun bẽ múin. Bó fũà-fúá-dè bẽ nià kɛ jèɛɛ, nyo ɖíé bẽ poèn hwiɖíi kà bé ɔ mu dyiin nòmòun bé wa ké cí bó wa miòun bìi kɛ. W mó bé wa ké cí bé wa ké se nyo dò hwòdǒ kǒ dè. Kebi m̄ me cí nì-dòun-fèè kɛɛ, ɔ seɛ nyuɛ béin bé m̄ ké se fũà-fúá kpɔ́ dé nì fèè mú, ké dɛ nià kɛ se fèè bé Gèdèpɔ́ò mó bé à kéà cí kɛ. Kɛɛ ɔ nyí à hwìè bẽ kǒ mú bé à kè à mǔè bẽ ké gbo-kpɔ́in-kpɔ́in bédqé kɛ, ké fũà-fúá-dè bẽ nià kɛ dyi bó à hwíi ɔ jũ ké à se à fèèò cí kà Gèdèpɔ́ò nyuà páun poɛ kɛɛ níɛ

À bédqé **dɛ-dyuò-fɔnɔ-hwòdǒ** ké ɔ mò à dɛ bẽ bé Gèdèpɔ́ò poà dé à múɛɛ dò. Dɛ dò nì dé à mú ké ɔ cɛɛ à gbo kà bé dɛ bẽ bé à nyuɛɛ ɖíé bẽ séɖéin dyí ké ɖíé bẽ se dyí séɖéin nyɛ. ⁸⁵ Dèò cɛɛ à ti mò ti nòmò dyiin bé à ké à hwòdǒè gbo-po-dè bẽ nyuɛ kè ti ɔ se dyiin nòmò kɛɛ jè gbo. Gèdèpɔ́ò me ma Áɖòun kè lí ké wa hwè ma mú, ké wa béin ma Gèdèpɔ́ò mó-dè nyuɛ gáná cá.

⁸⁵ Wódómà 1:20, 2:15.

Sepóedé nyoũn-dyù dǎ nàmàũn nyu ké wa dǎ, cí-cí kpa de bé Gèdèpòò nyí ma kà wa kee mú gbòò jèee, de séín se ná dyí sédèín de, kee ɔ nyue ké à dò-dò séín bédé fòndò-hwòdò bé à ké de mò de nòmò dyíin nye kè de mò de gbà kee dyí dyuò.

Sepóedé à bédé fòndò-hwòdò jèee, à béin kpé bé à ké de mò de nòmò dyíin nyee nyu, ké à dyi nàmàũn nyu ní, à dyuòè dyí kà bé à dǎ nàmàũn nyu ke. À se nì kà niimii bē nìà, bé wa dyià de gbà nyu ní, waà hwòdò ní tóe dyi kà bé wa nyu de gbà kee nìà ke.

À hwòdòè mós-dè, mɔɔ kpé bé à bédé bé à ké de à móee gā kee mò à nyoũn-dyù-kpèdè bēò dò. Kee nimii bē nìin mós-dè gā-gā mò de bé wa nyu wàdà bó ti jéé dò xwííin sepóedé wa ní po dé dyúa hwòdò jèe. Nimii bē se gbo-po-dè dò bédé, bé déé dyúa ní, wa ké waà gbo-po-dèò gbo-wódó-dè dyé ke. À mò nyoũn-dyù bēee béin kpé bé à ké de bē béin à fèè gbo zìàin nyee gā. ⁸⁶

? Dé kò jè nyoũn-dyùè hwòdòè mós-dè nyu-nyu màà de kpa de dé à fèè mú ké?

Sepóedé à bédé fòndò hwòdò bé à ké de bē dè à hwiqííee gā jèee, Gèdèpòò mu à dyi kpòũn bó à nyuu-dè séín bēò jè. ɔ mu nyo bē nyu nàmàũn wēe zaa wō pouñ, ké ɔ mu nyo bē bé wa nyu dyí-sédèín-dè kee péin bó waà nyuu-dè bēò jè.⁸⁷

Sepóedé à wódóin ma dé nàmàũn mú jèee, à ní gā à hwòdòè mós-dè bē bé wa béin Gèdèpòò bàin-bàin nyíe ke. Nyoũn-dyù bé ɔ wódó dà toqo-kpàà kōee mò “nàmàũn gīi,” ⁸⁸ ké wa se de mò de sédèín dyíee nyue béin, kee Gèdèpòò jíájèò nyini nyoũn séín gbo, ké ɔ nyí wa kpé bé wa ké múà-bòò dyi kpō. Xwííin nìà ke jè nyo séín bédé bé wa kèà waà nàmàũn bēò dyi táà, bé wa kèà múà-bòò dyi kpō kè. ⁸⁹

Sè-ná-sèè cí-cí mò à kè Gèdèpòò hwoin-hwoinò wáká dò. Ti dò nì ma bó ké à se ma cíe nì fɔɔ, kee nyo séín mu cíin kánáá pū sòin dé ɔ wódó-tiín. À se nyoũn-dyù bó ku kōin dòũn pū, kee à mò zũũn-nyò bē dekè, ké à mu cíin kánáá pū, ké à kpódó-dyùà bēò mu gīo wódóũn, ké à se méee mu de. ⁹⁰ Gèdèpòò me à dò-dò séín bó sè-ná-sèè xwííin dò jè. À bédé sè-ná-sèè fèè, ké de bē bé à mu gāũn dé à fèè múee muie nyuũn bé à ké à fèèò cí dé dycún mɔɔ dé héè.

À múe dò **mú-dèbè-dèbè** mò à kè Gèdèpòò hwoin-hwoinò wáká dò. Dé de kpa de tòò séín bé Gèdèpòò nyià à ke hwiè kee, ɔ nyo nìà ke kpa de miò. Nimii bē se gbo-kpōin-kpōin nì kàà bédé dé wa hwiè, sepóedé kǎà Gèdèpòò nyu wa mòũn mee. Dèbèin-dèbèin seó má kà ná de kpaa béin dé à hwiè ɔ jũ ké à seó má kpé béin bé à kéó gbo wuquĩn

⁸⁶ Jasúé 24:15.

⁸⁷ Wèdèbèdésìò 20:12-13.

⁸⁸ Wódómà 6:16-17, Ífìsìò 2:1-3.

⁸⁹ Mǎà 1:15.

⁹⁰ 1 Kòdèintìò 15:16-22, 52-54.

wùdùin mɔɔ bé à kéó má à mós-dè bɛ gāa béin, mɔɔ bé à kè à dɛ̀bè-nyò bɛ kéó má wuquún dyi wóin níe.

Nyɔŭn-dyù tèmèin wa mŭè bɛ dɛ̀bèin-dɛ̀bèin dyí dyiin dé múà mú ɔ kè dyiin dé nyo dɛ̀ dò nyénéin-dáin-dáin kè dɛ̀ò nyu-nyu mú kè dyiin dé nyo dɛ̀-nyí-nyí mú kè dyiin dé nyo bìi kŭà nyu-nyu mú ɔ kè dyiin dé nyo kōin-zīin-zīin mú. Dɛ̀ bɛ̀ nià ke séin tò Dɛ̀bèin-dɛ̀bèin bé Gèdèpòò bédéà bó à bìie jii.

Dɛ̀ kpa dɛ̀ bɛ̀ bé Gèdèpòò nyí à kee dò mò **kpé à bédéà bé à kéà ɔ biè ke**. Poin wédé bé ñ dɛ̀bè mú miò ke mɔɔ wédé bɛ̀ ñ dɛ̀bè mú bó biè-tiin nyee jè hwiqŭi. ɔ hwoin kà wédé mɔ̀à “À Gèdèpòò mò Nyɔ-wō-fònòin Gèdèpòò” bé à beqèa ke kè “Nì Kpé Búá Dyí Miso” bé à beqèa tee dé à biè-biè bɛ̀ò mú ke. Wédé cèe-nyòò dǎ, “Ní mu Bounboò bàin. Ní mu ɔ nyéné hwèin-hwèinò bàin hwòdǒ-dé-hwè-kà!”⁹¹ Wuqu bɛ̀ nià ke séin mò wuqu bɛ̀ bé nyo bɛ̀ cɛ̀ ke, ké wa fèin xwa sepóedé à bédé dɛ̀ dò dé à mú ké ɔ nyue ké à kè “Gèdèpòò hwoin” ké ɔ nyue ké à dyuòè dyí kà bé nyo bé à kèò kè hwoin kà kee mò kpé-séin-bédé Gèdèpòò ke!

Dɛ̀ mò Nyɔŭn-dyù kè Gèdèpòò Hwoin-hwoinò Xwíniin nyee

ɔ nòmò dyiin bé à ké gidi ní, bé à kée hwiqŭi poin xwíniin kò jè Gèdèpòò nyuà à kà ɔ miòun nyuà niè ke. Dɛ̀ kò jè à kòà bó dɛ̀ tòò bɛ̀ bé Gèdèpòò meà kee gbo ké? ɔ gǔ-jŭ-wùdùò mò sepóedé Gèdèpòò me à bé à kèò kè ké gbo-kpōin-kpōin bédé, bé à ké kpé béin bé à ké ɔ biè.

Bábòò cɛ̀e à gbo kà bé dɛ̀ séin bé Gèdèpòò meà kee nyue ké ɔ bédé díin-díin nyee. À dyé Gèdèpòò kpé vènéò dé dɛ̀ bɛ̀ bé ɔ meà kee mú. Kee mee-dè tòò bɛ̀ò mòun bàin Gèdèpòò, kee wa se ɔ jè múin wóò béin. Wa se kà Gèdèpòò nyu niè kee jè múin wóò béin sepóedé ɔ se wa me bé wa kèò kè ké gbo-kpōin-kpōin bédé.

À dyuòè dyí kà bé Gèdèpòò fònò hwòdǒ, ké ɔ hwòdǒ-fònò-fònòò se sèin-naín kò ke, sepóedé à mòun bédé ɔ hwòdǒ-fònò-fònòò dò dé à mú jè. À biè ɔ mú-hwè-hwèò kè ɔ dyí-sédéin-sédéinò ní sepóedé à bédé fònò-hwòdǒ bé à ké dɛ̀ mò dɛ̀ nòmò dyiin nyee kè dɛ̀ mò dɛ̀ gbà kee zain gboi dyí dyuò jè. ɔ dɛ̀bèin-dɛ̀bèin se sèin-naín kòò jè béin à fǎà nyuèn, sepóedé à mòun bédé dɛ̀bèin-dɛ̀bèin dé à mú jè.

Kà à nyu Gèdèpòò dyí dyuòè miò dé ɔ búin-xwéin-xwéin múee, kǎà à nyu ɔ mú dɛ̀bèè miò, ké kǎà à nyu ɔ bièè. À bédé múà ké à dyé à mós-dè bɛ̀ dyiin dé à kè Gèdèpòò gbo-kpōin-kpōin mú, sepóedé ɔ mò dɛ̀ bé ɔ po páún bó à bìie.

Hwiqŭi-poin-dè kpa dɛ̀ tòò bɛ̀

⁹¹ Wédé 103:1.

Gèdèpòò me nyuñ-dyù séin kà ɔ miòùn nyuà niè ke. Nyu díé bě ní bó ké wa se ná hwòdǒ fònò cá, ké wa ní nyu nyu dòè wuɖu, mɔɔ ké wa ní zain wa miòùn jè kōin hwòdǒ-fònò-kà, ké wa ní nyu dyí-sédéin-dè dò xwai. Wa mòùn kè Gèdèpòò hwòin ní ɖekè dyo, kee ɖe wa ké nyu bé ɔ kée nyu dyí tèmèin kà bé wa kè Gèdèpòò hwòin níee dò se niè béin ɖé wa fèè mú dà bódó-kpàà kō.

Nyuñ-dyù séinè fèè bédé sè-ná-sèè ɖe-kpa-kpa. Ti díé bě ní à dyé nyu bēè ɖe-kpa-kpa bě bé wa nyu bó ku kōin nye, ɔ hwòin kà wa hwòdǒ-fònò-fònò kè wa ɖe-dyuò-dyuò kè ɖe bě wa dyuò xwai nyue ke mɔɔ gana bé wa bédée. Ke nyu dò-dò séin bédé ɖe-kpa-kpa dò bé ɔ búá dyí miò ké ɔ zi kà ɔ nyu ɖe kpaa ɖé ɔ nyuñ-dyù-kpòdò-dyùàò múee dyí, sepóedé ɔ kè Gèdèpòò hwòin ní jè. Ɖea jè kpéin-dyè-dyè bédé bé ɔ kèà ní bó nyu dò-dò séin biè, m̄ seé kō kebi ɔ me se bódó-kpàà nyuu-dè bě kō jè wa dyé nyu kpéin nyee dò nyue béin mɔɔ ké ɔ me mò hwòdǒ-kōin-nyinìn-nyò ke. Sepóedé à kè Gèdèpòò hwòin ní jèee, dyù-pèdè séin jè kpaa ɖe ɖé Gèdèpòò gbo, ké xwíqí-wǒ-zà-zà màà nàmàũn vènè kè.

Ínjà bě kpa ɖe ɖé Gèdèpòò mee-dè bēò hwiè ɖekè. Wa mò mee-dè bě bé wa cè xwíníin dyi miò, ké wa béin ɖe múin wǒó, ké wa béin gbo wuɖuèn, ké wa béin kpé bé wa ké Gèdèpòò biè ke. Wa mòùn mò Gèdèpòò hwòin-dè bēò dò ɖé hwiè dò mú ɖekè, ké wa ɖáin wa “Gèdèpòò dyù-gàà bě” ɖé Bábòò mú. ⁹²Kaũn wēe, ínjà bēò kpé zi à kō, ⁹³ kee wéé kee, wa ní à biè kùà nyueñ. ⁹⁴ Kee bó sè-ná-sèè tíin nyee, à kpé mu ínjè bēò kō ziin, ⁹⁵ ké à kè Kédéi mu nyu wuɖuín kòùn. Ɖ xwíníin mò Gèdèpòò nyu nyuñ-dyù kà ɔ miòùn nyuà niè ke miò ké ɔ zi ínjà bēò dyí.

Bódó-kpàà se ni kà ɔ jééò nyu ma kà niè kee ɖe. Mee-dè dò bé ɖe-me-nyò nòmò dyiin dò me kee jè me ní m̄ hwiɖíi. Poèn jè hwiɖíi bé wa ké mee-dè nòmò dyiinò bó bíqíi po, bé nyu bě kée kōin nà, bé wa kée pǒ po ke. Ɖ jǔ ké m̄ dyi mee-dè nià bóe dyí dú ké m̄ dyie dya gmò ní, m̄ béin dyée ke kà bé ɖe-me-nyòò me ɔ nòmò dyiin nye, kee ɔ se ni kà ɔ nyu ma niè ti bé ɖe-me-nyòò meà ɔ ɖie kee ɖe. Kàà Gèdèpòò mee-dè bēò jè nyu niè. Ɖ se ni cá kà Gèdèpòò mó bé ɔ ké ma niè nyu ke, kee m̄ béin ɔ díin-díinò dyée ke ɖé ɔ mú.

Nàmàũn ɖǎ “Gèdèpòò hwòin-dè” nià ɖé nyuñ-dyù múee mú gbòò. Nyuñ-dyùè xwai-nyuu-dè béin hwòdǒ-kōin-nyinìn-hwòdǒ-dyùà da zàà, ké ɔ béin Nɔó-nàmáin pá nyíe, kee nyíi-dèò miòùn sòin ɖé Gèdèpòò gbo. Kee Gèdèpòò jíájèò nyue ké nàmàũn se à kè Gèdèpòò hwòin-dè bé ɔ nià ɖé à múee mú gbòò gáná cá. Ké dyiin ɖé Gèdèpòò jíájèò mú, sepóedé à kèò kè hwòin ní jèee, ɔ béin à nyue ɖe ɖie, bé ɔ ké à mú zain, bé à ké kpé béin bé à ké à Me-nyòò biè! ⁹⁶

À kè Gèdèpòò hwòin-dè bé ɔ nià ɖé à múee mò ɖe zi ɖe kpauñ miò bó à biie. Gèdèpòò nyu à kà ɔ miòùn nyuà niè ke jèee, à béin kpé bé à ké Múà-bòò dyi kpō. Fònò-hwòdǒ bé Gèdèpòò poà ɖé à múee nyue ké dyiin ɖé Gèdèpòò jíájèò múee, à dyi nàmàũn nyu ní, à

⁹² Jóò 1:6.

⁹³ Wédé 8:5.

⁹⁴ Híibúqúú 1:14.

⁹⁵ 1 Kòdèintíò 6:3.

⁹⁶ Kòdósíà 3:10, Ífísiò 4:22-24, 2 Kòdèintíò 3:18.

béin dyí dyuòè kà bé à dǎ nàmàün nyu κε. À miòùn niìn mósó-dè bē gā-gā bé Gèdèpósò jíájèò nyià à niìn nyεε ni kùà nyueí dè à mú, ké ɔ nyue ké à bédé fòñò-hwòdǒ “bé à ké nyo à mó bièè dyieε gā.” Dyiìn dè à hwòdǒ-fòñò-fòñòò múεε, à dyà díín-díìn kè dya-dè-dè à Gèdèpósò gbo, ké dyiìn dè à dε-múin-wǒ-wǒ múεε, à béin kpé bé à ké dε dò múin wǒ bá Gèdèpósò kè ɔ mósó-dè bēò jè dyí. À Gèdèpósò jè múin-wǒ-wǒò dyi-mó-mó mò biè-biè bé à nyuà κε, ké ɔ nyue ké à wǒ à Mε-nyò mòà kpé-bédé-nyòò κεε jè múin nòmò dyíi, nyo mò nyo bé ɔ dǎà “díín-díìn kè dya-dè-dè gbàǎ mú nyu, ké ɔ dǎà à dú dèin nyε!”

Ɖε-xwa-bī-bī bé ì ké dyi bàdàin nyε

Ti díé bē ní nyo díé bē poèn hwiqíi kà bé nyo kè Gèdèpósò gbo-kpōin-kpōin tò fèè kè gīo jìi dòùn wē. Wa poèn hwiqíi kà bé ɔ jǔ ké nyo dò dyi fèè nòmò dyiìn cíε ni dà bóqó-kpàà kō ní, níi, kebì ɔ mε mò Kédéin-déin-nà-nyò mɔɔ ɔ mε se Kédéin-déin-nà-nyò κεε, dε séin mu dyiìn nòmòùn bó ɔ bìi κε. Kεε ɔ jǔ ké à dyie dyi dyuò kà bé xwíníin kǒ jè Gèdèpósò mεà nyoũn-dyù κεε mò bé wa kèò kè ké gbo kpōin jèεε ní, níi, à dyéε kà bé ɔ jǔ ké nyo dò se Gèdèpósò dyí dyuò ní, níi, ɔ cí fèè fódóùn wē. À mó Gèdèpósò Zùùò ní dè à mú, bé ɔ ké à dyí gmò, bé ɔ ké à gbo kpá dè dε bē à béin nyue κεε mu ɔ kè bé ɔ ké à dε mu à gbo kpàùn bó sè-ná-sèè tíin nyεε jè gbo cē.

Ɖε-cé-nyò bēò mε zà “Hwiqíi-tabá-dè bēò” wuquún kpa sǒ.

Hwiqíi-tabá-dè bēò kεà kè:

Gèdèpósò nyu nyoũn-dyù kà ɔ miòùn nyuà niè κε, bé nyoũn-dyù ké ɔ mú dèbè kè bé wa ké ɔ biè. Gèdèpósò mε à ké à béin kpé bé à ké hwiqíi poin kè bé à ké gbo wuquìn wùdùin, kè bé à ké dèbèin-dèbèin bédé. Nyoũn-dyù bédé fòñò-hwòdǒ, ké ɔ dyuò ɔ mósó-dè dyí, ké ɔ bédé zùũn-kpòdò-dyùà. Gèdèpósò jíájèò nyí nyo dò-dò séin kpé bé ɔ ké dε nòmò ɔ bìi dyiìn nyεε gā. Nyo dò-dò séin bédé fèè kpa dε dò bé ɔ mò sè-ná-sèè fèè κε.

Ɖε-tèmèin-nyòò mε nyí dε-cé-nyò bēò dò-dò vósi bē céèà dè bíqíieε dyúáqò bé ɔ kée cē. Hwè bé dε-cé-tiò nyo mu bó dyí kòùn wēε ké bó nyiniεε, nyoò mε zà vósiò wuquún, bé ɔ ké dε xwáũn-xwáũn dò bíqíi céè bá dε vósiò cē bá dε tèmèin-dè nià κε bá dyieε jè dyí.

Céè-dè bē bé ì béin wuquún zàà dεkèε

Jíin1:12-15, Wódómà 6:12-23, 1 Tèsàdónià 5:23, Wódómà 8:22-26, Jáúéa 24:14-18, Jénésì 3:1-6, Ífísìò 2:1-9

Céè-dè tòò bē bé ì béin wuquún zàà dεkèε

Pòkísò, W. T., ed. À Kédéi Hwiqíi-tabá-fèèò Múin-nà-nà

Káúnsà Cètè, MO: Bíkò Hée, 1978.
Dyé céè-dèò wuqu-kpà 10: “Đé mò Nyoũn-dyù ké?”

Nyoũ ñ-dyù Jè **Dyi-diè-dè bĕ ñ ké cĕ ke**

1. Xwĕ Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕò ñiìn nyoũn-dyù jè dya-gmò-gmò nyu kòè bó biè-kpòò tòò bĕ gbo ké?
2. Xwĕ à nyue dyí dyuòè kà bé ñi-ñi bé Gèdèpòò ñià dĕ nyoũn-dyù múε se dĕbĕin-dĕbĕin bó ku kōin nyε ké? Tòè hwòin-dĕ tã.
3. Po dĕ mĕnĕin-hĩinye bĕ tĕmĕin nyo dyí kà bé Gèdèpòò mε nyoũn-dyù kà ɔ miòùn nyuà ñiè keε dōin mú.
4. Xwíníinò nyé kò jè Gèdèpòò mĕà à kà ɔ miòùn nyuà ñiè keε ké?
5. Đé à bĕin nyue dyiìn dĕ à nyoũn-dyù fòñò-whòdòò mú ké?
6. Đé kò jè à móa Gèdèpòò jíájèò bé à kéà à mós-dĕ dyí dyuò kè bé à kéà Gèdèpòò hwòdò dyi dè ké?

Cě́-đè 5 Nàmàǔn

Cě́-đèò Hwòđǒ-kpàin-đè bě

Đé cě́-đè nìà ke mánáin nyee, đe-cě́-nyòò me bėin kpé bė ɔ ké đe bė ɔ cě́à kee múin wó, bė ɔ ké wa jè kōin zain bėin. ɔ hwòin kà:

- (1) Xwíníin kǒ jè ɔ kraà đe bė nyo kéà nàmàǔn jè múin wó ke.
- (2) Kà bė à nyu nàmàǔn sepóedé à hwòđǒ mǒo náa jè, ké ɔ se đe bė Gèđèpǒò ké nyu ke.
- (3) Đe mò nàmàǔn bė à wóđóin kà múee xwíníin nyee kèè me-dè-dè.
- (4) Đe bė Bábòò cě́ bá nàmàǔn bė à hwòđǒ wó ké à nyuee jè dyíe.
- (5) Đe-xwa-bí-bí bė nyoǔn-dyù nyue kè đe mò đe nòmò dyiin à ké nyu bė à ké đe hwè dé Kédéi mú ke.
- (6) Nnyoǔn-dyùè kpéè-dyí-hwè-hwèò kè kà ɔ nyu kòè bó nàmàǔn gbo ke.
- (7) Kédéi-đein-nà-nyò bėè hwìđíi-tabá-đè bė bá nàmàǔn jè dyíe.

Đe bė bė đe-cě́-nyòò bédé bė ɔ ké kǔà gbo po nǒ cě́-đè nìà ke múee dò mò bė đe-cě́-nyòò ké nàmàǔn bė nyo nyu dé hwòđǒ-wó-wó múee jè múin wó nòmò dyiin.

“Nàmàǔn”

Dóó-kōin-dèin-cèè-đè

ɔ jǔ ké đe-cě́-nyò bėò đǎ cě́-đè zia dyie nìin sǒ-kǒún-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìi, m me diè wa đe bė dyi sǒin dé cě́-đèò hwòđǒ-kpàin-đè bėò mú bė m ké wa dyi-diè-đè bė wa ké kōin kra kee dyi diè. Nii, wa me zà cèè-đè bė ɔ nìà dé bíđíi kee wuđúin.

Bě me zà Jénésì 3 wuđúin. Đé cèè-đè nìà ke cě́ à gbo bá nyoǔn-dyù jè dyí ké?

Kàǔn wěe, bė me pòin dyí bė bė kéá đe-cě́-cě́ò dyúa kra. ɔ jǔ ké bė dyi bė nì kàà ? dyé ní, nìi, bė me diè dyi-diè-đè muà bóe dyúa nìin nyee dyi, bė bė kée gǒ-jǔ-wùdùò jè dǒó kōin dèin. À se bě nìà ke kǔà mú nyùin nǒ cě́-đè nìà ke mú, sepóedé vósi bė bė à nyùin kà kǔà múee, à cèè wa dé cě́-đèò mú jè.

Xwíníin kǒ jè ɔ nòmòà dyiin bė à kéà nàmàǔn jè múin wó ke

? Đé kǒ jè à bédé bė à kéà nàmàǔn jè múin wó ké?

Bábòò cɛɛ à gbo kà bé nàmàũn mò nyo dyàà nyoũn-dyù gǎ-dyé-dyé kǒ kè. Nàmàũn mò nyo nyue ké mé-mé dya à bódó-kpàà kǒ kè. ⁹⁷ Nàmàũn mò nyo nyue ké à wéà, ké à nyèà, ké ɔ puà kà à niin nyè. Nàmàũn bɛ bé nyo bɛ nyu, hwɔin kà se-tómó-tómó kè dyídí-dyídí kè kú dábá-dábá kè gmaɔe-po-po kè vǒ-vǒ kè ná-ná ɔ kè nyo mùè dò dyi-píà-píà kɛɛ ɔ nyo ké gǎ-dyé-dyé ɔ bódó-kpàà kǒ dyi dyiin. Nàmàũn bɛ bé nyo nyueɛ sòin ɔ kè à hwòdǒ bǔ, ɔ hwɔin kà nyéin-nyéin kè hwòdǒɛ mósó-ɔ kè xwéé kè ɔ séin mósó kè bódó-bódó ɔ kè nyo miɔun dyi-búáin-búáin.

À bédé bé à ké nàmàũn jè múin wǒ (1) bé à ké kà bódó-kpàà nyu niè kɛɛ jè múin wǒ. Ti díé bɛ ní Gèdèpódò ní dyé ɔ kè bɛ kpá bódó-kpàà kǒɛɛ jè gbo kà à nyue hwidjii poen nyè. À bédé bé à ké nàmàũn jè múin wǒ (2) bé à ké ɔ kè bɛ Gèdèpódò hwòdǒ ɔ kè gbo po bá bódó-kpàà jè dyíɛ múin wǒ ɔ kè.

Gèdèpódò ɔ kè nyoũn-dyùè nàmàũnò gǎ-jǔ-wùdù tò dyiin ɔ kè ɔ jíájèò kè ɔ pò-pòò mú. Xwíniín nià kè jè à bédé bé à kèà ɔ kè mò nàmàũn xwíniín jéé kɛɛ dyi dyuò kè. À bédé bé à kè nàmàũn jè múin wǒ, bɛ à ké Gèdèpódò jíájèò kè ɔ pò-pòò jè múin wǒ ɔ kè.

Nàmàũn-nyu-nyu mò mú-hwè-hwè kǒin-pòin-pòin, ké ɔ nyue ké nyo se Gèdèpódò bǔin xwéin béin. Bɛ nyo dò ké mú hwè bɛ ɔ kè Gèdèpódò bǔin xwéin nyue, ɔ bédé bé ɔ kè nàmàũn ké bǔin tɔmɔin hwè. À bédé bé à ké nàmàũn jè múin wǒ, (4) bé à ké mú-hwè-hwè jè múin wǒ ɔ kè.

Dè bɛ nàmàũn jè dèin gbɔɛ

Ɖɛ séin bɛ Gèdèpódò mɛ ma kà kɛɛ nòmò ma dyiin, ké ɔ mɛɛ-ɔ kè bɛò dò se ma kɛɛ dò bédé. Ti bɛ Gèdèpódò ɔ kè ma ɔ kè séin mɛɛ, ɔ dyé kà bɛ wa nòmò ma dyiin nyè.⁹⁸ ɔ jèɛɛ, à dyuòɛ dyi jéé cá kà bɛ Gèdèpódò mò nyo seà à nàmàũn kǒ dyà kè. Ádòun kè lí kè Gèdèpódò bédé ma gbo-kpòin-kpòin, ké wa mósó bɛ wa ké ma Gèdèpódò hwòdǒ dyi dè dyiin ɔ kè ɔ kè nòmò dyiin séin nyu-nyu mú.

Nósó-nàmàũn dyi ma bɛ ɔ kè lí cá bɛ ɔ kè ɔ kè gbà nyu. Dyiin ɔ kè ɔ kè nià kè múɛɛ, à dyuòɛ dyi kà bɛ nàmàũn ɔ kè ma bódó-kpàà kǒ ni kíin nyè. Sepóɛɔɔé Nósó-nàmàũn ɔ kè ma nàmàũn mú bùdùin nòò. Kɛɛ nàmàũn séè ma ɔ kè nyoũn-dyù mú dyi ke mɔɔ ké nàmàũn séè ma ɔ kè Gèdèpódò mɛɛ-ɔ kè bɛò nyo bɛ ni ma kà wa kpé xwídíɛ mú dyi ke.

Ádòun kè lí ni ma waà hwòdǒɛ mósó-ɔ kè bɛ nyueé. Nàmàũn dyi ma ɔ kè wa mú sepóɛɔɔé wa gā ma ɔ kè jéé dò jè. Wa gāa ma bɛ wa ké Gèdèpódò gma wáɔá, ké bóè nyoũn-dyùè nàmàũn nyu-nyu jè dèin ma gbo. Nàmàũn se ɔ kè bɛ Gèdèpódò mɛ kɛ.

“Ɖé hwiè nià kè múɛɛ, nyoũn-dyùè hwòdǒ-dyùàò kpè kǒin, ké ɔ kè gbà dyiin ɔ kè múin, ké wa se Gèdèpódò nyo pòin-pòinò jè dyi dyuò, ké kà bɛ Ápósòò nyuà cɛɛ kɛɛ, wa se ɔ kè kpá bɛ wa ké ɔ kè bɛ bɛ Gèdèpódò Zùùò nyià nyo kɛɛ dò bédé” (Jiin Ámítíò, *Se-wuquún-dyi-wóin-ɔ kè Kpáɔá-nyo Sè Hmǎ, Se-wuquún-dyi-wóin* 11).

⁹⁷ Wódómà 5:12.

⁹⁸ Jénésì 1:31.

Nàmàǎn kíín-kíín bé nyoǎn-dyù nyu ma kee nyue ké nyoǎn-dyù kè Gèdèpòò zain ma gbo. ⁹⁹ Sòin bóe gboee, dyù séin bë bé wa wóqòin kee wóqòin nàmàǎn mú, ké wa bédé bé wa ké nàmàǎn nyu. ¹⁰⁰

Nàmàǎn dyà gboò-wùdù nyo séin bé Gèdèpòò meà kee kō. ¹⁰¹ Nàmàǎn nyue ké fèè zǎin ma gbo. Ké de nyo puà-puà kè gǐo dǔ ma nyoǎn séin kō dyi kpàí. ¹⁰² Ké kǔà-nyu-nyu kè cí-cí mǎǎ ma de kàmàǎn-màmàǎn. Ké gbo-kpòin-kpòin ni ma kà bó nyoǎn-dyù pǔa dyiin ma zà-déin múin. Sòin zō gbo mu zō gboee, kà nyoǎn-dyù ni ma dúún zain nyee, kǎà nàmàǎn dǔ ma kō kpá kpàí miò, ké o zi kà Áqòùn kè lí nyue ma jè hwidǐi poèn nyee dyí.

Ɖe gbà nyu-nyu bé à wóqòin kà mú ke

? Xwě m̀ béin nàmàǎn bé nyoǎn-dyù wóqòin kà múee me dèè nyue ké?

Nàmàǎn bé nyo wóqòin kà múee mò de gbà bë bé nyoǎn-dyù nyuà sòin dé wa wóqò-tíin nye. Ti díé bë ní à dǎin nàmàǎn ni náa “nàmàǎn jéé.” O mò nàmàǎn bé à wóqòin mú sepóedé bó Áqòùnè nàmàǎnò jè ke.

Ɖe-gbà-nyu-nyò bë wóqòin waà nàmàǎnò ní. ¹⁰³ Nyoǎn-dyùè kpódó-dyùàò nyiniin dyiin dyiin dé nàmàǎn mú ti bé o dè cíe gbo nyènèè ke. Ti bé nyo dò dè o mós-dè bë gǎa gboee déè o dè nàmàǎn nyu-nyu gbo. Nàmàǎn nyu-nyu se de bé o ké cǐ dé nyo bë ni bó o deiee gbo ke.

Dèbé dá o mò ma nàmàǎn-nyò sòin dé o wóqò-tíin. ¹⁰⁴ O see cǐ kà bé o mò ma nàmàǎn-nyò sepóedé o de nyu ma de gbà jè ke. Ɖe o cǐ ma kà kee xwíniín mò ti bé dyù dò kpá dé o de xwíniín nyènèè kee ní, níí, o kpódó-dyùàò nyiniin dyiin cá dé nàmàǎn xwaún.

Nàmàǎn bé o nià dé à múee nyue ké Gèdèpòò hwòin-dè bé à jǔa kee nyiniin dyiin dé nyoǎn bë mú. Nyo dò-dò séin wóqòin o miòùn niin mós-dè dò bé o nyue ké o nyu nàmàǎn wě. ¹⁰⁵ À

Nàmàǎn ni dé nyoǎn-dyù bë bé Gèdèpòò meà kee mú gáná cáà? Ɖe gbà kǎin-kǎin ni dé nyoǎn-dyù múú? Ɖéin-dè dò se dé wa mú nií? Nyoǎn-dyù dǎ buqu gáná cáà? O zùùò dǎ mú gboò gáná cáà? Mòo à dyi vósiò gbo de dyi ní, níí, “à dyée kà bé nyoǎn-dyùè hwidǐi-poìn-dè séin mò de gbà kánáá pū keè?” Kpò de nià ke dyi bé m̀ ké Kédéi-déin-nà-nyò jǔ. Ké tàà dyi bé m̀ ké nyo bé o se Gèdèpòò dyí dyuò kee jǔ kánáá pū (Jǒó Wésèdè, “Tèmèin-dè bá nàmàǎn jéé jè dyíe.”)

⁹⁹ Wédé 51:5.

¹⁰⁰ Wódómà 5:12, 14, 18-19.

¹⁰¹ Jénési 3:16-19.

¹⁰² 1 Kòdèintò 15:22

¹⁰³ Wédé 58:3.

¹⁰⁴ Wédé 51:5.

¹⁰⁵ Fèdópò 3:19.

hwòdǒ-dyùà bě̀ se mú hwè, ké à se ɔ ɔ mò ɔ ɔ nòmò dyíin nyɛ gāa béin, ɔ sèin ké Gèdèpò̀ò nyí dyɛ à hwòdǒ-dyùà bé ɔ nì wáqáá kɛ, ké ɔ po à kpéi hwè. ¹⁰⁶

Nàmàũn bě̀ bé nyo wóqòin kà mú, bé wa nià dé nyo hwòdǒ bǔɛ dyà nyo miòun dyí-búáin-búáin kè hwèně̀ kè nyéin-nyéin, ké ɔ nyɛ ké nyo se nyo mǔè dò kòin zǐèn béin.

Nyoũn-dyù bédé Gèdèpò̀ò gbo-vǔ-hwòdǒ-dyùà, ké ɔ gma bě̀ jè po wa dyoqòun kánáá pū. Gèdèpò̀ò se nyo bě̀ zaa wǔ poé mu bó waà nàmàũn bě̀ jè dònun pū, kɛ bó waà Gèdèpò̀ò gbo-vǔ-kpèdè bě̀ jè dɛkè. ¹⁰⁷

Nyo bé ɔ bédé nàmàũn-hwòdǒ-dyùà kɛ cǛ ɔ miòun jè dònun dé ɔ séin mú. ɔ mó bé ɔ ké ɔ miòun niin mós-dè bě̀ jè cǛ ké ɔ zi bé ɔ ké Gèdèpò̀ò kpéd kè nyo tòò bě̀ hwòdǒ kǔ dèɛ dyí. ɔ mó bé ɔ ké ɔ miòun hwòdǒ dyi dè ké ɔ zi bé ɔ ké Gèdèpò̀ò hwòdǒ dyi dèɛ dyí. ɔ dè ɔ miòun hwòdǒ kǔ miò ké ɔ se Gèdèpò̀ò hwòdǒ kǔ dè mó. ɔ miòun niin dyéé-dè bě̀ jè dè ɔ hwidǐi miò ké ɔ zi ɔ dé bě̀ bé Gèdèpò̀ò dǐin-dǐinò nyí nyoũn wɛɛ dyí.

Nyoũn bě̀ se ɔ déin-dè kè ɔ gbà zain gboi dyí dyuòè béin sepóedé waà hwòdǒ-dyùà bě̀ se mú hwè jè. ¹⁰⁸ Waà hwòdǒ poe gbo bé wa ké se Gèdèpò̀ò wuqu nyu, ké wa sí Nɔ́-nàmàũn kè wa miòun niin nàmàũn-hwòdǒ-dyùà bě̀ mós-dè bě̀ kíqíí, ké wa dyà Gèdèpò̀ò dyoqòò wa miòun kǔ. ¹⁰⁹ ɔ séin bé wa poin hwidǐi dé wa fèè múɛ mò nàmàũn-dè saá-saá. ¹¹⁰

Nàmàũn bé nyo wóqòin kà múɛ jè céè dé Bábòò mú kà bé ɔ mò ɔ gbà gáná cá kɛ. ɔ seó má Gèdèpò̀ò jíájèd jè ní, níí, à seó má ɔ nòmò dyíin dò nyɛ béin mu, mɔɔ ké à seó má ɔ déin-dè nyu jè dò hwidǐi poèn béin mu. Níí, à seó má à nàmàũn bě̀ dyi táã mu mɔɔ ké à seó má Gèdèpò̀ò dyí dyuòè mu. ¹¹¹ Bábòò dè à mɛ kà bé à mò nyo bě̀ bé à mé ma bó à “ɔ gbà bě̀ kè à nàmàũn bě̀ jè kɛ.” ¹¹²

ɔ kpa ɔ miò bé à ké ɔ dé bé Gèdèpò̀ò nyu à biì dyiin dé ɔ jíájèd mú bá à nàmàũn bě̀ jè dyíɛ dyí dyuò. Kíin-kíin nyɛ, Gèdèpò̀ò kpéd dyiin dé bǔ nòmò dyíinò mú, ké ɔ cǛ kà bé Gèdèpò̀ò kpéd mò nyo nyɛ ké nyo bé ɔ dǎ xwáqáún sèɛ bédé hwòdǒ-po-naín, ké ɔ béin kpé bé ɔ ké bǔ nòmò dyíinò dyi kpǔ kɛ. ¹¹³ Ké ɔ jǔ ké nyo dò dǎ pó ní, níí, nàmàũn se ɔ wuquí kǔ ɔ. ¹¹⁴ Kɛ wéé kɛ, nàmàũn bé nyo wóqòin kà múɛ nì dé nyo bé ɔ mò Kédéi-déin-nà-nyò dǐè kɛ mú tee.

¹⁰⁶ Wóqómà 6:16-17.

¹⁰⁷ Júdè 15.

¹⁰⁸ Ífisiò 4:17-18.

¹⁰⁹ Ífisiò 2:2-3

¹¹⁰ Jénési 6:5.

¹¹¹ Jús 6:44.

¹¹² Ífisiò 2:1.

¹¹³ Wóqómà 1:16.

¹¹⁴ Wóqómà 6:11-14.

Kà nàmàǎn nyu Kédéi-déin-nà-nyò dǐè bě wuquí kǒò kee jè cée dé hwìè kò-kò bě mú. (1) Ti díé bě ní Kédéi-déin-nà-nyò dǐèò mu ɔ miòùn niìn mósó-dè nyué niìn kánáá pū ti bέ ɔ ni mú-dǔ-dǔ mú mùèn nye. (2) Kédéi-déin-nà-nyò dǐèò mu de bě se dyiin nòmò kee dyèin, ké ɔ mu wa dyí bàdàin móùn. (3) Kédéi-déin-nà-nyò dǐèò mu kpede bě bέ wa se dyí sédèin nyee nyuùn hwè bέ ɔ ké dyi giniìn kà bέ wa mò de gbà ke.

Kédéi-déin-nà-nyò dǐèò bédé bέ ɔ ké dyi ku bέ ɔ ní kǒ dǎ ɔ hwìdǐi-tabatabaò dyi tàà. ɔ muε dyè hwìdǐi poiìn kà bέ ɔ se póε mu sepóεdé ɔ hwòdǒ po de gbà bě gbo jèε.

Pásòdǒò kǒ bέ ɔ ké Kédéi-déin-nà-nyò dǐè běò kpede hwòdǒ kùin. ɔ me ni ɔ hwìdǐi kà bέ Kédéi-déin-nà-nyò dǐè běò se de séin bě bέ wa mu cèin nyε kè de séin bě bέ wa mu nyuùn wεε nyué mu dyí-sédèin-kà ke. Wa se dyè waà de-xwa-bí-bíò dyée mu wàdà cá. Wa bédé bέ wa ké Kédéi-déin-nà-nyò dǐè běò hwòdǒùn kùin bέ wa ké baà, bέ Gèdèpósó ké waà nàmàǎn běò wa búin wòò, kee ɔ mu ti wè dyí dún hwè bέ wa ké de bě nià ke jè múin wǒ.

Gmòin-gmò-nàmàǎn

? Dé mò gmòin-gmò-nàmàǎn wé?

Gmòin-gmò-nàmàǎn mò de bέ m dyuò dyí kà bέ ɔ mò Gèdèpósó mósó-dè kee kóin-pòin-pòin. ¹¹⁵ ɔ mò bέ m ké de mò de gbà bέ m dyuò dyíε dyédéin gmò bέ m kee nyu ke.

À nàmàǎn mú wódòin jèò dǎà nyu ké à séin dǎ nàmàǎn nyu, ɔ sèin Jízè dòn bέ ɔ se ma kà nàmàǎn dò nyu fò ke. ¹¹⁶ Nyu dò se ni bέ ɔ ké mú hwè dé ɔ fèè wè wéin mú. ¹¹⁷

Dé Wódómà 3:10-19 múεε, Bábòò dè nyo bě síà wa miòùn niìn mósó-dè bě kídíí, ké wa bóà Gèdèpósó jíájèò kee me. ɔ mò nyo bě kǒ fèè dyiin kà Gèdèpósó gbo-vǒ-kpèdè kè nyéin-nyéin ɔ kè zà-déin dyi-po-po múin nyε.

Nyo díé bě ni bó ké nyo ní dyé wa de gbà dò nyuε tee, ké ɔ sè ná ké wa dyi Kédéi gbo. Nyo ní dyé wa nyo dò kánáà-dè bú nyuε. Kee nyo bě ni náa mò nàmàǎn-nyò bě dekè, sepóεdé wa gāa bέ wa ké kà wa mó cíε dyiε ná cí, ké ɔ zi bέ wa ké Gèdèpósó wuqu nyuεε dyí. Bábòò dǎ nyo bě ni náa ni kà báqáá sè xwáqáún bě nià ke. ¹¹⁸

ɔ jǔ ké nyo dò dyiε gā bέ ɔ ké ɔ miòùn niìn mósó-dè nyu, ké ɔ se mó bέ ɔ Me-nyòò ké ɔ nàin ní, níí, ɔ nyu nàmàǎn. De nià ke mò Gèdèpósó mósó-dè gbo-vǒ-vǒ. ɔ mò nàmàǎn

¹¹⁵ 1 Jósó 3:4, Jíin 4:17.

¹¹⁶ Wódómà 3:23.

¹¹⁷ 1 Jósó 1:10.

¹¹⁸ Àzédya 53:6.

bé Ádòùn kè Ìì mòà nyo kíín-kíín bě bé Gèdèpòò me ma kà kee nyu ma ti bé seò cá ma kà wa bé wa kéà wa mìòùn nìin gèdèpòò bě jũ, bé wa ké seà Gèdèpòò wuɖu mú jaɖa ke.

Zaa-wõ-po-wèò baɖaa, wa mu nàmàǎn-nyò běò zaa wõ pouñ bó nàmàǎn bě bé wa nyu ma kee jè, ké zaa mu wa kpõùn, ké wa mu wa dé nye-gbà-wõò mú pouñ.¹¹⁹

Kee nyo mò nyo bé ɔ mu ɔ nàmàǎn běò dyi táàùn bé ɔ ké bõ nòmò dyiínò dyi kpõee mu nàmàǎn toún ɖuùn. Ɔ jũ ké Nwó-nàmàǎn dyi ɔ cá ké ɔ dyi nàmàǎn nyu ní, nìí, ɔ bèin ɔ nàmàǎnò dyi táà, ké Gèdèpòò mu ɔ kōin zīin, kee dé à jǎà-po-fèèò mú gáná cáa, ɔ ɖǎ nàmàǎn toún ɖu. ¹²⁰

Gèdèpòò wuɖu mú jaɖa-jaɖa seó-ɖei-dyé-kà

Ti ɖòè baɖáin nyo ɖò jaɖa Gèdèpòò wuɖu mú seó-ɖei-dyé kà, mɔɔ ɔ se ɖe ɔ nyuà kee dyí dyuò fɔɔ ké ɔ nyue.

Đé Ìvèdékò 4:2-3 múee, à dyée kà bé nyo ɖò mó bé ɔ ké ma ɔ sáa-zàin-ɖèò Gèdèpòò nyí, hwè ké ɔ dyi ɔ hwiɖíi kà bé ɔ ɖǎ ma ɖe gbà ɖò nyu ke. Kee sepóedé Kédéi mé-mèò ɖú à sáa-zà-zà séin bě bé à nyuà dé Dèè-wùdù Sùàò múee kra dyí jèee, à dyuòè dyí kà bé Kédéi-ɖeín-nà-nyò séin ɖǎ buè sòin ɖé ɖe gbà séin bé wa nyu seó-ɖei-dyé-kà kee xwaún wě.

À bèin ɖe bě nì náa nàmàǎn ɖáin sepóedé wa se Gèdèpòò hwiɖíi dè jè, kee wa se nàmàǎnò nyo bě bé Bábòò néin kà jìl kō jéé ke. Nyo bé ɔ ɖáin wa nàmàǎn wée se nyoñ-dyuè ɖe-xwa-bí-bí kè ɖe mò Gèdèpòò wuɖu mú jaɖa-jaɖa gmòin-gmò-kà kee zain gboi dyí dyuò, ké ɔ se ɖe bé nyoñ-dyuè bédé bé wa ké Gèdèpòò bìl nyuee dyí dyuò. Gèdèpòò ɖá ɖe gbà séin bé nyo ɖò nyu ɔ bũ gmòin-gmò-kà kee jè se ɔ hwiɖíi dè fɔɔ, sepóedé ɔ se nyoñ-dyuè ɖe-xwa-bí-bí.

Đe bě nià ke jè mu à hwiɖíi kpèin tee ɔ jũ ké à ɖe-múin-wõ-wõ dyi dyí bíè kánáá pū ní. Wa se gbo-kpõin-kpõin nià bó à kè Gèdèpòò púa kee dyiin nyinièn bèin, sepóedé wa se à Gèdèpòò ɖèbèin-ɖèbèinò gbo zàà bèin. Gèdèpòò ɖá ɔ jũ ké à dyi ɔ mú ɖèbè hwòɖò-ɖé-hwè-kà ní, nìí, ɔ mu à mós-ɖè nyuùn. ¹²¹ Gèdèpòò se à dyi kpõó mu bó ɖe bě bé à se dyí dyuò ké à nyuee jè. ¹²²

Kà à mu ɖé ceò mú nàǎ nìin [dyiin ɖé jǎà-ɖè bé à dyuòà dyíe múee], ɔ xwíinín mò Gèdèpòò ɖǎ à nàmàǎn séin běò à bũin wòò. ¹²³ À se bédé bé à ké fèin sepóedé Gèdèpòò wuɖu mú jaɖa-jaɖa bě bé à nyu seó-ɖei-dyé-kà kee se gbo-kpõin-kpõin nià bó à kè Gèdèpòò púa kee bó zàà bèin, sepóedé à dè Kédéi kpeɖeè dyiin-nòmò-nòmò hwòɖò kō jè.

¹¹⁹ Wèdèdèdésìò 20:12-14.

¹²⁰ 1 Jṣó 2:1-6, 3:3-10.

¹²¹ Máfiò 22:37-40, Wóɖómà 13:8-10.

¹²² Jṣin 4:17.

¹²³ 1 Jṣó 1:7.

Ɖe dò bé à cě dé Ɖìvédékò-cèè-dèò mú bá Ɖe gbà bě bé à seó Ɖei dyé ké à nyue jè dyíee mò, ɔ jũ ké à dyie dyí dyuò kà bé à Ɖǎ Ɖe gbà dò nyu kee ní, níí, à bédé bé à kée dyi táà, bé à ké Gèdèpòò dyi diè bó kōin zīin jè, bé à ké à fèèò dyi sédèin, bé ɔ ké nì kà Gèdèpòò nyue mɔo ke.

Kà bé à mu Gèdèpòò wuquò cěin nīin, bé à ké Zùù-hwèin-hwèinò kídíí sí, bé à kè à mǔe jǎà-po-nyò tòò bě ké dyí poēn nì bó Gèdèpòò biè jè, bé à ké búáúñ nì dé Ɖe-hwè-hwè múee, kà dyúádòò kǎà à me nì kpeƉe bě mòà Gèdèpòò gma wáqá-wáqá bé à nyuà seó-Ɖei-dyé-kà kee dyi táàñ.

? Ɖé kò jè à hwòdǒ me mòà Gèdèpòò mɔó-dè dyí dyuòè dyi, bé à kéà nyu dé hwìe sédèin dyíee mú ké?

Xwíníín bě kò jè à hwòdǒ me mòà Gèdèpòò mɔó-dè dyí dyuòè dyi nòmò dyíin, bé à kéà kídíí sí gáná cá kee kea kè: (1) À se mó bé à ké Ɖe se Gèdèpòò hwíqíi dèee dò nyu, (2) Ɖe gbà séin bé m nyuee bédé pèè-dè gbà, m seé kò kebì m me seó Ɖei dyé bé m kée nyue., (3) À bédé bé à ké dyí-tèmèin-dè nòmò dyíin bě jũ kà bé à mòà Kédéi-Ɖeín-nà-nyò bě ke, ɔ kè (4) ɔ jũ ké à dyi vǒ bé à ké Gèdèpòò mɔó-dè dyi bàqàin ní, níí, zaa kpò à nīin bó nàmàñ nyu jè.

Kà bé à mu búáúñ nīin dyíin dé Ɖe bě mò Gèdèpòò mɔó-dè kee jè múin-wǒ-wǒ múee, à mu kpé bēin bé à ké Ɖe gbà bě bé à nyu dé à fèè mú teee dyí dyuò. ɔ jũ ké à dyi Ɖe dò nyuè nì, ké à dyie dyí dyuò kà bé ɔ mò Ɖe gbà ke, ké à dyie nyuè nì kánáá pū ní, níí, ɔ se Ɖe-xwa-bí-bí bé à nyu seó-Ɖei-dyé-kà kee Ɖe. Ké ɔ jũ ké à dyi nòò bé à kée dyi táà ní, níí, Ɖe gbà nià bóee mò nàmàñ bé à nyu gmòin-gmò-kà ke.

Kpèè-dyí-hwè-hwè

Kpèè-dyí-hwè-hwè mò Ɖe bé ɔ kpá nyo gbo bó ku kōin mɔo dé nyo dú xwíníín, ké ɔ nyue ké nyo se kpé bēin bó Ɖe dò nyu jèe. Ti bé Ádòùn Ɖǎ ma nàmàñ mú bùdùin, ké nyoñn-dyù Ɖǎ ma nàmàñ nyu-nyu gbo dèee, à mòà kpèè-dyí-dyé-nyò bě dé à hwíqíi-poin-poin mú kè bó ku koin ɔ kè dé à nyuu-dè bě mú, ké ɔ se kà Gèdèpòò mó bé à ké ma nìe nyu ke.

À dyuòè dyí kà bé mú-dǒ-dǒ se nàmàñ wē, sepóedé Jízè mùin ma mú-dǒ-dǒ mú Ɖekè, kee ɔ se ma nàmàñ dò nyu. ¹²⁴ Jízè dú ma nyoñn-dyù-kpòdò-dyùà dyí, ké Nɔó-nàmàñ dǒ ma ɔ mú dé hwìe séin xwíníín kà dyúádò kà à mòùn mùin kà mú-dǒ-dǒ bě mú Ɖekèe. Bábòò cēe à gbo kà bé mó nyu ma ɔ, ké ɔ sa ma, ké Ɖe puà ma ɔ ke. Jízè dyà ma ɔ miòùn bíqíi ké ɔ dú ma nyoñn-dyù-kpòdò-dyùà dyí dyeo, kee ɔ se ma ɔ Bǎ nyo hwòdǒ-dé-Ɖei-po-dè dò bú nyu fɔo, sepóedé ɔ mò ma nyo ɔ jũà ke, ké Zùù Hwèin-hwèinò nì ma ɔ nàñ.

¹²⁴ Hīibúqúù 4:15.

Àpósò Pódò kpá ma múàǎn bó ɔ kpéè-dyí-hwè-hwèò jè, sepóedé ɔ dǎ ɔ nyue náa bé nyǎn ké Gèdèpódò kpéò dyé jè, kee à dyuòè dyí kà bé ɔ se ma nàmàǎn jè cǎé nì ke, sepóedé Pódò se ma múàǎn kpáa béin sepóedé nàmàǎn nì ma dyúa mueh dé ɔ fèè mú jè.

 125

À mu fùà-fúá kpōn kánáá pū kà bé à nì dé à nyǎn-dyù-kpòdò-dyùàò mú ke. À de-múin-wó-wó bíe dyí mío jèee, à se de xwa bíe bóo mu. Fùà-fúá see nyue béin bé à hwòdò ké nàmàǎn gbo gmòin. ɔ jǔ ké fùà-fúá dyie nyu ké à dyi nàmàǎn nyu ní, nìí, zaa mu à kpōn, ké à se à nyǎn-dyù-kpòdò-dyùàò kàin béin bóe jè. Gèdèpódò ní po à zaa wó sepóedé à mò nyǎn-dyù jè, kee ɔ po à zaa wó sepóedé à pòin ɔ kōín ké à nyu à mìcùn nìin mósó-dè bǎ jè.

? Dé kǒ jè ɔ kpaà de bé nyo kéà gmòin-gmò-nàmàǎn kè de gbà bǎ bé nyo nyu seó-dei-dyé-kà kee zain gboi dyí dyuò ké?

De-xwa-bí-bí bé m ké dyi bàdǎin nyé: Gmòin-gmò-nàmàǎnè xwíníin bé nyo se múin wó ke

Nyo díé bǎ pòin gmòin-gnò-nàmàǎn kè nàmàǎn bé nyo wódóin kà múe kè Gèdèpódò wudu mú jaɗa-jaɗa seó-dei-dyé-kà kè kpéè-dyí-hwè-dè bǎ kpá dé nyo fèè múee séin dyí ké wa dǎin wa nàmàǎn, ké wa ní zain wa gboi fódóún.

Nàmàǎn-nyòò táà ɔ nàmàǎn bǎò dyi ti bé ɔ kpá wíin mío bó wa jè, ké ɔ dyé ti bé ɔ ké wa dyi táà ke. ɔ xwíníin mò ɔ táà ɔ nàmàǎn bǎ bé nyuà gmòin-gmò-kà kee dyi, sepóedé ɔ mue nyuùn bé de ké gbo zǎin dé ɔ fèè mú dyiin dé Gèdèpódò kpéò mú.

ɔ jǔ ké à dyi gmòin-gmò-nàmàǎn kè de gbà tòò bǎè zain gboi dyí dyuò ní, nìí, à mu kpé béin bé à ké wudu mòà jáà-po-nyò du nàmàǎn toún wǎe jè múin wó. Nyo bǎ bé wa se nàmàǎn bǎ nìà ke zain gboi dyí dyuòee see jáà po kà bé ɔ fèin xwa bé nyo ké nàmàǎn toún du ke.

À béin pò-pòò de kpa-kpa dyí dyuòè dyiin dé kà Bábòò nyuà ɔ me dèè kee mú ɔ jǔ ké à dyi de bǎ bé nyǎn-dyù nyu kee zain gboi dyí dyuò ní. Bè à ké pò-pó jè múin wóee, à bédé bé à ké nàmàǎn xwíníin mú zà nòmò dyiin hwè.

De-cǎ-nyò bǎò me zà “Hwìdǎi-tabà-dè bǎò” wuduún kpa sǎ.

Hwìdǎi-tabà-dè bǎò kèà kè

¹²⁵ 2 Kòdǎintò 12:9-10.

Nàmàǔn jè dè gbo ti bé nyo kíín-kíín bĕ bé Gèdèpòò me ma kee poe ma gbo bé wa ké ma wa miòun niin mós-dè nyu, bé wa ké ma Gèdèpòò wuqu mú jaɗa ke. Nyo séin ɗǎ nàmàǔn kò dò bé Áɗòun nyu ma kà kee nyu kiɗi, ké zaa bá nàmàǔn dyíee ɗǎ wa kpō, ɔ sèin Jízè dòun. Ìe-xwa-bĩ-bĩ bĕ bé nyoǔn-dyù nyuee béin Gèdèpòò gmaò mú-jaɗa-jaɗa jũe, kee ɔ se gbo-kpōin-kpōin nià bó à kè Gèdèpòò púa kee dyi gbaà béin. Zaa mu nàmàǔn-nyò dò-dò séin kpōun bó sè-ná-sèè tiin ɔ jũ ké Gèdèpòò se wa kōin zĩin hwè bé zaa-wō-po-wè hwèin gboò ké dyi ní.

Ìe-tèmèin-nyòò me nyí ɗe-cĕ-nyò bĕò dò-dò vòsi bĕ céèà ɗé bíɗííee dyúáɗò bé ɔ kée cĕ. Hwè bé ɗe-cĕ-tiò nyo mu bó dyi kòun wĕe ké bó nyiniiee, nyòò me zà vòsiò wuquún, bé ɔ ké ɗe xwáún-xwáún dò bíɗíi céè bá ɗe vòsiò cĕ bá ɗe tèmèin-ɗè nià ke bá dyíee jè dyi.

Vòsi bĕ bé ɗe-cĕ-nyò bĕò kéà wuquún zàa kéà kè

Gàɗézìà 5:16-21, Ìfìsìò 5:1-8, Tátò 1:10-16, Jĩin 4:1-4, 2 Píɗè 2:9-17, Wódómà 1:21-32, Wódómà 3:10-20

Cĕé-ɗè nià ke dyiá dyúa muéh niin, nií, ɗe-cĕ-nyò bĕò dò-dò me zà ɗé tèmèin-ɗè dò mɔɔ tèmèin-ɗè dòè wáká dò, bé ɔ kée nyo bĕ se ɗe-cĕ-cĕò mú niiee tèmèin. ɔ béin ɗe-tèmèin-tèmèin nià ke nyue ɗé còci-gbòò mú mɔɔ ɗé taà dò mú mɔɔ dà kà kò dò. Ìe-ĕ-nyòò bédé bé ɔ ké dà bĕ nià ke dò ti dyéin bé ɔ ké ɗé nyo bĕò ɗe tèmèin.

Céè-ɗè tòò bĕ bé m béin wuquún zàa ɗekèe

Wésèdè, Jǔó. “Tèmèin-ɗè bá nàmàǔn jéé jè dyíe,” ɗé Wésèdèè Kùà Gànáà bĕò mú. Céè-ɗè-kpò 9.

Wéókò, Ìésèdè. *Ìe kpa ɗe bĕ bá Wésèdèhĕĕ Gèdèpòò-cèè-ɗè cĕ-cĕ jè dyíe.* Sádèin, OH: Súmuú Céè-ɗè-nyùin-naín, 1985. Dyé Wuqu-kpà 7: “Dè nàmàǔn jè dèin gbo ke kè ɗe bé nàmàǔn jũ ke,” 141-170.

Nàmàǔn

Dyi-diè-ɗè bĕ ké m gbo kpá bó ɗe cĕ jè ke

1. Ìé mò xwíniin híinye bĕ kò jè ɔ nòmàà dyiin bé nyo kéà nàmàǔn jè múin wó ké?
2. Xwĕ à nyue dyi dyuòè kà bé Gèdèpòò mò nyo se nyoǔn-dyù nàmàǔn kò dyà kee ké?

3. Zà dε bε nìà κε qò-qò xwíníín mú dε wuqu-dǝ́ín dyúáqò mú: nàmàǔn bε nyo wóqóin kà múe kè gmòǐn-gmò-nàmàǔn kè dε gbà bε nyo nyu seó-qei-dyé-kà κε ɔ kè kpéè-dyí-hwè--dè bε dyi nyo kǝ κε.

4. Dè kǝ jè à me wǝ́à dε bε mò Gèdèpòò mós-qè κεε jè múin, bε à kéà wa nyu nòmò dyíin nyé?

5. Xwě à nyuε dyí dyuòè kà bε nyoǔn-dyùè kpéè-dyí-hwè-hwè bε se nàmàǔn wεε ké?

Céé-dè 6 Zùù bĕ

Céé-dèò Hwòdò-kpàin-dè bĕ

Đé céé-dè nìà ke mánáin nyee, de-cé-nyòò me béin kpé bé ɔ ké de bĕ ɔ céà kee múin wó, bé ɔ ké wa jè kōin zain béin. ɔ hwoin kà:

- (1) Đe tíin-tíin bĕ bá de bé ínjà bĕ jŭ kee jè dyíe.
- (2) Đe bĕ bé ínjà bĕ nyu dé jáà-po-nyò bĕè fèè mú ke.
- (3) Nwó-nàmàun kè zùù gbà tòò bĕè buqu-buqu.
- (4) Zùun-tò bé ɔ kpá dé zùun-bòdòò kō ke.
- (5) Gèdèpòò kè jáà-po-nyò bĕè nàmàun toun-qu-qu hwèin gbòò.
- (6) Hwiqĩi-tabà-dè bĕ bá zùù bĕ jè dyíe.

Đe bĕ bé de-cé-nyòò bédé bé ɔ kéà kũà gbo po nō céé-dè nìà ke múee dò mò, de-cé-nyòò me ma mú bé ɔ ní kò dà zùù gbà bĕ nìà bódó-kpàà kōee jè múaun dyi kpàin.

“Zùù bĕ”

Dóó-kōin-dèin-cèè-dè

ɔ jŭ ké de-cé-nyòò bĕò dǎ céé-dè zìà dyie nìin sō-kōun-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìí, m̄ me diè wa de bĕ dyi sòin dé céé-dèò hwòdò-kpàin-dè bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dè bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Nìí, wa me zà céè-dè bé ɔ nìà dé bíqĩi kee wuquún.

Bĕ me zà Jénésì Máfìò 4:1-11 wuquún. Đé céè-dè nìà ke cē à gbo bá zùù gbà bĕ jè dyi ké?

Kàun wēe, bĕ me pòin dyí bé bĕ kéá de-cé-céò dyúá kpa. ɔ jŭ ké bĕ dyi bĕ nì kàà ? dyé ní, nìí, bĕ me diè dyi-diè-dè muà bóe dyúá nìin nyee dyi, bé bĕ kée gǎ-jŭ-wùqùò jè dóó kōin dèin. Bĕ dyi bĕ nì kàà 📖 dyé ní, nìí, de-tèmèin-nyòò me diè de-cé-nyòò bĕò dò dyi bé de-cé-nyòò ké céè-dè bé bĕò tòà jìiee mú gmò, bé ɔ ké vòsìò wuquún zà.

ɔ jŭ ké nyo bĕ dyi ínjà bĕ jè cēe nìin, nìí, dyi-diè-dè kíin-kíinò mò, “Xwĕ ínjà bĕ nyu nìè ké?” Nyo bĕ mò de bĕ xwai-nyu-nyò kee dǎ vō bé wa ké ínjà bĕ me dè.

? Đé kè ínjà bĕ hwoin nyé?

Ínjà bĕ bédé pìṣ-kpà bĕè? Mεε-dĕ bĕ Àzédyà dyé ma kà κεε bédé ma pìṣ-kpà mènĕin-dò. ¹²⁶ Cédò bĕè hwòin-dĕ bĕ Gèdèpòò dá Mózè με po ma kà bó Gma-gbòdòò kōεε bédé ma pìṣ-kpà bĕ. ¹²⁷ Cédò bĕ Ìzíkìò dyé ma kà κεε bédé ma pìṣ-kpà hīinyε. ¹²⁸

À se dyuò kebì ínjà séin bédé pìṣ-kpà níε. Wa se pìṣ-kpà bĕ mó bĕ wa ké dà bĕ mu, sepóedé wa mò zùù bĕ, ké wa béin dà séin nyinie wàdà cá ké ɔ zi bĕ wa ké wā κεε dyí. Wa mò zùù bĕ jèεε, wa se xwa ku kà nyoŭn-dyù-kòdò-dyùà nyuà niè κε, bĕ waà pìṣ-kpà bĕò ké se wa xwa béin nye.

Bó mεε-dĕ bĕ bĕ à dyèà κε wáún wĕε, Bábòò se ínjà bĕ με dè kà bĕ wa kè màa bĕ mɔɔ dyú bĕ hwòin ní κε. Wa wódó ma xwáqáún dé nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùà mú, κεε, wa se màa mɔɔ gàa bédé dé nyoŭn-dyù-wáká kō. Wa se dyi-kpōin jè dyí dyuò, ké wa se gbō-xwíníin dò bédé. ¹²⁹ Gèdèpòò με wa dò-dò séin ké wa cĕ kpáún.

Nyoŭn-dyù ní dyé ínjà bĕ, κεε ti díé bĕ ní, wa béin nyoŭn-dyù dyí wódòèin bó xwíníin dò jè. Ti díé bĕ baqaa, ɔ jū ké ínjà dò dyi ma nyo dò dyí wódòin ní, níí, nyo bĕ poèn hwídĭi kà bĕ ɔ mò ma nyoŭn-dyù jéé cá κε. ¹³⁰ Ti dòè baqa dεεε, ínjà bĕ wódòin ma nyo bĕ dò dyí dé fā-fā vènè mú, ké fāà nyue ké wa bùdùin ma bó bódó-kpàò kō. ¹³¹ ɔ jū ké ínjà dò dyi ma nyo dò bō dò gbo dyà ní, níí, wudu ɔ cĕ ma kíin nyεε mò “Mòŭn dá bĕ ñ ké fĕin.” ¹³²

Ínjà bĕ mò zùù bĕ, ¹³³ κεε à με bóɔ hwídĭi poèn kà bĕ wa mò zùù bĕ jèεε, wa kpé se dyí búá κε. Bábòò cĕε kà bĕ dε bĕ mò zùù κεε bédé kpé ké wa zi dε bĕ mò fò κεε dyíε. ¹³⁴

Wa dāin ínjà bĕò Gèdèpòò dyú-gàà bĕ ¹³⁵ ké wa kè Gèdèpòò hwòin dé hwìè dò mú, κεε ɔ se kà Gèdèpòò kè nyoŭn-dyù nyuà hwòin nye. Káŭn wĕε, ínjà bĕò bédé kpé kè fòhò-hwòdò vènè bó nyoŭn-dyù kōin, κεε wé dò ñi dyiēn ké nyoŭn-dyù mu wa kpé kōin bédéin. ¹³⁶

Kà Gèdèpòò nyu ínjà bĕò mεε κεε jè se céè dé dε-gbɔ-dè-cèè-dĕò mú. Gèdèpòò με ma wa hwè ké ɔ με bóódó-kpàà, ké wa ñi ma múà nyueñ ti bĕ wa dyéε ké Gèdèpòò ñi ma bóódó-kpàà meiñ nye. ¹³⁷

---

¹²⁶ Àzédyà 6:2.

¹²⁷ Éséqò 25:20.

¹²⁸ Ìzíkìò 1:6, 10:15.

¹²⁹ Máfìò 22:30.

¹³⁰ Jénési 19:1-2.

¹³¹ Máfìò 28:2-4.

¹³² Đúù 1:13, 1:30, 2:10.

¹³³ Híibúdíú 1:14. Zùù gbà bĕ jè céè dé Máfìò 8:16, 12:45, Àpòsò 19:12, kè céè-dĕ tòò bĕ mú.

¹³⁴ Àzédyà 31:3.

¹³⁵ Jóbò 1:6.

¹³⁶ 1 Kòdĕíntìò 6:3.

¹³⁷ Jóbò 38:4-7

kò bě kè sǒ pàqǎ bě kè dɛ bě hwɔ̀n nyɛ-miò kɛ, kɛ wédɛ́-wédɛ́ nì ma wa dyai pòɛn, kɛ dò dyi gbũ ní, ɔ̀ nì kà wédɛ́-wédɛ́ poà kɛ.¹⁴⁷

Cédò sǐ bɛ̀ hwɔ̀n-dɛ̀ nì ma bó Gma-gbòdò kǒ, kɛ̀ Wìi-kò-naínò nì ma bó wa púa. Ɔ̀ cɛ̀ dɛ̀ Bábòò mú kpa mènɛ̀in tǎ dè bɛ̀ wa dǎin kà Gèdèpòò Nyo mò nyo dèdɛ̀à dya bó cédò bɛ̀ò púa kɛ. ¹⁴⁸Ɖɛ̀ nìà kɛ̀ tɛ̀mèin nyo dyí kà bɛ̀ à Gèdèpòò mǎà Éézùdùè Gèdèpòò kɛɛ̀ dǐè nyo bɛ̀ò bièin ma kà dɛ̀ Gèdèpòò gbòò mú kè, kɛ̀ ɔ̀ tɛ̀mèin nyo dyí dɛ̀kè kà bɛ̀ ɔ̀ kè nyo dò se ma dós dèè bèin pū, sèin kɛ̀ ɔ̀ mós náa hwè kɛ.

À dyé Gèdèpòò kpéò kè ɔ̀ dya-dè-dèò dɛ̀ ɔ̀ gbo-ni-nyò bɛ̀ò mú. Cédò bɛ̀ò mò mɛɛ̀- dɛ̀ bɛ̀ bɛ̀ nyo dò dyi dò dyé ní, ɔ̀ bèin ɔ̀ Gèdèpòò dǎin, kɛ̀ ɔ̀ bèin ɔ̀ bièè mós kɛ, kɛɛ̀ ɔ̀ mò Gèdèpòò gbo-ni-dɛ̀ dò pū.

Sepóedɛ̀ ínjà kúdúú bɛ̀ nì bó Gèdèpòò gbo jèɛɛ, ɔ̀ tɛ̀mèin nyo dyí kà bɛ̀ Gèdèpòò bédɛ̀ dya-dè-dè kɛ. Àpósò Jós dyé ma ínjà kúdúú bɛ̀ò bó Gèdèpòò zèèò dɛi, kɛ̀ ɔ̀ cɛ̀ ma wa jè kà bɛ̀ wa mò ínjà táázǐin kè táázǐin bɛ̀ wa se dyí gbèin bèin nyɛ.”¹⁴⁹

Ínjà bɛ̀ bédɛ̀ kpé, sepóedɛ̀ à zàà jè wuɖúun kà bɛ̀ ínjà dò zǐin ma gàa dòè ti ti bɛ̀ ɔ̀ nì ma bǔ̀ dò Dányá gbo kpauñ wɛ̀. ¹⁵⁰ Gèdèpòò nyí ínjà bɛ̀ò kpé séin bɛ̀ wa mós bɛ̀ wa kɛ̀ ɔ̀ biì kùà dò nyu kɛɛ̀ ní, ɔ̀ hwɔ̀n kà ti bɛ̀ ínjà dò dǎbáà sójà-kpò táázǐin hǒdɛ̀dɛ̀ dò kè kpádǎ-nyo hĩnyɛ̀ sè hǎm̃ kɛ̀ (185,000).¹⁵¹

Gèdèpòò nyí ínjà bɛ̀ò kùà bɛ̀ bɛ̀ wa kǒ wa kɛ̀ nyuɛɛ̀ dò-dò. Bábòò cɛ̀ à gbo kà bɛ̀ Gèdèpòò tò wa bɛ̀ wa kɛ̀ nyo bɛ̀ kèà pò-pò bédɛ̀ɛɛ̀ gbo kpá kɛ. ¹⁵² Ínjà bɛ̀ò bĩ nyo bɛ̀ bɛ̀ wa biè Gèdèpòò kɛɛ̀ dɛi, kɛ̀ wa gmò wa dyí. ¹⁵³ À pɔɛ̀ jǎà kà bɛ̀ ínjà kúdúú bɛ̀ nì bó à gbo ti séin nyɛ. Jízè cɛ̀ ma kà bɛ̀ dyú-gbós bɛ̀ bédɛ̀ ínjà bɛ̀ kɛ̀ wa nì wa dyí gmòun wɛ̀. ¹⁵⁴ Makó bɛ̀ wa dǎin kà Gèdèpòò ínjà vènèò kɛɛ̀ gmò ma Éézùdùè-bòdòò dyí.¹⁵⁵

Bábòò seɛ̀ à gbo cɛ̀ bɛ̀ à kɛ̀ ínjà bɛ̀ baà. Bábòò seɛ̀ cɛ̀ kà bɛ̀ à mɛ̀ vǒ bɛ̀ à kè wa kɛ̀ gbo wuɖúun nyɛɛ̀ dɛɛ̀ mòun. Wa se nyo bɛ̀ bɛ̀ wa nì bó à kè Gèdèpòò púa kɛ. Gèdèpòò po nyo bɛ̀ bɛ̀ wa biè kà ínjà bɛ̀ò, kɛ̀ wa nyuà zùò gbà bɛ̀ nìà bóqó-kpàà kǒɛɛ̀ mós-dɛ̀, kɛ̀ wa ní wǎà wa miòun nìin nyuu-dɛ̀ bɛ̀ múin nyɛɛ̀ náun. ¹⁵⁶ Ɔ̀ jǔ kɛ̀ à dyi ínjà bɛ̀ò jè nyu dɛ̀ hwìè bɛ̀ Gèdèpòò se múaun dyi kpáin nyɛɛ̀ mú ní, nìí, zùò gbà bɛ̀ mu à gbo wùdùun, kɛ̀ à muɛ̀ Gèdèpòò ínjà bɛ̀ò wuɖu dǎin.

¹⁴⁷ Ìzíkìò 1 1:5-14, 10:15.

¹⁴⁸ Wédɛ́ 99:1, Àzédýà 37:16, 2 Kíin 19:15.

¹⁴⁹ Wédɛ̀bédɛ̀sìò 5:11.

¹⁵⁰ Dányá 10:12-13.

¹⁵¹ 2 Kíin 19:35.

¹⁵² Híibúduú 1:14.

¹⁵³ Wédɛ́ 34:7.

¹⁵⁴ Máfiò 18:10.

¹⁵⁵ Dányá 12:1.

¹⁵⁶ Kòdósìà 2:18.

Nɔ́-nà-màǎn kẹ̀ Ínjà bẹ̀ ʼBuḍu ma kà ɔ́ ɔ́ Dycún wě

? Ɖě zùù gbà bẹ̀ jẹ̀ dèin gbɔ kẹ̀?

Zùù gbà bẹ̀ m̀ ìnjà bẹ̀ bé wa buḍu ma ɔ́ dycún, sepóedé wa v̄o ma Gèdèpòḍò gbò jèe. Ɖe nià ke kpá ma hwè kẹ̀ Gèdèpòḍò me ma nycún-dyù, kẹ̀ Báḅòḍò se à ɔ́ baún-báún gbò cě báa jẹ̀ dyí.

À dyuòè kà bé Gèdèpòḍò me ma ìnjà séin bẹ̀ḍ kẹ̀ wa nòm̀ò ma kpedeín, kẹ̀ wa hwè ma mú, kẹ̀ Báḅòḍò ɔ́áin wa “ìnjà hwèin-hwèin bẹ̀” ke.”¹⁵⁷

Nɔ́-nà-màǎn m̀ò ma Gèdèpòḍò gbò-v̄o-kpòḍò nì ma kà ɔ́ dycún wěe nàin-nyò, kẹ̀ ìnjà bẹ̀ḍ pàḍá sí ma ɔ́ kíjíí. ¹⁵⁸ Júḍè cě ìnjà bẹ̀ bé wa táa ma kà wa cí-naíin kíin-kíinò dyiee jè. ¹⁵⁹ Gàḍèpòḍò ɔ́á wa zaa kpòin nòḍ. ¹⁶⁰

Céè-ɔ́ ɔ́ nì ɔ́ kpáá-ɔ́-cě-nyò bẹ̀è céè-ɔ́ bẹ̀ḍ hwè kẹ̀ wa cě Nɔ́-nà-màǎnè buḍu-buḍuò jè. (Àzédya 14:12-17 kẹ̀ Ízíkìḍò 28:12-19). Céè-ɔ́ bẹ̀ḍ ɔ́-ɔ́ cě nycún-dyù ɔ́ kẹ̀ bóḍó-kpàà káá ɔ́ jè, hwè kẹ̀ kà ɔ́ nyu kááḍ jè cěe kee nì pū kà ɔ́ seó kà bóḍó-kpàà káá ke. Céè-ɔ́ bẹ̀ḍ béin dyè káá ɔ́ nìin buḍu jè kẹ̀ Naó-nà-màǎn nìin buḍu-buḍuò dyí poen nìè.

Ɖ nì pū kà Nɔ́-nà-màǎn búáin ma ɔ́ miòun dyí, sepóedé ɔ́ mó bé ɔ́ kẹ̀ Gèdèpòḍò kẹ̀ ma gbò zain jèe. Àpòsò Pòḍò tò náun-po-wùḍu ɔ́ kà bé nyc ɔ́ dyi ɔ́ miòun dyí búáin ní, nìí, zaa wáḍá ma kà Nɔ́-nà-màǎn dúún wěe mu ɔ́ dúún wáḍáun wě. ¹⁶¹ Mú-dḍ-dḍ dyúáḍò nià ke ɔ́ ɔ́ Nɔ́-nà-màǎn nyu ma kà Áḍḍùn kẹ̀ Ì bí ti bé ɔ́ cěà wa gbò, bé ɔ́ dyi níin, “Bẹ̀ mu nìin kà gèdèpòḍò bẹ̀ nià keo” wè. Mú-dḍ-dḍ nià ke m̀ò mú-dḍ-dḍ béin nyue bé nyc kẹ̀ Gèdèpòḍò wuḍu mú jaḍa, bé nyc kẹ̀ nyc miòun nìin gèdèpòḍò jū ke.

? Ɖé m̀ò ɔ́ ɔ́ ɔ́ bẹ̀ bé à dyuò dyí bá Nɔ́-nà-màǎn jè dyí kẹ̀?

Nɔ́-nà-màǎn nì ɔ́ Gèdèpòḍò-gbò-v̄o-kpòḍò nàin ke. Wa ɔ́áin ɔ́ zùù gbà bẹ̀ nià à ɔ́eiee wuḍuí-kḍ-nyòḍò” ¹⁶² Wa ɔ́áin Nɔ́-nà-màǎn “bóḍó-kpàà wuḍuí-kḍ-nyò”, sepóedé bóḍó-kpàà nyc bẹ̀ḍ báún-báún m̀ò Gèdèpòḍò gbò-v̄o-nyò bẹ̀ jè. ¹⁶³ Ɖ ɔ́ káá-bòḍò séin nì bóḍó-kpàà kḍe m̀ò ɔ́ kḍò-ɔ́, kẹ̀ ɔ́ béin wa nyc séin ɔ́ móo nyie dyiee nyie. ¹⁶⁴ Ɖ kpèin nà-màǎn-nyò bẹ̀ḍ hwòḍò kḍin bé wa ní kḍ ɔ́ múà-bḍò dyi kpḍ. ¹⁶⁵ Nyc bẹ̀ bé wa nyu

¹⁵⁷ Máfiḍò 25:31.

¹⁵⁸ Wèḍèbèḍésìḍò 12:4.

¹⁵⁹ Júḍè 6.

¹⁶⁰ J́s 16:11, 2 Píḍè 2:4

¹⁶¹ 1 Tímétè 3:6.

¹⁶² Ífísiḍò 2:2.

¹⁶³ J́s 12:31.

¹⁶⁴ Ɖúù 4:4-6.

¹⁶⁵ 2 Kòḍéintìḍò 4:4.

nàmàun wɛɛ mò kpɔɔ-ɔɛín-ni-nyò bɛ bó Nɔ́-nàmàun bìi.¹⁶⁶ Ɔ zà Gèdèpòò Wuɔ̀dù dé nyo bɛ mú, bé ɔ ní kǝ̀ dǎ gmènɛ̀ kpa dé wa mú. ¹⁶⁷ Ɔ po ɔɛ gbà gbo-po-po dé Ádǎnáyà kè Sòfáyà hwòdǝ bú bé wa ké còci-nyò bɛ̀ò kè Zùù Hwɛ̀in-hwɛ̀inò se wíin tòmóin,¹⁶⁸ ké ɔ dyá ma dé Júdá mú bé ɔ ké Jízè peɔɔ.¹⁶⁹ Ɔ nyu tɛ̀mèin-dè bɛ̀ se jáà, bé Gèdèpòò-cèè-dèò dǎin kà “zùù-gbà bɛ̀ tɛ̀mèin-dè bɛ̀” ke, ké ɔ kùin nyo bɛ̀ hwòdǝ̀un bé wa ké tɛ̀mèin-dè bɛ̀ò nyòun bɛ̀ tɛ̀mèin.¹⁷⁰

Nɔ́-nàmàun nyé Gèdèpòò mú, ké ɔ nyé nyòun-dyù bé Gèdèpòò mɛ̀à kà ɔ miòun nyuà niè, bé Gèdèpòò dɛ̀bɛ̀à mú miò keɛ mú dɛ̀kè. Ɔ ni nyo báún-báún ɔ miòun gbo dyáun, ké ɔ ni wa hwòdǝ̀un kùɛn bé wa ké Gèdèpòò gbo vǝ̀, bé zaa wáqáà ɔ dúun wɛɛ ké wa m̀un dúun wáqá dɛ̀kè.

Nyo bɛ̀ bé wa biè kà Nɔ́-nàmàun gmòin-gmò-kà keɛ, wa mò nyo bɛ̀ bé wa zi wa miòun cáun miò bóqó-kpàà kǝ̀ ke, ké wa mò Gèdèpòò gbo-vǝ̀-nyò bɛ̀ bé wa se gǎ muà wa kǝ̀ dyiin nyɛɛ xwáun pòɛ bɛ̀in nyɛ. Wa ni nyo bé ɔ nyé wa mú, ké ɔ mó bé ɔ ké wa mú gboò keɛ bièɛn. Ɔ dǎin wa ɔɛ bɛ̀ bé ɔ dyuòè kà ɔ se nyue bɛ̀in nyɛɛ nyénéin.

“Nɔ́-nàmàun nyu ɔ miòun nàmàun-nyòò hwòdǝ̀-nyuàò kè ɔ dyédéò ɔ kè ɔ miòò wuɔ̀uí-kǝ̀-nyò mú. Ɔ nyue ké nàmàun-nyòò hwòdǝ̀ dèin nàmàun-nyu-nyu múin; ké ɔ nyue ké nàmàun-nyòò dyédéò ní dyé zaa muà ɔ kpòun wɛ̀ kè gǎ-dyé-dyé bé ɔ nià ɔ fòɛn nyɛ, ké ɔ nyue ké ɔ miòò se baà bɛ̀in” (Ádǝ̀un Káqáà, *Kéqéi-ɔɛín-nà-nyòè Céè-dè*, “Ínjà nòmò dyiin kè Ínjà gbà bɛ̀”).

Nyo díé bɛ̀ hwòdǝ̀ wǝ̀ ké wa sí Nɔ́-nàmàun kíqíí sepóɛ́ɛ wa gǎa bé wa ké nàmàun mú cí jè. Xwíiníin nià ke jè Nɔ́-nàmàun nyùin kà ti pàqǎ kǝ̀à mú bé ɔ kéà wa mú dǝ̀ kè bé ɔ kéà wa cá kè. Ɔ mó bé ɔ kée nyu bé nyo bɛ̀ ké Gèdèpòò hwiqíí tabaa bó, bé wa ké wa miòun bìi hwòin-dè bɛ̀ bé nyòun-dyù nyuà keɛ biè, bé wa ké Gèdèpòò biè jè dyi táà. Ɔ dǝ̀ nyo bɛ̀ mú ké ɔ zàin wa hwíí, sepóɛ́ɛ ɔ se ɔɛ dò bédé bé ɔ kée wa nyí, ɔ sèin ɔɛ bé Gèdèpòò dǎ mɛɛ zà-xwíiníin-dyi dòun. Nɔ́-nàmàun se ɔɛ dò me bé ɔ ké múà mɔɔ múàun-dyi-kpáin-dè dò jǝ̀ fɔɔ: Gèdèpòò mò nyo me ɔɛ séin. Nɔ́-nàmàun bɛ̀in Gèdèpòò mɛɛ-dè bɛ̀ò nyo bɛ̀ nyíɛ, keɛ ɔ mò dé hwíè se dyí séqéin, bé ɔ seà Gèdèpòò mós-dè keɛ mú dòun.

Zùù gbà díé bɛ̀ ni bó ké wa kǝ̀ gbɛ̀è jéé bɛ̀ mɔɔ nyò-nyò jéé bɛ̀ wuɔ̀uí bé wa ké wa hwíí zàin. Kà bé wa dǎin ma kà ínjà Makó Bounboò ínjà vènè bé ɔ gmòà Éézùdùè-bòqòò dyíɛɛ, kà dyúáqòò kǎà zùù gbà bɛ̀ ni ma bó ké wa dǎin ma wa Pósià-bòqòò kè Gídǝ̀i-bòqòò ínjà bɛ̀ dɛ̀kè.¹⁷¹ Ké bóqó-dù díé bɛ̀ dǝ̀ ma zùù díé bɛ̀ dyí bé wa ké waà gèdèpòò bɛ̀ jǝ̀.

¹⁶⁶ 2 Tímétè 2:26.
¹⁶⁷ Máà 4:15.
¹⁶⁸ Àpósò 5:3.
¹⁶⁹ Đúù 22:3.
¹⁷⁰ 1 Tímétè 4:1.
¹⁷¹ Dányá 10:13, 20.

Nwó-nàmàùn mó bé nyoŭn-dyù ké ɔ biè. ¹⁷² Zùù gbà bĕ nyùìn biè-kpòò bĕ bé wa ní cĕ jǎà kee kùà mú. Báàbòò cĕe à gbo kà bé kùùn-kpò biè-biè mò zùù gbà biè-biè ke. ¹⁷³ Zùù gbà bĕò kpáìn nyo bĕ bé wa seà de wa nià baàùn wĕe dyí dyuòe baà-wùdù bĕò jè múàùn dyi. Kà bé Gèdèpòò biè-nyò bĕ nyuà Gèdèpòò mós-dĕ, ké wa mó bé wa kèà mú-hwè-nyò bĕ jüee, kà dyúáqòò kǎà nyo bĕ bé wa biè zùù gbà kee nyu zùù gbà bĕò mós-dĕ, ké wa hwòdò dèìn de gbà nyu-nyu múìn. Nyo díé bĕ biè zǔò Gèdèpòò dyiìn de wàà dyú bĕò kùùn-kpò-gèdèpòò bĕ gbo sáa-zàìn-zàìn mú. Ti dòè baqáìn biè-bièò nyo nià ke mò de bé ɔ se ma dyè Gèdèpòò hwiqĭi dè ke. ¹⁷⁴

“Nwó-nàmàùn se ò tòún due béìn ɔ jü ké ò dyi ɔ gbo vǔ ní. ɔ bédé gana dyeo, kee Gèdèpòò se wǔò béìn bé ɔ ké nyo bé ɔ vǔ ɔ gbo teeee tòún du. ɔ se nyoŭn-dyù ganaún kpòìn béìn bé ɔ ké ɔ mós-dĕ nyu” (Ádòùn Kádáà, Kédéi-déìn-nà-nyòè Cèe-dĕ, “Ìnjà nòmò dyiìn kè

Nwó-nàmàùn kè zùù gbà tòò bĕ ni vǔuń bé wa ké nyoŭn bĕè hwòdò-dyùà bĕ kè wàà nyuu-dĕ bĕ wuqúí kǔ gáná cá. Wa dǎìn de nià ke “zùù gbà nyo mú ni-ni.” Nyo díé bĕ dǎ wǔ ké zùù gbà bĕ nià ke dǎ wa wuqúí kǔ gáná cá, ké ti díé bĕ ní nyo díé bĕ kpá de ké wa see jè dyí dyuò. Nyo díé bĕ po de wa miòùn méné-méné tee, sepóedé wa poèn hwiqĭi kà bé ɔ mu wa kpé dò nyiìn bé wa kée wa miòùn niìn mós-dĕ bĕ mú nyùìn nye. Nyo bé zùù gbà ni mú miò kee mò zùù gbà bĕè gĭi, ké ɔ ni ɔ miòùn mú gbòùn dyieñ, ké ɔ hwiqĭi-poìn-dĕ bĕ mò de gbà saá-saá ¹⁷⁵ Jízè dònùn béìn nyo dò buè sòìn de dyòò nià ke mú.

Gèdèpòò To-du-duò

Bódó bĕ kǔ mú bé wa dǎ múà-bòò wáqá miò kee, zù gbà bĕ peqe de dyi. ɔ mò bódó bĕ kǔ nyo bĕ “dyuò de” ké wa pàqǎ nyu bódó-kpàà mós-dĕ, ké wa see jǎà po kà bé zùù bĕ ni ní ke. Dé gbĕè ni kàà múee, zùù gbà bĕò ní zàìn mú cá, sepóedé ɔ jü ké wa dyi nyo bĕ bé wa dǎ múà-bòò wǔee fùà-fúá nyùìn ní, níí, nyo bĕò pàqǎ mu Gèdèpòò gbo gmòìn bé ɔ ké wa buè kè bé ɔ ké wa dyí gmò.

Bódó bĕ kǔ mú bé wa dǎ múà-bòò cĕ miò kee, zùù gbà bĕò peqe de dyi. “Xwí-bòdò” bĕ nià ke mú déè nyo bĕ nyuà wa miòùn niìn mós-dĕ bĕ miò, ké wa seà zùù bĕ jè jǎà po kè. Zùù gbà bĕ ni bódó bĕa múee vĕè wa miòùn ní, sepóedé ɔ jü ké wa dyi nyo bĕ bé wa dǎ múà-bòò wǔ dòee fǎàùn po ní, níí, Nyo bĕò báún-báún mu Gèdèpòò gbo gmòìn bé ɔ ké wa buè kè bé ɔ ké wa dyí gmò.

Sepóedé Nwó-nàmàùn poe gbo bé ɔ ké nyoŭn-dyù gbo vǔ tee jèee, à kè zùù gbà bĕò ni to vǔuń. Póò cĕe à gbo bé ɔ ké à hwiqĭi ni kà bé à se nyoŭn-dyù gbo vǔuń ni, kee à ni zùù gbà bĕ gbo vǔuń wĕ. ¹⁷⁶ ɔ cĕe à gbo de kà bé à me dú Gèdèpòò tòún-vòìn-dĕò dyí bé à kée à miòùn dyí gmòìn nye. ¹⁷⁷ À béìn hwòdò kǔ dèè kà bé à béìn toò due ke,

¹⁷² Máfiò 4:9.

¹⁷³ Dìtòwáqánámè 32:17, 1 Kòdèíntìò 10:20-21.

¹⁷⁴ Wédé 106:37.

¹⁷⁵ Mǎà 5:2-5.

¹⁷⁶ Ìfìsìò 6:12

¹⁷⁷ Ìfìsìò 6:13.

sepóedé Nwó-nàmàǔn se Gèdèpòò kpé, bé ɔ nià dé à múεε gbo vǔo béin, ké ɔ jǔ ké à dyi Nwó-nàmàǔn gbo vǔ ní, níí, ɔ mu à dyúa gbǔǔn. ¹⁷⁸

? Nwó-nàmàǔn kè Gèdèpòò ni gbo vǔinǎ?

Nwó-nàmàǔn bédé kpé miò ké ɔ zi nyǔn-dyù dyí, sepóedé bó nyǔn-dyù-kpòdò-dyùà bé à nià mú bó kǔǔn wεε jè. Kεε wéé kεε, ɔ kè Gèdèpòò kpé se wǔ béin. À me bóo hwidǔi poèn kà bé ɔ kè Gèdèpòò ni gbo vǔin nyε, sepóedé waà kpé se wǔ béin bé wa ké gbo vǔin nyε. Cèè-dè-dyuò-nyò vènè díé bε cεε kà bé kpé bε nyuà bé dεin-dè dyià niε kè kpé bε nyuà bé dε gbà dyià ni dà bóqó-kpàà kǔεε béin wǔ kε. Kεε dε wa cεà kεε se jǎà fǔo. Sepóedé Nwó-nàmàǔn se dà séin ni, ké ɔ se dε séin dyi dyuò, ké ɔ bí dε xwa dé ɔ nyuu-dè bε mú. Gèdèpòò mò nyo nyu zùù bεò, ké wa se ɔ toún dεε béin. Ti wè bé Gèdèpòò nyià nyǔn-dyù dà bóqó-kpàà kǔε dé hwè-tiǔn nyεε, Gèdèpòò mu zùù gbà séin zaa wǔ pouǔn, ké ɔ mu wa kpé xwa zǔǔn, ké ɔ mu wa kè nàmàǔn-nyò bεò gǎ kǔ tòǔn.

Gèdèpòò dǎa zǔò cε see kà bé ɔ mu Nwó-nàmàǔn toún quǔn wε. Gèdèpòò cεε ma kà bé ɔ mu ma Póin-nyò dò tòǔn bé ɔ ké seò dúò dyi wǔǔn nyε. ¹⁷⁹ Jízè dyi ma bé ɔ ké Nwó-nàmàǔnè nyuu-dè bεò mú gbòò, bé ɔ ké à to-du-du nyí bó nàmàǔn kǔin. ¹⁸⁰ Dyiǔn dé Jízèè mé-méò kè ɔ gǔo-wóqó-wóqòò múεε, ɔ se wǔ bé Nwó-nàmàǔn ké gǔo kpé kǔin bédé. ¹⁸¹ Nwó-nàmàǔn kè zùù gbà tòò bεò mu sè-ná-sèè nyε-gbà-wǔ bé wa dǎà ti dyéin bó wa biεε mú muǔn. ¹⁸²

Gèdèpò dǎ dε bε bé Nwó-nàmàǔn béin nyuε kεε bàà cε nòò. ¹⁸³ ɔ xwíníin mò à se bédé bé à ké fǎà mú cí bó dε Nwó-nàmàǔn mu à bǔ nyuǔn wεε jè. Dε dò se kpáa béin, ɔ sèin ké Gèdèpòò wǔin dε gbo hwè, ké ɔ dyuò dε à béin xwa kεε dyí.

Gèdèpòò se à dyí gmò dé Nwó-nàmàǔnè kpéò xwaún dǔǔn pǔ, kεε à bédé kpé bé à ké Nwó-nàmàǔn niǔn kǎá-bòqòò gbo vǔ dyiǔn dé Gèdèpòò kǎá-bòqòò biǔ kǔà nyu-nyu mú dεkè. ɔ se Ápósò bεò dǔǔn, kεε Jízè nyí ma ɔ dεin-nà-nyò bεò kpé bé wa ké ma nyo bε zùù gbà bε mú zà dεkè. ¹⁸⁴ À dyi múà-bǔò wáqáúǔn niǔn, níí, Gèdèpòò nyí ɔ jǎà-wùdù bé à nià cεiǔn nyεε kpé, ké múà-bǔò buè nyo bε bé wa kpǔ ɔ dyiεε Nwó-nàmàǔnè kpéò xwaún.

Dε-témèin-nyòò me cεε dε-cé-nyò bεò dò gbo bé ɔ ké dε bε céèà dé gbòdǔò nià dé bidǔiε múεε jè kǔin zain.

¹⁷⁸ Jǔin 4:7.

¹⁷⁹ Jénési 3:15.

¹⁸⁰ 1 Jǔó 3:8.

¹⁸¹ Híibúqúú 2:14, Wèdèbèdésǔò 1:18.

¹⁸² Máfiò 25:41.

¹⁸³ Jóbò 1:12, 2:6.

¹⁸⁴ Đúú 10:17.

Ɖe-xwa-bĩ-bĩ bẽ ì ké dyi bàḍàin nye: Ɖe bẽ à se bédé bẽ à ké nyu bó zùu bẽ nià à ḍiεε biì ke

Nyo ḍíé bẽ po zùu séínè wuḍu jáà. Wa ḍú ínjà bẽ jè cẽ kpàĩ, ké wa mó bẽ wa kè ínjà bẽò ké gbo-kpõin-kpõin bédé. Bábòò seε à gbo cẽ bẽ à ké ínjà bẽ baà, mɔɔ bẽ à ké võ bẽ gbo-kpõin-kpõin ké bó à kè wa púa ni ke. Bábòò po à náún kà bẽ à se bédé bẽ à ké ínjà bẽ biè ke. Ké ḍεεε, Bábòò po à náún kà bẽ à me bó vɔɔ bẽ à ké ḍe báún-báún dyí dyuò bá ínjà bẽ jè dyí bó ɔ nyo wè à bɛàin múin wɔɔ bá wa jè dyíεε wáún wẽ.¹⁸⁵

Ɖ mò ḍe gbà cá bẽ nyo ḍò ké zùu gbà bẽ jè múàun dyi kpáin nye. Nyo ḍíé bẽ kpáin kpé bẽ wa bédéε kè ḍe bẽ wa nyuεε jè múàun dyi. Nyo ḍíé bẽ vɔ vɔɔ-ḍè bẽ, ké dyiin ḍéε múεε, wa nyu zùu gbà bẽε wuḍu. Nyo ḍíé bẽ nyùin hwiè kò-kò bẽ kùà mú bẽ wa kè zùu gbà bẽ ké gbo wuḍuin. À se bédé bẽ à ké zùu gbà bẽ múin kpá, ɔ sèin bẽ à ké wa gbo vɔ dyiin ḍé Gèḍèpòò kpéò mú ḍòun.

Nyo ḍíé bẽ zain ḍe kàmàun-kàmàun bẽ jè kòin bá zùu gbà bẽ nià à ḍeíεε jè dyí ɔ kè kà ḍe bẽò nyu kùà nyuε ke. Keε ḍe mò jáà keε, ɔ mò Bábòò se à ḍe bɛa ḍò jè gbo cẽ. Ɖe à bédé bẽ à ké dyí dyuò bá zùu gbà bẽ jè dyíεε ḍòun ḍéε Gèḍèpòò cẽ à gbo.

Ɖe-cẽ-nyò bẽò me zà “Hwìḍĩi-taba-ḍè bẽò” wuḍuún kpa só.

Hwìḍĩi-taba-ḍè bẽò keà kè

Gèḍèpòò mò nyo me zùu séín. Ínjà hwèin-hwèin bẽò biè Gèḍèpòò ké wa gmò jáà-po-nyò bẽ dyí. Ínjà bẽ mò Gèḍèpòò meε-ḍè bẽ bẽ wa wùḍu, ké wa biè Gèḍèpòò, ké wa nyu Gèḍèpòò wuḍu ke. Wa hwòḍḍ poε ma gbo bẽ wa ké ma kpeḍe bẽ se zùun-kpèḍè keε nyu. Nɔɔ-nàmàun kè ínjà ḍíé bẽ bùḍùin ma nàmàun mú, ké wa mò Gèḍèpòò kè nyoün-dyùè mú-nyé-nyò bẽ. Gèḍèpòò zà Nɔɔ-nàmàun kpé xwa, ké ɔ ḍǎ ɔ zaa kpõin bẽ ɔ ké gǎ dyé bó sè-ná-sèè tíin.

Ɖe-tèmèin-nyòò me nyí ḍe-cẽ-nyò bẽò ḍò-ḍò vósi bẽ céèà ḍé bíḍíiεε dyúáḍò bẽ ɔ kée cẽ. Hwè bẽ ḍe-cẽ-tiò nyo mu bó dyí kòun wèε ké bó nyiniεε, nyòò me zà vósiò wuḍuún, bẽ ɔ kè ḍe xwáún-xwáún ḍò bíḍíi céè bá ḍe vósiò cẽ bá ḍe tèmèin-ḍè nià ke bá dyíεε jè dyí.

Cèè-ḍè bẽ ì ké wuḍuún zà bó ni taún-kùà nyu jè ke

1 Píḍè 5:8-9, Àpòsò 12:7-11, Máfiò 12:43-45, 2 Kòḍéintĩò 11:13-15, Ɖúu 8:27-35

¹⁸⁵ Kòḍósìà 2:18.

Céè-dè nià ke dyíá dyúa mueń niń, nií, de-cé-nyò béò dò-dò me zà dé tèmèin-dè dò mɔɔ tèmèin-dè dèè wáká dò, bé ɔ kée nyo bē se de-cé-céò mú nièe tèmèin. ɔ bèin de-tèmèin-tèmèin nià ke nyue dé cɔci-gbòò mú mɔɔ dé taà dò mú mɔɔ dà kà kò dò. De-é-nyòò bédé bé ɔ ké dà bē nià ke dò ti dyéin bé ɔ ké dé nyo bēò de tèmèèn.

Céè-dè tòò bē bé m bèin wuquún zàà dekès

Duwí, C. S. *Súkúqútè Céè-dè-kpà bēò*. Níù Dyóò:
Màmédjòùn Co., 1968.

Jóó Wésèqè. “Nɔó-nàmàũnè Kùà-mú-nyùin-dè bē.” *Wésèqèè*
Gèdèpòò-wùqù Kpa De 52 Bēò. Sádèin, OH: Súmò Céè-dè-nyùin-naín, 1988.

Zùù bē

Dyi-diè-dè bē ké m gbo kpá bó de cé jè ke

1. Tiò nyé Gèdèpòò me ma ínjà bēò ké?
2. Zõ jĩ xwě ínjà bē kò bé wa ké cí ké?
3. Xwě à nyue dyí dyuòè kà bé ínjà bē se nyòũn-dyù-kpòdò-dyùà bédéé ké?
4. Xwíníin bēò nyé à dyuò dyí bá ínjà bēè de kpa jè dyí ké?
5. Wuqu tòò bēè nyé tò ínjà bē jìi dé Bábòò mú ké?
6. Dé ínjà bēò nyu bó jǎà-po-nyò bē bìi ké?
7. Dě zùù gbà bē jè dèin gbo ké?
8. Dé nyo mò kũn-kpò biè-nyò kee nià bièen jéé cá ké?
9. Dě Nɔó-nàmàũn kè zùù gbà tòò bē ni mueń bó sè-ná-sèè tíin nyé?

Cě́-ǵè7 Kéǵéi

Cě́-ǵèò Hwòǵò-kpàin-ǵè bě

ǵé cě́-ǵè nìà ke mánáin nyee, ǵe-cě́-nyòò mu kpé bèin bé ǵ ké ǵe bě nìà dà bíǵíiee múin wó, bé ǵ ké wa kǵin zain:

- (1) ǵe mò wuǵu mòà Jízè mò Mísádyà kee xwíniín nyee.
- (2) Wuǵu mò hwìǵíi-tabá-wùǵù nì ǵé wuǵu mòà “Bounbo Jízè Kéǵéi” kee mú ke.
- (3) Kà bé Jízè mò nyoũn-dyù kee zàse kèè ǵe-kpa-kpa.
- (4) Kà bé Jízè mò Gèǵèpòò kee zàse kèè ǵe-kpa-kpa.
- (5) Kéǵéi mé-méò ǵòun bèin nyo nàmàũn kǵin zǵèn.
- (6) Kéǵéi ǵǵ-wóǵó-wóǵóò mò hwìǵíi-tabá-ǵè bé ǵ kpa ǵe miò ǵé Kéǵéi-ǵéin-nà-nyò běò gbo ke.
- (7) Kéǵéi-ǵéin-nà-nyò bèè hwìǵíi-tabá-ǵè bě bá Kéǵéi jè dyíe.

ǵe bě bé ǵe-cě́-nyòò bédé bé ǵ ké kũà gbo po nǵ cě́-ǵè nìà ke múee ǵò mò bé ǵe-cě́-nyòò ké ǵe bě bé nyo bě nì biè-kpòò kà kò ǵò bě múee cě́ bá Kéǵéi jè dyíee dyí dyuò.

“Kéǵéi”

Dóó-kǵin-dèin-cèè-ǵè

ǵ jũ ké ǵe-cě́-nyò běò ǵǵ cě́-ǵè zìà dyíe nìin sǵ-kǵún-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìí, òm me diè wa ǵe bě dyi sǵin ǵé cě́-ǵèò hwòǵò-kpàin-ǵè běò mú bé òm ké wa dyi-diè-ǵè bě wa ké kǵin kpa kee dyi diè. Nìí, wa me zà cèè-ǵè bé ǵ nìà ǵé bíǵíi kee wuǵuún.

Bě me zà Wèǵèbèǵésìò 5:11-14 wuǵuún. ǵé cèè-ǵè nìà ke cě́ à gbo bá Jízè jè dyí ké?

Kàũn wēe, bě me pòin dyí bé bě kéá ǵe-cě́-cě́ò dyúá kpa. ǵ jũ ké bě dyi bè nì kàà dyé ní, nìí, bě me diè dyi-diè-ǵè muà bóe dyúá nìin nyee dyi, bé bě kée ǵǵ-jũ-wùǵùò jè dóó kǵin dèin. Bě dyi bě nì kàà dyé ní, nìí, ǵe-tèmèin-nyòò me diè ǵe-cě́-nyò běò ǵò dyi bé ǵe-cě́-nyòò ké cèè-ǵè bé běò tòà jìiee mú ǵmò, bé ǵ ké vósiò wuǵuún zà.

Bábòò cēe kà bé ǵé wé hwèin gbo běò múee, nyo bě ǵáin wa miòun kéǵéi kee kè nyo bě ǵáin wa miòun kpáá-ǵè-cě́-nyò bě ké wa seà wa mò jéé kee mu dyiin bé wa ké nyo báun-báun hwíi zain nyee. Nyo báun-báun nì nyo bě ǵáin wa miòun kéǵéi, kee wa seà wa pòèn bèin nyee hwìǵíi tabauñ. Biè-kpòò bě mòà Mòmòò kè Jèhóbà Wéǵésì bě kee bèin dyè òm seè kéǵéi bě nìà kee sǵ da zain.

➔ Mòmósò-nyò bẹ̀ò nìin Jízè̀

Ɔ jũ ké Mòmósò-nyò dọ̀ dyíó má nì gbõ kǒún baḍa ní, nìí, Jízè̀ kǒ̀ jè Ɔ mu òn gbo cēin nyεε mò Òúsíḍàà zùũn-djĩ-gàà̀. Jízè̀ nìà ke mò zùũn-dyù-pèḍè kúḍúú bẹ̀ zi bédj̀ò̀n kǒ̀ bé à “Dyóún-bǎ̀ò kè à “Dyóún-dè̀” dyà ma kà toḍo-kpàà kǒ̀ keε dò. Mòmósò-nyò bẹ̀ò ḍá ti bé Jízè̀ cí ma dà bódó-kpàà kǒ̀εε, Ɔ bédé ma nyónó kúḍúú bẹ̀, ké Ɔ nyónó bẹ̀ò dọ̀ mò Medé sòà dé Máḍéḍà-hwòḍò̀ mú ke. Ké ti Ɔ ḍǎ ma mé ké Ɔ ḍǎ ma gĩo wódóεε, Ɔ mu ma dé Médékà-bòḍò̀ kǒ̀ bé Ɔ ké Índĩà-nyò bẹ̀ò Gèḍèpò̀-̀wùḍù gbo wáḍá ke.

➔ Jèhóbà Wédésì bẹ̀ò nìin Jízè̀

Jèhóbà Wédésì bẹ̀ò cēε kà bé Jízè̀ mò Makó, màà Gèḍèpò̀ ìnjà vènè̀ò ke. Wa ḍá Makó mò nyo kíin-kíin bé Gèḍèpò̀ me ma ke, ké ti Ɔ ḍǎ ma gàa hwè keε, Ɔ méin ma bó cu dọ̀ dya, keε Ɔ se ma kà kóḍò̀ kǒ̀ méin nyè. Ké Gèḍèpò̀ zà ma Ɔ gĩo, ké Ɔ mò ma Makó màà Gèḍèpò̀ Ìnjà vènè̀ò keε ke kánáá pū, ké Ɔ kpódó-dyù̀̀ò ḍe ma, ké Ɔ zèin ma piḍ mú ke.

➔ Jízè̀ Jéé̀

Í dyuòè kà òn ḍǎa múin wǒ̀ kà bé biè-kpò̀ kà kò dọ̀ bẹ̀ nìà ke bédé wa nìin Jízè̀ kà kò dọ̀ bó Jízè̀ kǒ̀ jè cèè kà dé Bábò̀ múεε wáún wē, keε òn bèin Jízè̀ jéé̀ kǒ̀ jè Bábò̀ cēà keε me dèèè? Nyo báún-báún bẹ̀ cíà dé Médékà-bòḍò̀ kǒ̀εε se Ɔ me dèè bèin. Òε-múin-ḍe-ḍe dọ̀ bé wa nyu ma wéũn wēε cēε kà bé Médékà-nyò bẹ̀ò báún-báún (80%) ḍáin Jízè̀ Gèḍèpò̀ Dyú-gàà ke, keε wa nyo gbèi-gbèi wè nyènèè (40%) mò nyo poε jǎ̀ kà bé Jízè̀ mò Gèḍèpò̀ ke, ké wa nyo gbèi-gbèi wè (40%) mò nyo poε jǎ̀ kà bé Ɔ se ma nàmáũn dọ̀ nyu ke. Òε nìà ke tèmèin nyo dyí kà bé nyo báún-báún bẹ̀ zi méḍj̀ò̀n kǒ̀εε bédé seè Kédéi kà kò dọ̀ bé Ɔ se wa pòèn bèin nyεε jè ḍé wa hwòḍò̀ bú ke.

Ɔ mò ḍe kpa ḍe mìo bé òn ké nì Jízè̀ hwidj̀i-taba-tabà̀ jè hwòḍò̀ kǒ̀ dè mìo bé nyo dọ̀ ní kǒ̀ ḍà òn cá ke, kè bé òn ké Ɔ nyo tòò bẹ̀ da zàin ḍekèε.

Í dyi ḍe ḍíé bẹ̀ múin wǒ̀ mó ḍe bá ḍe bẹ̀ bé biè-kpò̀ tòò bẹ̀ tèmèin bá Jízè̀ jè dyíεε ní, nìí, òn me dyé tèmèin-ḍè̀ò wáká nìà dé tèmèin-ḍè̀ò mánáin, bé Ɔ màà “Òε Biè-kpò̀ Tòò Bè Cē Ke.”

➔ Jízè̀ màà Mèsádyà̀ ke

? Òé mò ḍe ḍíé bẹ̀ bé Bábò̀ ḍá wa mu ma kpáun bá Mèsádyà̀ jè dyí ké?

Mùà-bǒ̀-cèè-ḍè̀ hĩinye bẹ̀ò cē Jízè̀ jè kà bé Ɔ mò Mèsádyà̀ kǒ̀ jè Éézùḍùè-dyù̀ bẹ̀ò nì ma kà hwíi gmòũn wē. Wa cē ma ḍe báún-báún bẹ̀ mu ma kpáun bá Mèsádyà̀ jè dyíε. Wa ḍá Ɔ mu ma dé Kǎá Dèbèè gbõ-xwíníinò mú sòun, ké Ɔ mu ma kǎá jũn ḍekèε. Wa ḍá Ɔ mu ma Ɔ nyo bẹ̀ò pòin sòin dé wa dyi-píà-nyò bẹ̀ò xwaún Ɔ kè sòin dé waà gǎ-dyé-dyé bẹ̀ò xwaún. Wuḍu màà Mèsádyà̀ keε xwíníin mò “Nyo bé wa ḍǎ cáná dúun po ke.”

Wuḍu mòà “Gèḍèpòḍ Dyú-gnàà” kee, wa ḍàin jǎà-po-nyò bĕ kè ínjà bĕ mú ḍekè,
¹⁹⁰ Kee Jízè ḍòun mò Gèḍèpòḍ Dyú-gàà jééḍ.¹⁹¹ O ḍòun mò nyo bé o kè Bǎḍ mò nyo
dyúáḍò gáná cá ke. O mò nyo bé o kè Bǎḍ hwòin gáná cá, ké o mò Gèḍèpòḍ ḍekè kà Bǎḍ
nyuà niè ke. ¹⁹²

Nyoŭn-dyù kè Gèḍèpòḍ pòin dyí ké o mòà Jízè kè. Ḍe nià ke mòà *nyoŭn-dyù-kpòḍò-dyùà dyí-dú-dú* kè. O xwíníin mò Gèḍèpòḍ dú ma nyoŭn-dyù-kpòḍò-dyùà dyí, ké o zĕin
ma nyoŭn-dyù mú. Jízè ḍòun béin ma à Pòin-nyòḍ jĕe, sepóedé o ḍòun mò ma nyoŭn-dyù
hwè ké o mò ma Gèḍèpòḍ dà bóḍó-kpàà kō.

➔ Jízè mò nyoŭn-dyù.

O se ḍe kàmǎŭn-kàmǎŭn ḍò bé nyo kée dyí dyuò kà bé Jízè kō jè cée kà ḍé Dèè-
wùḍu Ḍièḍ múee mò nyoŭn-dyù jéé cá ke. O mò nyo bé o ḍe wóḍòin ma o, ké o búá ma,
ké o zain ma mú ke. ¹⁹³ Ti ḍíé bĕ ní o sa ma ní, ké o mó ma ní, ké o mùin ma mú-dĕ-
dĕ mú, ké o nyu ma ḍe bĕ bé nyoŭn-dyù nyuee pàḍǎ, o sèin nàmǎŭn ḍòun. Ké o mé ma
ḍekè. O wĕ bé o ké ma nyoŭn-dyù-kpòḍò-dyùà dyí dú, ké o mò ma à ḍò. ¹⁹⁴

 Ḍé kō jè o kpaà ḍe bé Jízè kéà nyoŭn-dyù jĕ ké?

Sepóedé Jízè mò nyoŭn-dyù jèee, (1) o dyé ma gǎ, ké o mé ma dyiin ḍé o miòun
sáa-zàin-zàin mú bó à biì.

Sepóedé Jízè mò nyoŭn-dyù jèee, (2) o mú-hwè-fèèḍ béin à nàmǎŭn-fèèḍ pá dyí dúe.
Áḍòun kíin-kíinḍ dú ma nyo séinè pá dyí ti bé o nyuà nàmǎŭn, bé o kè Gèḍèpòḍ dyià gbo
zain nye. Ḍe nià ke dyà ma mé-mé nyo séin kō. Jízè se ma nàmǎŭn ḍò nyu ḍé o fèè mú,
ké o nyu ma ḍe séin bĕ bé Gèḍèpòḍ mó bé o ké ma nyue. O mu nyo séin bĕ bé wa kpō o
jè dyiee sè-ná-sèè fèè nyiin. Bábòḍ cĕ o jè kà bé o mò Áḍòun hwèin gboḍ ke.¹⁹⁵

Sepóedé Jízè mò nyoŭn-dyù jèee, (3) o kpa ḍe bé o ké à sáa-zà-nyò bé o baḍaà à
ké ḍé Gèḍèpòḍ gboee jĕ. Sepóedé o ni bó à kè Gèḍèpòḍ púa jèee, o ní wùḍu Gèḍèpòḍ
gbo bó à biì ḍòun pū, kee o baḍa à ké cá, ké o tèmèin nyo dyí kà bé o mò à ḍò ke. O nòmò
dyiin bé o ké ma nyoŭn-dyù jĕ, nií bé o ké ma bĕ ni ma kà bó à kè Gèḍèpòḍ púa kee zà
ke. ¹⁹⁶ O sáa-zà-kùà nyu-nyuò nyue ké à bédé sè-ná-sèè pó-pó.¹⁹⁷ Jízè nyoŭn-dyù jĕ
jèḍ mò múà-bĕḍ wáká kpa ḍe ḍò. ¹⁹⁸

¹⁹⁰ Jísó 1:12, Job 1:6.

¹⁹¹ Jísó 3:16.

¹⁹² Híibúḍúú 1:2-3.

¹⁹³ Ḍúú 2:52.

¹⁹⁴ Jísó 1:14.

¹⁹⁵ 1 Kòḍéintìḍ 15:22, 45-49, Wóḍómà 5:17-19.

¹⁹⁶ Híibúḍúú 2:17.

¹⁹⁷ Híibúḍúú 10:5-7.

¹⁹⁸ 1 Jísó 5:1.

M̄ dyi Bábòò dà tòò bĕ nyue zàse kà bé Jízè mò ma nyoũn-dyù kee dyée mó ní, níí, m̄ me dyé “Zùùò Zàse bá Jízè Nyoũn-dyù jũ jè dyí”, bĕ ɔ nià dĕ gbòdòò nià dĕ cĕé-dĕò mánáin nyee mú ke.

➔ Jízè mò Gèdèpòò.

Jízè cĕe ma kà bé ɔ mò Gèdèpòò ke.

Jízè kǒ jè bé Bábòò cĕà kee se nyoũn-dyù dòn pū. ɔ mò bódó-kpàà nyo bĕò Gèdèpòò bé ɔ muà cĕin kánáá pū (se sèin-naín kǒ) ke. Jízè mìcùn cĕe ma kà bé ɔ mò Gèdèpòò ke. ɔ dá, “M̄ kè Bǎò mò nyo dyúádò.”¹⁹⁹ Ti ɔ cĕ ma wuɖu nià kee, rúee, Júù-nyò bĕò mó bé wa ké ma ɔ sódó-kpò dyi tabàin, sepóedé wa dá ɔ niè ma cĕin kà bé ɔ kè Gèdèpòò kpé bĕin ma wǒ kee jè. ɔ nià ná kee, Jízè cĕe wa gbo, ké ɔ dá, “Gbàò, bĕ se ní wuɖuò múin wǒ. M̄ se Gèdèpòò jéé cáò!”? Gbàò, kà wa nyuà Jízè wuɖu bĕò xwínín mú zàà kee, kǎà ɔ nyue ma jè gbo wǒin nyènèè. ɔ dyuòè ma dyí kà bé ɔ kè Gèdèpòò kpé bĕin ma wǒ ke.

Ti bé Jízè cĕà, bĕ ɔ dyi níin, “M̄ Nì hwè ké Éébòdòhĕè nì mao”²⁰⁰ kee, ɔ niè ma cĕin kà bé ɔ mò M̄ M̄ kǒ jè bé Éséqò 3:14 cĕà ke, bĕ ɔ mòà Gèdèpòò kǒ gbo-dè-dè nyo dò seà dyí dyuò, bĕ ɔ meà bódó-kpàà ke. ²⁰¹ Júù-nyò bĕò mó bé wa ké ma ɔ sódó-kpò dyi tabàin bó wuɖu bĕ ɔ cĕ ma kà, bĕ ɔ dyi níin ɔ mò ma Gèdèpòò kee jè.²⁰²

Jízè nyu ma dĕ dĕin-dĕin bĕ ti ɔ ni ma dà bódó-kpàà kǒ ke.

Jízè nyu ma dĕ dĕin-dĕin bĕ xwai ti ɔ ni ma nō bódó-kpàà kǒ ke. ɔ nyí ma nyo sè-ná-sèè fĕè. ²⁰³ ɔ zĕin à nàmàũn bĕò kōin.²⁰⁴ Dĕ bĕ nià ke mò dĕ bĕ bé nyo kà kò dò se nyue bĕin ɔ sèin Gèdèpòò dòn wĕ.

Ti bé Jízè zĕin ma kà gàa wáká mé-méò nàmàũn bĕò kōin nyee, ɔ kánáin ma gààò dyi bĕ ɔ kĕe nyo dyí tĕmèin kà bé ɔ bédé “kpé nō bódó-kpàà kǒ bé ɔ ké nàmàũn kōin zĕin nyee.”²⁰⁵ Jízè nyuu-dĕ bĕò dò-dò nyu ma ɔ mĕè dòè zàse, ké ɔ tĕmèin nyo dyí wáqáá kà bé Jízè se ma ɔ nyo dyi-kánáin-zĕin-dĕò nyu kà kpáá-dĕ-cĕ-nyò dò bé Gèdèpòò po cáná dúún pūee nyuà ke. Jízè bédé ma kpé sò dĕ dycún wĕ bé ɔ ké nàmàũn kōin zĕin kè bé ɔ ké nyoũn dyi kánáin.

¹⁹⁹Jǒs 10:30.

²⁰⁰Jǒs 8:58.

²⁰¹Éséqò 3:14.

²⁰²Jǒs 8:59.

²⁰³Jǒs 10:28.

²⁰⁴Máà 2:10.

²⁰⁵Máà 2:10-12.

Ti bé Jízè cɛe ma, ké ɔ dyi nííh, “M̄ m̄ nyo bɛ ɔ m̄ m̄ m̄ ḡw̄-w̄d̄q̄-w̄d̄q̄ k̄è f̄èè” kee, ɔ kánáìn ma Ɖázèd̄è dyi ²⁰⁶ Ɖe nià ke m̄ ma ɔe d̄íìn-d̄íìn b̄è b̄è ɔ nyu ma ti bé ɔ ɔ ɔ ɔ wuɔu d̄íìn-d̄íìn nià bóe c̄e kee ɔ. Gèd̄èp̄òò ɔhùn m̄ nyo b̄èìn c̄e kà bé ɔ m̄ “Nyo b̄è ɔ ɔ m̄ m̄ m̄ ḡw̄-w̄d̄q̄-w̄d̄q̄” ke, sepóed̄è Gèd̄èp̄òò kp̄éò ɔhùn b̄èìn nyo ɔ ḡw̄ zàà. Jízè cɛe ma

“M̄ po Bounbo dyúáq̄ò m̄à Jízè Kéd̄èi kee j̄è j̄àà, ɔ m̄ ɔ B̄àò dyú-kp̄ò dyúáq̄ò kpeé-kpeé hw̄è ké bóq̄ò-kp̄àà ni ma, ɔ m̄ Gèd̄èp̄òò séínè Gèd̄èp̄òò, ɔ m̄ ce séínè Ce, ɔ m̄ Gèd̄èp̄òò j̄éèò niìn Gèd̄èp̄òò j̄éèò, ɔ m̄ Dyú-gàà dyúáq̄òò, ɔ se m̄e-d̄è ɔ; ɔ k̄è B̄àò m̄ nyo dyúáq̄ò; ké dyiìn ɔ m̄ m̄e Gèd̄èp̄òò m̄e ma ɔe séín” (Nás̄iìn-nyò b̄èè J̄àà-d̄èò)

kà bé ɔ m̄ “Nyo f̄èè-nyí-nyò ke”, ké ɔ nyí ma Ɖázèd̄è f̄èè b̄è ɔ k̄ee nyo dyí t̄em̄èìn kà bé ɔ m̄ nyo b̄è ɔ ɔ ɔ j̄ùà kee j̄àà ke. Dyiìn ɔe ɔe nià ke múe, à dyuòè dyí kà bé Jízè m̄hùn kò ma bó kp̄áà-d̄è-c̄è-nyò t̄òò b̄è k̄è àp̄òsò b̄è b̄è wa zà ma nyo b̄è ḡw̄ dyiìn ɔe Gèd̄èp̄òò kp̄éò múe gbo ke. Wa ɔ se ma c̄e kà bé kp̄é b̄è wa ni ma kà z̄èìn-d̄è b̄èò mú nyùh̄n nyee ni ma ɔe wa miòhùn mú ke. Wa m̄ ma Gèd̄èp̄òò k̄h̄à-mú-nyùh̄n-d̄è b̄è p̄. Ɖé J̄ó 5:21 múe, Jízè cɛe ma kà bé ɔ zà nyòh̄n ḡw̄ kà dyúáq̄ò kà B̄àò zàà nyòh̄n k̄iò ke.

Ti bé Jízè nyuà ɔ z̄èìn-d̄è b̄èò kee, ɔ “t̄em̄èìn ma ɔ d̄íìn-d̄íìn” nyòh̄n dyí.”²⁰⁷ Ɖ m̄ d̄íìn-d̄íìn b̄è ɔ B̄à nyí ma ɔ, b̄è ɔ dyiìn kà j̄íàj̄è k̄è j̄àà múìn, sepóed̄è ɔ m̄ ma Dyú-gàà dyúáq̄òò j̄è ke.”²⁰⁸ Gèd̄èp̄òò m̄à Dyú-gààò kee nyu ma z̄èìn-d̄è b̄è nià ke dyiìn ɔe ɔ kp̄é d̄íìn-d̄íìnò mú, b̄è ɔ k̄ee nyo dyí t̄em̄èìn kà bé ɔ sò ma ɔe dyòhùn w̄.

Jízè m̄ nyo m̄e ɔe séín ké ɔ m̄ nyo nyí nyo ɔe séín.

Kà Àp̄òsò J̄ó k̄è P̄óò nyuà c̄e kee, Jízè m̄ nyo m̄e ma ɔe séín, ké ɔe séín ni ɔe ɔ xwaún, ké ɔe séín ni bó ɔ biì. ²⁰⁹ Nyo ɔ se ɔe nià ke c̄e b̄èìn bá nyo kà kò ɔe j̄è dyí, ɔ s̄èìn Gèd̄èp̄òò ɔhùn.

Ɖ kpa ɔe b̄è nyo k̄ee dyí dyuò kà b̄è Jízè m̄ Gèd̄èp̄òò ke

? Ɖé k̄ò j̄è ɔ kpa ɔe b̄è à k̄èà dyí dyuò kà b̄è Jízè m̄ Gèd̄èp̄òò keé?

“Wuɔu b̄è B̄àò c̄èà, b̄è ɔ dyi nííh, M̄ M̄ kee, kà dyúáq̄òò k̄àà Kéd̄èi ni ɔe k̄è. Ɖ xwííìn m̄ nyo b̄è ɔ mu c̄iìn kánáà p̄, ké ti ɔ se niè mu b̄è ɔ ké se c̄í ɔe ke” (J̄ó Kéd̄ésòt̄ò).

Sepóed̄è Jízè m̄ Gèd̄èp̄òò j̄èe, (1) Ɖ m̄e-m̄e ɔe hwòd̄òè w̄-w̄ múò m̄ ɔe kpa ɔe kánáà p̄ — ɔ m̄e-m̄èò ɔhùn b̄èìn bóq̄ò-kp̄àà nyo b̄èè nàmàh̄n k̄iìn z̄ièn. Sepóed̄è ɔ m̄ Gèd̄èp̄òò j̄èe, (2) Ɖ b̄éd̄è kp̄é b̄è ɔ k̄è à p̄òìn; ké ɔ m̄ hwìèò k̄è j̄àà ɔ k̄è f̄èè. Sepóed̄è ɔ m̄ Gèd̄èp̄òò j̄èe, (3) À b̄éd̄è b̄è à k̄è ɔ biè kà à nyuà B̄àò bièè ke.

Ɖ j̄ù ké à se Jízè dyí ɔe b̄è ɔ k̄è Gèd̄èp̄òò j̄ù ní, nií, à se ɔ dya d̄èè mu kà à d̄èà Gèd̄èp̄òò dya ke, ké ɔ m̄ ɔe b̄è Jízè ɔe à m̄ nyu ke. Ɖ ɔe “b̄è nyòh̄n séín ké Dyúò kp̄éìn

²⁰⁶ J̄ó 11:25.
²⁰⁷ J̄ó 2:11.
²⁰⁸ J̄ó 1:14.
²⁰⁹ J̄ó 1:3, Kòd̄éínt̄iò 1:17.

dyé kà wa dyèà Bǎò kpéin nyé.”²¹⁰ À se póe béin ɔ jǔ ké à se Bǎò kè Dyúò dya dè kà bé wa sǒò mò Gèdèpòò kee níe.

Kédèi-déin-nà-nyò jǔ-jǔ se bé m̄ ké Jízèè tèmèin-dè bèò dyi kpǒ kè bé m̄ ké ɔ nyuu-dè bèò jè jǎà po dòn wē, kee m̄ bédé bé m̄ ké nyo ɔ jǔ jéé kee dyí dyuò deké. ɔ se ma nyoŭn de tèmèin bá pó-pó jè dyí dòn. Sepóedé ɔ miòun mò Póin-nyòò, ké nyo bé ɔ dòn màà — Gèdèpòò hwè ké ɔ màà nyoŭn-dyüee — dòn béin ma Póin-nyòò jǔe.

M̄ dyi Bábòò dà tòò bē nyue zàse kà bé Jízè mò Gèdèpòò kee dyéé mó ní, níí, m̄ me dyé “Zùùò Zàse bá Jízè Gèdèpòò jǔ jè dyi”, bé ɔ nià dé gbòdòò nià dé cǎé-dèò mánáin nyee mú ke.

➡ Jízè mò Nyo Dyúádò.

Jízè bédé de séin bē bé wa nyuà ɔ Gèdèpòò múe kè de séin bē bé wa nyuà ɔ nyoŭn-dyü múee ní dyeo, kee ɔ se nyo sǒ bé wa ké dyí poin nyé. Nyo sǒ bé ɔ jǔà kee kpáin gbo ké wa mò nyo dyúádò dé ɔ mú dé gbo-kpǒin-kpǒin mú. Jízè dòn mò Gèdèpòò hwè ké ɔ màà nyoŭn-dyü kè, ké à bédé bé à ké Jízèè nyuu-dè bèò jè múin wǒ dé nyoŭn-dyüè wáká kǒ ɔ kè dé Gèdèpòò wáká kǒ.

Cóciò-nyò bèò tèmèin nyoŭn kà bé nyo sǒ bé Jízè jǔà kee se gbo zain béin nyé. Kà dyúádòò kǎà wa kpǒin gbo dé hwiè kǒ mú bé waà nyuu-dè dò se gbo zǎin béin nyé.²¹¹

ɔ mu dyiin nòmòun bé à ké nyo bé Jízè jǔ ke kè kà Gèdèpòò-cèè-dè hwèin-hwèin bèò nyu ɔ jè cǎe kee gboi kpáin. Kà Jízè nyuà niè kee, Bábòò mò Gèdèpòò wuqu, hwè ké ɔ mò nyoŭn-dyüè wuqu deké. Kà ɔ nyu nyoŭn-dyü gbo sòin nyee mò, ɔ bédé de bē bé wa cée kà dé nyoŭn-dyü niin cée-dèò múee ní deké, kee de dyúádò ɔ mòun nyuee mò, de-xwa-bī-bī dò se dé ɔ mú ni. Sepóedé ɔ mò Gèdèpòò wuqu jèee, ɔ bédé de bē bé cée-dè kà kò dò se bédéé béin nyé. Dé hwiè dyúádòò múee, kǎà Jízè tèmèin-nyoŭn dyí kà bé ɔ mò Gèdèpòò hwè ké ɔ mò nyoŭn-dyü deké. Bábòò Gèdèpòò wuqu jǔ jèò see nyu bé ɔ ké se nyoŭn-dyü gbo sòin deké. Kà dyúádòò kǎà Jízè mò Gèdèpòò dyeo, kee ɔ mò nyoŭn-dyü deké. Ké Jízèè nyoŭn-dyü-kpèdè xwai-nyu-nyuò jè see nyu bé ɔ ké se Gèdèpòò jǔ ke.

➡ De-xwa-bī-bī méné-méné bē ni dé Tènèin-dè bē mú ke

ɔ jǔ ké nyo bē dyi Kédèi jè cǎé niin, de-xwa-bī-bī méné-méné bē bé wa nyuee keà kè: (1) Wa doèn mú kà bé Jízè mò Gèdèpòò ke, (2) Wa doèn mú kà bé Jízè mò nyoŭn-dyü ke, (3) Wa se ɔ Gèdèpòò jǔ jèò moɔ ɔ nyoŭn-dyü jǔ jèò de dá, ké wa nyue kà ɔ seó kà de kpa ke, ké (4) Wa doèn nyo bé Kédèi jǔà kee gbo-kpǒin-kpǒinò jè mú deké.

²¹⁰Jés 5:23.

²¹¹Ágèè Jǎà-po-dèò (A.D. 451) cǎe kà bé nyo sǒ bé Kédèi jǔà kee ní zǎin gbò, ké wa se gbo zain béin, ké wa se bǔ sòin béin ké zà-déin-dò se wa pǎa kpáa béin.

Ì dyi ɔe bɛ nìà ke dò jè mú doin ní, níí, ɔ xwíníín mò ìn doèn mú kà bé Kédèí dú ma nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùà dyí ke. Kédèí dú ma nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùà dyí bé ɔ ké à pòin jè, ɔ jèe, ɔ jũ ké nyo dò dyi nyo bé Jízè jũà kee jè mú doin ní, níí, ɔ doin múà-bòò jè mú, ké ɔ doin pó-pó-hwièè jè mú dekè.

Ɖe-tèmèin-nyòò me cɛɛ ɔe-cɛ-nyò bɛò dò gbo bé ɔ ké ɔe bɛ céèà ɔe gbòdòò nìà ɔe bíqíie múe jè kòin zain.

Ɖe Bɛ Bɛ Biè-kpòò Tòò Bɛ Cɛ Ke

Jèhòbà Wédésì bɛò ɔá Jízè mò ma nyoŭn-dyù. Wa poe jãà kà bé ɔ mò nyo kò kpé zi dyí búáuh bé ɔ ɔá cí dò ke, kee wa poe jãà kà bé ɔ mò nyoŭn-dyù pũ ke. Xwíníín nìà ke jè wa seà jãà po kà bé ɔ mé-méò mò sáa-zàin-dɛ bó à pó-póò jè kè. Wa poe jãà kà Gèdèpòò kũà-nyu-nyu mò nyo béin nyo pòen nye. Wa ɔáin wa miòun Kédèí-déin-nà-nyò bɛ, kee wa mò biè-kpòò kà kò dò.

Mòmòò-nyò bɛò mòun poe jãà kà bé Jízè mò zùù dò Gèdèpòò me ma sòin ɔe ɔe dè gboò mú, ké ɔ Dúsífàà qíí-gàà ke. Ké Gèdèpòò tò ma ɔ bé ɔ ké wóqò dà bóqò-kpàà kò, bé ɔ nyéné ké ma Jízè jũ ke. Mòmòò-nyò bɛò see jãà po kà bé Jízè mò Gèdèpòò ke.

Mòhámè-déin-sí-nyò bɛò mòun poe jãà kà bé Jízè mò ma kpáá-dɛ-cɛ-nyò dò bé Gèdèpòò ɔobo ma bóqò-kpàà kò ke. Wa see jãà po kà bé ɔ mò Gèdèpòò ke mɔɔ kà bé Gèdèpòò nì dyúáqò, kee ɔ bédé dú dā ke. Wa see jãà po kà bé wa kòin ma Jízè kóqòsí kòin mɔɔ sò ma gíɔ ke.

Hííndù-nyò bɛò kè Búqésì-nyò bɛò poe jãà kà bé Jízè mò ma mú-hwè-nyò dò bé ɔ nyu ma zèin-dɛ bɛ ke. Kee Jízè jè se ɔe kpa ɔe wa niin Gèdèpòò biè-bièò mú. Wa se Gèdèpòò mòà ɔe séin me-nyò kè à Bounboò kee hwiqíi taba, ɔ jèe, wa see jãà po kà bé Jízè mò sáa-zàin-dɛ bé Gèdèpòò tò ma ke.

À pa hwo bó Fáqáádè Nòmò dyíinò baɔa bé kà Jízè pɛè ma à nàmàŭn-kpà kee jè ké à hwiqíi nì

Fáqáádè Nòmò dyíinò mò wé bé wa kòin ma kà Jízè kóqòsìò kòin nye. Bó wé díin-díin nì wì nìà ke baɔa ɔe Jízè kpa ma kà à nàmàŭn bɛò bó kóqòsìò kò kè. ɔ nyu ma ɔ miòun sáa-zàin-dɛ mú ké ɔ mé ma, bé Gèdèpòò ké à nàmàŭn bɛò kòin zìin jè.

➔ ɔ séqéin ma dyí bé sáa-zà-zà ké ma nì.

Sáa-zà-zà bédé bé ɔ ké ma nì bé dyíin ɔe múe, Gèdèpòò ké ma à nàmàŭn bɛò kòin zìin, bé à kéá dyí-séqéin-nyò kè mú-hwè-nyò bɛ jũ kánáá pũ. Dèè-wùqù Sùàò cɛ à sáa-zà-zà bɛ bé Gèdèpòò mó ma kee jè gbo. ²¹² ɔ jũ ké Gèdèpòò dyíó má nyoŭn-dyùè nàmàŭn kòin zìin pũ, ké ɔ seó má sáa-zàin-dɛ dò mó ní, níí, ɔ muòo nyo dyí tèmèin kà bé Gèdèpòò se dyí séqéin nye mɔɔ kà bé nàmàŭn jè se ɔe vèné dò ke. Kee nyo dò se mé-mé

²¹² Híibúqúù 9:22.

bé Jízè nyuà dyiìn dé ɔ kóǒsì kōin kòin-kòin múεε dya gmòò béin bé ɔ kée cē kà bé nàmàũn se de vènè ke. Ɔ kóǒsìò kō méin-méinò nyue ké à bédé kōin-zīin-zīin.

➔ **Jízè dòn bēin ma sáa-zàin-dè bé à mó ma keε jũε.**

? Xwíníínò nyé kò jè Jízè dòn bēin ma kà nàmàũn-sáa-zàin-dèò jũε ké?

Bó Gèdèpòò dyí-sédéin-sédéinò kè kà bé nàmàũn nyuà dyí búáa ke jèεε, Gèdèpòò mó ma sáa-zàin-dè dò bé ɔ búá dyí ké ɔ zi de séin bē bé ɔ meà ke dyíεε ní hwè bé ɔ ké ma à nàmàũn bēò kōin zīin. ²¹³ À dǎ sè-ná-sèè Gèdèpòò nàmàũn bú nyu, ké ɔ dǎ sè-ná-sèè zaa-dúún-wáǒá-wáǒá à kō dya. Xwíníín nìà ke jè Jízè dòn bēin ma kà sáa-zàin-dèò jũε kè. Ɔ kpa ma de bé ɔ ké ma sáa-zàin-dèò jũ sepóεdé ɔ mò Gèdèpòò hwè ké ɔ mò nyoũn-dyù jè. Sepóεdé ɔ mò Gèdèpòò jèεε, ɔ se ma nàmàũn dò nyu, ké ɔ sáa-zà-zàò nyí à sè-ná-sèè hwòǒ-po-naín. Sepóεdé ɔ mò nyoũn-dyù jèεε, ɔ baǒa ma à ké, ké ɔ mé ma à bìi.

➔ **Jízè nyomòò mò ɔ mé-méò dyí-dyùòin-dè.**

Gèdèpòò tèmèin ma nyo bēò de bá Jízèè gǎ-dyé-dyéò jè dyí dyiìn dé wa sáa zà jè tèmèin-tèmèin mú. Sáa-zà-nyò bēò dǎbá ma nimii bē ké wa nyí ma wa nyomòò Gèdèpòò xwa, bé ɔ ké mé-mé bé wa mu ma nyuùn wēε dyí-tèmèin-dè jũ. Híibúǒú-cèè-dèò cēε kà bé nyomòò se dyi wáǒáin ní, Gèdèpòò se nàmàũn kōin zīin bēin nyε. ²¹⁴

Gèdèpòò cēε ma nyo bēò gbo bé nyomòò jè ké de kpa dé wa gbo, sepóεdé fòò-dè séiné fèèò nì déε nyomòò mú. ²¹⁵ “Nyomòò dyi-wáǒáin-wáǒáin” xwíníín mò nimii dò moco nyo dò dǎbá-dǎbá. ²¹⁶ Nyomòò bé wa kpa ma kà dé Gèdèpòò gbòò múεε mò nimii bé wa dǎbá ma keε nyomòò.

Kédéi mé-méò mò ma sáa-zà-zà hwèin gbo bé ɔ nyíà nyo séin pó-pó bó ti séin nyε. ²¹⁷ Ɔ kpa ma ɔ miòùn nìin nyomòò bé ɔ tòà ɔ mé-méò jìiεε dé dycún. ²¹⁸ Jízèè nyomòò nyí à pó-pó, sepóεdé ɔ nyu ma ɔ miòùn sáa-zàin-dè mú, ké ɔ mé ma bé à mòùn ké pó jè.

Đé kò jè Jízè méin ma kà bó kóǒsìò kō, ké ɔ seà mé dé hwè kà kò dò mú ké? Đé Dèè-wùǒù Sùàò nìin tíin nyεε, ɔ jũ ké wa dyi ma nyo dèè xwé bó cu dyai beè ní, níí, ɔ xwíníín mò Gèdèpòò gboò-wùǒù nì ɔ kō jè. ²¹⁹ Àpósò Pòò cēε à gbo kà bé Jízè tèmèin nyo dyí kà bé ɔ dú Gèdèpòò gboò-wùǒùò dyí ké ɔ poε ɔ miòùn kō dyiìn dé ɔ cuò dya méin-méin mú ke.

²¹³ Híibúǒú 10:4.

²¹⁴ Híibúǒú 9:18-22.

²¹⁵ Đivédékò 17:11, 14.

²¹⁶ Jénésì 9:5-6.

²¹⁷ Híibúǒú 10:4, 12.

²¹⁸ Híibúǒú 9:12, 24

²¹⁹ Dìtòwáǒánámè 21:23.

➔ Jízè dyà gbo-krõin-krõin bó Gèdèpòò kè nyoũn-dyù púa.

Jízè dyi ma bé ɔ kée nyo bé nyo sɔ̃ bẽ bé wa dǎ ma gbo zain nyee ké bǎ zà — Nyo sɔ̃ bẽò mò Gèdèpòò kè nyoũn-dyù. Jízè mòà gĩdĩ-dyà-nyòò kee bédé bé ɔ ké ma bó nyo sɔ̃ bẽ nià ke púa pa bó ti dyúádòò mú. Ɔ mò Gèdèpòò jèee, ɔ baɗa ma Gèdèpòò ké dé nyoũn-dyù gbo. Ké ɔ mò nyoũn-dyù jèee, ɔ baɗa ma nyoũn-dyùè ké dé Gèdèpòò gbo. Jízè baɗa ma nyo sɔ̃ bẽ nià ke kè jèee, ɔ bèin ma kpé bé ɔ ké gĩdĩ bó nyoũn-dyù kè Gèdèpòò púa dyà. Jízè nyo ma de bé nyo sɔ̃ bẽò dò-dò bédé bé wa ké ma nyo, nií bé wa ké bǎ ni ma kà bó wa púa kee zà kee ní.

À pa hwo bá Ísòdò jè dyíe bó Jízèè gĩɔ-wódó-wódóò jè

À bèin hwo bá Ísòdò dyíee paa dyiin dé à bídí-krèdè kò-kò bẽ mú, kee nyo báún-báún se de kò hwo wa nià pauh wèe xwíniín dyuò, ké wa se dyè Jízèè gĩɔ-wódó-wódóò de-kpa-kpa jè dyí dyuò deké. Jízè sò ma gĩɔ bó Ísòdò-baɗa gànà-kúún, bé ɔ mò ma wèò tǎ niin sòin ti bé wa kòin ma ɔ kódsò kòin nyee gboe. Ɔ tèmèin ma nyo dyí kà bé ɔ bédé kpé bó nàmàũn kè gĩɔ ɔ kè Nsò-nàmàũn kòin nyo. Ɔ se ma mé bó à bìl dòn pū, kee ɔ mé-méò nyue ké à bédé fèè. Sepóedé Jízè du ma de bẽ nià ke toún jèee, à mòun bèin wa toún de deké!

➔ Jízè wódó ma gĩɔ dé ɔ nyoũn-dyù-kròdò-dyùàò mú.

Wé dòè baɗaa, Jízè cèe ma Júù-nyò bẽò gbo, ké ɔ dǎ, “Bẽ wáɗá Gèdèpòò gbõ nià ke, ké wé tǎ dyi ziiin, ní mu ɔ pouin de.” Júù-nyò bẽò poèn ma hwiɗĩ kà bé ɔ ni ma Gèdèpòò gbõ bé Héwòdò po ma kà kee jè cèiin nyee, kee Jús cèe ma dée ɔ múà-bõ-cèè-dèò mú kà bé Jízè ni ma ɔ kpódó-dyùàò jè cèiin nyee.²²⁰ Múà-bõ-cèè-dè séin bẽò cèe kà bé ti wa zàà Jízè dyódóún wèe, ɔ xwé-gmààò kpá ma fódóún ti bé wé tǎ dǎ ma zi ke. Jízè tèmèin ma ɔ miòun ɔ deín-nà-nyò bẽò dyí ti ɔ wódóà gĩɔ ke, ké ɔ dǎ, “Bẽ tiiinín m dyi, ké bẽ mue dyéin. Sepóedé gĩɔ-nyò ní bédé fò kè kpá kà bé bẽ dyèà ké m bédéà ke.”²²¹ Ɔ niè ma cèiin kà bé ɔ dǎ ma gĩɔ wódó jéé cá ke.

? Đé mu ma kpáun ɔ jũ ké Jízè se ma gĩɔ wódó ní ké?

(1) Jízè gĩɔ-wódó-wódóò tèmèin nyo dyí kà bé ɔ bédé nàmàũn kè gĩɔ kpé kòin nyee. ²²²

(2) Jízè wódó ma gĩɔ dé ɔ nyoũn-dyù-kròdò-dyùàò mú bé ɔ kée nyo dyí tèmèin kà bé ɔ mò ma nyo bé ɔ dǎ ɔ jũà ke.²²³ Ké ɔ gĩɔ-wódó-wódóò tèmèin múà-bõ jè nyo dyí deké. Nyo bé bé wa cèà kà bé Jízè se ma gĩɔ wódóee, wa doin múà-bõ jè mú deké. ²²⁴

²²⁰ Jús 2:19-21.

²²¹ Đúù 24:39.

²²² Wèdèbèdèdèsò 1:17-18, Kòdsò 2:14-15.

²²³ Jús 2:18-21, Máfiò 17:22-23.

²²⁴ I Kòdèintò 15:17.

(3) Jízè gĩo-wódó-wódó nyue ké à dèè hwòdǒ kǒ kà bé à m̀ùn mu gĩo wódòùn òkèkè. Jízè c̄e ma kà bé ɔ mu ma nyo b̄e d̄a mée gĩo zàùn w̄e, kee nyo d̀ se ma ɔ wuquò j̄à poe b̄eìn, ɔ s̄eìn ké ɔ miòùn wódó ma gĩo hwè. ²²⁵ À mu gĩo wódòùn bé à kpódó-dyùàò ké nì kà Jízèè kpódó-dyùà d̄f̄in-d̄f̄inò nyuà n̄è ke. ²²⁶

➔ Jízè mò nyoũn-dyù ke.

Jízèè gĩo-wódó-wódó t̄em̄eìn nyo dyí kà bé ɔ mò Gèdèpòò j̄à ke. Jízè mu nyoũn-dyù kè Gèdèpòò j̄ùn kánáá p̄. Gèdèpòò d̄a ɔ miòùn nyoũn-dyù mú nyu bó s̄e-ná-s̄e tiin. ɔ nyue náa bé ɔ ké nyo b̄e bé ɔ meà kee ɔ miòùn gbo òe dyà dé d̄eb̄eìn-d̄eb̄eìn mú. Jízè mò Gèdèpòò hwè ké ɔ mò nyoũn-dyù ke kánáá p̄, ké ɔ nì à biì B̄àò gbo wùqūen bó k̄aũn, ²²⁷ ké ɔ mu òe dyiìn wé d̀òè baɔa bé ɔ ké à dé dycún kra. ²²⁸

À tòdò bo dé Jízè mú sepóedé bó nyo bé ɔ j̄ue kè òe b̄e bé ɔ nyu ma kee j̄e.

À m̀à j̄à-po-nyò b̄eè, à cí dyiìn dé à kè Kédéi gbo-kp̄oìn-kp̄oìn mú wé séin xwíniin. ɔ se nyo k̄ò j̄e bé kp̄áa-d̄e-c̄e-nyò b̄èò c̄eè kà kee d̀ò m̄o ɔ se Gèdèpòò bé ɔ n̄à dé dycún w̄e d̀òùn p̄, kee ɔ nì bó à gbo òkè. ɔ c̄e ma kà bé ɔ mu bó ɔ òeìn-nà-nyò b̄èò gbo niin tee. ²²⁹

ɔ nì bó c̄oci-nyò b̄èò gbo dé hwìè j̄é d̀ò mú òkè. ɔ nì c̄oci-nyò b̄èò k̄oìn, ké c̄oci-nyò b̄èò d̄ain ɔ waà kpódó-dyùàò. ²³⁰ Kédéi gmò c̄oci-nyò b̄èò dyí, ké ɔ nyue ké wa kp̄oìn gbo, ké ɔ nyí wa òe b̄e wa k̄ò wa ké bédé. ²³¹

Nyo séin bé ɔ mu j̄à-d̄e b̄e bé à d̄à c̄e k̄aũn bá Jízè j̄e dyíe dyi kp̄oìn w̄e bédé bé ɔ ké wa dyi kp̄ò dé hwìd̄īi-taba-taba kè Gèdèpòò wuqu nyu-nyu mú. M̄ b̄eìn nyo tòò b̄e gbo kp̄áa bé wa m̀ùn ké j̄à-po-nyò b̄e j̄u dyiìn dé baà-wùqu c̄eè dà bíd̄īe nyu-nyu mú.

M̄ B̄a, m̄ po m̄ z̄uo bó d̄eb̄eìn-d̄eb̄eìn bé m̄ bédéà m̄ biì, bé m̄ dyià nì Dyú-gàa Jízè bó d̄o-kp̄àa k̄ò tò bó m̄ j̄eè j̄e. M̄ poe j̄à kà bé Jízè mòà Gèdèpòò kè nyoũn-dyù, bé ɔ se ma kà nàm̄aũn d̀ò nyue, ɔ mé ma, ké ɔ sò ma gĩo òe, bé dyiìn dée míe, m̄ ké ní nàm̄aũn b̄èò k̄oìn z̄iìn, bé gbo-kp̄oìn-kp̄oìn ké bó m̄ ké mò kè p̄úa nì òe. M̄ kp̄a wiin bó nàm̄aũn séin b̄e bé m̄ d̄à m̄ b̄u nyue j̄e. M̄ dyuòè dyí kà bé ní nàm̄aũn b̄èò k̄ò j̄e wa k̀òìn ma kà Jízè bó k̄ód̄s̄iò k̄oìn nyè. K̄aũn w̄e, m̄ p̄oìn òe séin bé m̄ dyuòè kà bé wa mò nàm̄aũn w̄e k̄oí, ké m̄ kp̄ò Jízè j̄e dyi bé ɔ ké ní Bounbo kè ní P̄oìn-nyò j̄u. M̄ me n̄aìn m̄ s̀òìn bó k̄aũn gbo ké dyúa mu. M̄ d̄eb̄e m̄ múo, Bounbo. K̄à ɔ me nì.

De-c̄e-nyò b̄èò me zà “Hwìd̄īi-taba-d̄e b̄èò” wuquún kra s̄ò.

²²⁵ J̄s̄ 5:28-29.

²²⁶ 1 J̄s̄ 3:2.

²²⁷ Wódómà 8:34.

²²⁸ 1 T̄esàd̄ónià 4:16-17.

²²⁹ M̄af̄iò 28:20.

²³⁰ Íf̄is̄iò 1:22-23.

²³¹ K̄ód̄s̄ià 2:19.

Hwiqĩi-taba-dɛ bɛ̀ò kɛ̀à kɛ̀

Jízè mò Mèsádyà kè Bounbo bó nyo séin bìi. Ɔ mò Gèdèpòò Dyú-gàà bé màa-dyù gmò se toqo kō jè dyuòò wóqòin ma kà, bé Ɔ mòà nyoũn-dyù hwè ké Ɔ mòà Gèdèpòò qekèe. Ɔ cí ma, ké Ɔ se ma nàmàũn qò nyo qé Ɔ fèè mú fɔɔ, ké Ɔ nyo ma Ɔ mìòùn sáa-zàin-dɛ mú, ké Ɔ mé ma bé Gèdèpòò ké à nàmàũn bɛ̀ò kōin zĩin jè. Ɔ sò ma gĩɔ, ké Ɔ mu jǎà-po-nyò séin gĩɔ zàun ti bé Ɔ muà qe dyiin nye.

Ɖɛ-tɛ̀mɛ̀in-nyòò mɛ nyí qɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò qò-qò vòsì bɛ̀ céèà qé bíqíiɛ dyúáqò bé Ɔ kée cɛ́. Hwè bé qɛ-cɛ́-tìò nyo mu bó dyí kòun wɛɛ ké nyiniɛɛ, nyòò mɛ zà vòsìò wuquún, bé Ɔ ké qɛ xwǎún-xwǎún qò bíqíi céè bá qɛ vòsìò cɛ́ bá qɛ tɛ̀mɛ̀in-dɛ nià kɛ bá dyíɛ jè dyí.

Céè-dɛ̀ bɛ̀ bé qɛ-cɛ́-nyòò ké wuquún zà bé Ɔ ké kùà bé Ɔ qɛ-tɛ̀mɛ̀in-nyòò nyí Ɔ kɛɛ nyu kɛ

Màà 1:1-12, Jús 5:19-26, Jús 6:44-51, Jús 8:51-59, Wèdèbèdésìò 1:12-18, Àpòsò 2:22-36

Ɔ mɛ ni qɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò hwiqĩi kà bé cɛ́-dɛ̀ nià kɛ dyíá dyúa muɛ́h niin, nií, qɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò qò-qò mɛ zà qé tɛ̀mɛ̀in-dɛ̀ qò mɔɔ tɛ̀mɛ̀in-dɛ̀ qòè wáká qò, bé Ɔ kée nyo bɛ̀ se qɛ-cɛ́-cɛ́ò mú niɛɛ tɛ̀mɛ̀in nye. Ké ti séin bé qɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò mu qɛ-tɛ̀mɛ̀in-tɛ̀mɛ̀in nià kɛ nyuun wɛɛ, wa mɛ cɛ́ Ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Cɛ́-dɛ̀ bɛ̀ nià gbòqòò sɔ́ bɛ̀ nià dà bíqíiɛ múɛɛ se nyuu-dɛ̀ wɛ́ɛ. Kɛɛ qɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò bɛ̀in wa cɛ́ɛ Ɔ jũ ké wa dyi zàse tòò bɛ̀ bá qɛ bé Bábòò cɛ́ bá qɛ bɛ̀ò jè dyíɛ múin wɔ́ɔ mó qɛ ní.

Céè-dɛ̀ bɛ̀ nyuɛ zàse kà bé Jízè mò Nyoũn-dyù kɛ

Jízè sò ma qé líè gbõ-xwíníinò mú (Jénésì 3:15), Ɔ mò ma Éébòqòhɛ́è xwíníin-dyù (Jénésì 22:18 – kà Ɔ nyuà céèè qé Acts 3:25) múɛ, màà qò wóqòin ma Ɔ (Gàqézià 4:4), Ɔ wóqó ma qé Meqé xwíníin (Máfìò 1:21-25), wa qáin ma Ɔ Nyoũn-dyùè Dyú-gàà (Máfìò 13:37), ké Ɔ búá ma kà dyú tòò bɛ̀ nyuà búáa kɛ (Ɖúù 2:40, 52).

Ti bé Jízè dyi ma kà qé Ɔ mìòùn niin wóqòin-hwòqòò mú qe bé Ɔ kéà Ɔ nyo bɛ̀ò gboi téɛɛ tɛ̀mɛ̀in nyo dyí kà bé Ɔ wóqó ma bíqíi kà dyú tòò bɛ̀ nyuà bíqíi wóqóɛ kɛ (Máfìò 13:54-56).

Ɔ bédé ma nyoũn-dyù-kpòqò-dyùà ké Ɔ bɛ̀in ma nyoũn-dyùè wuqu nyuɛ (Híibúqúù 10:5-9); Ɔ bédé ma fò kè nyoɔɔ (Híibúqúù 2:14); Gèdèpòò nyo ma Jízè ké à kèò kè hwòin ma, bé Ɔ ké ma gǎ

Jízè mò ɔe séín me-nyòò (Kòdòsɔ̀à 1:16, Hìibúqúù 1:10).

Jízè zǐn nàmàun kǝin (Đúù 5:20-24, Mǎà 2:10, 7:48).

Jízè mu zaa-wǝ-po-nyò jǝun bó wé hwèin gbòò baɔa (Máfìò 25:31-46, 2 Kòdèíntǝò 5:10).

À me biè Jízè kà à bièà Bǎò ke (Jǝó 5:22-23, Hìibúqúù 1:6, Wèdèbèdèsiò 5:12-13).

Cèè-dè tòò bǝ m bèin wuquún zàà dèkèe

Sódòbò, Đíi. *Đe bá Kédèi jè dyíe*. Gánáà Wáɔápè: Zǝdòvǎà, 1998.

Zákìò, Wíqívà. *Jízè mòun kò dé Gèdèpòò tòò bǝò hwìè*. Náàvèè: Bóqò Cèè-dè-nyùin-naín, 2000.

Kédèi

Dyi-diè-dè bǝ ké m gbo kpá bó ɔe cǝ jè ke

1. Đé mò ma Mèsádyàò hwòdǝ-kpàin-dè ké?
2. Đé cóci-nyò bǝ nì zǝò kíin nyee kpàin ma hwòdǝ bé wa dyi níin “Jízè mò Bounboò” ké?
3. Xwǝ Jízè nyu Gèdèpòò Dyú-gàà jǝe jéé cá ké?
4. Đé mò Jízè mò à sáa-zàin-dèò kee xwíinín nyé?
5. Đé kǝ jè Jízè nyoũn-dyù jǝ-jǝò jè kpaà ɔe ké? (Xwíinín tǎ bǝ)
6. Đé kǝ jè ɔ kpa ɔe bé à kéà dyí dyuò kà bé Jízè mò Gèdèpòò keé?
7. Đé kǝ jè à mó ma kà sáa-zàin-dèò ké?
8. Đé kǝ jè Jízè seà mé dé hwìè kà kò dò mú, kee ɔ dyi ma kà bó kóqòsi kǝ méin nyé?
9. Đé mò Jízèè gǝ-wòqò-wòqòò xwíinín nyé?

Cĕĕ-dĕ 8 Pó-pó

Cĕĕ-dĕ Hwòdĕ-kpàin-dĕ bĕ

Đé cĕĕ-dĕ nìà ke mánáin nyee, dĕ-cĕ-nyòò mu kpé bĕin bé ɔ ké dĕ bĕ nìà ke nyu kè bé ɔ ké wa kōin zàin:

- (1) Xwíníin kǒ jè kóqǒsìò jè mòà dĕ cá-cá bó nyo pàqǎ gbo ke.
- (2) Fùà-fúá bĕ nàmàŭn-nyòò nì mú ke.
- (3) Sáa-zàin-dĕ bá nàmàŭn kōin zīin jè dyíò dĕ-kpa-kpa.
- (4) Đe mò nàmàŭn dyi-táà-táà xwíníin nyee.
- (5) Đe bĕ bá hwìqǐi-tabá-tabá pòin kà nyee jè dyíe.
- (6) Xwíníin kǒ jè sáa-zàin-dĕ dòn kpaà dĕ bó nyo séin kè nàmàŭn séin kōin zīin jè ke.
- (7) Đe jéé bĕ bĕin nyee bé nyo dò kée dyí dyuò kà ɔ mu pòun wĕe ké.
- (8) Mee-dĕ séin gbǎà-gbǎà.
- (9) Kédĕi-dĕin-sà-nyòò bĕè hwìqǐi-tabá-dĕ bĕ bá pó-pó dyíe.

Đe bĕ bé dĕ-cĕ-nyòò bédé bé ɔ ké kǎà gbo po nō cĕĕ-dĕ nìà ke múee dò mò bé ɔ ké dĕ-xwa-bī-bī bĕ biè-kpòò bĕ bé wa seà waà nàmàŭn bĕò gbo sòò bĕin nyee nyuà kee jè múin wǒ.

“Pó-pó”

Dǒó-kōin-dèin-cèè-dĕ

Ɔ jǔ ké dĕ-cĕ-nyòò bĕò dǎ cĕĕ-dĕ zìà dyíe nìin sǒ-kǒún-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìí, òm me diè wa dĕ bĕ dyi sòin dé cĕĕ-dĕ hwòdĕ-kpàin-dĕ bĕò mú bé òm ké wa dyi-diè-dĕ bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Nìí, wa me zà cĕè-dĕ bé ɔ nìà dé bíqǐi kee wuquún.

Bĕ me zà Wédé 85 wuquún. Đé cĕè-dĕ nìà ke cĕ à gbo bá Jízè jè dyí ké?

Kàŭn wĕe, bĕ me pòin dyí bé bĕ kéá dĕ-cĕ-cĕò dyúa kpa. Ɔ jǔ ké bĕ dyi bĕ nì kàà ? dyé ní, nìí, bĕ me diè dyi-diè-dĕ muà bóe dyúa nìin nyee dyi, bé bĕ kée gǎ-jǔ-wùqùò jè dǒó kōin dèin. Bĕ dyi bĕ nì kàà 📖 dyé ní, nìí, dĕ-tèmèin-nyòò me diè dĕ-cĕ-nyòò bĕò dò dyi bé dĕ-cĕ-nyòò ké cĕè-dĕ bé bĕò tòà jìie mú gmò, bé ɔ ké vósiò wuquún zà.

Kódósìò

Kódósìò mò Kédé-déin-nà-nyò bĕĕ dyí-dyuòin-bĕĕ. Kódósìò mò dĕ bé ɔ tò Kédéi-déin-nà-nyò bĕĕ jǎà-po-dĕò jìl, bé ɔ jè kpa dĕ mìò dé wa gbo ke. ɔ tò kpáá-dĕ bé ɔ búá dyí ké ɔ zi kpáá-dĕ séin dyí dé nyoŭn-dyùè fĕè múεε jìl. ɔ tò zain-gbo nì bó Kédéi-déin-nà-nyò bĕĕ hwiqĩi-tabá-dĕò kè hwiqĩi-tabá-dĕ tòò séin pŭa keε jìl.

Kódósìò jè mò dĕ bé nyo báún-báún se múin wŏ ke. Wa see múin wŏ xwíníin kŏ jè Jízè méà ke. Ké ɔ jŭ ké wa dyie dyè wŏ kà bé ɔ mé bó à bìl, sepóedé ɔ dĕbĕ à nìin mú, ké ɔ mó à pòen dyi jĕεε ní, nìí, wa see múin wŏ xwíníin kŏ jè ɔ bédé bé ɔ ké ma kà ná nĕ. Wa poen hwiqĩi, ké wa dá, “ɔ jŭ ké Gèdĕpòò dyi mó bé ɔ ké ma à kŏin zŭin ní, nìí, dé kŏ jè ɔ see ma nyue béin pŭ ké?”

“Kà bé nàmàŭn-nyò dò ké dyí sédĕin nyu bó Gèdĕpòò dyúa keε mò dyi-diè-dĕ kpa dĕ dò dé nyo séin gbo, sepóedé à se múà jĕé dò kè gidĩi jĕé dò bédĕε béin bó ti séin mɔɔ bó sè-ná-sĕĕ tiin ɔ jŭ ké à dyi Gèdĕpòò mú-nyé-nyò bĕ jŭ níε. Keε à wŏ dyi-diè-dĕ kpa dĕ nià ke jè múin dĕ wè pŭ! Ké ɔ jè kpĕin nyo báún-báún hwiqĩi ké wa see fŏnò-hwòqŏ bédé!” (Jŏó Wĕsĕdĕ, dé ɔ Gèdĕpòò-wùdù mòà “Dyí-sédĕin-sédĕin dé hwiqĩi-tabá-tabá múεε”) mú.

Kódósìò jè nyo bĕò hwiqĩi kpĕin-kpĕinò jè dè zŏò gbo ti bé Kédĕin-déin-nà-nyò kíin-kíin bĕò dĕà múà-bŏò wáqá-wáqá gbo ke. ²³² Júú-nyò bĕò poen ma hwiqĩi kà bé Gèdĕpòò mu ma ɔ mìòun wa dyí tĕmĕin dé kpé mú ke. Wa poen ma hwiqĩi kà bé pò-pò bé wa mó ma kà keε mò bé Gèdĕpòò ké ma wa pòin sòin dé waà dyi-pŭà-nyò bĕò xwaún wĕ, keε kódósìò see ma náa nyu bó wa bìl. Gídĩi-nyò bĕò mòun poen ma hwiqĩi kà bé Gèdĕpòò mu ma ɔ mìòun wa dyí tĕmĕin dyiin dé fŏnò-hwòqŏ mú ke. Wa poen ma hwiqĩi kà pò-pò bé wa ké ma kà bédĕεε mò bé Gèdĕpòò kĕε ma wa gbo kŏin zain dĕ bĕ wa ké nyu bé waà fĕĕ ké mú zain nyε, keε kódósìò jè hwoin ma dĕ cá-cá kè nyo bó-dyi-sĕ-dĕ dé wa gbo.

? Dé kŏ jè kódósìò jè mòà dĕ cá-cá bó nyu díé bĕ gbo ké?

Kódósìò jè mò fŭà-fúá-dĕ bó nyo báún-báún gbo. Nyo báún-báún wŏ bé wa ké Gèdĕpòò biè-nyò bĕ jŭ. Wa mó bé wa ké dĕ díé bĕ jè jǎà po kè bé wa ké biè-kpòò bĕĕ gma xwídĩi nì ɔ kè bé wa ké náún-po-wùdù bĕ dŭŭ gbo tò. Keε ɔ po wa dyoqòun bé nyo dò kĕε wa gbo cĕ kà bé wa mò nàmàŭn-nyò bĕ, ké Jízè bédé bé ɔ ké ma bó kódósìò kŏ méin bé Gèdĕpòò ké ma waà nàmàŭn bĕò kŏin zŭin nyε. Wa mó bé wa ké dyí sédĕin dé wa mìòun dyédĕin, kà wa nyuà niè ke. ²³³ Kódósìò jè dè wa fŭà-fúá dyí sepóedé wa dyuòè dyí dé wa mìòun mú kà bé wa mò nàmàŭn-nyò bĕ, ké wa mó kŏin-zŭin-zŭin nyε.

Bé à ké sáa-zà-zà bé Jízè nyuà dyiin dé ɔ kódósìò kŏ méin-méin múε jè múin wŏεε, à kŏ bé à kĕε múin wŏ kà bé nyoŭn-dyùè nàmàŭn nyu-nyuò kè Gèdĕpòò mú-hwĕ-hwĕò mò nyo nyue ké Jízè mé ma kà kè. À bédé bé à kĕε múin wŏ kà bé sáa-zain-dĕ nià ke nyue ké ɔ fĕin xwa bé Gèdĕpòò ké à nàmàŭn bĕò kŏin zŭin nyε.

²³² 1 Kódéintŏ 1:22-23.

²³³ Đùù 18:10-14.

wa pópó gbo dyàà kee gā. Ɔ jèee, Gèdèpòò se ma wa sáa-zàin-dè dò xwa mó bó waà pópóò jè. ²⁴² Ɔ jũ ké nyoũn-dyù dyíó má wa miòùn pòèn béin ní, níí, Ɔ seó má xwíníín dò kǒǒ mú bé Jízè ké ma bó kóqǒsìò kǒ mēin nye. ²⁴³

? Ɔ jũ ké Gèdèpòò dyi ma nyoũn-dyù kǒin zǐèn mó ní, níí, dé kǒ jè Ɔ seà kóqǒsìò jè dyi táà, bé Ɔ kèà nyu pídyi ké?

Sepóedé Gèdèpòò hwè mú jèee, Ɔ bédé bé Ɔ ké zaa wǒ po dé jǎà kè dyí-sédéin-sédéin mú. ²⁴⁴

Pòèn hwiqǐi Ɔ jũ ké kédéi se ma Ɔ miòùn sáa zàin níe. Ɔ jũ ké Gèdèpòò se ma sáa-zàin-dè dò mó ké Ɔ dyi ma nàmàũn kǒin zǐin pū ní déé?

Ɔ jũ ké Gèdèpòò se ma sáa-zàin-dè dò mó ké Ɔ dyi ma nàmàũn kǒin zǐin pū ní, níí, Ɔ muó má niin pū kà nàmàũn seó kà de dò kpa fɔɔ ke. Níí, Ɔ muó má niin kà bé Gèdèpòò se dyí sédéin mɔɔ ké Ɔ se mú hwè ke. Ké zain gbo ni bó nyo bé Ɔ nyu nàmàũn wē kè nyo bé Ɔ nyu dyí-sédéin-dè ke púa kee jè seó má de kpaá mu miò dé Gèdèpòò dyédéín.

Ɔ jũ ké Gèdèpòò seó má sáa-zàin-dè dò mó, ké Ɔ dyíó má nàmàũn kǒin zǐin pū ní, níí, à seó má Gèdèpòò bièè mu bó Ɔ dyí-sédéin-sédéinò kè Ɔ mú-hwè-hwèò jè. Ɔ jũ ké Gèdèpòò seó má sáa-zàin-dè dò mó bó nàmàũn kǒin zǐin jè ní, níí, Ɔ muó máa nyuũn bé Gèdèpòò ké seó má dya-dè-dè dò bédé. Ɔ jèee, Gèdèpòò se ma nàmàũn kǒin zǐin béin pídyi pū.

Kee Gèdèpòò dèbè à niin mú, ké Ɔ mó bé Ɔ ké à kǒin zǐin. Nyoũn-dyù dyà wa miòùn nàmàũn kǒ dyeo, kee Gèdèpòò se mó bé Ɔ ké wa dyi táà dé waà nàmàũnò mú, bé wa ké mú gboò.

Jízèè sáa-zàin-zàin bó kóqǒsìò kǒò mò sè-ná-sèè sáa-zàin-dè bé Gèdèpòò mó ma ke. Jízè kpa ma de bé Ɔ ké sáa-zàin-dèò jũ sepóedé (1) Ɔ se ma nàmàũn dò nyu²⁴⁵ (Ɔ hwè mú ké Ɔ miòùn se à pópóò dò mó), Ɔ kè (2) sepóedé Ɔ mò Gèdèpòò hwè ké Ɔ mò nyoũn-dyù jè.

Sáa-zàin-dèò mò ma hiqǐ-kpà bó Gèdèpòò nyo kǒin-zǐin-zǐinò jè. Kàũn wēe, Gèdèpòò béaĩn nyo mò nyo táà Ɔ nààũn bēò dyi, ké Ɔ dè Gèdèpòò nyénéín-dáin-dèò hwòdǒ kǒee kǒin zǐin. Nyo bé Ɔ wǐ sáa-zà-zà bé Jízè nyu ma kà bó kóqǒsìò kǒe jè múin nyee see hwiqǐi pòèn béin kà bé nàmàũn jè se de vènè dé Gèdèpòò gbo ke.

Sáa-zàin-dèò nyue ké Gèdèpòò béin nyo bé Ɔ dè Ɔ nyénéín-dáin-dèò hwòdǒ kǒee dyí-sédéin-nyò dáin. ²⁴⁶ Wódómà 3:20-26 zain à gbo kǒin nòmò dyíin kà Gèdèpòò

²⁴² Gàdázìà 3:21.

²⁴³ Gàdézìà 2:21.

²⁴⁴ Wódómà 2:5-6.

²⁴⁵ 2 Kòdèintìò 5:21.

²⁴⁶ Wódómà 3:26.

sáa-zàin-dèdò nyu kùà nyue ke.

Bábòò cēe à gbo kà bé pò-pò-hwiè bé Gèdèpòò nyíà à niin nyee dòn mò hwiè kò mú nyo béin pòen nyee. Ǿ jũ ké nyo dò dyi pò-pò dylàin dé Gèdèpòò jíájèdò mú dé Kédèi hwiqĩi-taba-taba múee bó ní, níí, Ǿ se pòe béin. ²⁴⁷

Xwíníín nià ke jè Ǿ nòmàà dyiin bé m kèà tèmèin-dè bá pò-pò dyíee dyí dyuò dyiin dé Gèdèpòò jíájèdò mú kè bé m kèà bédé dyiin dé hwiqĩi-taba-taba dòn mú kè. À bédé pò-pò dyiin dé Gèdèpòò jíájèdò mú dòn, sepóedé à see wídí mú dǿ béin, mǿ ké à se de kà kò dò béin nyue bé à kée dyé kee dò bédé. Hwiqĩi-taba-taba dòn béin Ǿ à nyíe, sepóedé hwiè kà kò dò se ni bóe dyé jè fǿ.

 Nyé mò nyo dú bo-bè kíin-kíinò dyí dé nyo dòè pò-pò mú ké, Gèdèpòò mǿ nyoò miò-kpòò?

Gèdèpòò Jíájè Kíin-kíinò

Gèdèpòò dǎ bo-bè kíin-kíinò dyí dú bé Ǿ ké nàmàun-nyòò pò-pò gbo dyà. Ǿ hwòdǿ wǿ bé Ǿ ké nyoũn-dyù pòin, ké Ǿ tèmèin à niin dyí dyiin dé Jízè kóqǿsìò kǿ méin-méinò mú. Kǎun wēe, Gèdèpòò jíájèdò dǎ dé nàmàun-nyòò hwòdǿ-dyùàdò mú mu, bé Ǿ kée dyí dyuò kà bé Ǿ mò nàmàun-nyò ke, níí bé Gèdèpòò nyo kǿin-zǿin-zǿinò jè ké Ǿ hwòdǿ kpǿ. ²⁴⁸ Kpé mu nàmàun nyòò dyí hwèin bé Ǿ ké Ǿ nàmàun bèdò dyi táà Ǿ jũ ké Ǿ se Jízè gbo dyi bó gbo-kpá-kpá jè ní. ²⁴⁹Gèdèpòò nyí nàmàun-nyòò kpé bé Ǿ ké múà-bǿdò dyi kpǿ. Ǿ jũ ké nyo dò se pò ní, níí, Ǿ see xwíníín mò bé Gèdèpòò ké se Ǿ jíájèdò nyoò nyí jèe, kee Ǿ mò sepóedé nyoò se Gèdèpòò jíájèdò dyi kpǿ jè.

Cée-dè nòmò dyiin dò bé Ǿ cē Gèdèpòò jíájèdò jèee, wa céee ké zǿ pǎqǎ zi ma hwè ké Jízè zàin ma kà Ǿ miòun sáa kè. Cée-dèdò mò Wédé 85. Ǿ dè kà Gèdèpòò nyu nàmàun kǿin zǿ kee me. Ǿ cēe kà bé “Dèbèin-dèbèin kè jǎà-nyu-nyu mu gmǿin, ké dyí-sédéin-sédéin kè gidĩ mu gbedein nyee.” Dè nià ke mò pò-pòò dyí-tèmèin-dè vènè dyiin dé Jízè mé-médò mú. Ǿ seó má Kédèi mé-médò jè ní, níí, Gèdèpòò wiìdò seó má dyí búáa mu bó à bìi, sepóedé Ǿ mò jǎà kà bé zaa dǎ à kpǿ ke. Níí Gèdèpòò mú-hwè-hwèdò jè muó máa nyuun bé à kéó má Ǿ mú-nyé-nyò bé jũ, ké Ǿ seó má wǿ mu bé à kéó má gidĩ bédé.

Jízè mé ma bó nyo séin ni bódó-kpàà kǿee nàmàun bèdò jè, ké Gèdèpòò mó bé nyo dò-dò séin ké pò. ²⁵⁰Gèdèpòò jíájèdò nyí nyo séin kpé bé wa ké Ǿ gbo dyi, kee Gèdèpòò ní kpǿin nyo dò ganaun bó Ǿ gbo dyi jè. Xwíníín nià ke jè Gèdèpòò dǎà nàmàun-nyò bèdò bé wa kèà waà nàmàun-kpèdèdò dyi táà, bé wa kèà jǎà po kè. ²⁵¹

Nàmàun Dyi-táà-táà

²⁴⁷ Mǎà 16:15-16, Àpòsò 4:12, Híibúqúù 2:3.

²⁴⁸ Tǎtò 2:11, Jǿó 1:9, Wódómà 1:20.

²⁴⁹ Jǿó 6:44.

²⁵⁰ 2 Pídè 3:9, 1 Jǿó 2:2, 1 Tímètè 4:10.

²⁵¹ Mǎà 1:15.

? Đé mò nàmàũn dyi-táà-táà ké?

Nàmàũn dyi-táà-táà mò ɔ jũ ké nàmàũn-nyòò dyie dyí dyuò kà bé zaa dǎ ɔ kpõ bó nàmàũn nyu jè, ké ɔ kò bé ɔ kée gǎ dyí dyée, ké ɔ hwòdǒ dyie gbo po bé ɔ ké ɔ nàmàũn bèò dyi táà níe.

“Hwòdǒ-kõin-nyìnìn-nyò me táà hwòdǒ-kõin-nyìnìn-dè nyu-nyu dyi. Ké se-dyí-sédèin-dè nyu-nyò me táà dè gbà hwìdǐ-pòin-pòin dyi. Wa me gmòin dè Bounbo màà à Gèdèpòò kèe gbo, níí, Bounboò mu wa wĩn dyèin, ké ɔ mu waà dè gbà séin bèò kõin zĩin” (Àzédyà 55:7).

Nàmàũn dyi-táà-táà se bé nàmàũn-nyòò ké ɔ fèèò dyí sédèin, bé ɔ ké ɔ mìòùn mú-mú hwo hwè bé Gèdèpòò ké ɔ kõin zĩin nyè. ɔ se xwa fèin bé nàmàũn-nyò dò kée náa nyu fòò, kèe nàmàũn-nyòò hwòdǒ me wó bé Gèdèpòò ké ɔ buè sòin dè ɔ nàmàũn bèò xwaún.

? Pó-pó dyiin dè Gèdèpòò jíájèò mú dòn. Kà ɔ nià náa, níí, dè kò jè à bédé bé à kèà à nàmàũn bèò dyi táà hwè bé à kèà pó ké?

Hwìdǐ-taba-taba dòn mò dè bé Gèdèpòò mó dè à gbo bé ɔ ké à nàmàũn bèò kõin zĩin nyè. Kèe à se hwìdǐ-taba-taba pòin kà nyoεε bédéε béin ɔ jũ ké à se à nàmàũn bèò dyi táà ní. ɔ jũ ké nyo dò se mó bé ɔ ké ɔ nàmàũn bèò dyi táà ní, níí, ɔ se mó bé Gèdèpòò ké ɔ pòin sòin dè ɔ nàmàũn bèò xwaún pó.

ɔ jũ ké nyo bé bé wa nyu nàmàũn kánáá pūεε seó má waà nàmàũn bèò dyi táà ké Gèdèpòò dyíó má wa kõin zĩin ní, níí, Gèdèpòò seó má dya-dè-dè bé ɔ màà bóqó-kpàà zaa-wõ-po-nyò hwèin-hwèinò ke bédéà kèe bédéε mu.

Nàmàũn dyi-táà-táà kpa dè, sepóedé ɔ jũ ké nyo dò se ɔ nàmàũn bèò dyi táà ní, níí, ɔ niè nyo dyí tèmèin kà bé nàmàũn mò dè nòmò dyiin nyè. ɔ jũ ké ɔ seε dyé xwínín kò jè ɔ kèà nàmàũn kóí pòin nyεε ní, níí, ɔ se xwínín kò jè ɔ kèà kõin-zĩin-zĩin móεε dyí dyuòè béin nyè.

ɔ jũ ké nyo dò se ɔ mìòùn dyé kà bé zaa dǎ ɔ kpõ, ké ɔ se kǎfíá dò bédé, ké ɔ bédé bé ɔ ké gǎ dyé bó ɔ nàmàũnò je kèe ní, níí, ɔ sèè nàmàũn kóí pòin ke. Ké ɔ jũ ké ɔ dyie mú wóin kà bé ɔ mò nàmàũn-nyò ke, hwè ké ɔ dyi biè-kpòò dò béin nyue bé ɔ ké nàmàũn nyué nì kánáá pūεε mú kpá ní, níí, ɔ sèè ɔ nàmàũnò dyi táà ke, sepóedé ɔ mó bé ɔ ké dè nyue bé zaa dyià ɔ kpõεε nyué nì ke jè.

Hwìdǐ-taba-taba Pòin kà nyoε

? Ɔ jũ ké nyo dò dyi hwiqĩi-taba-taba pòin kà nyoe béde ní, níí, de mòò xwíníin kà bé Ɔ béde hwiqĩi-taba-taba ké?

(1) Sepóedé nyoò se de dò nyue bein bé Ɔ ké Ɔ miòùn dyí-sédéin-nyò mú nyu bó Gèdèpòò dyédéin.

“Sepóedé Gèdèpòò kpedeè-dyíin-nòmò-nòmòò nyuà ké bẽ pòà dyiin de hwiqĩi-taba-taba múè. Ɔ se bẽ miòùn niin nyuu-dè, kee Ɔ mò Gèdèpòò jíá-jè-dè. Ɔ se kũà bẽ dǎ nyuee pèè-dè, bé nyo dò ní kǒ dǎ bódó” (Ifisìò 2:8-9).

Ɔ dyuòè dyí kà bé Ɔ se de dò nyue bein (kũà bẽ) bé wa ké Ɔ pòin gáná cá ke.

(2) Ɔ poe jáà kà bé sáa-zàin-dè mòà Kédéi kee dònùn bein nyue bé Gèdèpòò ké Ɔ nàmàũn bẽò kòin zĩin nye.

“Sepóedé dyiin de Kédéi múee, Gèdèpòò dǎ à nàmàũn bẽò kòin zĩin. Ɔ se à nàmàũn bẽò dònùn, kee Ɔ mò bódó-kpà gánáà nyo bẽò niin nàmàũn bẽò dekè” (1 Jǒó 2:2).

Nàmàũn-kpà pèin-dè: Ɔ xwíníin mò sáa-zàin-dè nyue bé Gèdèpòò dyia à nàmàũn bẽò kòin zĩen bein nye. De kà kò dò se de kpa bé Ɔ ké sáa-zà-zà bé Kédéi nyu ma kà kee dyèin bó à nàmàũn bẽò kòin zĩin jè.

(3) Nàmàũn-nyòò poèn hwiqĩi kà bé Gèdèpòò zĩin Ɔ kòin sepóedé Ɔ béde hwiqĩi-taba-taba dònùn jè ke.

“Kee à dyi à nàmàũn bẽò mú wóin de Gèdèpòò gbo ní, níí, à bein Ɔ hwòdǒ kǒ dèè, sepóedé Ɔ mò dyí-sédéin-nyò, ké Ɔ mu à nàmàũn bẽò kòin zĩin, ké Ɔ mu à se-dyí-sédéin-dè séin búin wòòùn” (1 Jǒó 1:9).

Ɔ jũ ké nàmàũn-nyòò dyie hwiqĩi pòin kà bé nyo pòin-dè kà kò dò ní bó deee ní, níí, Ɔ mue gǎùn bé Ɔ miòùn niin nyuu-dè bẽ ké Ɔ pòin ké Ɔ zi bé Ɔ ké pó dyiin de Gèdèpòò jíájèò mú gáná cáa dyí.

De Hwòdǒ-kǒ-dè-dè

? Xwě nyo dò bein dyí dyuòè jéé cá kà bé Ɔ dǎ póee ké?

Nyo díé bẽ dè waà hwòdǒè dyi-tó-dè bẽ hwòdǒ kǒ, kee hwòdǒè-dyi-tó-dè bẽ mò de bẽ bé wa zĩàin gbo, ké wa bein nyo hwiqĩi zàin nye.

Bábòò cèe à gbo kà bé à bein hwòdǒ kǒ dèè gáná cá kà bé à dǎ pó ke. À se béde bé à ké fǎà-pede-pede mú cí, sepóedé Gèdèpòò Zùùò nyue ké à mò Gèdèpòò dyú bẽ.²⁵²

²⁵² Wódómà 8:15-16.

Gèdèpòò dèbèìn-dèbèìnò hwè gbo dé à mú jèee, à se bédé bé à ké zaa-wõ-po-wèò dyi fèìn. ²⁵³Nyo díé bē dā wa dèè hwòdǒ kō kà bé Gèdèpòò mu wa jè dyi kpòùn dé dycún wē, kee à m̀ùn b̀ìn hwòdǒ kō dèè m̀ò bé ɔ ké ɔ nycá dýí zì. À me b́ò cēe kà bé pò-pòò mò bó nycó s̀ín bìe; gbàò, nycò m̀òùn me dyuòè dýí kà bé ɔ dǎ pòee hwè.

Nyo d̀èè peđe gbo-z̀àìn-z̀àìn nyue zàse kà bé nycò dǎ pó ke, kee zàse ǹà bóee ní wódó píé kíín cá. Đe bē nyue zàse kà bé nycò d̀èè dǎ pòee ní wódó píé dé nycò fèè mú. ɔ jèee ɔ jũ ké nycò dyi ɔ nàmàũnò dyi táà nyènèè ní, níí, ɔ fèèò gbo-z̀àìn-z̀àìnò se ɔ pò-pòò hwòdǒ-kō-d̀èìn-d̀èè jũe b̀ìn.

Jàà-po-nyòò b̀ìn ɔ pò-pòò hwòdǒ kō dèè d̀yìn dée dýí-dyuò-dyuò mú kà bé ɔ dǎ hwìe muà dé pò-pó gboee xwííníín kpá dé z̀ũn wē. ɔ jũ ké nycò d̀èè dǎ nàmàũn k̀í pòìn, ké ɔ dǎa jáà po kà Bábòò nyuà cēe kee ní, níí, ɔ b̀ìn hwòdǒ kō dèè kà bé Gèdèpòò dǎ ɔ k̀ìn z̀ìn nyee. ɔ jũ ké nycò d̀èè dyi ɔ nàmàũn b̀èò dyi táà ní, níí, Gèdèpòò nyí nycò zàse mòà ɔ Z̀ùò ke, bé ɔ kée ɔ dýí tèmèìn kà bé ɔ dǎ Gèdèpòò dýú jũ ke.

ɔ jũ ké nycò d̀èè dýie hwìd̀í pòìn kà bé ɔ dǎ pó ke, ké ɔ sèè ɔ nàmàũn b̀èò dyi táà ke gáná cá ní, níí, hwòdǒ mu ɔ k̀ìn kpèìn, ké ɔ mu ɔ m̀òùn hwì z̀ìn.

ɔ jũ ké nycò d̀èè dyi (1) nàmàũn dyi táà gáná cá, (2) ké ɔ dyi Gèdèpòò nyénéín-d̀àìn-d̀èè hwòdǒ kō dè kà Gèdèpòò-cèè-d̀èè nyuà cēe ke, ké (3) Gèdèpòò dýí nycò ɔ zàse mòà Z̀ùò Hwèìn-hwèìnò kee nyí ní, níí, ɔ se ɔ m̀òùn cáa mu. Hwòdǒ-kō-d̀è-d̀è ǹà ke hìd̀i-kpà mò Gèdèpòò Wuđuò, bé ɔ mòà hwòdǒ-kō-d̀è-d̀è jéé ke. Gèdèpòò kpõ bó ɔ nyénéín-d̀àìn-d̀èè b̀èò gboi tee.

Jàà-wùdù bađa-bùè bē bá pò-pó dýie

B̀ǎ-zà-zà: Wuđu ǹà ke xwííníín mò nycò bē bé wa nyéìn ma múee gid̀í dǎ bó wa p̀úa ní de. Đé pò-pó múee, à kè Gèdèpòò zà b̀ǎ. ²⁵⁴

Đe gbà k̀ìn-z̀ìn-z̀ìn: Wuđu ǹà ke xwííníín mò de s̀ín dǎ dýí séd̀èìn bó à kè Gèdèpòò p̀úa. ²⁵⁵

Nyíí-d̀è: Wuđu ǹà ke xwííníín mò de bé nycò d̀èè tò bé ɔ ké nycò d̀èè dyođo-hwòdò wádá ke. Đé pò-pó múee, Jízè m̀òùn s̀áa-z̀àìn-z̀àìnò nyue ké Gèdèpòò z̀àìn ma ɔ dyođo-hwòdòò gbo bó à bì. ²⁵⁶

Gbàà-gbàà: Wuđu ǹà ke xwííníín mò bé wa ké nycò d̀èè buè s̀òìn dé nycò kà kò d̀èè kpá xwaún wē. Đé pò-pó múee, Gèdèpòò zà à ǹìn Ncò-nàmàũn kè nàmàũn kpé xwìd̀í. ²⁵⁷

²⁵³ 1 J́s 4:17.

²⁵⁴ 2 K̀òd̀éínt̀ò 5:19, Wódómà 5:1 (Vósi bē ǹà ke cē dýí-séd̀èìn jè kè b̀ǎ zà jè).

²⁵⁵ H̀ìb̀úđúú 8:12.

²⁵⁶ 1 J́s 2:2.

²⁵⁷ Đ̀úú 1:74, Wódómà 6:6, 12-18.

Buè-buè: Wuḍu nià ke xwíníín mò nyo dòn pèè ma kpa dòn bé ɔ ké nyo dòn buè jè. Dé pó-pó múεε, gĩò mò kraḍ, bé à ké buè sòin dé nàmàũnè nyo dyi-píà-píàḍ kè ɔ nyo gǎ-kō-tò-tò xwáun gbàà. ²⁵⁸

Dyí-séḍéin-séḍéin: Wuḍu nià ke xwíníín mò nyo dòn mò mú-hwè-nyò ké ɔ se nàmàũn dòn nyu. Dé pó-pó múεε, nàmàũn-nyò bé zaa ḍǎ kpḍεε wa ḍáin ɔ mú-hwè-nyò sepóεḍé Jízè dyé ma gǎ bó ɔ bìì. ²⁵⁹

Mú-hwè-hwè: Wuḍu nià ke xwíníín mò nyo bé ɔ ḍǎ mú hwè ke. Dé pó-pó múεε nàmàũn-nyòḍ zĩàin gbo ké ɔ mò Gèḍèpḍò mú-hwè-dyù. ²⁶⁰

Dyú mú kpḍ-kpḍ: Wuḍu nià ke xwíníín mò nyo bé ɔ ḍǎ nyo dòn dyú jũ gáná cá ke. Dé pó-pó múεε, à ḍǎ Gèḍèpḍò dyú bẽ jũ. ²⁶¹

Buè-buè / Wóḍó-wóḍó Ìì: Wuḍu nià ke xwíníín mò bé nyo dòn ké fèè gbo dè ḍε ke. Dé pó-pó múεε, jǎà-po-nyòḍ dè fèè ḍiè dòn cíε gbo. ²⁶²

Dyí-dyuòin-bè kō po-po: Wuḍu nià ke xwíníín mò wa po ḍε dòn bẽ kō bé wa ké ɔ kḍò-nyò dyí dyuò. Dé pó-pó múεε, Zùù Hwèin-hwèin nià dé à múεε nyue zàse kà bé à mò Gèḍèpḍò dyú bẽ ke. ²⁶³

Ḍε-tèmèin-nyòḍ me cēε ḍε-cē-nyò bẽḍ dòn gbo bé ɔ ké ḍε bẽ céèà dé gbḍḍò nià dé bíḍiε múεε jè kōin zain.

Ḍε-xwa-bĩ-bĩ bẽ ì ké dyi bàḍàin nye: Ì ké cóci mú ni hwè bé ì ké se ni nàmàũn bẽḍ dyi táà bèin nye

Nyo ḍíε bẽ ḍá wa ḍǎ pó, sepóεḍé wa poèn hwiḍĩ kà bé Gèḍèpḍò pòin nyo dyiìn dé ɔ jíájèḍ mú ɔ jũ ké ì dyi hwiḍĩ-tabá-tabá bédé níε. Nyo ì náa sèè ɔ nàmàũn bẽḍ ti táà ke gáná cá, sepóεḍé ɔ poèn hwiḍĩ kà bé ɔ se ḍε kpa ke. ɔ se ɔ mìòùn dyé kà bé ɔ mò nàmàũn-nyò, ké Gèḍèpḍò mu ɔ zaa wǎ poùn wè. ɔ poèn hwiḍĩ kà bé Gèḍèpḍò jíájèḍ nyo bìì nyu-nyuò xwíníín mò bé ì ké ì ké ì mìòùn ìin mósó-ḍé bẽ nyu pũ ke. Sepóεḍé ɔ wǎin gbo kà bé ɔ mò Kédéi-ḍéin-nà-nyò ke jèεε, ɔ poèn hwiḍĩ kà ɔ mò Kédéi-ḍéin-nà-nyò jéé ke, kà bé ɔ séèà gbo zĩàin keε. ɔ séè ɔ mìòùn ìin mósó-ḍé bẽ Gèḍèpḍò xwáḍáun zàin ke; keε ɔ dú Gèḍèpḍò dyí bé ɔ ké ɔ fèèḍ wáká dòn jũ, ké ɔ ì ɔ mìòùn bìì cíεn ke. Kpeḍe ì náa se gbo-kpḍin-kpḍin kéà bó à kè Gèḍèpḍò púa ì ní, bé ɔ kéà à pòin nyεε gbo-dèin-naín, kà Gèḍèpḍò-cèè-ḍèḍ nyuà cēε ke.

²⁵⁸ Ìfĩsìḍ 1:7, Tátò 2:14.

²⁵⁹ 2 Kòḍéintìḍ 5:19, Wóḍómà 5:1 (Vósì bẽ nià ke cē dyí-séḍéin jè kè bíà zà jè).

²⁶⁰ Póḍè céè-ḍé bẽḍ pàḍǎ ḍáin jǎà-po-nyòḍ bẽḍ “mú-hwè-nyò bẽ” (Ìfĩsìḍ 1:1, Kòḍósìà 1:1, Fèḍópìḍ 1:1).

²⁶¹ Jós 1:12, Wóḍómà 8:15.

²⁶² Ìfĩsìḍ 2:1, Jós 7:38-39, Gàḍézià 4:29, Jós 3:5.

²⁶³ Ìfĩsìḍ 1:13.

Ɖe-cé-nyò bɛ̀ò mɛ̀ zà “Hwìqĩĩ-taba-qè bɛ̀ò” wuquún kpa sɔ́

Hwìqĩĩ-taba-qè bɛ̀ò kɛ̀à kè

Jízè Kédéìè fèèò kè ɔ́ mɛ̀-éò ɔ́ kè ɔ́ gĩɔ-wódó-wódóò nyue ké Gèdèpóò zĩĩn bóqó-kpàà nyo séínè nàmàũn bɛ̀ò kɔ̃in. Zaa qǎ nyo séín kpɔ́ bó nàmàũn-nyu jè, ké wa se wa miòun pòèn béin. Nàmàũn-nyò séín bɛ̀ bɛ̀ wa táà waà nàmàũnò dyie mu Gèdèpóò jíájèò dyéin dyiĩn qé hwìqĩĩ-taba-taba mú. Gèdèpóò mu nàmàũn-nyòò kɔ̃in zĩĩn sòin qé Noó-nàmàũnè kpèò kè ɔ́ nyo gǎ-dyéin-dyéinò xwaún. Zùù Hwèĩn-hwèĩnò mu nyòò nàmàũn gbo zàun, ké ɔ́ mue nyuun bé nyòò ké Gèdèpóò biè-nyò hwèĩn-hwèĩn jũ. Hwìè kà kò qò kɔ́ mú nyo béin pòèn nyee qò se nì. Gèdèpóò qǎ nyo séín gbǎà, ké ɔ́ mu wa ɔ́ miòun gbo qe dyàun.

Ɖe-tèmèin-nyòò mɛ̀ nyí qe-cé-nyò bɛ̀ò qò-qò vósi bɛ̀ céèà qé bíqíie dyúaqò bɛ̀ ɔ́ kée cé. Hwè bɛ̀ qe-cé-tiò nyo mu bó dyí kòun wɛ̀e ké bó nyiniie, nyòò mɛ̀ zà vósiò wuquún, bɛ̀ ɔ́ ké qe xwáun-xwáun qò bíqíi céè bá qe vósiò cé bá qe tèmèin-qè nià ke bá dyie jè dyí.

Céè-qè bɛ̀ bɛ̀ qe-cé-nyòò ké wuquún zà bɛ̀ ɔ́ ké kũà bɛ̀ ɔ́ qe-tèmèin-nyòò nyí ɔ́ kɛɛ nyu kɛ

Ífísìò 2:1-10, Àzédya 1:11-18, Wédém 51, Wódómà 8:19-25, Wódómà 3:20-26

Ɖ mɛ̀ nì qe-cé-nyò bɛ̀ò hwìqĩĩ kà bɛ̀ céé-qè nià ke dyíá dyúa mué nĩĩn, nĩĩ, qe-cé-nyò bɛ̀ò qò-qò mɛ̀ zà qé tèmèin-qè qò mɔɔ tèmèin-qè qòè wáká qò, bɛ̀ ɔ́ kée nyo bɛ̀ se qe-cé-céò mú niie tèmèin nye. Ké ti séín bɛ̀ qe-cé-nyò bɛ̀ò mu qe-tèmèin-tèmèin nià ke nyuun wɛ̀e, wa mɛ̀ cé ɔ́ jè waà nàin-nyòò gbo.

Céé-qè qíé bɛ̀ nì gbòqòò sɔ́ bɛ̀ nià dà bíqíi kɛɛ mú. Ɖ jũ ké qe-cé-nyò bɛ̀ò dyi wa céé mó ní, nĩĩ, wa béin wa céé qekè.

Dèè-wùqù Sùàò nyu Pó-pó jè cɛɛ kɛ

Ɖé Dèè-wùqù Sùàò múee, Gèdèpóò nyí ma nyo bɛ̀ò biè-kà qò bɛ̀ ɔ́ mò sáa-zà-zà kɛ. Kɛ sáa-zà-zà bɛ̀ bɛ̀ nyo bɛ̀ò nyu ma kà kɛ se nyo qò pòèn béin Kà Jízèè mɛ̀-méò nyuà kɛ. Bábòò cɛɛ à gbo kà bɛ̀ “bíqí-bíó-nyòmòò kè wíqí-nyòmòò se nyuun nàmàũn jè dyi zĩĩn béin” nye. ²⁶⁴Kà ɔ́ nià náa, nĩĩ, qé kɔ́ jè nyo bɛ̀ò zà ma kà sáa ké? Sáa-zà-zà mò ma waà biè-bièò wáká qò, bɛ̀ ɔ́ tò ma sáa-zà-zà bɛ̀ Kédéì mu ma kà nyuun qé dyúa kɛ jìi. ²⁶⁵

Ɖe nià ke see xwíniín mò bɛ̀ pó-pó ké se ma nì tee, ké Dèè-wùqù Ɖièò niĩn tiò nyini ma bó hwè kɛ. Ti bɛ̀ Àpósò Póò nì ma tèmèin-qè bá dyí-sédéin-sédéin dyiàin qé hwìqĩĩ-taba-taba múe jè kɔ̃in zaĩn nyee, ɔ́ tòè ma dyí-tèmèin-qè bɛ̀ mòà Éébòqòhèè kè Dèbè kɛ, bɛ̀ ɔ́ kée nyo dyí tèmèin kà bɛ̀ pó-pó jè se qe qè kɛ. ²⁶⁶Jízè cɛɛ ma kà bɛ̀ Nikòdíma bédé bɛ̀ ɔ́ ké ma qe mò wódó-wódó qe qie

²⁶⁴ Híibúqúù 10:4.

²⁶⁵ Híibúqúù 10:1.

²⁶⁶ Wódómà 4:1-8.

kee jè dyí dyuò sepoedé ɔ mò ma Dèè-wùdù Sùàò nyo tèmèin-nyò dò jè.²⁶⁷Póò cɛe ma Tímétè gbo kà bé Dèè-wùdù-sùàò céè-dè bèò béin ma ɔ hwòdǒ-fòndò-fòndò dyàà pó-pó kee nyíe ke.²⁶⁸Ɔjèee, à dyuòè dyí kà bé bǔ nòmò dyíinò nì ma dé Dèè-wùdù Sùàò mú ke.

Nyo díé bɛ̀ nì zǔò Dèè-wùdù Sùàò tíin ké wa wǔ̀ Gèdèpòò jíájèò jè múin. Wa se ma de séin bá Gèdèpòò nyo kǒin-zǐin-zǐinò jè dyíee mɔɔ kà ɔ nyu ma kǔ̀à nyue kee jè múin wǔ̀ dyeo, kee, kee wa poe ma jáà kà bé Gèdèpòò nì ma hìdì-kpà bá nyoŭn-dyùè nàmàŭn kǒin zǐin jè dyíee dèen nyee. Ɔ jèee, sáa-zà-zà bɛ̀ bé wa nyu ma kà kee tèmèin nyo dyí kà bé wa bédé ma hwiǒíí-tabá-tabá nià bóee ní ke, kà dyúádò kà bé à m̀òun bédéà zǔ̀e xwai-nyu-dè kò-kò bɛ̀ dé biè-biè múe (ɔ hwòin kà, Bounboò Ìii-dèò) Gèdèpòò ní kpǒ ma waà sáa-zàin-dè bèò dyi ɔ jǔ̀ ké wa se ma wa tò dé Gèdèpòò hwiǒíí-tabá-tabá kè ɔ wuǒu nyu-nyu mú ní. Kà dyúádòò kǎà à Gèdèpòò se à nìin xwai-nyu-dè bèò dyi kpǒò béin ɔ jǔ̀ ké wa se dé à hwòdǒ-bǔ̀ kè dé à fèè mú s̀òin hwè bé à kée ɔ nyí níe.

Céè-dè sǔ̀ bɛ̀ bé wa cɛe kà bé nàmàŭn dyi-táa-táa kè hwiǒíí-tabá-tabá kpa ma de dé Dèè-wùdù sùàò tíin, ké ɔ wa cɛe kà bé nyoŭn me baà Gèdèpòò bé ɔ ké waà nàmàŭn bèò kǒin zǐin kè bé ɔ kée wa bǔin wòò kee mò Wédé 51 kè Àzédya 1:11-18.

Pó-pó bé Nyoŭn Séin kèà Nyue

Ti bé nyoŭn-dyù kǐin-kǐin bèò nyu ma nàmàŭn wɛe, gboò-wùdù dò dyi f̀ò-dè séin kǔ̀²⁶⁹ Ti bé pó-pó mu gbo hwèin nyee ní, níí, nyoŭn-dyù mu waà díin-díinò dyí dúun de, kee ɔ séèè ná kpá ke.

Dè bé pó-pó dèin gboee mò dyiin dé nyo bɛ̀ dǎà póee nyo d̀è jǔ̀-ǔ̀ mú dé zùun. Jáà-po-nyò bèò dǎ nàmàŭn xwaún pó, ké wa cí dé Gèdèpòò mana bèò mú. Kee wéé kee, wa séè buè ke dé ku-kǒin-dè bɛ̀ bá nàmàŭnè gboò-wùdù bé Gèdèpòò poà nyo kǔee xwaún. Waà kpódó-dyùà bèò mu súa kpáun bé wa ké mé.

À nì gboò-wùdù bá nàmàŭn bé à wódòin kà múee xwíǒíí ke kánáá pū. À séèè dyé ke kà Gèdèpòò nyue zǔò nyue s̀òin dée gbo-dè-dè múe. À dyée kà bé à wódòin f̀èè bé ɔ dyíin Gèdèpòò mee-dè bɛ̀ bé wa vǔ̀ wa m̀ùè bɛ̀ gboe kè Gèdèpòò mee-dè bɛ̀ bé wa kè wa m̀ùè bɛ̀ nì zà-déin mú, bé mee-dè bèò pàǒǒ bédé bé wa ké mé bé díé bɛ̀ m̀òun ké cí jèee mú ke.

Ti d̀ò nì dyieí kè Gèdèpòò mu ɔ mee de séin bèò nyuun bé wa ké de d̀è jǔ̀.²⁷⁰

Céè-dè bé ɔ dè Kédéi-déin-nyà-nyò bèè hwòdǒ-kǔ̀-dè-dèò me dé bóǒ-kpà bé nàmàŭn k̀òà wuǒuí kee múee mò Wódómà 8:19-25.

²⁶⁷ Jǔ̀s 3:10.

²⁶⁸ 2 Tímétè 3:15.

²⁶⁹ Jénési 3:17.

²⁷⁰ Wèdèbèdésǐò 21:1, Híibúǒú 1:10-12.

Céè-dè tòò bĕ bé òn bĕin wuquún zàà dĕkès

Pókésò, W. T., ed. *À Kédĕi Dĕin-nà-fĕèò Gboi nà-nà*. Káúnsà Cétè, MO: Bííkò Hĕè Céè-dĕ-nyùin-naín, 1960.

Dyé céè-dĕò wuqu-kpà Bada-bùè sè dyúádò, “Nyòun-dyùè Fùà-fúá,” ò kè wuqu-kpà bada-bùè sè sò, “Tĕmĕin-dĕ bá Sàa-zàin-dĕ jè dyíe.”

Wéékò, Dĕsíqà. *Wĕsĕdĕhĕĕ Tĕmĕin-dĕ bá Gèdĕpòò dyíe jè dĕin-mú-po-po*. Sádĕin, OH: Súmúè Céè-dĕ-nyùin-naín, 1985.

Dyé céè-dĕò wuqu-kpà 9-10: “Gă-dyé-dyé” kè “Dĕ bĕ nyue bé nyò dyi bĕ zà kĕ,” 171-214.

Wédĕ, H. Ótòun kè Kòbétò, Pòò T. *Kédĕi-dĕin-nà-nyòè tĕmĕin-dĕ bá Gèdĕpòò jè dyíe da-zà-zà*. Káúnsà Céè, MO: Bííkò Hĕè Céè-dĕ-nyùin-naín, 1946.

Pó-pó

Dyi-diè-dĕ bĕ kĕ òn gbo kpá bó dĕ cĕ jè kĕ

1. Dĕ kò jè kódòsìò jè mòà dĕ cá-cá dĕ nyò dĕ bĕ gbo kĕ?
2. Dĕ mò dĕ hĕinye bĕ òn dĕ nàmàun-nyòò fĕè mú kĕ?
3. Dĕ kò jè Gèdĕpòò se ma kà dya-dè-dè bédĕ mu ò jŭ kĕ ò dyi ma nàmàun kòin zĕin pŭ kĕ sàa-zà-zà dò se ma òn níe?
4. Dĕ mò nàmàun dyi-tàà-tàà kĕ?
5. Ò jŭ kĕ nyò dò dyi hwìdĕi-tabataba pòin kà nyò kĕ bédĕ ní, dĕ mòò xwínín kà bé ò po jăà kĕ kĕ?
6. Dĕ kò jè Jízè kpa ma kà dĕ bé ò kĕ sàa-zàin-dĕò jŭ kĕ?
7. Xwĕ nyò dò bĕin dyí dyuòè gáná cá kà bé ò dă póe kĕ?
8. Kpa wuqu bĕ bá pó-pó dyí bé wa òn dĕ kunuáun wĕe nyò kè wuqu bĕ òn dĕ dĕiún wĕ muin gboe gboi:

Gbăà-gbăà

Mú-hwĕ-hwĕ

Gă-dyé-dyé

Buĕ-buĕ

Dyí-dyuòin-bĕ kō-po-po

Bĕ-zà-zà

Kédĕi mĕun sàa-zàin-zàinò

Gèdĕpòò nyò gā-gā

Wódó-wódó dĕ dĕ / Wódó-wódó dĕ

Dyí-sédĕin-sédĕin

nyò dò péè ma kpa

dáin dyí-sédĕin-nyò

dyí-dyuòin-bĕ

gìdĕi

dyoqo-hwòdò zĕin gbo xwa

se dĕ gbà dò nyu

pòin nyò

hwò mú

dyú jŭ-jŭ

fĕè dĕ

Cĕĕ-dĕ 9

Đe bĕ bá pó-pó dyíe

Cĕĕ-dĕ Hìqì-kpà bĕ

Đé Cĕĕ-dĕ nià ke mánáin nyee, de-cĕ-nyòò me béin kpe bé ɔ ké de bĕ nià kè múin wó, bé ɔ ké wa jè kōin zain béin:

- (1) Kà ɔ nyu dyiin nòmòò ké ɔ nyu de kpaa bé jǎa-po-nyòò ké nàmàun toun du ke.
- (2) Jíájè bé Gèdèpòò nyià à bé à kéà cí dé to-du-du mú ke.
- (3) Zùun-fèè bé à bédéà sòin dé à kè Kédéi gbo-kpōin-kpōin mú ke.
- (4) Náun-po-wùdù bé Gèdèpòò-cèè-dĕò nyi à bá Gèdèpòò jíájèò gbo sò jè dyíe.
- (5) Wuqu bá Kédéi-déin-nà-nyò bĕè jǎa-po-dĕ bĕò dyi bé wa bá pó-pó jè dyi jéé ke.

Đe bĕ bé de-cĕ-nyòò bédé bé ɔ ké kùà gbo po nō cĕĕ-dĕ nià ke múee dò mò bé de-cĕ-nyòò kée hwòdō kō dè xwéé cá kà bé ɔ béin nàmàun toun due ke.

“Đe bĕ bá pó-pó dyíe”

Dóó-kōin-dèin-cèè-dĕ

Ɔ jũ ké de-cĕ-nyò bĕò dǎ cĕĕ-dĕ zia dyie niin sō-kōun-dyi-po-poò gbo hwè ní, níí, m̄ me diè wa de bĕ dyi sòin dé cĕĕ-dĕò hwòdō-kpàin-dĕ bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dĕ bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Níí, wa me zà cĕè-dĕ bé ɔ nià dé bíqíí kee wuquún.

Bĕ me zà Jénésì Wóqómà 6 wuquún. Đé cĕè-dĕ nià ke cĕ à gbo bá nyoŭn-dyù jè dyi ké?

Kàun wĕe, bĕ me poin dyi bé bĕ kéà de-cĕ-cĕò dyúa kpa. Ɔ jũ ké bĕ dyi bĕ ni kàà ? dyé ní, níí, bĕ me diè dyi-diè-dĕ muà bóe dyúa niin nyee dyi, bé bĕ kée gǔ-jũ-wùdùò jè dóó kōin dèin. À se bĕ nià ke kùà mú nyùn nō cĕĕ-dĕ nià ke mú, sepóedé vósi bĕ bé à nyùn kà kùà múee, à cĕè wa dé cĕĕ-dĕò mú jè.

Í cĕè de nià ke dé bĕ mò nyo tabaà Gèdèpòò Dyú-gààò nyénéò hwìqííe gbo, bé bĕ kée dyi dyuò kà bé bĕ bédé sè-ná-sèè fèè ke.

Pó-pòò Dyí-tèmèin-dĕ

Đe bá pó-pòò hwòdō kō dè jè dyíe mò hwìqì-kpà bĕ bé Jǔó wùdùàin kōin dé 1 Jǔó-cèè-dĕò múee dò. Jǔó dá xwínín kō jè ɔ cĕè ma kà cĕè-dĕò kee nià bóè: “Í cĕè de

nià ke dé bẽ mò nyo tabaà Gèdèpòò Dyú-gààò nyénèò hwiqĩĩe gbo, bé bẽ kée dyí dyuò kà bẽ bédé sè-ná-sèè fèè ke” (5:13).

? O jũ ké nyo dònè hwòdõ dyi gbã bá kebì o dǎ pó níe jè dyí ní, nií, dé o me nyu ké?

Àpòsò Jṣó dyuòè ma dyí kà bé ti bẽ mu dyiin bé jǎà-po-nyòò kée hwòdõ kō dèè mó kebì o dǎ pó níe. O cẽe kà bé o nòmò dyiin bé jǎà-po-nyòò ké zàse dò bé o bèin o hwòdõ-kō-dè-dèò dyi kùèn nyee dyi mó ke. Dé o cèè-dèò múee, o tòè dyí-tèmèin-dè díé bẽ, ké o dǎ, “kà à bèin dyí dyuòè kee keà kè.”²⁷¹ O dǎ jǎà-po-nyò bẽò me dũ zàse nià ke dyí bé wa ké waà hwòdõ-kō-dè-dèò hwòdõ kō dè.²⁷²

Đe bé jǎà-po-nyòò nyu bé Jṣó cẽ jè miò dé o cèè-dè m̀à 1 Jṣó ke múee mò, o du nàmàũn toun. Jǎà-po-nyòò dǎ nàmàũn bẽ bé o nyuà dé hwòdõ w̃-w̃ múee xwaũn buè. Àpòsòò dǎ, “Ní dyú bẽ, m̃ cèè bẽ gbo, bé bẽ ní k̃ dǎ nàmàũn nyu” (2:1). Dyiin dé wudu nià ke múee, àpòsòò tèmèin nyo dyí kà bé jǎà-po-nyòò me táà nàmàũn bẽ bé o dyuò dyíee nyu-nyu dyi ke, ké o dǎ o cèè cèè-dèò bé o kée wad yí tèmèin kà nàmàũn toun-du-nyu dè kraa ke.

“Kee o jũ ké nyo dò dyi nàmàũn nyuín, nií, à bédé Jízè Kédèi m̀à dyí-sédèin-nyòò ke, ké o wùdũ Bǎò gbo bó à biì. Sepòédé dyiin dé Kédèi múee, Gèdèpòò dǎ à nàmàũn bẽò k̃in z̃in. O se à nàmàũn bẽò d̀òn, kee o mò bóqó-kpà gánáà nyo bẽò niin nàmàũn bẽò dèkè” (2:1b-2).

Dà nià kee, o dyée kà bé nàmàũn se dyiin nòmò dyeo, kee nyo dò bèin dè xwa b̃e bé o ké nàmàũn nyu ke. O cẽe à gbo kà bé o jũ ké jǎà-po-nyò dò dyi nàmàũn nyu ní, nií, Kédèiè sáa-zà-zàò bèin nyue bé Gèdèpòò ké o nàmàũnò k̃in z̃in nyee. Kee o see xwíníin mò bé jǎà-po-nyòò bèin nàmàũn gbo dè mue bé Gèdèpòò ké o k̃in z̃in pũ o jũ ké o se o nàmàũnò dyi táà níe. Vòsìò cẽe kà bé sáa-zà-zà bé Kédèi nyu ma kà kee mò bó bóqó-kpà gánáà nyo bẽò niin nàmàũn bẽò biì dèkèe. Kee à dyuòè dyí kà bé bóqó-kpà gánáà nyo bẽò séin pó pũ ke. Here he recognizes that sin may occur, though it is not necessary. He assures us that if a believer sins, the sacrifice of Christ can atone for that sin. That does not mean that a believer can go back into sin and be forgiven automatically without repentance. The verse simply says that the sacrifice is available, as it is for the whole world. We know that the whole world is not automatically saved. Nàmàũn séin mó dyi-táà-táà hwè bé Gèdèpòò ké wa k̃in z̃in, m̃ seé k̃ kebì nàmàũn-nyòò me mò ma jǎà-po-nyò kíin m̃o o me see ma mò ke. O jũ ké jǎà-po-nyò dò dyi nàmàũn nyu ní, nií, o bédé bé o ké o nàmàũnò mú w̃in bó gbo-kp̃in-kp̃in nià bó o kè Gèdèpòò p̃úa kee jè.

Vòsì bẽ s̀in 1 Jṣó mú bé wa cèèà dà bídííee ñin j̃i k̃ kà bé dè nyue bé jǎà-po-nyò bẽò dyià kò bó nyo t̀ò bẽ gboee mò wa dǎ nàmàũn toun du jèe. Wudu bẽ nià dà gbèè múee cẽ dè dyúádòò jè dèkè.

²⁷¹ 2:3, 2:5, 2:29, 3:10, 3:14, 3:19, 3:24, 5:2, 5:18.

²⁷² 1 Jṣó 1:9.

"Ɔ jũ ké à dyi ɔe bɛ bé Gèdèpòò cɛà kee nyuín, à dyuòè dyí jéé kà bé à dyuò ɔ dyie. [Nyo mò Gèdèpòò wuɔu mú jaɔa-nyò kee se zà-se-bò nià ke dyi dyuò]. Nyo dò dyie cɛ ké ɔ dyi nííí ɔ dyuò ɔ dyí, kee ɔ se ɔe ɔ cɛà kee nyuí, níí, ɔ mò se-tómó-nyò, ké jáà dò se ɔ mú ni 2:3-4).

"Nyo séín bɛ bé wa nyu nàmàǎn wɛ wáɔá Gèdèpòò gma, sepóedé nàmàǎn mò gmaò wáɔá-wáɔá. Bɛ dyuòè kà Kédéí wóɔó ma xwáɔáún, bé ɔ ké à nàmàǎn bɛò à búin zàa, ɔ kè kà bé nàmàǎn dò se ɔ mú niè. Nyo kǎin séín bɛ cí dé ɔ múee ní nyu nàmàǎn. Kee nyo bé ɔ nyu nàmàǎn wɛ séé ɔ dyé ké, ké ɔ se ɔ dyí dyuò (3:4-6).

"Ní dyú bɛ, bɛ ní wó ké nyo dò ní cá bɛ. Nyo séín bɛ bé wa nyu dyí-sédéin-dè kee sédèin dyí [kee nyo bé ɔ nyu nàmàǎn teeee se dyí sédèin], kà bé Kédéí sédèàin dyí ke. Nyo bé ɔ nyu nàmàǎn wɛ teeee mò Nɔó-nàmàǎnè nyo, sepóedé Nɔó-nàmàǎn nyu nàmàǎn sòin dé ɔe-gbo-dè-dè mú. Ɖe kò jè Gèdèpòò Dyú-gààò wóɔó ma xwáɔáún wɛ, ɔ mò bé ɔ ké Nɔó-nàmàǎn nyuu-dè bɛò mú gboò (3:7-8).

"Nyo mò nyo bé Gèdèpòò wóɔóin nyee ní nyu nàmàǎn tee, sepóedé ɔe bé Gèdèpòò nyuee ni ɔ mú. Ké ɔ se nàmàǎn nyue béin sepóedé Gèdèpòò wóɔóin ɔ jè. (3:9).

Nàmàǎn bé ɔ mòà ku-kòin-nàmàǎn wɛ mò Gèdèpòò gma wáɔá-wáɔá. Ɔ mò Gèdèpòò gma bé ɔ cée kà kee mú-jaɔa-jaɔa gmòin-gmò-kà bó ti bé ɔe nià gma kó ke. "Nyo séín bé Gèdèpòò wóɔóin nyee," kà bé ɔ mu cíéí niin dé hwiɔíí-taba-taba kè dèbèin-dèbèin múe ɔ kè kà bé ɔ mu cíéí niin dé zúin dyiin dé baà-wúɔú kè Gèdèpòò zùo-po-po múee, ɔ se nàmàǎn dò nyue béin dé hwiè nià ke mú. Kà bé ɔ mu Gèdèpòò hwiɔíí tabaún tee dyiin dé Kédéí mú, bé ɔ ké ɔ mú dèbè, bé ɔ ké ɔ hwòɔ-dyùà séín bɛò ɔ nyíee, ɔ se hwòɔ se wóò béin bé ɔ ké Bounboò nàmàǎn dò bú nyu." (Jóó Wésèdè, dé ɔ baà-wúɔú mòà "Mana-dè vènè bé ɔ ni bó nyo bɛ bé Gèdèpòò wóɔóin nyee bíi kee") mú.

"Nyo séín bɛ bé wa nyu ɔe bé Gèdèpòò cɛe, wa cí dé Gèdèpòò mú, ké Gèdèpòò cí dé wa mòun mú [Ɔ jũ ké wa dyi dé Kédéí mú cíe bó ní, níí, wa mu nàmàǎn nyúun. Ké wa dyi nàmàǎn nyu ní, níí, wa mu dé Kédéí mú-cí-cíí dyi táàun]. Ké kà à nyue dyí dyuòè kà bé Gèdèpòò cí dé à múee, ɔ keà kè. Zùù bé ɔ nyí à kee nyue ké à dyuòè dyí. (3:24).

"Kà à nyue dyí dyuòè kà à dèbè Gèdèpòò dyú bɛ múee, ɔ kè. Ɔ mò, ɔ jũ ké à dyi Gèdèpòò mú dèbè, ké à dyi ɔe bɛ ɔ cɛe nyuín. Sepóedé ɔe mò dèbèin-dèbèin bé nyo bédé bó Gèdèpòò bííee xwííin nyee, ɔ kè. Ɔ mò, à nyu ɔe bɛ bé ɔ cɛe [Ɖèbèin-dèbèin jéé dyà wuɔu-nyu-nyu. Se wuɔu-nyu-nyu nyue ké nyo dyuòè kà bé dèbèin-dèbèin se niè] (5:2-3).

"Sepóedé Gèdèpòò wóɔóin-dyù bɛ ɔu bóɔó-kpàà tóun. Kà à nyu bóɔó-kpàà tóun ɔuee, ɔ kè. À dúnin bóɔó-kpàà à hwiɔíí-taba-tabaò tóun" (5:4).

"À dyuòè dyí kà bé Gèdèpòò wóɔóin-dyù bɛò dò ní nyu nàmàǎn kánáá pūe. Gèdèpòò Dyúò gmò ɔ gbo [zúin ɔ dyí], ké Ɖe-gbà-nyu-nyòò se ɔ ɔe dò bú nyue béin" (5:18).

? Ɖé à wó múin mìò bá jáà-po-nyòò ɔe kpa jè dyí dé vósi bɛè mú ké?

Ɖe à wǎ múin miò bá jǎà-po-nyò bèò ɔe kpa jè dyí ɔé vósi bèè múee mò wa cí dyiin ɔé Gèdèpòò wuɖu-nyu-nyu mú. Nàmàǎn toún-qu-qu mò ɔe zi ɔe kraún miò bó jǎà-po-nyò bèò bìi ke. ²⁷³

Gèdèpòò Jíájèò nì bó nyo bé ɔ ɔǎ nàmàǎn toún ɔuee bìi

Ɖé nyo ké cí ɔé nàmàǎn toún-qu-qu múee se ná xwa fèin ti séin sepóedé bó nyo bèè se-dyí-sédéin-kpèdè bè kè waà kpéè-dyí-hwè-hwè bè jè. Xwíniín bè nià ke jèee, nyo báún-báún poèn hwíqǐi kà bé ɔ se xwa fèin bé nyo ɔò ké cí bé ɔ ké se nàmàǎn nyo ɔé ɔ hwòdǒ wǎ-wǎ mú ke. Kee Gèdèpòò jíájèò bédé fǔà-fǔá-dè sǎ bèò gǔ-jǔ-wùdù.

? Ɖé mòà Dúí-sè-nàmàǎn wě?

---

²⁷³Ti ɔé bè ní, nyo bè seà jǎà po kà bé jǎà-po-nyòò béin nàmàǎn toún ɔuee ke zà dyè 1 Jǒó 1:8 wuɖuún. Ɖ ɔǎ: "À dyie cǎ ké à dyi níin, "À se nàmàǎn ɔò bédé" ní, ní, à cá à miòun, ké jǎà ɔò se ɔé à mú nì." Kee ɔé mòò xwíniín bé nyo ké "nàmàǎn bédé ké"? Ɖ xwíniín mò jǎà-po-nyò bèè hwòdǒ wǎ ké wa nì nàmàǎn nyueñ pūe? Ɖ dyi ná niin, ní, dyi-diè-dè nià ke kè ɔe bè bé Jǒó cǎà ɔé cèè-dèò wuɖu-kpà tǎ mú bé wa cèè kà ɔé dyíee se gbo muèn béin. Ké xwě Jǒó béin ma wuɖu bè nià bóe cǎe ɔé cèè-dèò wuɖu-kpà tǎ mú, ti bé ɔ ɔǎ cǎ kíin, bé ɔ dyi níin, "Nyo séin, hwè m po níin jǎà-po-nyò séin me nì nàmàǎn nyueñ teè" ké? Ɖe nià ke se ma dyè fòò-hwòdǒ ɔò nyue béin.

Kee dóó-kǒin-dèin-dèò nyue ké nyo dyuò wuɖuò xwíniín. Ɖé vósi mènèin-sǎ múee Gèdèpòò ɔáin à nyénéin kà bé ɔ mu à nàmàǎn bèò à búin wòòun wě. Nyo bè kǎ nàmàǎn ɔ kéà wa búin wòò kee mò nyo bè bé wa "nà ɔé ceò mú ke," bé ɔ xwíniín mòà bé m ké ɔé jǎàò mú nà dyiin ɔé Gèdèpòò wuɖu nyu-nyu mú ke. Kǎǎn wěe, nyo bè bé wa cí ɔé Gèdèpòò wuɖu nyu-nyu múee, Kédéiè nyòmòò ɔǎ waà nàmàǎn sùà séin bèò wa búin wòò.

Kee nyo ɔé bè nì bó ké wa doèn mú kà bé wa ɔǎ nàmàǎn nyo ké wa mó búin-wòò-wòò ke. Nyo bè nì náa mò nyo cǎà ké wa ɔǎ wa "seà nàmàǎn ɔò bédé," ké wa "cǎà" wa miòun wě. Wa niè cǎiin kà bé wa ní nyo nàmàǎn wě, mòò kà bé wa béin wa miòun niin nàmàǎnò dyi tǎà ɔ jǔ ké Jizè se ɔé sǎ po níe.

Ké ɔee, ɔé vósi mènèin-hiinye múee, Gèdèpòò ɔǎ ɔ mu à kǒin zǐin, ké ɔ mu à nàmàǎn bèò à búin wòòun. Ɖé vósi baɔa-buè múee, ɔ cǎe ɔe kà bé nyo bè cǎà ké wa dyi níin wa "sèè nàmàǎn nyo ɔò" kee, wa nyo Gèdèpòò miòun se-nyò mú ke.

Jǒó cèè ma cèè-dèò bé ɔ ké nyo bè poèn hwíqǐi kà bé wa seà Kédéiè nyo kǒin-zǐin-zǐinò kè nyo nàmàǎn búin wòò-wòò móee ɔe-xwa-bí-bí bèò dyí sédèin—ɔ mò nyo bè poàin hwíqǐi kà bé se bédé bé wa ké ma kà pó ke. Ɖ see ma cǎe nì kà bé jǎà-po-nyò bè mòun nyo nàmàǎn tee ɔekèe, sepóedé ɔ dyie ma náa cǎ ní, ní, ɔ muó má ɔ dóó-kǒin-dèin-dè ɔé bá cèè-dè nià ke dyie kè wuɖu bè ɔ cǎà ɔee hwí zàin.

Dúi-sè-nàmàũn mò kpeḍeè dyíin-nyiniin-nyiniin bé ɔ nià dé à nyoũn-dyù-kpòḍò-dyùàò mú, bé ɔ nyue bé à dyia nàmàũn-nyò jũ sòin dé à ḍe xwíníin nyε. Ti bé nyo ḍò dyi Kéḍéi gbo ké ɔ ḍǎ jǎà poεε ní, níí, nàmàũn nià ke jè nyùin ɔ fùà-fúá miɔ. Keε Gèḍèpòḍ se ɔ jíájèḍ à nyí bé à ké nàmàũn toũn ḍu wé séin xwíníin pũ, keε bé ɔ ké à dúi-sè-nàmàũn bèḍ à búin wòḍ ḍekè. ²⁷⁴À nàmàũn mú wòḍòin-wòḍòinḍ jè see nyue béin bé à ké nàmàũn mú cí dé à fèè-wè séin mú dà bóḍó-kpàà kō. Bé jǎà-po-nyò ḍò ké cí dé nàmàũn toũn-ḍu-ḍu múεε, ɔ béḍé bé ɔ ké hwòḍḍ-dyùà gànáḍ Gèḍèpòḍ xwa nyí, bé hwòḍḍ ké dé píé dyi hwè fɔɔ. ɔ ḍǎ ná niin, níí, Gèḍèpòḍ mu ɔ hwòḍḍ-dyùàḍ hwidjii-poin-ḍè gbà séin búin wòḍun, bé ɔ ké Gèḍèpòḍ mú ḍèbè gàná cá.

? Kréè Dyí-hwè-hwè?

Kréè-dyí-hwè-hwè bè mò bé ni dyòḍ ké se mú wòḍó bó ku kōin mɔɔ dé ni dú xwíníin nyε. Sepóεḍé Áḍòunè nàmàũn mú bùḍùin-bùḍùinḍ nyue ké nàmàũn ḍǎ nyoũn-dyù wuḍuí kō jèεε, à mǎ kréè-dyí-hwè-nyò bè dé à hwòḍḍ bú kè bó ku kōin ɔ kè dé à hwidjii-poin-ḍè bè mú, ké à se ni kà Gèḍèpòḍ mó bé à ké ma niεε ḍe.

Kréè dyí-hwè-hwè xwíníin mò à mu ḍe bè xwa bíin. À se dyè ḍe mò ḍéin-ḍè bé à ké nyu bá ḍe ḍò jè dyíεε dyí dyuòḗ mu. À dyè hwidjii-poin-ḍè kà kò ḍò bè béḍéin bá nyo-ḍu mɔɔ xwéḍé-dyù bè ḍò jè dyí. ɔ jũ ké nyo ḍò ḍǎ pó ní, ɔ jè see nyue bé Gèḍèpòḍ ké ɔ hwidjii-poin-ḍè gbà bèḍ dyi séḍéin wàḍà cá ke.

Fònḍ-hwòḍḍ se dyí séḍéin nyue ké nyo bí ḍe xwa, sepóεḍé ɔ jũ ké nyo ḍò dyi ḍe xwa bí dé ɔ nyuu-ḍè mú ní, níí, ɔ nyu ḍe se dyí séḍéin nyε.

Kréè-dyí-hwè-hwè béin nyue bé nyo ḍò ké gǎ dyé bó xwíníin pàḍǎ bè jè. Ti ḍíé bè ní, ɔ seèè dyè cǎ ke kà ɔ ké Gèḍèpòḍ-wùḍùḍ kũà mú nyùen nyu dé ɔ nyuu-ḍè bè mú ke. Ti ḍíé bè ní ɔ seèè dyè ḍe bè ɔ ké nyu ní, bé ɔ ké ɔ hwidjii-poin-ḍè gbà bèḍ dyi bàḍàin nyεε jè cǎ ke. Ti ḍíé bè ní ɔ séè dyè kpeḍe bè béin nyue bé ɔ ké dyi ku wé séin xwíníin nyεε jè cǎ ke. Ké ti ḍíé bè ní ɔ seε dyè múin wǎ kà ɔ nyu ḍe kpaá bé nyo ké dé Zùùḍ mú nà ke.

À me bó fúà bé à ké nyo tòḍ bèè zaa wǎ po, sepóεḍé à se dyuò kebì wa ni nàmàũn nyueéḍ dé waà hwòḍḍ wǎ-wǎ mú tee níε. Nyo ḍíé bè nyu ḍe se dyí séḍéin nyεε tee sepóεḍé wa se ḍe dyuò jè ɔ kè sepóεḍé wa séè ḍe hwè ke dé zùũn jè.

M ḍǎ mú-dǎ-dǎ ḍò mú mùin ḍò, ké m̀ poen hwidjii kà bé nyo ḍò séè mú-dǎ-dǎ ni náa ḍò mú mùin ḍòεè? M ḍǎa hwidjii poin ḍò kebì ɔ fèin xwa gàná cá bé nyo ké cí dé nàmàũn toũn-ḍu-ḍu múεε ní? Gèḍèpòḍ ḍǎ ɔ jíájèḍ à nyénéin ḍáin kà bé ɔ mu à gbo kpáũn dé à kréè-dyí-hwè-hwèḍ mú ɔ jũ ké mú-dǎ-dǎ dyi à kō dyi níε:

“Mú-dǎ-dǎ séin bè bé bè dyé dyíεε, ɔ mò ḍe nyo séin dyéε. Gèḍèpòḍ mò hwòḍḍ-kō-ḍè-nyò, ké ɔ se wǎḍ mu bé mú-dǎ-dǎḍ nyo bè se xwa béin nyεε ké bè kō dyi. Keε ɔ jũ ké

²⁷⁴ 1 Tèsàḍónià 5:23, 1 Jós 1:7, Àpòsò 15:9.

mú-dǔ-dǔ dyi bĕ kō dyaēn nīn, ɔ mu hwìè bé bĕ kée xwaún póe nyuùn, bé bĕ kée xwa bĕin” (1 Kòdèintǔ 10:13).

? Đé mò de díé bĕ à dyuò dyí sòin dé vósi nìà ke múeé ké?

Vósi nìà ke cĕ à de kpa de pàdǎ bĕ gbo.

Ɔ kíin-kíin nīnò, (1) mú-dǔ-dǔ dyi à kō sepóedé à mò nyoŭn-dyù bĕ jè. Ɔ xwíníin mò nì gǎ-dyé-dyé bĕò jè se de kpa dé m gbo jè.

Ɔ sǔ nīnò, ɔ cĕe à gbo kà (2) Gèdèpòò dyuò à sèin-naín bĕò ní. Ɔ wǔ de bé à bĕin xwa kee jè múin. À se de bĕ bé à bĕin xwa kee dyí dyuò, kee ɔ dyuò wa dyí.

Ɔ tā nīnò, (3) Gèdèpòò cĕ mú-dǔ-dǔ bĕ kós à kō dyee kō. Ɔ mó bé à ké cí dé to-du-mú. Kà vósi nìà ke nyuà cĕe kee, à mò to-du-nyò bĕ kánáá pū.

Ɔ hīnye nīnò, (4) Gèdèpòò nyí à de à mó bé à ké to du ee ní. Ɔ nyu à bìi “hwìè dò bé à ké de gbà xwaún pó.” Gèdèpòò hwòdǒè gbo-po-dè mò bé à ké cí dé to-du-du mú. Ɔ nyí ɔ jíájèò à nīn bé à ké cí dé to-du-du mú.

À bédé fèè dé Zùùò mú

Đe-cĕ-nyò bĕò me kaà Wódó-mà Wuđu-kpà mènĕin-tǎ dyí bé wa ké vósi bĕ à nyuàin dà kǔà mú kee dya gmò.

Wódómà wuđu-kpà mènĕin-tǎ zain de mò Zùùò kǔà dǎa-po-nyòè fèè múeé jè kōin nòmò dyíin. Bábòò cĕe à gbo kà bé à se baà dyuò kà à bédé bé à bédé bé à ké baà nyue, kee Zùùò Hwĕin-hwĕinò mò baà-nyò dé à mú.

Wódómà wuđu-kpà nìà ke cĕe à gbo kà à ké to-du-fèè cíe nyu ke. Zaa se à kpǒó mu ɔ jǔ ké à dyi Zùùò kídíí sí, ké à se kpódó-dyùàò mós-dè bĕ kídíí sí ní. (v.1). À bĕin mú hwèè kà Gèdèpòò nyuà mós ke, sepóedé Zùùò kpéò nì kǔà nyueí dé à mú. (v.4).

Ɔ jǔ ké nyo dò mìòùn nīn mós-dè bĕ bé wa mòà dĕ-dè bĕee dyi ɔ wuđuí kǒ ní, nīí, ɔ se Gèdèpòò hwòdǒ dyi dèè bĕin. (v.8), zaa mu ɔ kpǒùn (v.1), ké Gèdèpòò mu ɔ zaa wǒ pòùn (“ké ɔ mu bĕin” dé v.13 mú).

Ɔ jǔ ké à dyi wǔ ké Zùùò Hwĕin-hwĕinò kpéò dyi à nàin ní, nīí, ɔ bĕin à nàmàŭn-dè séin būin zàà (v.13-14).

À bédé bé à ké nàmàŭn toún du

Ti díé bĕ ní nyo bĕ diè de nì kà bĕè dyi:(1) Kédéi-déin-nà-nyò bĕ bédé bé wa ké nàmàŭn toún du dé waà cí-cí mú gáná cáà? (2) Xwĕ gbo-kpōin-kpōin nìà bó jǎa-po-nyòò

kè Gèdèpòò púa kee jè mu niè nyuùn ɔ jũ ké ɔ dyi wó ké mú-dǎ-dǎ dyi ɔ touñ du níee ké?
(3) Ɔ fèin xwa bé nyo dò ké ɔ pò-pòò dyé hwè bé ɔ ké ɔ xwáqáún sè kee?

Ɖé cóciò gbo-dè-tiìn nyee, cóci-nyò bĕò poe ma jáà kà bé ɔ jũ ké nyo dòè hwòdǒ dyie gbo po ké ɔ dyi Gèdèpòò gbo vǒ ní, níí, ɔ nyue ké ɔ sè ɔ pò-pòò xwáqáún wĕ. Pásòdò bĕ ní zǒò bó tia baqaa po ma waà nyo bĕò náún bé wa ké ma hwidǐi-taba-taba bédé, níí bé wa ké ma cí dyiìn dé nàmàún touñ-du-du mú kánáá pū, sepóedé Bábòò bédé náún-po-wùdù pàqǎ bá to-du-fèè cí jè dyí.

Ti bé nyo dò dyi Kédéi gbo nyènèè kee ní, níí, ɔ ma táà ɔ nàmàún bĕ bé ɔ dǎ ma nyu kee dyi. Kà bé ɔ mu cíéñ niìn dé ɔ kè Gèdèpòò gbo-krǒìn-krǒìn múee, níí, ɔ mu gbo-zǐàin-zǐàin tòò bĕ bé ɔ bédé ɔ ké nyuee dyéin. Ɖe bĕ ɔ kèà dyi táà kee mò ɔ xwai-nyu-dè bĕ kè ɔ kpede bĕ, ɔ kè de bĕ ní dé píé bé wa po ɔ múàún wĕ mɔɔ wuqu bĕ se Gèdèpòò hwidǐi dè ke. Bábòò qá, " Ɔ jèee, bĕà me hwo bĕà miòùn mú bá de séin bĕ mǎà kpódó-dyùàò kè hwòdǒ-dyùàò dyiìn-nyìniìn-dè kee dyí. Bĕà me nyue bé bĕà cí-cíò ké se kee dò bédé fɔɔ dé Gèdèpòò dyi-fèin-fèin mú." ²⁷⁵

Ké ɔ jũ ké jáà-po-nyòò hwòdǒ dyie gbo po bé ɔ ké se de bé ɔ dǎà dyé bé kà ɔ mò de gbà kee dyi táà ní dé? Ɔ jũ ké ɔ dyie gbo po bé ɔ ké nàmàún bé ɔ dǎ ma kà dyi táà ti bé ɔ pòà kee gbo de mu ní dé?

Nyo díé bĕ cĕe ké wa dá:"Ɔ jũ ké sè-ná-sèè fĕè dyi sè-ná-sèè de jũ ní, níí, ɔ se xwáqáín sèè béin." "Ɔ jũ ké à dyi pò dyiìn dé Gèdèpòò jíájèò mú, ké ɔ se bó de bé à dǎ nyuee jè ní, níí, à se à pò-pòò xwáqáún sèè béin bó de séin dò bé à nyuee jè.""Dyú-gàà sè xwáqáúnò mò ma ɔ bǎà dyú kánáá pū, hwè m po níí, ti ɔ dǎ ma ɔ bǎà wuqu de zà ké ɔ dǎ ma dé bóqó-dǐàún mu ke." "Kà bé Gèdèpòò dǎà à pò-pò nyí bó pídyiee, ɔ see à xwa zàà béin de".

Hwidǐi-poìn-poìn ní kà bóa dǎa nyu ké nyo táázǐìn bĕ dǎ Kédéin gbo sò ké wa dǎ nàmàún gbo de kóin, sepóedé wa poèn hwidǐii kà bé wa mu pòùn pū ɔ jũ ké wa se waà nàmàúnò touñ du níe. Ɔ kra de bé nyo ké de bé Bábòò tèmèin bá kà Gèdèpòò nyu jáà-po-nyò dyí gmòò ke jè dyíee múin wó.

Fèè bédé-bédé dé Kédéi mú

Jízè po nóò dò bá cu kè ɔ dǒ bĕ jè dyie dé Jǒó 15:2-10 mú. Nóòò jũ dyi-diè-dè kra da díé bĕ gǒ.

Xwĕ à béin dé Kédéi mú cíe nyue két? "Bĕ dyi de bĕ bé m cĕà kee nyuín, bĕ mu dé ní dĕbĕin-dĕbĕinò mú cíin" (v. 10). Ɔ jũ ké nyo dò dyi dé Kédéi mú niè bó ní, níí, ɔ xwíniín mò nyoò dǎ ɔ wuqu nyue bó. Níí, dé mu nyoò gbo kpàùn wé?

²⁷⁵ 2 Kòdéintǐò 7:1.

“Nyo bé ɔ se m mú nì kee, wa po ɔ xwáqáún kà wa poà dúúò dɔ xwáqáún wē, ké ɔ dye. Wa poin dúúò dɔ bē nì ná kee dyí, ké wa po wa dyédé, ké wa sī.” (v. 6). Ɔ jũ ké nyo dò dyi Kédéi wuquò nyue bó, ké ɔ dyi dé ɔ mú cíe bó ní, , níí, Kédéi mu ɔ bóún. Ɖe bé cu dɔ bē wa poà dyédé bé wa dyià sīe tēmèin nyo dyíe mò Kédéi nyo bó-bó gáná cá.

“Bē me nì dé m mú kánáá pū, ké ní mu bē m̀ùn mú nìin kánáá pū. Bē se dé m mú nìin, níí, bē se bo dò tòdòè bēin, kà dyúáqòò kǎà dúúò dɔ dò seà bo tòdòè bēin, ɔ sèin ɔ nì dye dúúò dyi hwè.”(v. 4). “Ɔ jaqà ní dɔ séin bē bé wa se bo tòdò ke.” (v. 2). Ɔ jũ ké à se dé Kédéi mú nì dé ɔ wuqu nyu-nyu mú ní, níí, à se bo tòdòè bēin, bé ɔ xwíníin m̀à fèè bé ɔ dǎ gbo zīàin nye kè mana-fèè ɔ kè fèè bé Gèdèpòò gmò dyi dyiin dé ɔ jíájèò múe cí- cí ke. Ɔ jũ ké nyo dò dyi Gèdèpòò wuqu mú jaqà ní, níí, ɔ zà ɔ mìcùn fèè nòmò dyiin bé Gèdèpòò m̀ó bé à kèà cíe gbo, ké ɔ se Gèdèpòò jíájèò xwídíí cíe bēin de. Nyo bé ɔ se bo tòdòe Kédéi mu ɔ bóún.

Pó-pó mò de bé Gèdèpòò nyí nyo dyiin dé ɔ jíájèò mú pídyi ke, kee ɔ se nyíí-dè bé m̀ ké bédé pū, bé gbo-kpõin-kpõin dò ké se bó m̀ kè nyo nyià m̀ wēe púa nì ke.

Ɔ jũ ké Sódè dyi Wèdé cèè-dè dò nyí bé ɔ kée kò, níí, Wèdé bēin de séin ɔ m̀ ɔ cèè-dèò mú nyùen dyíe ɔ mú nyùen. Sódè m̀ó bé ɔ ké cèè-dèò wuquún zà, ké kebì ɔ me see wuquún zàa, ɔ see ɔ xwa zàà bēin de. Kebì ɔ me pēin bóe píe dyi bé ní kée dǎbàin m̀o ɔ me fáun m̀o ɔ me nyue wíin-wíin dǎbáin-dè múe, Sódè see ɔ xwa zàà bēin de. Sódè see ɔ xwa zàà bēin de sepóedé ɔ dǎa ɔ nyí jè. Cèè-dè bé Wèdé dyéà Sódè xwaún wēe se gbo-kpõin-kpõin nì bó wa púa kee jè dyi bá. Kebì ɔ me zēin Sódèè mú-nyé-nyò múe, wēé kee, ɔ dǎ cèè-dèò bédé.

Kee nóó báà gédèè-dúúò jè dyíe tēmèin nyo dyí kà bé nyíí-dè m̀à pó-pó kee kò bó nyíí-dèò nyo m̀ béàin nyo dò nyíe bé gbo-kpõin-kpõin dò ké seà bó m̀ kè nyoò púa niie dyíe. Kédéi nì kà gédèè-dúúò nyo nyià nyoũn fèè kee nià ke. ²⁷⁶Gèdèpòò nyí ɔ pó-pòò à nìin dyiin dé à kèò kè gbo-kpõin-kpõin mú. Bábòò dà dò see à gbo cē kà bé, m̀ seé kò de séin bé à nyuee, à bēin pó-pó bédé ke. À kè Gèdèpòò gbo-zain-zain xwíníin mò pó-pòò bó-bó. À bēin bó à pó-pòò jè gboi kpõo dyiin dé Gèdèpòò wuqu nyu-nyu mú. ²⁷⁷

Xwí-dè dò bé à bēin pó-pòò dyí poen kǎun wēe mò déè kè déè-bò. Ɖèè-bòò kpõ dyí sepóedé déèò mìcùn nyí ɔ nye jè. Ɖèè-bòò nyeò se ɔ mú sèè bēin ɔ jũ ké déèò mìcùn se ɔ nye nyíe nì de ní. Kà dyúáqòò kǎà à bédé fèè dyiin dé à kè Kédéi gbo-kpõin-kpõin mú. Ɔ fèèò nì kǎà nyueé de à mú. Fèè nià bóe se à mú sèè bēin ɔ jũ ké à dyi ɔ dyi táà ní.

Náun-po-wùdù bē bé Gèdèpòò-cèè-dèò nyí nyo ke

---

²⁷⁶Jǎó 15:6.

²⁷⁷Jǎó 15:10.

Nyo dǎé bǎ dǎ nyéné bé wa dǎ dé fèè-cèè-dèò mú céèè wa seè déé zàà béin dé. Kεε hwiè dyúádò kǒ mú nyénéò béin dé sòin nyεε nì bó: "Ké nyo dò dyi wuqu bǎ bé Gèdèpòò deàin m̄ wíin, ké wa nià nō céè-dè nià ke múεε kǒ zà ní, Gèdèpòò mu ɔ niin fèè-cù-bò bé ɔ kés dyée ɔ kè ɔ niin hwòqo hwèin-hwèinò mú-nì-nì kǒ jè céè-dèè cǎà keε ɔ xwa zàùn".²⁷⁸

Nyo xwédé wè nì bó ké zaa kpǒ wa sepóedé wa se Wèdèbèdésìò-cèè-dèò wáká dò dyi kpǒ jè. Kεε wéé keε, céè-dèò cǎε kà bé ɔ fèin xwa bé wa ké nyo dòè nyéné dé fèè-cèè-dèò mú zà ke.

Bábòò po à náún kà bé nyo bé ɔ dǎ póεε béin ɔ pó-pòò xwáqún sèè ɔ jǔ ké nàmàǔn dyi ɔ toun du de ní. "Nyo bǎ mò nyo du toεε, kǎà wa mu kà dɔ púú mú pouñ. Ké m̄ se wa nyénéò dé fèè-cèè-dèò mú zàà mu."²⁷⁹ Gèdèpòò dǎin cǒci bǎ céè kà dé Wèdèbèdésìò-cèè-dèò múεε nyíi-dè báún-báún bǎ nyénéin, ké nyénéin-dǎin-dè bǎò pàdǎ mò pó-pó jéé cá, (see 2:11), keε ɔ sè bó jǎà-po-nyòò m̄o kpo gboi, bé ɔ ké nàmàǔn toun du, ní, bé ɔ ké nyénéin-dǎin-dè bǎò séin dyé.

Ti dòè baqaa, Pòò hwòqǒ se ma dyi dè bó nyo bǎ bé ɔ dǎ ma kà Kédéi gbo dyà dé Tèsàqónikà-hwòqǒò múεε jè, bé wa ní kǒ dǎ ma waà hwiqǐi-taba-tabaò dyi táà. ɔ cǎε ma kà ɔ jǔ ké de nì náa dyi ma kpá ní, níi, ɔ mu ma ɔ Gèdèpòò-wùdù-kpa-kǔàò nyuùn pídyi ke. ²⁸⁰De nià ke tèmèin nyo dyí kà bé jǎà-po-nyò dò béin ɔ hwiqǐi-taba-tabaò dyi táà bé ɔ gbo-zǎin-zǎinò ké pídyi jǔ ke.

Đé 2 Pídè 2:18-21 múεε, à dyée kà bé nyo bǎ dǎ wa mò nyo-dε-tèmèin-nyò bǎ ké wa seà mò keε cá jǎà-po-nyò bǎ bé wa dǎ "nyoǔn-dyiin-nyinìin-dè bǎ nià bóqó-kpàà kǒo xwaún pó, dyiin dé à Wuqúí-kǒ-nyò kè à Póin-nyò Jízè Kédéi dyí-dyuò-dyuò mú ke." Jǎà-po-nyò sùà bǎ nià ke dǎ ma "dyí-sédéin-hwièò jè dyuò kíin," keε wa táà ma dyi. Céè-dè nià ke cǎε kà bé ɔ jǔ ké wa se ma dyí-sédéin-hwièò jè dyuò kíin ní, ɔ nòmò dyiin ké ɔ zi bé wa kéε dyí dyuò hwè bé wa ké waà nàmàǔn fèèò mú cí dεεε dyí ke. De nià ke tèmèin nyo dyí kà bé ɔ fèin xwa bé nyo dò ké ɔ pó-pòò xwáqún sè ɔ jǔ ké ɔ dyi nàmàǔn gbo de mu níε. ɔ jǔ ké ɔ seó má xwa fèin bé nyo dò ké ɔ pó-pòò xwáqún sè ní, níi, nyo bé ɔ mu nàmàǔn gbo dεεε seó má nàmàǔn nyue mu m̄o bé ɔ ké ti bé ɔ sèè ma kà pó keεε dyí zi.

Bé m̄ ké nyo dòè dyú jǔεε mò de bé ɔ béin gbo zǎin nyε. Kíin-kíin nyεε, à mò ma Nwó-nàmàǔnè dyú bǎ²⁸¹ké à po ma Gèdèpòò dyoqoun,²⁸² keε à se dyú bé à jǔ ma kà ná keε dǎ gbo zǎin, sepóedé Gèdèpòò dǎ à dǒ. Dyú-gàà sè xwáqúnò sè ma se ma de séin bé ɔ mò dyúò kǒ bé ɔ ké ma dyéεε xwáqún, ti bé ɔ sò ma bó ɔ bǎ gbo ké ɔ kpá ma bóqó

²⁷⁸Wèdèbèdésìò 22:19.

²⁷⁹Wèdèbèdésìò 3:5.

²⁸⁰1 Tèsàqónià 3:5.

²⁸¹Jús 8:44.

²⁸²Ífisiò 2:2.

gbo ke. Ti bé ɔ dyi ma ɔ bǎ gbo deee, ɔ bǎ cǎe ma kà bé ɔ m̀̀n dǎin ɔ dyúò dǎ ma mé ke. ²⁸³

Gèdèpòò mó bé ɔ ké jǎà-po-nyò bǎ dyí gm̀̀ò, kee ɔ se mó bé wa ké de bǎ se wa gbo kpáa béin nyee hwòdǒ kǒ dè, bé ɔ kée nyu bé wa ké wa miò̀n nàdǐ mú po. À me bó jǎà-po-nyò bǎ de bé Gèdèpòò se wa nyénéín-dǎin nyee wa nyénéín dǎin. ɔ see à nyénéín dǎin kà kà bé kebì à me nyu à hwòdǒ mòó-dè séin nyee, à se à pò-pòò xwáqáún sèè mu. ɔ dǎin à nyénéín kà bé ɔ mu à dyí gm̀̀n ké ɔ mu nyuùn bé à ké cí dé nàmà̀n tóun-qu-qu mú ke. De nià ke tèmèin nyo dyí kà bé kà bé à se bédé bé à ké fèin nyee.

Ti díé ní jǎà-po-nyò bǎ hwòdǒ sè kpóun bá waà pò-pòò jè dyí. Wa béin dyè hwìdǐi poèn kà bé wa dǎ ma pò ke dyeo, kee wa niè hwìdǐi poèn kebì wa pò ke, ké gbo-kpõin-kpõin ni bó wa kè Gèdèpòò púa níe. Bábòò cǎ à hwòdǒ kõin bá dyi-diè-dè kpa de nià ke jè dyí. ɔ mò Gèdèpòò mòó-dè bé jǎà-po-nyòò ké ɔ pò-pòò hwòdǒ kǒ dè bé ɔ ké “se fèin bó zaa-wõ-po-wèò xwíníin,”²⁸⁴ kebì ɔ mu Gèdèpòò mú-dǎ-dǎ mú ziin m̀̀o ɔ see mú zíe mu níe.

ɔ jũ ké jǎà-po-nyòò dyi hwìdǐi-poin-dè kò-kò bǎ bédéin, níí, wa jè me kpõ ɔ hwòdǒ, sepóedé ɔ dyuòè kà bé dǎ ma pò kíin nyee. ɔ kpa de bé bǎ ké bǎ miò̀n múin gm̀̀in, bé bǎ kée dyè kebì bǎ ni cíeñ dé hwìdǐi-tabá-tabá múin.”²⁸⁵ ɔ jũ ké nyo dò dyie dyí dyuò kà bé ɔ dǎ pò ke sepóedé ɔ sí bo-bè bǎ muà dé pò-pò gbo bé Bábòò cǎà jèee kíqíí, ké ɔ ni dé Kédéi mú cíeñ dyiin dé ɔ wudu nyu-nyu mú ní, níí, ɔ béin hwòdǒ kǒ dè kà bé ɔ dǎ zũn-fèè bédé ke.

De-tèmèin-nyòò béin de-cé-nyò bǎ díé bǎ gǎa bé wa ké de bǎ céèà dé gbòdòò bǎ nià dà bíqíie múee jè kõin zain.

De-xwa-bĩ-bĩ bǎ bé m̀̀ ké dyi bàqàin nyee: De-hwìdǐ-kõ-dè-dè Tíiwè

ɔ kàmà mú bé nyo díé bǎ ké nàmà̀n tóun qu sepóedé bó xwíníin sǒ bǎ jè: Wa mò kpéè-dyí-hwè-hwè kè nàmà̀n bé nyo wóqóin kà mú ke. ɔ me ni à hwìdǐi kà Gèdèpòò see à gbo cǎ kà bé à mò nyoũn-dyù bǎee à bédé sèin naín dé à nàmà̀n tóun qu jè mú ke. Gèdèpòò nyí à kpé dyiin dé ɔ Zũ̀̀ò mú bé à ké ɔ mòó-dè nyu. ɔ se de bé à ké nàmà̀n nyu sepóedé à hwòdǒ kpá dé dei jè ke, ké nyo dò se bédé bé ɔ ké nàmà̀n nyu sepóedé ɔ ni puà-dè mú mùen jè ke.

²⁸³ Dúù 15:32.

²⁸⁴ 1 Jǒó 4:17.

²⁸⁵ 2 Kòdèintíò 13:5.

“Nyo mò nyo poèn hwìdǐi kà bé ɔ fèin xwa bé ɔ ké buqu dé ɔ jǎà-po-poò mú, ké ɔ ni fèin bé ɔ ní kǒ dǎ buqu jèee, ɔ bédé hwòdǒ-dyi-dè-dè bé ɔ mó kee ní, ké ɔ bédé de béin fũ̀̀à-fũ̀̀àò dé ɔ hwòdǒ bũ zàà kee ní. Sepóedé ɔ bédé bé ɔ ké hwìdǐi-poin-dè kúqúú dé ɔ hwòdǒ bũ zà bé ɔ hwòdǒ ké dyi dè, sepóedé ɔ dyuòè kà bé ɔ se buque béin dé ɔ hwìdǐi-tabá-tabáò mú dyiin dé Nòò-nàmà̀n m̀̀o nàmà̀n bóqó-kpáa m̀̀o nyoũn-dyùè kpé múè kpé mú ɔ sèin ké ɔ dú dye nàmà̀n nyu kpáí, ké ɔ pòin ɔ pò-pòò kóí dé ɔ hwòdǒè wǒ-wǒ mú hwè” (Jĩin Ámíníò, dé ò céè-dè mòà, “Hwìdǐi-tabá-tabáò dyi-tèmèin-dè” kee mú.

Hwiè bĕ m̄ ké kpa bé m̄ ké cí dé nàmàũn toún-qu-qu mú ke

Bódó-kpàà dà séin nyεε, Kédéi-déin-nà-nyò bĕ dǎ jǎà-po-dĕ kò-kò bĕ bédé. Wa díé bĕ tēmèin nàmàũn toún qu jè dyiin dé baà-wùdù dyúádò kōin-kpa-kpa kè de bĕ dǎ wa gbo kpáa jè cĕ-cĕ kè zùù gbà bĕ (bé wa màà nàmàũn díé bĕ dyà nyò keε) jè tēmèin-tēmèin mú, ké wa tēmèin puà-dĕ bĕ bé nyo bĕ dyà wa miòun kōε kè dǔú bĕ bé nyo bĕ sàin wa miòun gboε kè kũun-kpò bĕ bé wa bédé dé waà taà bĕò múε m̄c̄o cáná jéé dò bé wa fiè waà kpódó-dyùàò bũin nyεε jè. Dε nià ke mò “zĕin-dĕ-nyu-zùùò” niin to-qu-qu!

Wa díé bĕ tēmèin nàmàũn toún qu jè kà wa m̀un nyue dyéε ke. Wa dá pó-pòò bédé-bédé kè Zùùò nyo múin dyiin-dyiin zĕin nàmàũn kpéò jè dyí gáná cá. Ǿ sò wa hwiǰii kà bé nyoũn bédé bé wa ké búá dé zùũn, bé wa ké wa miòun bíǰii dyà, bé wa ké Gèdèpòò káá-bòdòò jè hwiǰi gmò teε.

Nyo bĕ seà w̄c̄o ni bé wa kéà bódó-kpàà de bĕò kè nàmàũn toún qu gáná cá keε me diè wa miòun de bĕ nià ke dyi:

(1) M̄ dǎ wódó de die gáná cáà? M̄ dǎ mé bó ní fèè sùàò gboò? M̄ dǎ ní nàmàũnò dyi táà ké m̄ dǎ Ǿ dé m̄ déin sèè? M̄ bédé fèè dĕ dò dé Kédéi múú—kpede dĕ bĕ kè hwiǰii-poin-dĕ dĕ bĕ Ǿ kè de dòè tó dĕ bó Gèdèpòò m̄s̄o-dĕ bĕò jèè (2 Kòdèintĕò 5:17)? Kédéi dǎ dyi bé Ǿ ké dé ní hwòdò-dyùàò mú cí dyiin dé Zùù Hwèin-hwèinò múú? M̄ ni w̄uñ dé m̄ miòun niin nyoũn-dyù-kpèò mú bé m̄ ké nàmàũn toún quú m̄c̄o m̄ dè Gèdèpòò kpéò hwòdò Gèdèpòò bé Ǿ cíà dé m̄ múε kpéò hwòdò k̄s̄ò (Gàdézìà 2:20)?

(2) M̄ ni Gèdèpòò Wuquò vièĕn dé ní hwòdò-dyùàò múú? Nyo céè kà Wédé-cèè-dĕò keε dá, “M̄ dǎ ni wuquò dé m̄ hwòdò bũ viè, níí bé m̄ún k̄ò dà m̄ nàmàũn bũ nyu” (Wédé. 119:11). Gèdèpòò-wùdùò me mò à ǰii-dĕ kà bé dyú dyú-pèdĕ bédĕ nyáà Ǿ deε neè-ni ke (I Píǰé 2:2).

(3) M̄ dǔ m̄ miòun dyí bé m̄ ké nyo bé Ǿ dǎ mé bó nàmàũn gbo, ké Ǿ ni cíéñ bó Gèdèpòò gboε jũũ“ Kà dyúádòò kǎà bĕ m̀un me nyu bĕ miòun kà nyo dǎǎ kà méε bó nàmàũn gbo, ké bĕ me nyu bĕ miòun kà nyo nià cíéñ bó Gèdèpòò gbo dé Kédéi Jízè mú ke” (Wódómà 6:11). M̄ ni mú-d̄s̄o-d̄s̄o dyí bàǰàin dé hwiǰii-tabà-tabà mú kà bé Ǿ se m̄ kpé dò kōin bédé keè?

(4) M̄ dè Gèdèpòò hwòdò k̄ bó to qu jèè? J̄s̄o cĕε kà bé nyo bĕ bé wa mò Gèdèpòò wódòun-dyùε “qu bódó-kpàà toún wĕ. Ké kà à nyu bódó-kpàà toún queε Ǿ kĕ—à dũèn à hwiǰii-tabà-tabàò toún.” (I J̄s̄o 5:4). Àpòsò Pòò dá Ǿ se de kà kò dò jè bódòò béin Ǿ sèin Jízè kódòsìò jè d̀un, sepóedé dyiin dé kódòsìò múε, bódó-kpàà de bĕò jè se m̄ hwòdò kp̄o, ké wa se m̄ hwiǰi zàin (Gàdézìà 6:14). Ǿ mu mú kàmàun bé à ké cí dé to-qu-qu mú gáná cá Ǿ jũ ké dè bé dyí-sédéin-dĕ nyu-nyu s̀in kà keε jè dyi à hwiǰii sò ní - dé Jízè gbo.

(5) M̄ ni Bounbo Jízè mú poéñ kà nyo poà ǰún wĕε wé séin xwíniin ké m̄ se w̄c̄o ni bé nàmàũn ké m̄ wuquí k̄ deè? Pó-pòò se de bé Ǿ ké à gbo dyi wàdà pũ ke, m̄ seé k̄ò dè à me bédĕin dyí dá à Kédéi-déin-nà-hwiè-kpàò xwíniin nye. M̄ me sí Bounbo Jízè nyuu-dĕò kídíí bá nàmàũn jè dyí, bé m̄ ké Ǿ bo-bĕ kídíí sí.(Wódómà 13:14, Ifísìò 4:24)

(6) M̀ nì Gèdèpòdò nìin tóun-v̀òin-dèdò mú pòeńń? Đé to-v̄-v̄ bá fèè dyíe múee, jǎà-po-nyò b̄e nì Nòó-nàmàũnè sé-kpèè b̄èdò jè hwòdò dyíi gbǎin m̀io, sepóedé wa dǎ waà dyí-z̄in-dè b̄e nià dé zùùdò múee k̄oin pòin (Ifisĩdò 6:11).

(7) M̀ nì m̀ m̀iòun kpeđe zǎũnń? M̀ seé k̄ò kà à nyu đe hwèè dé à hwiđĩi-tabaò múee à k̄ò b̄e à ké à m̀iòun kpeđe zà. M̀ nì ní kpódó-dyùàdò k̄ùà mú nyũen dyiin đe kpeđe-zà-zà múù? Đe b̄e k̄ò tó b̄e Gèdèpòdò poà dé nyo múee, wa se bédé b̄e wa ké m̀ wuđuí k̄ò, b̄e wa ní k̄ò dǎ ní zũn-kpòdò-dyùà d̄ièdò dyiin nyin̄in (o hwòin kà d̄ii-dèè tó kè nyío mó-tò o kè màa kè gàa ké bó da nièe tó). Seóedé nàmàũn dǎ ní kpódó-dyùàdò wuđuí k̄ò jèee, ní pòin đe kò-kò b̄e jè hwiđĩi. M̀ me bó w̄o b̄e ní kpódó-dyùàdò ké m̀ wuđuí k̄ò, kee o me nyu zùùdò m̀ó-dè. Pòdò dǎ o bein o m̀iòun nìin kpódó-dyùàdò dyi, ké o nyue ké o mò gĩi dé o gbo, b̄e wa ní k̄ò dǎ dé o mò nyo dǎà zũn-dè b̄èdò jè nyo t̄òdò b̄e t̄em̄ein nyee dé zà (1 Kòdèint̄idò 9:25-27). Kpeđe-zà-zà nià ke nòmò dyiin bó Kédèi-dèin-sí-nyò séin b̄ii.

(8) M̀ nì cíeń dé Gèdèpòdò wuđu-nyu-nyu múù? Náun-po-wùdù b̄e àpòsò J̄ó nyià kee mò, “B̄e me nà dé ceò mú” (1 J̄ó 1:7). Sepóedé xwáđá gbǎ mú kúđúú kè dyí-gb̄-s̄d̄-kpò kúđúú o kè dǎ nyin̄in dyiin pàđǎ b̄e nì bó dycún-hwièdò dyi jèee, à me nà dé ce mòdà Gèdèpòdò wuđuò kee mú tee (Wédé 119:105) o kè bó Zùù Hwèin-hwèinò dyúa (J̄ó 14:26). À dyi Gèdèpòdò wuđu nyu ní, níi, Jízèè nyo m̄òdò mu à nàmàũn séin b̄èdò à b̄ũin wòd̄un, kà o nyuàà à nyéńéin dǎin nyee. Tíe-kpò mú nàdà nyue ké nyo gb̄, ké o nyue ké nyo buđu, ké o nyue ké nyo mé dye m̀òun bó nyo b̄e se mó b̄e wa kèà Bounboò gbo đe gm̄ee jè.

Đe-c̄é-nyò b̄èdò me zà “Hwiđĩi-taba-dè b̄èdò” wuđuún kpa s̄.

Hwiđĩi-taba-dè b̄èdò keà kè

O mò mana-dè ké o mò jǎà-po-nyò d̄ò-d̄ò séinè kpé b̄e o ké nàmàũn tóun đ. Jǎà-po-nyòdò bédé fèè dyiin dé gbo-kp̄in-kp̄in nià bó o kè Kédèi p̄úa kee mú. Jǎà-po-nyò b̄e o nódò kà b̄e o kèà Gèdèpòdò m̀ó-dè nyu, b̄e o dyià nàmàũn gbo đe k̄oin nyee bó p̄o-p̄o b̄e Gèdèpòdò dǎin o nyéńéin nyee ní. Gèdèpòdò nyi jǎà-po-nyòdò to-đu-kpè b̄e o ké mú-d̄-d̄ séin tóun đue b̄ein.

Đe-t̄em̄ein-nyòdò me nyi đe-c̄é-nyò b̄èdò d̄ò-d̄ò v̄osi b̄e céèà dé bíđiie dyúáđò b̄e o k̄ee c̄é. Hwè b̄e đe-c̄é-tiò nyo mu bó dyi k̄òun w̄ee ké bó nyiniie, nyođò me zà v̄osidò wuđuún, b̄e o ké đe xwáún-xwáún d̄ò bíđii céè bá đe v̄osidò c̄é bá đe t̄em̄ein-dè nià ke bá dyiie jè dyi.

Cèè-dè b̄e b̄e đe-c̄é-nyòdò ké wuđuún zà b̄e o ké k̄ùà b̄e o đe-t̄em̄ein-nyòdò nyi o kee nyu ke

2 Píđe 1:1-11, H̄iibúđúù 10:23-39, Wèdèbèdèdès̄idò 3:14-22, J̄iin 1:21-27, Máfìdò 13:18-23

Ɔ me ni de-cě-nyò běò hwìqĩ kà bé cěé-dè nià ke dyiá dyúa muéh niĩn, niĩ, de-cě-nyò bėò dò-dò me zà dé tèmèin-dè dò mɔɔ tèmèin-dè dòè wáká dò, bé ɔ kéε nyɔ bė se de-cě-cěò mú niεε tèmèin nyε. Ké ti séin bé de-cě-nyò běò mu de-tèmèin-tèmèin nià ke nyuùn wēε, wa me cě ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Cée-dè tòò bė bé m̄ bėin wuquún zàà dekès

Sáákè, Waqabó. Fèé ni dé Dyú-gààò mú. Bétánè-gbò Cée-dè-nyuùn-naín, Mínèpódè.

Wádè, H. Ótòùn kè Kòbétò, Pòò T. Kédéi-déin-nà-nyòè tèmèin-dè bá Gèdèpòò jè dyiεε da-zà-zà. Káúnsà Cétè, MO: Bĩkò Héè Cée-dè-nyuùn-naín, 1946.

Ɖε bė bá Pó-pó jè dyiεε Dyi-diè-dè bė

1. Ɖé mò 1 Jǒó-cèè-dèò hìqì-kpà jééò ké?
2. Ɖé mò jǎà-po-nyòò kpeɖε bé 1 Jǒó cě jè jéé ké?
3. Ɖé hĩinyε bė bé à dyuò dyí sòò dé 1 Kòdèintĩò 10:13 mú ké?
4. Xwě jǎà-po-nyò me nyu dé Kédéi mú cíε tee ké?
5. Ɖé nòmò dyiin à me nyu bé à ké pó-pòò hwòqǒ kǒ dè tee ké?

Céé-dè 10 Zùù Hwèin-hwèinò

Céé-dèò Hwòdǒ-kpàin-dè bě

Đe Céé-dè nià ke mánáin nyee, de-cé-nyòò me béin kpé bé ɔ ké de bě nià ke múin wó, bé ɔ ké wa jè kǒin zain béin:

- (1) Đe bě bé Zùù Hwèin-hwèinò nyu bé wa tèmèin nyo dyí kà bé ɔ mò nyoŭn-dyù ke.
- (2) Bábòò nyue zàse kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mò nyoŭn-dyù hwè ké ɔ mò Gèdèpòò ke.
- (3) Xwíníin kǒ jè Zùù Hwèin-hwèinò nyoŭn-dyù jǔ jèò kè ɔ Gèdèpòò jǔ jèò mòà tèmèin-dè nòmò dyíin nyee.
- (4) Đe bě bé Zùù Hwèin-hwèinò nyu zǒò kíin nyee ɔ kè ɔ nyo bě ɔ ni nyueh bó kàŭn wē.
- (5) Đe bě bé jáà-po-nyòò kǒ bé ɔ ké nyu bé gbo-kpǒin-kpǒin ké bó ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò púa ni ke.
- (6) Wuqu bá jáà-po-nyò bēè hwidǐi-tabà-dè bēò jè dyí bá Zùù Hwèin-hwèinò dyí ke.

Đe bě bé de-cé-nyòò bédé bé ɔ ké kǔà gbo po nō céé-dè nià ke múee dò mò bé de-cé-nyòò ké nyí-dè bě bé Zùùò nyí nyo kee jè dyí dyuò.

“Zùù Hwèin-hwèinò” Dóó-kǒin-dèin-cèè-dè

Ɔ jǔ ké de-cé-nyòò bēò dǎ céé-dè zia dyie niin sǒ-kǒun-dyi-po-poò gbo hwè ní, ní, m̄ me diè wa de bě dyi sòin dé céé-dèò hwòdǒ-kpàin-dè bēò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dè bě wa ké kǒin kpa kee dyi diè. Nii, wa me zà céè-dè bé ɔ nià dé bídíi kee wuquún.

Bě me zà Wédé 139 wuquún. Bě me dèen de bé céè-dè niè ke cē à gbo bá Gèdèpòò Zùùò jè dyíee dóó kǒin.

Kàŭn wēe, bē me pòin dyí bé bē kéá de-cé-céò dyúa kpa. Ɔ jǔ ké bē dyi bē ni kàà ? dyé ní, ní, bē me diè dyi-diè-dè muà bóe dyúa niin nyee dyi, bé bē kée gǒ-jǔ-wùdùò jè dóó kǒin dèin. Bě dyi bē ni kàà 📖 dyé ní, ní, de-tèmèin-nyòò me diè de-cé-nyòò bēò dò dyi bé de-cé-nyòò ké céè-dè bé bēò tòà jìiee mú gmò, bé ɔ ké vósiò wuquún zà.

Nyo díé bē pòin Zùù Hwèin-hwèinò jè hwidǐi kà bé ɔ mò kpé dò mòò zùù kà kò dò pū ke. Ɔ hwòin kà, Jèhóbà Wénè-nyò dò béin cēe bé ɔ ké níin: “Zùù hwèin-hwèinò se nyoŭn-dyù, ɔ jèee, ɔ se Gèdèpòò bédé dú tǎò wáká dò. Zùù hwèin-hwèinò mò Gèdèpòò

bìi kùà-nyu-nyò bédé kpé dò bé Gèdèpòdò nyùin kùà mú bé ɔ ké de ɔ mó nyu dyie nyu ke.... Dé hwiè dò múe, ɔ nyu kùà kà dèé nyuà kùà dé dèé-dúú mú ke.”²⁸⁶

? Dé mò de gbà bá kà Jèhóbà Wédésìdò m̀ùn nyuà Zùù Hwèin-hwèinò jè dya gm̀dò kee jè dyí ké?

Jèhóbà Wédésìdò dyé Zùù Hwèin-hwèinò bé ɔ kpe kpé dò jũ pũ, kee ɔ se nyo dò ke. Sepóedé kà Bábdò nyuà Gèdèpòdò jè cèe kee, wa se ná ɔ jè múin ẃ jèe, gbo-kpõin-kpõin jéé dò se bó wa kè Gèdèpòdò púa niè béin.

À me bóo hwiq̄i poèn kà bé à béin Zùù Hwèin-hwèinò jè múin ẃ hwɔ ke. Jízè dá kùà bé Zùù Hwèin-hwèinò nyuee ni kà pið nià ke, m̀ ẃ ɔ dyi-wùdùdò pũ, kee m̀ se dè ɔ ké sò m̀wɔ dè ɔ ké mué niie dyuò ke. ²⁸⁷ Kee de díé bẽ ni bó bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyí ké à béin wa dyí dyuòè, ké wa kpa de dé gbo-kpõin-kpõin nià bó à kè Gèdèpòdò púa kee mú.

Gèdèpòdò-wùdùdò dà dè gbo-kpõin-kpõin nià bó Zùù Hwèin-hwèinò kè cóci-nyò bẽdò púa miò kee mò Àpòsò-cèè-dèdò. Dé Àpòsò-cèè-dèdò múe à dyé kà bé sòin dé cóciò gbo-dè-tiinnye cóci-nyò bẽdò nyu ma Zùù Hwèin-hwèinò dya dèè ke. (1) Wa dè ma Zùù Hwèin-hwèinò dya kà bé ɔ mò Gèdèpòdò ke. ²⁸⁸ (2) Wa hwòin ma dyédéi kà bé Zùù Hwèin-hwèinò ni ma wa hwiè, ké ɔ ni ma wad yí gm̀dũn, ké ɔ ni ma wa bìi kùà nyueñ nye. ²⁸⁹ (3) Wa dyé kà bé wa dè ma Zùù Hwèin-hwèinò hwòdò kò ke, ké wa dyé ma de bẽ bé ɔ nyu ma wa bìiee ní. ²⁹⁰

“Ké m̀ po Zùù Hwèin-hwèinò m̀dà Bounbo kè nyo Fèè-nyí-nyòdò kee jè jãà; ɔ mò nyo bé ɔ sò ma kà dé Bãd kè Dyú-gààdò gbo ke; ɔ mò nyo bé à bièà kà dyúádò à bièà Bãd kè Dyú-gààdò ké à nyíà wa dya-dè-dè ke; ɔ mò nyo bé ɔ wùdùin ma dé kpáá-dè-cè-nyò bẽdò mú ke;” (Násin-nyò bẽdò Jãà-po-dèdò, A.D. 325).

Hwè bé à ké gbo-kpõin-kpõin ni kà bóe bédé bó Zùù Hwèin-hwèinò gbo kee, à kò bé à kèe jãà po kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mò nyo dò hwè ké ɔ mò Gèdèpòdò ke. ɔ dã ná niin, níi, à bèaïn de bẽ à ké nyu ní, bé gbo-kpõin-kpõin nià bó à kèdò kè púa ke ké dúi kuuee dyi móo.

Zùù Hwèin-hwèinò mò Nyoũn-dyù dò.

Zùù Hwèin-hwèinò se kpódò-dyùà bédé kà Jízè nià ke, kee ɔ mò nyoũn-dyù. ɔ mò nyo jéé dò bé ɔ bédé de bẽ nyuà ɔ Zùù Hwèin-hwèinò mú ke, ɔ hwòin kà hwiq̄i-poìn-hwòdò-dyùà kè m̀dò-dè ɔ kè de dèdò nyo hwòdò dyi-tó-tó. Zùù Hwèin-hwèinò bédé m̀dò-dè? ɔ gein zùũn-nyii-dè bẽ Kédéi-déin-nà-nyò bẽ múin kà ɔ hwòdò nyue móo ke.”²⁹¹ Zùù Hwèin-

²⁸⁶ *M̀ bédé bé m̀ ké Gèdèpòdò dyúádò bédé dú tãd hwiq̄i tabaà[ky]? Nùú Nyòdò: Wáatáwò Bábdò kè Gèdèpòdò-cèè-dè méné-méné bèè gbò., 1989.*

²⁸⁷ Jús 3:8.

²⁸⁸ Àpòsò 5:3-4.

²⁸⁹ Àpòsò 15:28.

²⁹⁰ Àpòsò 4:24, 31.

²⁹¹ 1 Kòdèintíò 12:11.

hwèïnò béqé hwìqĩi-poin-hwòqò-dyùàà? O “gmoìn ... qe bë nì Gèdèpòò hwòqò bŭ vëin nyee múin” ké o dyuò wa dyí.²⁹²Ɖe qò béin Zùù Hwèïn-hwèïnò hwòqò dyi tinìènh? Bábòò cĕe à gbo kà bé à me bó “Zùù Hwèïn-hwèïnò hwòqò qé qei poe ke.”²⁹³O jŭ ké Zùù-hwèïn-hwèïnò hwòqò dyi qé qei kpáa béin ní, níí, o mò nyo bé o hwòqò béin qe bë dyi tóe qekè ke. Sepóedé Zùù Hwèïn-hwèïnò béqé hwìqĩi-poin-hwòqò-dyùà kè mósò-qè o kè hwòqò-dyùà bé o tó qe dyie jèee, à dyùòè dyí kà bé o mò nyoŭn-dyù ke.

? Ɖé kò jè o kpaà qe bé à kéà dyí dyuò kà bé Zùù Hwèïn-hwèïnò mò nyoŭn-dyù keé?

O jŭ ké à dyíó máa hwìqĩi poin kà bé Zùù Hwèïn-hwèïnò se nyoŭn-dyù kee ní, níí, gbo-kpõin-kpõin qò se má bó à kèò kè púa niĕ mu. Nyo qíé bë poèn hwìqĩi kà bé Zùù Hwèïn-hwèïnò mò nyo hwòqò-dyi-túò-qè qò pū, mɔɔ o mò kpé kà kò qò pū ké o nì kùà nyueñ nye.

Nyoŭn-dyù mò nyo bé gbo-kpõin-kpõin nì bó o kè nyo tòò bé púa ke. Fèdòpĩò 2:1 cĕe kà bé à kè Zùùò béqé gbo-kpõin-kpõin nye. Ké 2 Kòdèintĩò 13:14 cĕe qekè kà bé gbo-kpõin-kpõin nì bó à kè Zùù Hwèïn-hwèïnò púa ke.

Ɖe tòò bë bé Bábòò cĕ bá Zùù Hwèïn-hwèïnò nyoŭn-dyù jŭ jè dyíee jè cèé qé gbòqòò nià qé cĕé-qè nià ke mánáin nyee mú, ké o zà-wuqu-dào qá, “Bábòò nyue zàse kà bé Zùù Hwèïn-hwèïnò mò Nyoŭn-dyù ke”

Zùù Hwèïn-hwèïnò mò Gèdèpòò.

Zùù Hwèïn-hwèïnò mò Gèdèpòò bé o dyuò qe séin dyí, ké o dyé qe séin, ké o nià dà séin nye. Nósò bá Ànànyà kè Sòfadyà jè dyíee nì m hwìqĩi? Hwè bé Ànànyàdyà ké ma dyi kpá bé o ké mée, Pídè diè ma o dyi, ké o qá, “Áqànyà, xwĕ nyu bé Sétò dyià nì hwòqò-dyùàò múin dyiin, bé m dyià Zùù Hwèïn-hwèïnò se wíin tó móin nyé?...M se nyoŭn se wíin tó móin, kee m tó móin Gèdèpòò se wíin.”²⁹⁴ Sòin bó tia gboee, à dyuòè dyí cá kà Zùù Hwèïn-hwèïnò se wíin tó móin-tó móin mò Gèdèpòò se wíin tó móin-tó móin nye. O jèee, Zùù hwèïn-hwèïnò mò Gèdèpòò.

Zùù Hwèïn-hwèïnò dyuò qe séin dyí. À dyéé qéé 1 Kòdèintĩò 2:10-11 mú kà bé Zùù Hwèïn-hwèïnò dyuò qe séin bá Gèdèpòò dyíee dyí ke. Nyo bé o se Gèdèpòò kee se qe bëa dyí dyuòè béin. O nàin ma wuqu bë sòin qé Gèdèpòò gbo

“À po Zùù Hwèïn-hwèïnò bé o wùqùn ma kà qé gmaò mú, ké o tèmèin ma kà kpáá-qè-cĕ-nyò bëò kè xwéqé-dù bë hwaà qé Jíni-niò gbo dyíee qe ké o wùqùn ma kà qé Àpósò bëò mú, ké o cí ma kà qé Gèdèpòò nyo bëò múee jè jãà. À po o jè jãà kà bé o mò Zùù Hwèïn-hwèïnò bé o màà Gèdèpòò Zùùò, ké o màà Zùù vènè bé o seà mee-qè bëò qò, kee o sòin kà qé Bãò gbo, bé o dyi ma kà Dyú-gààò kōee jè jãà” (Ipífaniù-nyò bëò jãà-po-qèò, A.D. 374).

²⁹² 1 Kòdèintĩò 2:10.

²⁹³ Ífisiò 4:30.

²⁹⁴ Àpósò 5:3-4.

bé nyo bē cē zǎò kà dé Dèè-wùdù Sùàò múε ní, hwè m po nííń, kpáá-dè bē bé nyo bē cēke. Nyo bé ɔ dyuò de séín dyíεε mò nyo béín de ní náa nyue. ²⁹⁵ Wa cēε à gbo kà bé Gèdèpòò mò nyo nàìn ma nyo bē cèè ma kà ɔ wuquò ke. ²⁹⁶ Ké ɔ tèmèìn nyo dyí kà bé Zùù Hwèìn-hwèìnò mò Gèdèpòò ke.

Zùù Hwèìn-hwèìnò ní dà séín. Wédé 139:7 cēε à gbo kà bé nyo dò se Zùù Hwèìn-hwèìnò dyúa gbøε béín dé dà séín dò ke. ɔ ní bó jǎà-po-nyò séín gbo, sepóεdé Bábòò cēε kà bé ɔ jǔ ké nyo dò se Kédéì Zùùò bédé ní, níí, ɔ se Kédéìε nyo ke. ɔ xwíníín mò Kédéì Zùù kǒ jè Bábòò nià dà cēíń nyεε mò Zùù Hwèìn-hwèìnò.

Đúú 12:10 cēε à gbo kà bé nyo séín bé wa cē Zùù Hwèìn-hwèìnò de gbà kǒún wēε, wa cē Gèdèpòò de gbà kǒún wē.

Zùù Hwèìn-hwèìnò mu cín kánáá pū.²⁹⁷

Wa dǎìn à kpódó-dyùàò Gèdèpòò gbø, sepóεdé Zùù Hwèìn-hwèìnò cí déε mú jè.²⁹⁸ Zùù Hwèìn-hwèìnò bédé kpé séín. Bábòò dè ɔ me kà bé ɔ nyu de bē bé Gèdèpòò dòn bēín nyue ke. ɔ muε bóódó-kpàà nyo bēò dyí tèmèìn kà bé wa bí de xwa bá nàmàǎn kè de mò dyí-sédéìn-dé ke ɔ kè Gèdèpòò zaa-wō-po-poò jè dyíε.²⁹⁹ Hwè bé ɔ kée náa nyueε, ɔ bédé bé ɔ ké nyo séínε hwìdǐi-poìn-dé dyí dyuò, bé ɔ ké waà hwòdǒ-dyùà bēò gbo zǎìn bēín bé wa ké de bē mò jǎà keε dyí dyuò. ɔ bēín kpé dekè bé ɔ ké jǎà-po-nyò dò-dò séín kpéi po. ³⁰⁰ ɔ kàmà mú bé à ké kpé kè fònò-hwòdǒ bé ɔ ké kǔà mú nyùεn mú bó de bēa nyu jèεε jè hwìdǐi poìn, kà bé nyo dò-dò séín bédéà kòεn nyε. Keε bo Zùùò tòdò keε mò dèbèìn-dèbèìn kà múà kà gidǐi ɔ kè de tòò bē de. ³⁰¹ Đε kà kò dò se de nià ke nyue bēín dé nyo dòε fèε mú, hwè m po nííń jǎà-po-nyò dò-dò séín ní bóódó-kpàà dà séín nyεε fèε mú, ɔ sèìn kpé sòìn dé Gèdèpòò gboεε dòn.

Dyììn dé Bábòò wuquò múεε, à dyuòε dyí kà bé Zùù Hwèìn-hwèìnò mò Gèdèpòò, ké ɔ mò Gèdèpòò bédé dú tǎò dú tǎ nììnò ke.

? Đé kǒ jè ɔ kpaà de bé à kéà jǎà po kà bé Zùù Hwèìn-hwèìnò mò Gèdèpòò keε ké?

ɔ kpa de bé à kée jǎà po kà bé Zùù Hwèìn-hwèìnò mò Gèdèpòò ke, níí bé à ké ɔ dya-dè-dè kè kpéín-dyé-dyé bé ɔ bédé bé ɔ ké dyéεε ɔ nyí. ɔ mò de vènè cá bé nyo dò ké se Zùù Hwèìn-hwèìnò bièè bēín sepóεdé ɔ mòùn dǎ ɔ se Gèdèpòò jè ke. Đε mò jǎà keε, ɔ mò, m seε hwìdǐi poìn bé nyo dò ké póε bēín ɔ jǔ ké ɔ dyi nyo mò nyo nià vǒúń bé ɔ kéà ɔ pó-pó gbo dyà keε jè mú doìn níε.

²⁹⁵ 2 Pídè 1:21.

²⁹⁶ 2 Tímétè 3:16.

²⁹⁷ Hííbúdíú 9:14.

²⁹⁸ 1 Kòdèíntìò 3:16.

²⁹⁹ Jǔs 16:8.

³⁰⁰ Ífísìò 3:16.

³⁰¹ Gàdézìà 5:22.

Zùù Hwèin-hwèinò cē kpáún bó Bǎò kè Dyú-gààò gbo.

À dyc cē ké à dyc nííń Zùù Hwèin-hwèinò cē kpáún bó Bǎò kè Dyú-gààò gbo ní, níí, ɔ see xwíníín mò bé wa ké gbo zain gáná cá kà nycũn-dyù bē nyuà niè ke. Nyc bē mòà Gèdèpòò bédé dú tǎò kee mò nyc dyúáqò, ké wa séín mò Gèdèpòò, kee wa cē kpáún dé wa gbo-wuquìn-wuquìn kè wa mú dèbèin-dèbèin ɔ kè wa gbo-kpõin-kpõin mú, ɔ kè dycĩn dé à kè wa gbo-kpõin-kpõin mú dèkè.

Gèdèpòò-cèè-dè bēò tèmèin zain gbo ni bó nyc tǎ bē nyuà Gèdèpòò bédé dú tǎò ke púa kee jè kõin. ɔ hwõin kà dé Jǐó wuqu-kpà 14-16 múee, Jízè cē dé Gbo-kpá-nyò qò bé ɔ mu ma tòun ti bé ɔ mu ma dé Bǎò gbo dè muun wēe jè. ³⁰² ɔ dá Gbo-kpá-nyò nià ke mu ma dèin-nà-nyò bēò dyc gmòun bé ɔ ké ma wa dè tèmèin. ɔ jũ ké Jízè kè Zùù Hwèin-hwèinò dyc ma nyc dyúáqòò jũ ní, níí, cēe bé Jízè cēà bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyc, bé ɔ dyc nííń Gbo-kpá-nyò qò kee, fòndò-hwòqò qò seó máa mú niè mù. Jízè ni ma nyc tòò qò bé ɔ cē kpáún bó ɔ mòun gboee jè cēin.

Jízè cēe dèe Jǐó 16:13-15 mú dyc mòun kà bé dè bē bé Zùù Hwèin-hwèinò mu cēin nyee se dé ɔ mìòun mú sòin mú, kee ɔ mu dè bé Bǎò cē Jízè gboee à gbo cēin bó Jízè bì. ɔ jũ ké Jízè kè Bǎò ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò dyc má dyúáqò niin, níí, Gèdèpòò-wùqùò nyc nià bóee seó má jǎà jũe mu.

À me gmò Jízèè níó-kpá-kpáò jè dya.³⁰³Dà nià kee, Dyúò kpá ma níó, ké wuqu qò sòin dé dycũn wēe dá, “Mò mò ní hwòqò-kõ-dè-dyùò,” Ké Zùù Hwèin-hwèinò kò ma Jízè kòun kà gbúe nià ke. Dè séín bēè kpá ma bó ti dyúáqòò xwíníín. Nyc tǎ bē mòà Gèdèpòò bédé dú tǎò kee gǎ ma múin bó ti dyúáqòò mú, ké wa zain ma gbo bó tia baqa.

Sepóedé Zùù Hwèin-hwèinò mò nyc cē kpáún qò jèee, ɔ kà Bǎò kè Dyú-gààò bédé gbo-kpõin-kpõin dé dèbèin-dèbèin mú bó sè-ná-sèè tíin. Gèdèpòò me ma à niin bé à ké gbo-kpõin-kpõin nià bóee jè hwìe kpá. Gèdèpòò mó bé à ké bó ɔ gbo-ni-niò múaũn dyc kpáin,³⁰⁴kà dyúáqò kà Gèdèpòò bédé dú tǎò qò-qò kè ɔ mǐe bēò bédéà gbo-kpõin-kpõin hwè bé dè séín ké ma gbo dè ke. ³⁰⁵

Zùù Hwèin-hwèinò ni kũà nyueń.

Sòin ti bé Gèdèpòò dǎ zǐò dè séín mee, Zùù Hwèin-hwèinò ni ma kũà nyueń dà bóqò-kpàà kō. Hwè bé dè séín ké ma From the time of Creation, the Holy Spirit was active in the world. ɔ gǎ ma múin ti bé Gèdèpòò ni ma bóqò-kpàà mein nyee, ké ɔ dú ma dé pá dyc dèkè.³⁰⁶ɔ zain ma kũà jéé bē bé nycũn bē bédé bé wa ké ma nyuee wa da..³⁰⁷ ɔ nyí ma kpáá-dè-cē-nyò bē bé wa ni ma võuń bé wa kée nyu bé nyc bēò ké ma dé Bounbò

³⁰² Jǐó 14:16-17, 26, 15:26, 16:7, 13-15.

³⁰³ Máa 1:10-11.

³⁰⁴ 1 Jǐó 1:4.

³⁰⁵ Jǐó 17:22-23.

³⁰⁶ Jénési 1:2.

³⁰⁷ Tòò-òìò 3:9-10, Tòò-òìò 15:14-15, Éséqò 35:30-31.

gbo gmòin nyee cuò-wùdù bĕ bé wa ké ma wáqá kee ní. ³⁰⁸Ɔ mò nyo nàin ma nyo bĕ céè ma kà Gèdèpòò-cèè-dè bĕò ke. ³⁰⁹Đé Dèè-wùdù Sùàò nìin tíin nyee, Ɔ zà ma nyo bĕè hwòdòè mós-dè bĕò wa gbo, ké Ɔ vǒ bé Ɔ kée nyu bé wa ké ma Gèdèpòò gbo gmòin, ³¹⁰ké Ɔ jíájèò nyee ké wa dĕbè ma Gèdèpòò mú hwòdòè-dé-hwè-kè. ³¹¹

Wa dǎin Ɔ Zùù bé Ɔ tòà fèè ke. Ɔ mò Zùù bé Ɔ meà à nìin ké Ɔ nyià à fèè ke; ké Ɔ jǔ ké Ɔ dyiós má bóqó-kpàà jè gbo hwè ní, nìi, fèè séin muó má dyi cĕin, ké à séin muó má púu-púu mú zĕin dĕ. ³¹²

Dèè-wùdù Đìèò zàin à ti dĕ dò da bá Zùù Hwèin-hwèinò kǔàò jè dyi. Jǒs Nyo-ní-Ɔ-po-nyòò cĕe ma kà bé Jízè mu ma nyo bĕ ní Ɔ pouin dé Zùù Hwèin-hwèinò mú ke. ³¹³Jízè cĕe ma Ɔ dĕin-nà-nyò bĕò gbo bé wa ké ma dĕ bé Ɔ dǎ “Bǎò dǎin ma wa nyénéin” nyee fòin. Ɔ mò ma ní-Ɔ-kpá-kpá dé Zùù Hwèin-hwèinò mú bé wa nyu ma kà bó Pénèkò-wèò baqá ke. ³¹⁴Bó tia baqaa, dĕ dĕin-dĕin kúqúú bĕ kpá ma ní dyeo, kee sòin bóe gboee, Pídè cĕe ma kà bé dĕ tíin-tíin bé Ɔ kpá ma bó tia baqaa mò, Gèdèpòò hwo ma waà hwòdò-dyùà bĕò mú. ³¹⁵

Jízè dǎin ma dĕin-nà-nyò bĕò nyénéin kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mu ma wa kǒ dyiin, ké Ɔ mu ma wa dĕ séin bĕ bé Jízè dǎ wa tèmèin nyee wa hwidjii dyàun, ké Ɔ mu ma wa dĕ bĕ mò jǎà kee séin dyi tèmèin nye. ³¹⁶

Jízè cĕe ma kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mu ma *Gbo-kpá-nyò* dò jǔun wĕ. ³¹⁷ Wuqu nià ke tò nyo bé Ɔ nì bó à gbo, ké Ɔ po à kpéi, ké Ɔ kpá à gbo kee jii. Ɔ béin nyo-ké-baqá-nyò jii tòè dĕkè. Zùù Hwèin-hwèinò baqá Jízè ké, ké Ɔ dyà Jízèè wuqu bĕò à hwidjii. ³¹⁸

 Đé mò dĕ díé bĕ bé Zùù Hwèin-hwèinò nyu ké?

À se kǔà bĕ bé Zùù Hwèin-hwèinò bédé dà bóqó-kpàà kĕee séin zedĕe hwo béin, kee à po dà Ɔ nyuu-dè bĕò díé bĕ dĕin mú.

(1) Ɔ kpòin nyo bĕ nyu nàmàun wĕe zaa ³¹⁹ (Ɔ seó ná nìin, nìi, Ɔ seó má xwa fĕin mu bé nyo dò kéó má Ɔ nàmàunò dyi táà mós mu bé Gèdèpòò ké Ɔ kòin zĕin nye).

(2) Ɔ nyi nyo wódó-wódó dĕ kè fèè dĕ. ³²⁰

³⁰⁸ Àzédya 61:1.

³⁰⁹ 2 Pídè 1:21.

³¹⁰ Àpósò 7:51.

³¹¹ Dìtòwáqánámè 30:6.

³¹² Wódómà 8:2, Jóbò 33:4, Jóbò 34:14

³¹³ Máfiò 3:11.

³¹⁴ Àpósò 1:4-5, 8.

³¹⁵ Àpósò 15:8-9.

³¹⁶ Jǒs 14:26, 16:13.

³¹⁷ Jǒs 14:16, 26, 15:26, 16:7.

³¹⁸ Wuqu dyúáqòò nì dé 1 Jǒs 2:1 mú, dè bé Jízè nià Bǎò gbo wùdùen bó à bìi ke.

³¹⁹ Jǒs 16:8, 1 Kòdĕintíò 2:4, 1 Tèsàqónià 1:5.

³²⁰ Tátò 3:5, Ifisìò 2:1, Jǒs 7:38-39, Gàdézìà 4:29, Jǒs 3:5.

- (3) ɔ dāin jǎà-po-nyò bĕ nyénéín kà bé wa dǎ pó ke.³²¹
- (4) ɔ cí dé jǎà-po-nyò séín mú (nyo dò-dò séín bé ɔ dǎ póεε bédé Zùù Hwèïn-hwèïnò ní).³²²
- (5) ɔ nyue ké à wó Gèdèpòò jǎà-dè bĕò múin.³²³
- (6) ɔ dǎ nyo díé bĕ bé wa ké kǔà jéé bĕ nyu, ké ɔ nàìn wa dé waà kǔà bĕò nyu-nyu mú.³²⁴
- (7) ɔ hwo jǎà-po-nyòò mú bé ɔ ké se keε dò bédé.³²⁵
- (8) ɔ nyí à kpé bé à ké cí dé nàmàũn toún-qu-qu mú.³²⁶
- (9) Bo bé Zùùò tòdò keε déé ɔ nyí jǎà-po-nyòò.³²⁷
- (10) Zùùò nyí nyo bĕ nyíí-dè mǎà Gèdèpòò bìì kǔà nyu-nyu ke.³²⁸
- (11) ɔ nyí nyo bĕ kpé jéé bĕ bé wa ké Gèdèpòò bìì kǔà nyu.³²⁹
- (12) ɔ kpá jǎà-po-nyòò gbo bé ɔ ké baà kà Gèdèpòò nyue móo ke.³³⁰
- (13) ɔ nyue ké gbo-kpõin-kpõin nì bó cóci-nyò bĕò púa, ké wa béìn dyí poèn bó biè jè.³³¹

M̀ béìn dε-cĕ-nyò bĕò dò gbo cĕε bé ɔ ké dε bĕ céèà dà gbòdò nìà ke múεε jè kõin zain.

Kǔà bĕ bé nyíí-dè bĕ bé Zùùò nyí nyõn wĕ nyueε díé bĕ kǎ kè

- (1) Zùùò nyũn nyíí-dè dò-dò bĕò kè kǔà dò-dò bĕò ɔ kè Gèdèpòò kpéò kǔà mú (1 Kòdéintĩò 12:4-6).
- (2) Gèdèpòò nyí nyo bĕ Zùũn-nyĩ-dè bĕ kà ɔ nyue móo ke, keε ɔ se bé wa mú hwè miò jè ke (1 Kòdéintĩò 12:11, 4:7).
- (3) Nyo dò-dò séín bédé nyuu-dè dò bé Zùùò nyí ɔ ke (1 Kòdéintĩò 12:7).
- (4) Nyíí-dèò nyo bé Zùùò mó nyo dò m̀ũn nyíε dyíεε déé ɔ nyí ɔ (1 Kòdéintĩò 12:8-11, 14-30).
- (5) À bédé bé à ké à nyíí-dè bĕò kǔà mú nyũn dyĩn dé à múĕ bĕ gbo-kpá-kpá mú, bé ɔ kée nyu bé Gèdèpòò ké b̀ain-b̀ain bédé (1 Kòdéintĩò 12:21-22, 25, 1 Pídè 4:10-11).

Zùù Hwèïn-hwèïnò kè jǎà-po-nyòò bédé gbo-kpõin-kpõin.

ɔ jũ ké m̀ kè Gèdèpòò dyi gbo-kpõin-kpõin bédé ní, níí, m̀ kè Zùù Hwèïn-hwèïnò bédé gbo-kpõin-kpõin. ɔ se xwa fĕìn bé m̀ ké Gèdèpòò bédé dú tǎò dú dyúádò dyí dyuò d̀òun, bé m̀ ké se ɔ tú tòò bĕò dyí dyuò ke. ³³²

³²¹ Wódómà 8:16.

³²² Àpósò 2:4, 1 Kòdéintĩò 6:19, Wódómà 8:9.

³²³ 1 Kòdéintĩò 2:9-10, 13-14, Ífisiò 6:17, 2 Kòdéintĩò 3:14-17.

³²⁴ Àpósò 13:2-4, 15:28, 16:6-10.

³²⁵ 1 Pídè 1:2, Àpósò 15:8-9, 1 Tèsàdónià 5:23.

³²⁶ Wódómà 8:1, 5, 13, Gàdézìà 5:16

³²⁷ Gàdézìà 5:22-23.

³²⁸ 1 Kòdéintĩò 12:4-10, 28-30, Wódómà 12:6-8.

³²⁹ Àpósò 1:8, 13:9, Gàdézìà 3:5, 1 Pídè 2:12.

³³⁰ Wódómà 8:26-27, Ífisiò 6:18.

³³¹ Ífisiò 2:2, 4:3, 1 Kòdéintĩò 12:13.

³³² Ífisiò 2:18, Jís 6:44.

Nyo dò se bédé bé ɔ ké tèmèin-dè bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyíe múin wó wéé hwè bé ɔ ké pó. Jízèè deín-nà-nyò bèò se ma de pàdǎ dyí dyuò bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyí, kee Jízè cèe ma wa gbo kà bé wa dyuò ma Zùùò dyí, ké ɔ ni ma bó wa gbo nòò ke. ³³³

À dyi tèmèin-dè jéé bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyíe dyí dyuò ní, níí, ɔ mu à gbo kpáun bé à ké ɔ dyí dyuò nòmò dyíin, ké ɔ mue nyuùn bé ɔ ké de pàdǎ nyu dé à fèè mú.

À dyie dyí dyuò kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mò nyoŭn-dyù kee ní, níí, ɔ mue nyuùn bé à kée dyí dyuò kà bé à kèò kè béin gbo-kpōin-kpōin bédée ke. Níí, à mu ɔ gbo wùdùè béin ké ɔ mu à m̀ùn gbo wùdùè béin. ɔ ní wùdù à gbo ké à ní wó ɔ wuquò, kee ɔ bédé hwìè bē kǒ mú ɔ nyue ké à wó de bē mò Gèdèpòò m̀óò-dè kee kè Gèdèpòò dèbèin-dèbèinò jè múin nye. ɔ jũ ké à dyi mó bé à ké Gèdèpòò m̀óò-dè nyu jéé ní, níí, ɔ mu à niin nàin ti séin dé de séin mú.

À dyie dyí dyuò kà bé ɔ mò nyoŭn-dyù kee ní, níí, ɔ xwíníin mò à se bédé bé à kée nyu pū kà ɔ m̀òò kà kpé-bédé-dè kà kò dò ke. À dyi Gèdèpòò bièè niin, níí, à nàin nyo bé ɔ jũe kè kà ɔ nyu niè kee jè hwìdǐi, kee à ní poin kpé kà kò dò jè hwìdǐi. À dyi baà ní, à baà hwòdǒè-dé-hwè-kà, ké à vó bé à ké de Zùù Hwèin-hwèinò mu à dyí tèmèin nyee jè múin wó, kee à ní wáqáin wuqui pū dé de bē bé wa se nyoŭn-dyù ke kè zèin-dè-nyu-kpè bédé-dè tòò bē gbo kà Kédèi-dèin-nà-nyò díé bē nià nyueí nye.

À dyie dyí dyuò kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mò Gèdèpòò kee ní, níí, ɔ mue nyuùn bé à ké ɔ biè dé ɔ dya-dè-dè mú. ɔ jũ ké à dyi baà, ké à dyie dyí dyuò kà bé ɔ ni à nàin nyee ní, níí, à bédé bé à kée dyuò kà bé ɔ mò Gèdèpòò bé ɔ dèbè à mú, bé ɔ dyuò à dyí jéé cá, ké ɔ dyuò de mu à gbo kpáun dé dyúa kee jè dyíe. Ké deee, ɔ mò kpé vènè bé à bédé bé à ké dya dè ke.

ɔ ni bó à gbo ti séin. Gèdèpòò-cèè-dèò cèe kà bé à cí dé Zùùò mú, ké à me nà dé Zùùò mú ke. ³³⁴À me biè ɔ kà bé à niò kà bó ɔ dyúa ti séin nye, ké à me bóò hwìdǐi poèn kà bé à mu ɔ bièin ti bé à mu cóci kee hwè ke. ɔ se bó à gbo ni d̀òun pū, kee ɔ cí dé à mú, ɔ kǒ jè à bédé bé à kéà fèè hwè mú jéé kee cí kè. ³³⁵

À me dyuò ɔ m̀óò-dè dyí. À dyi ɔ m̀óò-dè dyí dyuò ní, níí, ɔ mue nyuùn bé à ké nàmàŭn toún du, ké ɔ mu à hwòdǒ-dyùàò mú hwòun. ³³⁶À se bédé bé à ké de tòò bē jè baà, ɔ jũ ké à se ɔ ti nyíe mó bé ɔ ké de kíin-kíin bē bé à zòin ɔ kee à nyí ní. M̀ me baà dé hwìdǐi-taba-taba mú, níí, ɔ mu ni hwòdǒ-dyùàò mú hwòun, bé ɔ kée nyu bé m̀ ké mú-hwè-nyò jũ gáná cá. ³³⁷

³³³ Jús 14:17.

³³⁴ Gàdèzià 5:25.

³³⁵ I Kòdèintò 6:19.

³³⁶ Wódómà 8:13, Gàdèzià 5:16, Àpòsò 15:8-9.

³³⁷ I Tèsàqónià 5:23.

À dyi fùà-fúá kpɔ́ò nì dé à fèè mú ní, níí, ɔ po à hwòdǒ-dyùàò kpéi pouñ.³³⁸ ɔ dyuò à nìin dyí, ké ɔ dyuò dɛ bɛ à nì mú mùɛn nyɛɛ dyí, ké ɔ nyí à dɛ bɛ bé à móɛɛ ní.

Đé à Gèdèpòò-kùà nyu-nyu múɛɛ, à bédé bé à ké ɔ hwòdǒ kɔ̀ dè bé ɔ ké à nàin, bɛ ɔ ké ɔ Wuɖuò kpé nyí dé à mú ɔ kè bé ɔ ké zùñ-dɛ bɛ nyu dé nyo tòò bɛè fèè mú. Nyɔñ-dyù dòè nyuu-dɛ se Zùùò kùàò pá dyí dúɛ bɛin.

ɔ jù ké Zùùò dyi ò múin dyíin ní, níí, gbo-kpɔ́in-kpɔ́in nìà bó ò kèò kè púa bé ɔ nyuɛ bé Zùùò dyià ò múin dyíin nyɛɛ jè me bó ò hwìdǐ sòò. Wuɖu m̀à bé Zùùò ké bɛ múin dyíin nyɛɛ, dé Gídǐi-wùdù múɛɛ, ɔ xwíníin mò dɛ ké ná nì teeɛ. ³³⁹Zùùò bédé bé ɔ ké à múin dyíin tee, ké ɔ mu ná nìin ɔ jù ké gbo-kpɔ́in-kpɔ́in nìà bó à kè Zùùò púa kɛɛ dyi dyúa mu tee ní.

Đe-cé-nyò bɛò me zà “Hwìdǐi-tabà-dɛ bɛò” wuɖuún kpa sɔ́.

Hwìdǐi-tabà-dɛ bɛò kɛà kè

Zùùò Hwèin-hwèinò mò Gèdèpòò bédé dú tãò tã nìinò. ɔ bédé kpé séin kà Bãò kè Dyú-gààò nyuà niè kɛ. ɔ dú ma à nàmàñ bɛò kpa dyí, ké ɔ cí dé jãà-po-nyò séin mú, ké ɔ nyuɛ ké à dɔ nàmàñ toún, ké ɔ hwo à hwòdǒ-dyùàò mú. ɔ mò nyuɛ ké còci-nyò bɛò kpɔ́in gbo, ké nyí wa bo bé Zùùò tòdò kɛ ɔ kè zùñ-nyii-dɛ bɛ bó Gèdèpòò bi kùà nyu jè.

Đe-tèmèin-nyòò me nyí dɛ-cé-nyò bɛò dò-dò vòsi bɛ céèà dé bídíiɛ dyúáqò bé ɔ kée cé. Hwè bé dɛ-cé-tìò nyo mu bó dyí kòun wɛɛ ké bó nyiniɛɛ, nyòò me zà vòsiò wuɖuún, bé ɔ ké dɛ xwáún-xwáún dò bídíi céè bá dɛ vòsiò cé bá dɛ tèmèin-dɛ nìà kɛ bá dyíɛ jè dyí.

Cèè-dɛ bɛ bé dɛ-cé-nyòò ké wuɖuún zà bé ɔ ké kùà bé ɔ dɛ-tèmèin-nyòò nyí ɔ kɛɛ nyu kɛ

Àpòsò 1:4-8, 1 Kòdèintǐò 2:9-16, Wódómà 8:1-14, 1 Kòdèintǐò 12:1-13, Gàdézìà 5:22-26

ɔ me nì dɛ-cé-nyò bɛò hwìdǐi kà bé céé-dɛ nìà kɛ dyiá dyúa muɛn nìin, níí, dɛ-cé-nyò bɛò dò-dò me zà dé tèmèin-dɛ dò mɔɔ tèmèin-dɛ dòè wáká dò, bé ɔ kée nyo bɛ se dɛ-cé-céò mú niɛ tèmèin nyɛ. Ké ti séin bé dɛ-cé-nyò bɛò mu dɛ-tèmèin-tèmèin nìà kɛ nyuùn wɛɛ, wa me cé ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Đe bɛ céèà gbòdòò nìà dà bídíi múɛɛ se nyuu-dɛ wéé, kɛɛ dɛ-cé-nyò bɛò bɛin wa céé dekè ɔ jù ké wa dyi dɛ tòò bé Bábòò cé bá céé-dɛ nìà kɛ jè dyíɛ múin wɔ̀ò mó ní.

Bábòò dà bɛ nyuɛ zàse kà bé Zùùò Hwèin-hwèinò mò Nyɔñ-dyù kɛ

³³⁸ Ífisiò 3:16.

³³⁹ Ífisiò 5:18.

Đé Máfíò 28:19 múεε, Jízè dǎ à me po nyo bǎ níó dǎ Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèin-hwèinò nyéné mú. Ɔ tèmèin nyoŭn dyí kà bé wa tǎò bédǎ kpé ke. 2 Kòdǎíntǎò 13:14 cǎ à gbo-kpǎin-kpǎin nià dǎ Zùùò múεε jè, bǎ ɔ mò dǎ zi dyíin nòmòŭn miò bó à bìi ke. Đé Máà 13:11, Jízè cǎε ma jǎà-po-nyò bǎò kà bǎ ti séin bǎ wa mu waà zaa wǎ poεn niin nyεε, Zùù Hwèin-hwèinò mu dǎ wa ké cǎε wa wíin pouin wǎ. Đé Jǎó 14:17, 26 múεε, Jǎó dǎin Zùù Hwèin-hwèinò jǎà Zùù, bǎ ɔ mu à dǎ déin tèmèin kè bǎ ɔ ké à dǎ séin hwiǎi dyà ke. Đé Jǎó 16:7-11 múεε, Jízè cǎε à gbo kà bǎ Zùù Hwèin-hwèinò muε à dyí tèmèin kà bǎ à bǐ dǎ xwa bá nàmàŭn kè dǎ mò dyí-sédǎi-dǎ ke ɔ kè Gèdǎpǎò zaa-wǎ-po-po jè dyíε. Jǎó 16:13-15 cǎε kà bǎ dǎ bǎ bǎ Zùù Hwèin-hwèinò mu cǎin nyεε se dǎ ɔ miòŭn mú sǎin mu, keε ɔ mu dǎ bǎ bǎ Médǎi cǎ ɔ gboεε à gbo cǎin nyε. Kà 1 Kòdǎíntǎò 12:11 nyuà cǎε keε, Zùù Hwèin-hwèinò poε gbo nyíi-dǎò nyo ɔ ké nyo dǎ nyíε dyíε. Ɔ kè à niin zùùò pouin dyí, ké ɔ nyu zàse kà bǎ à mò gèdǎpǎò dyú bǎ ke. (Wódǎmà 8:16). Ɔ mò à bìi wùdù-nyò dǎ Bǎò gbo, ké ɔ wǎ dǎ bǎ mò Gèdǎpǎò mǎó-dǎ bǎ keε jè múin. (Wódǎmà 8:26-27). Kà Ífísǎò 4:30 nyuà cǎε keε, Zùù Hwèin-hwèinò hwòdǎ bǎin dǎ dǎi kpáa. Ɔ xwíinín mò ɔ dyuò à hwiǎi-pouin-dǎ bǎò dyí, ké à nyuu-dǎ bǎò bǎin ɔ hwòdǎ dǎ dǎi poε. Nyo dǎ dyi ɔ se wíin tǎmǎin ní, ɔ dyuòè dyí, ɔ xwíinín mò ɔ wǎ dǎ bǎ nyo bǎ cǎ keε múin. (Àpǎsò 5:3). Ɔ wùdù, ké ɔ zàin nyo bǎ dǎ bǎ wa ké nyuεε wad yí, ké ɔ mǎó-dǎ bǎ nyo bǎ bédǎ bǎ wa ké kíqí sí ke. (Àpǎsò 13:2-4). Ɔ nàin ma àpǎsò bǎò dǎ waà Gèdǎpǎò-wùdù wǎdǎ-kǎàò mú, ké ti díé bǎ ní ɔ cǎε ma wa gbo bǎ wa ní kǎ dǎ dà díé bǎ mu (Àpǎsò 16:6).

Nyo díé bǎ doin nyo bǎ Zùùò jǎà keε jè mú, ké wa dǎ ɔ se nyoŭn-dyù. Kpé bǎ wa pouin Zùù Hwèin-hwèinò dyíεε mò kpé bǎ ɔ nià dǎé-dǎú múε mǎò kpé mòà nyu nyò ní, dǎ séin bǎ nyo po dyíεε, kpáà bódǎ-kpáà kǎ dǎ ke. Keε wǎé keε, ɔ se xwa fǎin bǎ Bábòò ké kpé bǎ ɔ se nyoŭn-dyù-kpé dǎòεε me dà kà Bábòò nyuà Zùù Hwèin-hwèinò me dǎε ke. Kpé nià dǎé múεε se se wùdùè bǎin, ké ɔ se dǎ múin wǎó bǎin; mǎò ké kpé bǎ ɔ dyàà dǎ séin bǎ nyo po dyíε bíqíi dǎεε, nyo dǎ seε se wíin tǎmǎin bǎin. Kpé bǎ ɔ se hwòdǎ-dyùà dǎ bédǎεε se dǎ mò Gèdǎpǎò mǎó-dǎ keε múin wǎó bǎin.

Nyo díé bǎ dǎ céè-dǎ bǎ nià ke ni dǎ dǎi poεn pǎε. Wa dǎ céè-dǎ bǎò ni dǎ bǎ ɔ se nyoŭn-dyù keε jè cǎin kà bǎ dǎò mòǎ kà nyoŭn-dyù ke. Keε wǎé keε Bábòò cǎ Zùù Hwèin-hwèinò jè kà bǎ[é ɔ mò nyoŭn-dyù, ké nyo bǎ nyu ma ɔ wuǎu kà bǎ ɔ mò nyoŭn-dyù ke. Bábòò cǎ Zùù Hwèin-hwèinò jè dà gbǎi-gbǎi kà bǎ ɔ seǎ kà nyoŭn-dyù ke, ɔ hwǎin kà dǎ bǎ Bábòò cǎà bǎ ɔ dyi níin ní mu ní ní “Zùùò nyo séin kǎ púèin” nyε (Àpǎsò 2:17). Ɔ nyo bǎ nià bóεε mò dǎ-dǎi-pouin-wùdù bǎ pǎ, sepóεdǎ Bábòò cǎ Zùù Hwèin-hwèinò jè kà bǎ ɔ mò nyoŭn-dyù ke.

Céè-dǎ tǎò bǎ bǎ ò bǎin wuǎuín zàà dǎkèε

Mówèdǎ, Ádòdǎ. *Ádòdǎ Mǎdǎé Céè-dǎ bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyíε.* Níù Késíintǎò, PA: Xwátékò-gbò, 1998.

Kátò, Caá. *Nyo dǎ kè ɔ kǎà bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyíε: Kà Wésédǎhǎé nyu dǎ dǎ dyéε ke.* Gánàà Wǎdǎpè: Békò Céè-dǎ-gbò, 1974.

**Zùù Hwèin-hwèin
Dyi-diè-dǎ bǎ ò ké cǎ ke**

1. Zεdǎ dǎ tǎ bǎ bá kà cóci-nyò bǎ ni zǎò kíin nyεε nyu ma Zùù Hwèin-hwèinò jè hwiǎi poεn nyεε jè dyí.
2. Đé bǎ Zùù Hwèin-hwèinò nyu kà nyoŭn-dyù nyuà dǎε bǎ wa tèmèin nyo dyí kà bǎ ɔ mò nyoŭn-dyù keε ké?
3. Đé mò wuǎu mòà *Páwǎdǎkíqíi* keε xwíinín nyé?

4. Ɖé mò Zùù Hwèìń-hwèìńò kùàò ɔíé bě ké? Ɖe běò nì baɔa-bùè sè tǎ, kee zedɛ wa mènèìń-híìnyɛ.
5. Ɖé mò ɔɛ kpa ɔɛ ɔò bé à me dè hwòɔ kǒ kíín sòín ɔé Zùù Hwèìń-hwèìńò gbo ké?

Céé-dè 11 Kédèi-dèin-nà-nyò Mú-hwè-hwè

Céé-dè Hwòdö-kpàin-dè bĕ

Đé Céé-dè nà ke mánáin nyee, de-tèmèin-nyò me béin kpé bé ɔ ké de bĕ nà ke múin wó, bé ɔ ké wa jè kōin zain béin:

- (1) Gèdèpòò mú-hwè-hwè mò Kédèi-dèin-nà-nyò bĕ niin mú-hwè-hwè hìdì-kpà.
- (2) Kà bé à ké mú hwè nyu hwè bé à ké Gèdèpòò biè kee kè gbo-kpōin-kpōin nà bó à kè Gèdèpòò púa kee dyí-tèmèin-dè.
- (3) Kà nàmàun bé à wódòin kà múee nyu jǎà-po-nyò fèè fùà-fúá nyùèn nyee.
- (4) Đe jǎà-po-nyòò bédé bé ɔ ké nyu hwè bé ɔ ké mú hwè ke.
- (5) Mú-hwè-hwè hwòin-dè bĕ kò jè Bábòò cĕ ke.
- (6) Đe mò mú-hwè-hwè xwíníin gáná cá ke.
- (7) Bábòò hwòdö-kpàin-dè bá nío-kpá-kpá dé Zùun jè dyíe.
- (8) Wuqu bá Kédèi-dèin-nà-nyòò jǎà-po-dè bĕò jè dyí bá Kédèi-dèin-nà-nyòò mú hwè jè dyíe.

Đe bĕ bé de-cĕ-nyòò bédé bé ɔ kéà kùà gbo po nō céé-dè nà ke múee dò mò bé de-cĕ-nyòò kee hwiqĩ taba kà bé Gèdèpòò jíájèò muu nyuun bé ɔ ké mú hwè nō bódo-kpà à nà kō cíeñ kàun wĕe kō ke.

“Kédèi-dèin-nà-nyò Mú-hwè-hwè”

Dóó-kōin-dèin-cèè-dè

Ɔ jũ ké de-cĕ-nyò bĕò dǎ céé-dè zia dyie niin sō-kōun-dyi-po-poò gbo hwè ní, níí, m̄ me diè wa de bĕ dyi sòin dé céé-dèò hwòdö-kpàin-dè bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dè bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Níí, wa me zà céè-dè bé ɔ nà dé bíqĩ kee wuquún.

Bĕ me zà Wédé 119:33-40 wuquún. Đé céè-dè nà ke cĕ à gbo bá kà Gèdèpòò nyu jǎà-po-nyò gbo zǎin nyee jè dyí ké?

Kàun wĕe, bĕ me pòin dyí bé bĕ kéá de-cĕ-cĕò dyúa kpa. Ɔ jũ ké bĕ dyi bĕ ni kàà ? dyé ní, níí, bĕ me diè dyi-diè-dè muà bóe dyúa niin nyee dyi, bé bĕ kée gǒ-jũ-wùdùò jè dóó kōin dèin. À se bĕ nà ke 📖 kùà mú nyùin nō céé-dè nà ke mú, sepóedé vósi bé bé à nyùin kà kùà múee, à céè wa dé céé-dèò mú jè.

Ti bé Gèdèpòò dè ma ɔ miòùn nyoũn dyí-tèmèìn-tèmèìn gboεε, xwíníín kíín-kíín kò jè ɔ tèmèìn ma kà ɔ miòùn nyoũn dyíεε mò bé nyoũn ké Gèdèpòò bé ɔ jũ keε jè dyí dyuò. Gèdèpòò dè ɔ miòùn me kà bé ɔ hwè mú keε jéé cá. Mú-hwè-hwèè Hííbúqúù-wùqù mòà (kàdósi) keε jè céè dé Dèè-wùqù Sùàò mú kpa hõdèdè mènèìn-qò. Ɔ hwòin kà, Àzèdya dàin ma Gèdèpòò “Éézùdùèè Mú-hwè-nyòò.”

Gèdèpòò mú-hwè-hwèè mò ma bèè biè-bièè hìqì-kpà:

“Wa me bàin ɔ nyéné vènè gǎ-gǎò. Ɔ hwè mú.” “Bě dè Bounbo mòà à Gèdèpòò keε dya, bé bè ké ɔ biè bó ɔ bo zǎ. Ɔ hwè mú.”³⁴⁰

Gèdèpòò mú-hwè-hwèè mò dε bè bé ɔ mó nyoũn-dyù kéà nyuεε tíín-tíínò. Sepóedé ɔ hwè mú jèεε, ɔ dá ɔ biè-nyò bèò bé wa mòùn ké mú hwè dekè. Ɔ dá, “Bě me hwè mú, sepóedé móún hwè mú.”³⁴¹

Éézùdùè Gèdèpòò kò ma bó bóqó-dù kà kò qò bèè nyo bèò niin gèdèpòò bèò gbo jèεε, wa bédé bé wa ké ma ɔ biè dé hwè kà kò qò mú.

“Nyé mò nyo béin dé Bounboò toqòò dya muε ké? Nyé mò nyo béin dé ɔ pá hwèin-hwèinò mú dyi nyànáà ké? Ɔ mò nyo kǎ xwai-nyu-qè kè hwìqíi-pòin-qè bè sédèin dyíε. Ɔ mò nyo bé ɔ ní biè kũn-kpòε, mɔɔ bé ɔ ní nyu wuqu-dj-dj bé ɔ se jǎà ke.”³⁴²

Dyi-diè-qè qò nì dà keε mò, “Nyé kǎ biè-biè bé Gèdèpòò kpõ dyi ké? Whose worship does God accept?” Gèdèpòò ní kpõ nyo séinè biè-biè bé wa dá wa nyu ɔ búεε dyi.

Mú-hwè-hwè bé Gèdèpòò móà dé à gboεε se dε bé à ké nyu bó ti jéé qò xwíníín pũ mɔɔ bó dyédéi-nyu-kà ke, keε ɔ mó bé à ké mú hwè jéé cá. Kà Gèdèpòò mó bé ɔ biè-nyò bè ké mú hwèè nyuεε jè céè dé Dèè-wùqù Dìèò mú dekè: “Keε dε séin bè bé bè mu nyuùn wèε keε qò ní dá bé ɔ ké bè bú nì kà bé Gèdèpòò bé ɔ dáà bèεε seà keε qò bédéε. Sepóedé Gèdèpòò-cèè-qèò dá, “Bě me hwè mú, sepóedé móún hwè mú.”³⁴³ “Dós-dè-dè” xwíníín mò kà m nyu dε qò nyuε ke mɔɔ nì kpedε mɔɔ nì cíí-fèè. Gèdèpòò se mó bé nyo bè biè ɔ keε ké mú hwè bó ti wa mó mú hwèè dyíε mɔɔ bé wa ké wa mú-hwè-nyò dàin ɔ jũ wa se mú-hwè-nyò ní ke. Ɔ mó bé nyo bè biè ɔ keε ké mú-hwè-fèè cí gánà cá.

Gèdèpòò jíájèò mò nyo pòin à niin, ké Gèdèpòò kpõ à jè dyi ɔ jũ ké à dyi nàmàũn bè jũ níε, sepóedé bó sáa-zà-zà bé Kédéi nyu ma kà keε jè. Ɔ kpõ à niin dyi ti bé à mò nàmàũn-nyò ke, keε à nàmàũnò ní sè à mú. Nàmàũn mò dε bé Gèdèpòò nyé mú ke, ké à mó bé à ké Gèdèpòò hwòqǎ dyi dè.

? Dé mò xwíníín díé bè kǎ jè mú-hwè-hwè mòà biè-bièè wáká qò ké?

³⁴⁰ Wédé 99:3, 5.

³⁴¹ Dìvédékò 11:44-45, 19:2, 20:26, 21:8.

³⁴² Wédé 24:3-4.

³⁴³ I Pídè 1:15-16.

Mú-hwè-hwè mò biè-bièè wáká dò sepóedé (1) à dèbè Gèdèpòò mú ké à mó bé à ké ɔ hwòdǒ dyi dè jè.

Ɔ jũ ké à dyi biè-biè jè múin wǒ nòmò dyiin ní, níí, dɛ mò Gèdèpòò mój-dè kee jè se à hwiǒi kpèñ mu. À se ɔ biè pū sepóedé à peɖe ɔ dyi jè. Ké à se ɔ biè sepóedé ɔ po à mana kǒ jè.

Gèdèpòò biè-biè mò bé à kée cǛ kà bé ɔ kpé búá dyí, ké ɔ dònùn mò kpèè-dyú-búá-nyò bé ɔ dǎ cí dǒ ke. Ɔ biè-biè mò kà ɔ nyu niè kee dya-dè-dè. Ɔ biè-biè mò ɔ bǎin-bǎin bó ɔ nyuu-dè bǛ.

Gèdèpòò mò mú-hwè-nyò gáná cá, ɔ jee, ɔ jũ ké à dyi Gèdèpòò mú dèbè ní, níí, à mu nàmǎñ kè dɛ bǛ mò se-mú-hwè-dè bǛee mú nyéin, m seé kǒ kebì wa me ni dè à miòùn mú ke. Mú-hwè-hwè mò biè-bièè wáká dò sepóedé (2) à dèbè Gèdèpòò mú ké à mó bé à ké ni kà ɔ nyuà niè kee jè.

Ti bé à dyi Gèdèpòò gbo dje ní, níí nàmǎñ dyi bó à hwiǒi bé ɔ kée nyu bé gbo-kpǒin-kpǒin dǒ ké se bó à kè Gèdèpòò púa ni. Xwíniín nià ke jè à kè Gèdèpòò seà gbo kpǒin béin ɔ jũ ké à se à nàmǎñ bǛ mú wǒin bé ɔ ké à kǒin zǐin níee kè.

Ti bé bǎ nià bó à kè Gèdèpòò púa kee sò bó nyènèè kee ní, níí, à zǐin gbo cá. Níí, Zùù nyue ké à mǎa nyo dǐè bǛ. Níí, à dǎ buè dè nàmǎñè kpéd xwaún, ké à béáin Gèdèpòò hwòdǒ dyi dèè. Kédéi-déin-nà-nyòè mú-hwè-hwè dè gbo ti bé ɔ dǎ pó ke.

Bábòò tèmèin à niin kà ti bé à pó nyènèè kee ní, níí, à dú mú-hwè-fèè cí-kpǎi cá ke. “Sepóedé Gèdèpòò kpeɖeè-dyiin-nòmò-nòmò dyàà nyo séinè pó-póee” tèmèin à niin kà bé à ké à miòùn dyí kpǒ, bé à ké dyí sédèin, bé à ké Gèdèpòò bìl cí nǒ bóǒó-kpàà kǒ.”³⁴⁴Xwíniín kǒ jè à mǎa pó-póee mò bé ɔ ké à nàmǎñ xwaún buè, bé ɔ kée nyu bé à ké mú hwè, bé à kè Gèdèpòò ké gbo-kpǒin-kpǒin bédé. ³⁴⁵

Ɔ jũ ké à dyi dè Gèdèpòò mú cí ní, níí, à mu múáuh niin tee dè mú-hwè-hwè mú kà bé à mu ɔ jǎà jè múin wǒuh niin miò ke. Bé à ké dè “ceò mú cíee” xwíniín mò bé à ké Gèdèpòò wuɖu nyu tee kè bé à ké ɔ jǎa nyu-nyuò jè cǛee ni tee. ³⁴⁶Ti bé à wǒ dɛ dè Gèdèpòò hwiǒi ke dɛ ɔ nyé múee múin nòmò dyiin nyee ní, níí, ɔ xwíniín mò ɔ jǎà kè Zùù Hwèin-hwèin bé ɔ nià dè à múee dǎa nyu ké à dǎ gbo zǐin. Dɛ nià ke mǎa búá-búá dè zùñ wǛ.

Nyo bé ɔ dèbè Gèdèpòò múee mu mǒùn bé ɔ ké mú hwè gáná cá. Ɔ se ɔ kpeɖe gbà bǛ dyi tǎa mǒo mu dònùn pū, kee ɔ mu mǒùn bé Gèdèpòò ké ɔ hwòdǒ-dyùà gánáò wuɖuí

³⁴⁴ Tátò 2:11-12.

³⁴⁵ Xwíniín kǒ jè à mǎa pó-pó kee mò bé à ké Gèdèpòò biè wé séin xwíniín dè mú-hwè-hwè mú jè (Đúù 1:74-75). À mǎa jǎa-po-nyò bǛee, à dǎ mé bó nàmǎñ gbo jèee, à se bédé bé à ké nàmǎñ nyuè ni kánáa pū. (Wódómà 6:2, 11-16).

³⁴⁶ 1 Jǒó 1:7.

kǝ. Dèbé baà ma Gèdèpòò bé ɔ ké nàmàǎn toún du, ké ɔ baà ma de bé wudu bǝ sò ɔ wíin nyε kè de bǝ bé ɔ pòin hwìdǝiεε ké Gèdèpòò hwòdǝ dyi dè.³⁴⁷

Kεε de dò nì bó de bé jǎà-po-nyò bǝ kée nyu bó waà búá-búá dé mú-hwè-hwè múò wáún ti bé wa dǎ waà nàmàǎn bǝò dyi táà κε. Jǎà-po-nyò bǝò nì vǝún bé wa ké mú hwè dyεo, κεε wa dèin de gbà dé wa hwòdǝ bǝ dyi kánáá pū. De nià κε mò de bé ɔ se wa bǝ sòò béin dé ti bé wa dǎ dyi bé wa kèà búá méné-méné κεε mú κε. Wa dǎ pó ké wa mòǎ Gèdèpòò wudu-nyu-nyò bǝ dyεo, κεε ti díé bǝ ní nàmàǎn gbo de mu tò nyu wa ní.

Nàmàǎn bé à wódòin kà múεε mò de bé nyinìin nyoǎn-dyùè kpódó-dyùà nòmò dyíinò dyíin, ké ɔ nyuà à nàmàǎn-nyò mú sòin dé à de xwíníin nyè. Ti díé bǝ ní Bábdò-dyùò-nyò vènnè bǝ dǎin “de-dè-gbo-nàmàǎn”, sepóedé ɔ mò dǝ-dè bé à wódòin mú sepóedé bó Ádòùnè nàmàǎnò jè κε.

Nyo dò-dò séin wódòin ɔ mìòùn nìin kpede dò bé ɔ mò nàmàǎn-kpèdè κε ké ɔ nì dé ɔ mú.³⁴⁸ De bǝ bé à móεε seε nyue béin bé à ké de mò dyí-sédéin-dè κεε gǎ, ɔ sèin ké Gèdèpòò zàin dyε à de mò de nòmò dyíin nyεε da ké ɔ nyí à kpédò hwè.³⁴⁹ Nàmàǎn bǝ bé à wódòin kà múεε mò nàmàǎn bǝ bé wa nì dé à kpódó-dyùàò mú κε, ɔ hwòin kà nyo mìòùn dyí-búáin-búáin kè hwènǝ kè nyéin-nyéin ɔ kè sè nyo dò kǝin zǝin-hwòdò bédé. ɔ nyue ké à nyu ku-kǝin-nàmàǎn bǝ dεkè.

? ɔ jǝ ké nyo dò dǎ pó ní, nìí, nàmàǎn bǝ bé ɔ wódòin kà múεε nì ɔ mú keè?

Nyo bé ɔ dǎ póεε se nàmàǎn bé nyo wódòin kà múεε kpé xwídǝi niè béin de fɔɔ. ɔ jǝ ké ɔ dyi wǝ ké nàmàǎn bǝ nì náa dyi ɔ wuquí kǝ ke kánáá pū ní, nìí, ɔ nì nàmàǎn mú cǝin ke ké ɔ sèè pó κε. Bábdò cǝε à gbo kà bé nyo mò nyo bé “nyoǎn-dyùè mósó-dǝkǝà ɔ fòndò-hwòdòò wuquíεε” bédé bé ɔ ké mé κε.³⁵⁰ Nyo bé ɔ dǎà póεε, ɔ se nàmàǎn bé nyo wódòin kà múεε kpé xwídǝi niè béin de, ké ɔ béin nàmàǎn toún due dé ɔ fèè mú dyíin dé Zùù Hwèin-hwèinò kpé mú.³⁵¹

Kεε nyo bé ɔ dǎ póεε nì nàmàǎn bé nyo wódòin kà múεε kpé xwídǝi κε, ɔ sèin ké Gèdèpòò hwò dyε ɔ mú sòin dé nàmàǎn bǝò mú hwè. Jǎà-po-nyò bǝ nià dé Kódèin-hwòdòò múεε dǎ ma pó dyεo, κεε Póò cǝε ma wa gbo kà bé wa nì ma wa “mìòùn nìin mósó-dè” nyuein κε, ké waà kpede nì ma kà bóqó-kpàà nyo bǝè kpede nià κεε κεε. ɔ. ³⁵² Póò pòin ma Kédéi-déin-nà-nyò dǝi bǝò dǝi dé hwìè nià bóεε mú dεkè, sepóedé ɔ dǎ ɔ jǝ ké m “mìòùn nìin mósó-dè” dyi m wuquíin kǝ ní, nìí, m nì kà “dyú-pèdè nià κεε dé Kédéi mú.”

Jǎà-po-nyò bé ɔ cí dé hwìè nià κε múεε dǝbè Gèdèpòò mú dyεo, κεε ɔ se Gèdèpòò mú dǝbèè béin dé ɔ hwòdò-dyùà séin kè dé ɔ kpódó-dyùà séin kè dé ɔ hwìdǝi-pòin-dè séin

³⁴⁷ Wédé 19:12-14. Dyé Wédé 119:7, 34, 36, 69, 80, and 112 dεkè.

³⁴⁸ Fèdópòò 3:19.

³⁴⁹ Wódómà 6:16-17.

³⁵⁰ Wódómà 8:6-8, 13.

³⁵¹ Wódómà 8:1, 9, 13.

³⁵² 1 Kódéintǝ 3:1-3.

o kè dé o gana séin mú. O see cœe béin kà bé o ni kà Pòò nià, bé o dá de kpõ o hwòdõ nyènèè kee mò bé o keà Gèdèpòò kíqíí sí ke. ³⁵³ Jǎà-po-nyòò dyuòè dyí kà bé Gèdèpòò se o hwiqíi-poin-qè bèò díé bē dyi kpõo béin nye.

Gèdèpòò se à dyi táà béin dé de nià ke mú. Hwè m po níí, dé ti sùà múee o nyí ma Éézùdùè-dyù bèò nyénéin-dáin-qè dò. O dá o mue ma nyuùn bé wa hwòdõ-dyùà bèò ké ma dyí bēdēè, bé wa ké ma o mú dèbè hwòdõ-dé-hwè-kà. ³⁵⁴

Dèbé baà ma bó Gèdèpòò jíájèò jè bé Gèdèpòò ké o kōin zǐēn zi mǐo. O bùdùin ma nàmǎun mú ké o dyée kà bé o nyue ma náa sepóedé bó fǔà-fúá ni ma dé o hwòdõ bǔee jè ke. O baà ma Gèdèpòò, ké o dá, “M wódóin ma dé nàmǎun mú... kee m mó bé jǎà ké dé m mú ni.” O dyuòè kà bé nàmǎun ni m a dé o nyoün-dyù-kpòdõ-dyùàò múe, kee o poe ma jáà kà bé Gèdèpòò mó bé o ké ma mú hwè gáná cá ke. Ké o baà ma Gèdèpòò bé o ké o nàmǎun bèò o būin dèdè. ³⁵⁵

Jǎà-po-nyò bē kǒ jè céèà dé Dèè-wùdù Ììèò múee bédé ma de kpa de dò bé wa kée nyu de o jǔ ké wa dǎ ma waà nàmǎun bèò dyi táà níe. Jǎà-po-nyò bē ni ma kà dé Tèsàdóníkà-hwòdõ múee mò jǎà-po-nyò bē bé wa kpõ ma múà-bòò jè dyi, ké wa pòin ma waà kūün-kpò bèò kōin, ké wa kùin ma gǎ-dyé-dyé hwiqíi, ké wa bédé ma múà dé Zùù Hwèin-hwèinò mú, ké wa ni ma Jízèè de dyi jèò hwií gmòün wēe dyí-tèmèin-qè bē. ³⁵⁶ Kee de dò ni bó ké o sèè ma dé waà hwiqíi-tabà-tabàò mú ni ke. O se de bé o ké ma wa ti tòmdün-tòmdün dyú dú hwè bé wa kée dyée moo wa ké mé hwè bé wa kée dyé ke, sepóedé Pòò dá wa mue ma dyèin ti bé o mu ma dé wa gbo muùn wē. ³⁵⁷ O baà ma wa jè bé wa ké mú-hwè-nyò bē jǔ gáná cá(waà kpódó-dyùàò kè waà hwiqíi-poin-poin o kè waà zùùò) o kè bé ti Jízè muà de dyiin nyee, o ké wa mú-hwè-hwè múin dyèin. ³⁵⁸

“Gèdèpòò nyénéin-dáin-qè se sèin-naín kǒ kǒ jè céèà dé múà-bòò mú kánáá pū ke, “Ní mu ní gmaò dé wa hwòdõ-dyùà bèò mú pouñ, bé m ké wa céè bó waà hwòdõ-dyùà bèò dyédéí,” ké ní mu de bē bé m dá wa me nyu ma kà kee nyénéin-dáin-qè bē mú zèin; kà o nyo nià ke nyuà niè ke, “M me bédé hwòdõ-dyùà nià ke kà bé Kédéi Jízè nyue ma kà bédée ke.” Gma nià ke kè nyénéin-dáin-qè mò de dyúáqòò, ké o nyue bé à kée dyi hwòdõ kǒ dè kà bé o mu kǔà nyuùn dé à mú bó de de o mó bé à ké nyuee jè ke” (Jǒó Wésèdè, wudu bé o zà o Gèdèpòò-wùdù mòà “Ni Dyí-sédéin-sédéin kǒ” kee múe).

Jízèè deín-nà-nyò bèò dyé ma kpé vènè bé Gèdèpòò jíájèò nyu ma bó Pénékò-wèò baqà kee ní. À dyuòè kà bé wa dǎ ma pó kíin hwè ké tia nyini ma kà bóè, sepóedé Jízè dá wa mò ma o nyo bē, ké wa mò ma Bǎò nyo bē, ké wa se ma bóqó-kpàà nyo bē, ké waà

³⁵³ Fèdópìò 3:13-15.
³⁵⁴ Dìtòwádánámè 30:6.
³⁵⁵ Wédé 51:5-10.
³⁵⁶ I Tèsàdónià 1:6-10.
³⁵⁷ I Tèsàdónià 3:10.
³⁵⁸ I Tèsàdónià 5:23.

nyéné cée ma dé dycún wě. ³⁵⁹Wa dǎ ma Zùù Hwěin-hwěinò bédé nòò, ³⁶⁰kee bó Pénèkò-wèò baqaa, Zùù Hwěin-hwěinò dyiin ma wa múin, ké ɔ nyu ma de kra de dò dé wa mú. Sòin bóe gboee, Póò cēe ma kà bé wa dǎ ma pó dyeo, kee de kra de bé Zùù Hwěin-hwěinò nyu ma kà kee mò, ɔ hwo ma waà hwòdǒ-dyùà bēò mú ke. ³⁶¹Wa dǎ ma pó dyeo, kpee wa mó ma hwòdǒ-dyùà mú-hwo-hwo nià ke ní wàdà cá. ³⁶²

De kra de nià ke, bé ɔ kpáà nyo bé ɔ dǎ póee gbo kee, wa dǎin “nyo mú-hwo-hwo gáná cá.” Nyo mú-hwo-hwo gáná cáò mò bé Zùù Hwěin-hwěinò ké à nàmàün bē bé à wódòin kà múee à būin wòò gáná cá ti bé à dǎ à nàmàün bēò kōin pòin nyē

Gèdèpòò nyu kùà nià ke dé jǎà-po-nyòò mú dyiin dé ɔ hwidǐi-taba-tabaò mú. Póò dǎ Gèdèpòò “hwo ma waà hwidǐi-taba-tabaò mú dyiin dé waà hwidǐi-taba-tabaò mú” Ti bé Àpósò Póò dǎ ma jǎà-po-nyò bē ni ma kà dé Tèsàdónikà-hwòdǒò múe jè baà hwoee, ɔ dǎ, “Nyo bé ɔ dǎà bēee mue nyuùn, sepóedé ɔ mò hwòdǒ-kǒ-dè-nyò.” ³⁶³

Đé cēé-dèò dú-po-po múee à dǎ (1) nàmàün bé jǎà-po-nyòò wódòin kà múee sèè ɔ mú sò ke ti bé ɔ táà ɔ dǎ jǎà po ke. (2) Gèdèpòò dǎ à nìin bé à ké mú hwè gáná cá. (3) Gèdèpòò dèdè à nàmàün bē bé à wódòin kà múee à būin, ké (4) Gèdèpòò hwo jǎà-po-nyòò mú gáná cá dyiin dé ɔ hwidǐi-taba-tabaò mú.

Jǎà-po-nyò dò-dò séin me wǎ bé Gèdèpòò kée ɔ dyí tèmèin kebì ɔ mó hwòdǒ-dyùàò mú-hwo-hwo nià ke ke dé Gèdèpòò gbo ní, nií bé ɔ ké baà bé Gèdèpòò ké ɔ mú hwo gáná cá. Pásòdǒ dò-dò séin me wádá Gèdèpòò-wùdùò bé ɔ ké ɔ nyo bēò náün po bé wa ké Gèdèpòò jíjè nià ke dyi kpǎ.

Đe-tèmèin-nyòò me cēe de-cē-nyò bēò dò gbo bé ɔ ké de bē céeà dé gbòdǒò nià dé bídíie múee jè kōin zain.

Níó-kpá-kpá dé Zùŭn

Jǒó-nyo-níó-po-nyòò cēe ma kà bé Jízè mu ma nyoŭn níó pouñ dé Zùù Hwěin-hwěinò mú ke (Máfìò 3:11, Mǎà 1:8, Đúù 3:16, Jǒó 1:33). Jízè kpa ma wuqu nià ke kōin ké ɔ nyuèn ma dée de bé ɔ nyuà bó Pénèkò-wèò baqaa kee mú (Acts 1:5), sepóedé dé Àpósò 2 múee, wa cēe dée kà bé “Zùù Hwěin-hwěinò dyiin ma wa múin” nyē.

Ti díé bē ní wa dè Zùù Hwěin-hwěinò me ké wa dǎ ɔ mu nyoŭn “kǒ púèin” (Àzédya 32:15, Jòè 2:28-29), “Sòin dé Jízè mú” (Àpósò 2:33), ɔ kè “dyi kǒ” (Àpósò 11:15). Wa nyuìn wuqu bē nià ke pàdǎ kùà mú bé wa ké de kpá ma kà bó Pénèkò-wèò baqaa me dè kee wuqu bē nià ke ní dè mú-

³⁵⁹ Jǒó 17:14, Jǒó 17:9-10, Đúù 10:20.

³⁶⁰ Jǒó 14:17.

³⁶¹ Àpósò 15:8-9.

³⁶² Mǎà 9:33-34, Mǎà 10:35-41, Đúù 9:54-55.

³⁶³ I Tèsàdónià 5:24.

hwè-hwè me ti séin. Ti díé bĕ ní, wa ni de díé bĕ bé Zùù Hwèin-hwèinò nyu dé cóci-nyò bĕò fĕè mú ɔ kè dé waà Gèdèpòò-kùà nyu-nyu múe jè cĕin. ³⁶⁴Kee wĕé kee, wudu màà nío-kpá-kpá dé Zùù Hwèin-hwèinò múe tòè jìl kà bé nyòò dǎ mú hwè gáná cá ke.

Nío-kpá-kpá dyà nyò zùun-fĕè dĕ dò mú ké ɔ nyue ké nyò cĕ de dĕ bĕ. Bódó-dù kà kò dòè nyò bĕò kpá ma nío bé wa ké Júù-nyò bĕ jũ. Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕò kpá ma nío bé wa ké cóciò nyò bĕ jũ.

Nyò díé bĕ poèn hwidjii kà bé de bĕ hwoin kà “nío-kpá-kpá” kee bédé bé ɔ ké pá dyí dǔ ti bé nyò dò dyi Gèdèpòò gbo nyènèè ke, kà bé nío-kpá-kpá màà fĕè dĕò gbo-dèin-naín nyu. De dò ni bó ké ɔ kpá ti bé nyò dò dyi Kédĕi gbo nyènèè ke, ké wa dǎin Zùun-niò kpá-kpá (1 Kòdĕintĩò 12:13). Kee wĕé kee, Jízèè dĕin-nà-nyò bĕò dǎ ma Gèdèpòò gbo dyi dyeo, kee ɔ cĕe ma wa gbo bé wa ké ma bóZùùò niin nyò nío-po-poò jè gboi kódó-kódó.

Nío-kpá-kpáà dú bĕin dyí vòèè? Ifisìò 4:5 dá nío-kpá-páò dú ni dyúáqò, ké de bé wudu nià ke tèmèin nyò dyíe mò cóciò ni dyúáqò nyènèè. Nyò séin bĕ bé wa mò jǎà-po-nyò bĕ jéé kee, wa kpá nío dé cóci dyúáqòò mú, ké wa kè jǎà-po-nyò tòò séin kpáin gbo dé gbo-kpōin-kpōin nià dé Zùùò múe mú. ɔ jèee, Ifisìò 4:5 niè cĕin kà bé Kédĕi-dĕin-nyò bĕ mò nyò dyúáqò ke, ké ɔ see cĕé ni kà nío-kpá-kpáà dú se dyúáqò kǒ zie bĕin nyu.

Jǒó-nyò-nío-po-nyòò cĕ nío-kpá-kpáà dú sǒ jè (Máfíò 3:11). Kee à see cĕe bĕin kà bé nío-kpá-kpá kíin-kíinò mò ma ɔ sǒ niinò dyí-tèmèin-dĕ pū ke sepóedé nyò bĕ kpō ma Kédĕi dyi bó ɔ kíin-kíin-niinò baqa. ɔ mò jǎà kà bé ɔ jũ ké m dǎ Kédĕi dyi kpō ké m dǎ nío kpá dyiin dé ní gbo kpá-kpá mú ní, nií, m bédé bé m ké Zùù Hwèin-hwèinò mòun bédé dekèe.

Nío-kpá-kpá dé Zùùò múò mò deò sǒ niin bé ɔ tèmèin jǎà-po-nyòò dyí kà bé ɔ zùun-fĕèò dǎ de hwè ke, ti bé Gèdèpòò dǎ ɔ wáká po, ké ɔ dǎ ɔ nàmaün séin bĕò ɔ búin dèdè ke. ɔ se Zùù Hwèin-hwèinò kùàò gbo-dè-dè dé jǎà-po-nyòò fĕè mú, kee ɔ mò de bĕ ɔ bédé bé ɔ kéà gbo hwo dé jǎà-po-nyòò fĕè múe gbo-dè-dè. Wa dè nyò sǒ dúun dyiin dé Zùù Hwèin-hwèinò mú bó Gèdèpòò biì kùà nyu jè. Kee nyíi-dĕ jéé bĕ bé Zùù nyí nyò kee se Zùùò nyò nío-po-poò dyí-tèmèin-dĕ bĕ.

Nyíi-dĕ màà Wudu kà kò dò mú wùdùn-wùdùn nyu

Wudu kà kò dò mú wùdùn-wùdùn se zàse bó Zùù Hwèin-hwèinò nyò nío-po-poò jè.

(1) Bábòò see cĕ kà bé nyíi-dĕ màà wudu kà kò dò mú wùdùn-wùdùn nyee mò de dòè dyí-tèmèin-dĕ. ɔ kpá ma nyòun bĕ gbo ti pàdǎ ti bé Zùùò dyiin ma wa múin nyu.

(2) Kà Bábòò nyuà cĕe kee, ɔ se nyíi-dĕ kǒ jè nyò séin bédé bé wa ké hwidjii dè ke, kee Zùù Hwèin-hwèinò bédé bé ɔ ké nyò séin múin dyiin. Gèdèpòò poe gbo kà ɔ ké nyíi-dĕ bĕò geèn nyue, ké ɔ nyí nyòun bĕ nyíi-dĕ kò-kò bĕ. (1 Kòdĕintĩò 12:4-11). Dyi-diè-dĕ séin bĕ céèà vósi bĕè múe gǒ-jũ-wùdù mò “gbào,” ké ɔ tèmèin nyòun dyí kà bé jǎà-po-nyò dò se bédé bé ɔ ké zùun-nyíi-dĕ jéé dò hwòqǒ kǒ dè ke (12:29-30).

³⁶⁴ ɔ hwoin kà, dé Àpòsò 4:31 múe, Zùùò dyiin ma nyò bĕ múin de, ké nyò dyúáqò bĕò ni ma wa hwiè. Dé vósi 4:8 kè 13:19 múe, Zùùò dyiin ma nyò bĕ múin bó ti wè xwíinín, bé ɔ ké wa kpé nyí bó kùà bĕ bé Gèdèpòò mó bé wa ké ma nyu wáqà kee nyu jè. Zùùò nyò múin-dyíin-dyíin dò ni bó bé ɔ mu dyúa kánáa pū, ké ɔ kùin à zùun fĕèò dyi ke. Dé Ifisìò 5:18 múe, wudu màà “Bĕ me baà ti séin dé Zùùò mú” kee mò Gídĕi-wùdù bé ɔ xwíinín mò de bé ɔ mu dyúa kánáa pū ke.

(3) Kà Bábòò nyuà cɛɛ keɛ, hwè bé nyo dò ké níó kpá dé Zùùò mú ní, níí, ɔ nyíí-dè bɛ́ bé Zùùò nyíà nyɛɛ hwè ke. Jáà-po-nyò dò-dò séín bédé Gèdèpòò Zùùò ní (Wódómà 8:9), ɔ jèɛɛ, ɔ béín nyíí-dè bɛ́ bé Zùùò nyí nyo keɛ bédéɛ. Kóqèin-nyò bɛ̀ò bédé ma Zùùò nyíí-dè séín bɛ̀ò ní, keɛ Gèdèpòò bédé bé ɔ ké ma waà hwòdǒ-dyùà bɛ̀ò mú hwo (1 Kòdèíntíò 1:7, 3:3).

(4) Kà Bábòò nyuà cɛɛ keɛ, nyíí-dè m̀à wuɖu kà kò dò mú-wùdùin-wùdùin nyɛɛ m̀ò d̀àbàin-dè dé nyo bɛ́ seà Gèdèpòò hwiɖíí keɛ gbo, keɛ ɔ se bó nyo bɛ́ tabaà Gèdèpòò hwiɖííɛɛ bìì, ké b̃-nòmò-dyíinò cɛ́-cɛ́ se nyo bɛ́ seà Gèdèpòò hwiɖíí tabaa bìì (1 Kòdèíntíò 14:22). Wuɖu kà kò dò mú-wùdùin-wùdùin m̀ò d̀àbàin-dè bó dɛ́ bé nyo ní dyéɛɛ bìì keɛ ɔ se d̀àbàin-dè bó zà-déin dyi-po jè kè nyo hwí zàin jè.

(5) Nyíí-dè bé bé Zùùò nyíà nyo keɛ kè dɛ́ bé Zùùò Hwèin-hwèinò nyu nyo bìì ɔ jũ ké ɔ dyi nyo múin dyíin níɛɛ se hwɔin. Zùùò Hwèin-hwèinò nyo níó-po-poò xwíníin m̀ò bé ɔ ké à hwòdǒ-dyùà nàmàün séín búin wòò, bé ɔ ké à ti dyéin bó Gèdèpòò k̀à nyu jè. Kpédò nyé wuɖu kà kò dò mú wùdùn jè bédé bó Zùùò nyo mú hwo jè gbo ké? Zùùò k̀àà dyí-tèmèin-dè m̀ò dɛ́ bé ɔ nyuà dé nyo fèè mú, kà dɛ́-bò fàà ɔ jũ ké kpé dyíà dé ɔ mú mu níɛɛ nià ke.

À béín Zùùò Hwèin-hwèinò k̀àà dɛ́ kpáà nyo dò gbo ɔ jũ ké ɔ dyi Kédèi dyi kp̃ níɛ gboɛɛ dyí poèn. À se bédé bé à ké dɛ́ bɛ́ hwɔin wuɖu kà kò dò mú-wùdùin nyɛɛ dyi mó bé wa ké pò-pòò dyí-tèmèin-dè jũ, sepóedé pò-pòò m̀ò nyénéin-d̀àin-dè kà Bábòò nyuà cɛɛ ke, ké ɔ kpá dyíin dé hwiɖíí-taba-tabá mú, ké Zùùò Hwèin-hwèinò nyuɛ zàse, ké jáà-po-nyòò dyuòè dyí kà bé ɔ d̀à dɛ́ ɔ móɛɛ dyé ke. Kà dyúáqòò k̀àà Zùùò Hwèin-hwèinò nyo níó-po-poò jè nyu niè.

Ɖɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò mɛ zà “Hwiɖíí-tabá-dè bɛ̀ò” wuɖuún kpa s̃.

Hwiɖíí-tabá-dè bɛ̀ò keà kè

Kédèi-déin-nà-nyòè mú-hwè-hwè dè gbo ti bé ɔ pòin ɔ nàmàün bɛ̀ò k̃ín ké dyi Kédèi gbo dyíin dé Gèdèpòò jíájèò mú ke. Níí, kà bé jáà-po-nyòò mu búáúñ niin dé ɔ Gèdèpòò jè múin-w̃-w̃ múɛɛ, kà dyúáqòò k̀àà ɔ mu búáúñ niin dé zùün, ké ɔ mu Gèdèpòò m̀óó-dè nyuùn tee. Mú-hwè-hwè gáná m̀ò bé Gèdèpòò ké jáà-po-nyòò búin dèdè s̀òin dé ɔ nàmàün séín bɛ̀ò mú ti bé ɔ d̀à gbo z̃àin nyɛ.

Ɖɛ-tèmèin-nyòò mɛ nyí dɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò dò-dò v̀sì bɛ́ cèèà dé bíqííɛɛ dyúáqò bé ɔ kèɛ cɛ́. Hwè bé dɛ́-cɛ́-tìò nyo mu bó dyí k̀òun wɛɛ ké bó nyiniɛɛ, nyòò mɛ zà v̀sìò wuɖuún, bé ɔ ké dɛ́ xwáún-xwáún d̀ò bíqíí cèè bá dɛ́ v̀sìò cɛ́ bá dɛ́ tèmèin-dè nià ke bá dyíɛɛ jè dyí.

Cèè-dè bɛ́ bé dɛ́-cɛ́-nyòò ké wuɖuún zà bé ɔ ké k̀àà bé ɔ dɛ́-tèmèin-nyòò nyí ɔ keɛ nyu ke

Àpòsò 2:1-18, 1 Tèsàdónià 5:14-24, Àzédya 6:1-8, Tátò 2:11-14, 1 Kòdèíntíò 10:1-13.

Ɖ mɛ ni dɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò hwiɖíí kà bé cɛ́é-dè nià ke dyíà dyúá muɛ́ñ niin, níí, dɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò dò-dò mɛ zà dé tèmèin-dè d̀ò m̀ɔɔ tèmèin-dè d̀òè wáká d̀ò, bé ɔ kèɛ nyo bɛ́ se dɛ́-cɛ́-cɛ́ò mú níɛɛ tèmèin nyɛ. Ké ti séín bé dɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò mu dɛ́-tèmèin-tèmèin nià ke nyuùn wɛɛ, wa mɛ cɛ́ ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Mú-hwè-hwè gáná cá
Dyi-diè-dè bĕ ké ñ gbo kpá bó dε cĕ jè kε

1. Dĕ mò hìqì-kpà jĕé cá bá Gèdèpòò biè-biè jè dyíε kĕ?
2. Dĕ kò jè mú-hwè-hwè mòà Gèdèpòò biè-bièè wáká dò kĕ?
3. Tìò nyé Kédĕi-dĕín-nà-nyòè mú-hwè-hwè dè gbo kĕ?
4. Dĕ mò bĕ nyo kĕ dĕ ceò mú nà kεε xwíníín nyé?
5. Dĕ kò jè Pòò baà ma kà jǎà-po-nyò bĕ ñi ma kà dĕ Tĕsàdóníkà-hwòdòò múεε jè kĕ?
6. Dĕ mò dε tíín-tíín kpá ma bó Pĕnĕkò-wèò baqa kĕ?
7. Dĕ mòà nàmàǎn bĕ nyo wódóìn kà múεε kĕ?
8. Dĕ mò mú-hwè-hwè gáná cá kĕ?

Cĕĕ-dĕ 12

Cćcĭ

Cĕĕ-dĕ Hwòdĕ-kpàin-dĕ bĕ

Đé Cĕĕ-dĕ nià ke mánáin nyee, dĕ-cĕ-nyò mu kpé bĕin bĕ ɔ ké dĕ bĕ nià ke jè kĕin zain:

- (1) Kà cćcĭ nyu gbo dĕ ke.
- (2) Kà bĕ cćcĭ mò dĕ bĕ ɔ ni cĕĕ nyee.
- (3) Kà bĕ cćcĭ ni cĕĕ ké ɔ mò kpódó-dyùà dyúáđò ke.
- (4) Đe bĕ nyue bĕ cćcĭ dyià gbo kpĕin dĕ bódó-kpàà dà séin nyee.
- (5) Đe nyue bĕ cćcĭ-nyò bĕđ dyià gbo kpĕin nyee.
- (6) Xwai-nyuu-dĕ bĕ bá cćcĭ dyi ke.
- (7) Xwínin bĕ kĕ jè cćcĭ dĕà dyi ke.
- (8) Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕ hwiđĭi-tabà-dĕ bĕ bá cćcĭ jè dyi ke.

Đe bĕ bĕ dĕ-cĕ-nyò bĕđé bĕ ɔ kéà kĕà gbo po nĕ cĕĕ-dĕ nià ke múee dĕ mò bĕ dĕ-cĕ-nyò ké kpé bĕ ɔ bĕđéà kee dyé, bĕ ɔ ké bó cćcĭ jè gboi kpĕ.

“Cćcĭ”

Dćđ-kĕin-dĕin-cĕĕ-dĕ

Ɔ me ni dĕ-cĕ-nyò bĕđ hwiđĭi kà bĕ cĕĕ-dĕ nià ke dyià dyúà muĕh niin, nií, dĕ-cĕ-nyò bĕđ dĕ-dĕ me zà dĕ tĕmĕin-dĕ dĕ mɔɔ tĕmĕin-dĕ dĕ wáká dĕ, bĕ ɔ kĕe nyo bĕ se dĕ-cĕ-cĕđ mú ni ee tĕmĕin nyee. Ké ti séin bĕ dĕ-cĕ-nyò bĕđ mu dĕ-tĕmĕin-tĕmĕin nià ke nyuun wĕe, wa me cĕ ɔ jè waà nàin-nyò gbo.

Bĕ me zà Ifisĭò 3:3-10 wuđúun. Đé cĕĕ-dĕ nià ke cĕ à gbo bá cćcĭ jè dyi ké?

Kàun wĕe, bĕ me poin dyi bĕ bĕ kéà dĕ-cĕ-cĕđ dyúà kpa. Ɔ jĕ ké bĕ dyi bĕ ni kàà dyé ní, nií, bĕ me diè dyi-diè-dĕ muà bóe dyúà niin nyee dyi, bĕ bĕ kĕe gĕ-jĕ-wùdĕ jè dćđ kĕin dĕin. À se bĕ nià ke kĕà mú nyuun nĕ cĕĕ-dĕ nià ke mú, sepóedĕ vósi bĕ bĕ à nyuun kà kĕà múee, à cĕĕ wa dĕ cĕĕ-dĕ mú jè.

Kà cćcĭ nyu gbo dĕ ke

Đé ti kíin-kíin mú hwĕ bĕ Dĕĕ-wùdĕ Đlĕò jè ké ma dyiee, cćcĭ jè mò dĕ bĕ ɔ vĭi ma nyoĕn dyi ke. ³⁶⁵ Kee nyo bĕ taba ma Gĕdĕpód hwiđĭi bó tia bađà, ké wa mò ma

³⁶⁵ Ifisĭò 3:3-10.

Gèdèpòò bǎto dyiìn dé ɔ jíájèò mú,³⁶⁶ kee cócì kǎ jè Gèdèpòò po ma kà gbɔe sèè ma dyi dè ke bó tia baɗa.

? Tiò nye cócìò jè dè ma gbɔ ké?

Jízèè fèèò kè ɔ kǎà mò nyo dè cócìò jè gbɔ, ké ɔ dá pò-pò bé ɔ nyià nyoŭn wēe kǎ bóè ɔ mu ma ɔ cócìò pòun.³⁶⁷

Cócìò jè dè gbɔ bó Pénékò-wèò baɗa. Sòin bóe gbɔe cócìò dúá ma dyúa mu kpáin dyiìn dé Zùù Hwèin-hwèinò kpéd mú, ké ɔ se de bé Jízè miòun ké nàin dé ɔ nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùàà mú dà bódó-kpàà kǎ ke.³⁶⁸

Jízè nyí ma ɔ deín-nà-nyò bǎè kpé bé wa ké ma ɔ tèmèin-dè bǎè dyi bein dé bódó-kpàà dà séin,³⁶⁹ ké ɔ cǎe ma wa gbɔ kà bé Zùù Hwèin-hwèinò mu ma wa de tèmèin bé wa ké jáàò cǎ.³⁷⁰ Wa béin cócìò “àpósódè” sepóedé cócìò jè dè gbɔ dyiìn dé àpósò bǎè tèmèin-dè bǎè mú. Hwìqǐi-taba-dè séin bé wa kè à pòsò bǎè se gbɔ muinb nyee se dé Kédèi gbɔ sòin.

ɔ jèee, cócìò gbɔ-dè-dèò wa dǎin (1) Kǎà bé Jízèè nyu ma kà dà bódó-kpàà kǎe, (2) pò-pò bé Kédèi nyià nyoŭn wē, (3) de bǎ kpàà bó Pénékò-wèò baɗa ke, ɔ kè (4) àpósò bǎè tèmèin-dè bǎè nyoŭn tèmèin-tèmèin.

Cócìò Mò Cǐ-Cǐ-kpòò

À béin cócìò gbǒ-xwíinín dò kǎ Bǎ bé Gèdèpòò jǔ ké mébà bǎè mò ɔ díí-gàà kè díí-màà bǎè kee dyí poèn.³⁷¹ À dǎin cócìò nyo-dù dò bé wa se nyo púú mɔɔ nyo kpíi mɔɔ ké wa se bídí-bòdò jéé dò kǎ ke.³⁷² Wa poìn cócìò kpódó-dyùà kǎ dú bé Kédèi jǔà kee dyí, ké ɔ mébà bǎè séin nyu kǎà ké wa kǎin kǎin jè gbɔ³⁷³

Kédèi-deín-sí-nyò mò nyo mò cócìò mébà. Bábòò dá kà bé wa dǎin cócìò Kédèi kpódó-dyùàà kee, kà dyúáqòò kǎà wa dǎin Kédèi-deín-nà-nyò bǎè Kédèiè fǎ kè ɔ kpá bǎ deké.³⁷⁴ Nyo bé ɔ se cócìò mú niie se de bǎ bé Kédèi nià nyueí dà bódó-kpàà kǎe wáká dò. Nyo mò nyo bé ɔ se cócìò kpéin dyé ké ɔ se ɔ mú deǎe se Kédèi kpéin dyé ké ɔ se ɔ mú deǎè.

³⁶⁶ Wódómà 4:1-8.

³⁶⁷ Máfiò 16:16-18.

³⁶⁸ Jús 16:7.

³⁶⁹ Máfiò 28:18-20.

³⁷⁰ Jús 14:26.

³⁷¹ Ífisiò 3:15, Gàdézìà 6:10.

³⁷² 1 Pídè 2:9-10.

³⁷³ 1 Kòdèintìò 12:14, 26.

³⁷⁴ Ífisiò 5:30.

Cóciò me bó nàmàũn gbo kũn poe, kee o me dyé ti bé o ké nyoũn kũin zĩin. Cócìò nàin-nyò bẽò me mò dyí-tèmèin-dè bẽ bó mú-hwè-kà cí jè. ³⁸⁰ O jũ ké cóciò mébà dò dyi nàmàũn nyu ní, níí, bẽ me kúmú o dé bẽ hwiè o jũ ké o se o nàmàũnò dyi táà mó ní. ³⁸¹

? Dé kũ jè cóciò seà kee mú hwè ké?

Cócì-nyò bẽò se dyí sédèin béin dé hwiè séin mú. Sepóedé kpa Gèdèpòò-wùdùò dà dò-dò bẽ jèee, nyo díé bẽ ní dé cóciò-nyò bẽò hwiè ké wa séè nàmàũn dyi táà ke. Hwè m po níin dé nyo bé dǎà pòe hwiè kee, nyo díé bẽ mu dé nĩin bé waà hwòdǒ ké se dyi dè kè bé wa ké kpede gbà bẽ nyué nì ke kánáá pũ, sepóedé Kédèi dèin-nà-nyò bé o dǎ dè hwè kee miòun séè búá ke dé zũn dyc mòun.

Cócìò kũà bẽò dò mò bé o ké Gèdèpòò Wuquò nyoũn tèmèin, bé wa kée nyu kè bé o kée nyu bé nyoũn ké búá dé zũn. ³⁸²

Cócìò Xwíiníin mú zà-zà

Dé cèé-dè nìà ke múee, à mu dè mò cóci nìà bóqó-kpàà dà séin nyee kè cóciò dú dò-dò bẽò xwíiníin bẽ kee xwíiníin mú zàunh.

Xwíiníin xwáun-xwáun wè bé cóci dèà bóqó-kpàà dà séin dyie bédéee mò o mò kpoo bé Kédèi-dèin-nà-nyò séin ní dà séin nyee ní mú bó ti séin nyc. Ti díé bẽ ní wa dǎin cóci bé “nyoũn seà dyée béin nyc” sepóedé bóqó-kpàà nĩin kpoo dò se gánáò nàin béin, ké wa se o mébà bẽò nyéé dyuò dyc mòun.

Xwíiníin xwáun-xwáun wè bé cóciò dú dò-dò bẽò bédéee mò wa mò Kédèi-dèin-nà-nyò bẽ bé wa poìn wa miòun dyí dà dò bé wa ké cóci nyu ke. Kpoo dò se cóci jũe béin o jũ ké wà hwòdǒ-kpàin-dè bẽò séin se cóci jè dyí bá níe.

Xwíiníin bé cóci dò-dò bẽò bédé bé o nyue bé wa dyià kò bó kpoo tòò séin gboee kèà kè: “Jǎa-po-nyò bẽ bé wa kpá níó, ké wa po wa miòun kpóun bé wa ké Gèdèpòò biè, bé wa ké kpéi poìn-pòin, bé wa ké nyo tòò bẽ Gèdèpòò gbo dyà, bé wa ké zũn-kũà bẽ nyu, bé wa ké nyo kãin séin Gèdèpòò-wùdùò gbo wáqáa béin dyiin dé nyíí-dè bẽ bé Gèdèpòò nyià wa kee mú, bé wa ké bó Gèdèpòò gma bẽò gboi kpõ béin tee.”³⁸³

“M poe jǎa kà bé Kédèi, dyiin dé o àpòsò bẽò múee, o poìn ma cóci-nyò bẽò dyí bó o miòun gboe. O mò cóci kũ mú bé o dǎà nyo bẽ kèà pòee po ke. O nyue náa bé kíáqà-còciò mɔɔ cóci gánáò ké dyi bein dé bóqó-kpàà dà séin kè dé nyo séin, dyú kè vènè gbo, níí bé cóciò mébà séin bẽ bé wa biè kà Gèdèpòò Bǎò kè Dyú-gààò o kè Zùù Hwèin-hwèinò kee ké mú hwè” (Jǎó Wésèdè, “Cèè-dè dò bé o mu dé Wóqòun Kíáqè-nyò bẽò gboee wáká dò”).

³⁸⁰ 1 Tímétè 3:2-3.

³⁸¹ 1 Kédèintìò 5:11-13.

³⁸² 1 Tímétè 3:16.

³⁸³ Dèbè Dàkéwèdè.

Cóci nià bódó-kpàà dà séin nyee gbo-kpõin-kpõin

Cóci bé ɔ màà nyo séinè cóci, ké ɔ nià dà séin bó ti séin nyee ni dyúáqò nyènèè. Jízè dá, “Ní mu ní cóciò poun,” ké ɔ se nííí “cóci bèè.” Àpósò Póò céèè ké ɔ dá kpódò-dyùà kè Zùù dyúáqò kè hwòqò-kõ-dè-dè dyúáqò mò nyo ni nyènèè kà dyúáqò kã Bounbo dyúqò kè hwiqĩi-taba-taba dyúáqò ɔ kè ní-ópá-kpá dyúáqò nyènèè nià ke.³⁸⁴

Kédèi-dèin-nà-nyò bè ni z̄ò kíin nyee hwiqĩi-taba-dè bèè bá ma “Kíáqè-còciò” jè dyí. Wuqu màà “Kíáqè” se ma Wódòún-nyò bèè Kíáqè-còciò” nyéné, kee ɔ mò ma Wódòún-còci gáná bé ɔ màà Kédèi-dèin-nà-nyò séinè cóciò kee nyéné.

Cóci gánáò gbo-kpõin-kpõinò se bé ɔ ké kpoo dyúáqò nyènè jũ, bé ɔ ké nàin-gmà dyúáqò nyènèè bédé ke. ɔ se ná kpáa béin s̄ùn-s̄ùn ké Jízè dyi de. Nyo díé bè poèn hwiqĩi kà bé ɔ béin ma ná niè ke, kee ɔ se ma Gèdèpòò mót-dè bé ɔ ké ná niè, sepóedé ti bé Jízèè dèin-nà-nyò bèè poèn ma hwiqĩi kà bé nyo bé ɔ se wa qòee me bó ma kũà qò nyue kee, Jízè cèe ma wa gbo kà bé wa me bó ma nyo nyue náa kee bóí poe ke.³⁸⁵ ɔ jũ ké Jízè dyi ma kpoo vènè qò mót bé ɔ ké wódòún-còci gánáò k̄oin ni ní, níí, ɔ mu ma dà bódó-kpàà k̄õ sèin dé nyoũn-dyù-kpòqò-dyùà mú bé ɔ ké ma kpooò nàin. Kee Jízè poèn ma hwiqĩi kà bé ɔ jũ ké wódòún-còciò dyi ma dú-hwiè-còci qò bédé bódó-kpàà k̄õ ní, níí, Zùù Hèin-hwèinò seó má ɔ kũàò dyúa kpáa mu bódó-kpàà dà séin kà ɔ nià nyueé nyee.

? Dé wódòún-còciò gbo-kpõin-kpõinò bá dyí ké?

De bè bé wódòún-còciò gbo-kpõin-kpõinò bá dyíe mò (1) àpósò bèè tèmèin-dè bèè (2) à gbo-z̄àin-z̄àin nià dé Kédèi mú ke.

Bá tèmèin-dè bè jè dyíe, Kédèi-dèin-nà-nyò bèè gbo-kpõin-kpõinò se de bé wa ké de séin dyi kpõ ke, hwè m̄ po nííí, tèmèin-dè kpa de bè. ɔ xwíniín mò wa tèmèin de kpa de bè bá nyo bé Gèdèpòò kè Kédèi j̄ue jè dyíe ɔ kè de kpa de bá b̄-nàmà dyíinò jè dyíe. ɔ jũ ké wa seó má tèmèin-dè bè nià ke nyoũn tèmèin ní, níí, wa seó má Gèdèpòò dyúáqòò bièè mú ké wa seó má ɔ jíá jè dyúáqòò xwíqĩi niè mu.

Tèmèin-dè se de qòún bé Kédèi-dèin-nà-nyò bè mót bé wa ké gbo kpõin nyee. Kédèi-dèin-nà-nyò bè kpõin gbo dyiin dé gbo-kpõin-kpõin nià bó wa kè Kédèi p̄úa kee mú. Sepóedé wa dá wa nàmàũn bèè dyi táà, ké wa dá Kédèi hwiqĩi taba, ké wa dá Zùù Hwèin-

“ɔ jũ ké ni hwòqò-dyùà dyi mú hwè kà m̄ niinò nyua niè kee ní, níí, m̄ me dèbè m̄ mú dé hwòqò wáqáá mú kà bé b̄ato bé ɔ xwèin nyo b̄uin nyee dèbèà nyo mú ké ɔ nyo díí bé ɔ tòmò gboee dyí ke. Kà bé à màà díí bè dé Kédèi mú, ké à màà Júqúsèdè-hwòqò q̄ièò nyo bè, ké à màà sójè bè bé à nià to dyúáqòò v̄oũn, ké à nià nyo dyúáqò bé ɔ k̄òà à pó-pòò wuqíiee xwíqĩi kee, m̄ me dèbè m̄ mú. M̄ me dèbè m̄ mú kà bé à màà b̄ato bè dé Gèdèpòò k̄áa-bòqòò mú, ké à k̄iìn kà ḡa-dyé-dyé hwiqĩi kà Jízè nyue ma kà ke, ké à muà ɔ díín-d̄iínò qò bédèin nyee” (Jóò Wésèdè, ɔ zàà ɔ Gèdèpòò-wùdù màà “Kíáqè Zùù” kee mú).

³⁸⁴ Íf̄is̄iò 4:4-6.

³⁸⁵ Đùù 9:49-50.

hwèinò bédé jèèè, wa kè Kédéi dǎ gbo kpõin gáná cá. Kédéi-déin-nà-nyò bě bédé kòèñ dé dè kà kò dò bě mú dyeo, kee dé Kédéi niin wákáò kōèè, wa séin dyuòin dyí bódó-kpàà dà séin.

Cóciò Dó běò Gbo-kpõin-kpõin

À m̀à Kédéi-déin-nà-nyò bèèè, à b́ein nyo séin bé ɔ kpõ Kédéiè tèmèmin-dè běò dyi, ké ɔ dǎ gbo zǎin bé ɔ ké gbo-kpõin-kpõin bé à bédéà dé Kédéi múèè wáká dò jǔèè jè dyi kpõ. Kee tèmèin-dè bá cóciò dǎ dò-dò běò dyíèè bédé bé ɔ ké gbo hwè.

Cóciò dǎò mò nyo bě bé wa pow a mìcùn kpón, ké wa kpõin gbo dé waà Gèdèpòò biè-biè mú, ké wa kra Gèdèpòò-wùdùò nyo t̀ò bě gbo, ké ɔ wa nyue ké nyo gmò bě t̀àà waà biè-dè kò-kò běò dyi ké wa dyi Kédéi gbo, ké wa tèmèin dè tíin-tíin bě bá Kédéi-déin-nà fèèò jè dyíè. B́é nyo bě dò ké gbo kpõin dé bě nià ke nyu-nyu múèè, wa bédé bé wa ké wa bédé bé wa séin bédé bé wa ké dè tíin-tíin bě bá Kédé tèmèin-dè běò jè dyíèè dyi kpõ hwè.

Ɔ hwòin kà, ti dǎé bě ní nyo dò ni dé cóciò múèè cèè nyo gmò séin kè jǎà-po-nyò d̀è séin ni dé cóciò múèè gbo bé wa ké baà bó Gèdèpòò nyíi-dè m̀à wuqu kà kò dò mú wùdùin-wùdùin nyèè jè. Kee nyo nàin-nyò t̀ò bě ni cóci nià bóè múèè seè jǎà po kà bé bé nyíi-dè m̀à wuqu kà kò dò mú wùdùin-wùdùin nyèè se dè bé Gèdèpòò dǎin jǎà-po-nyò séin nyééin nyè. Wa poèn hwiqíi kà bé ɔ b́ein dyè f̀à-f̀á dyàà dé zùun ɔ jǔ ké wa dyi dè bé ɔ se Gèdèpòò m̀ó-dè kee nyu níè. Ɔ dyi ná niin níi nyo bě nià ke se gbo kpõin mu bé wa ké k̀à nyu dé cóciò mú. Ké kebì nàin-nyò běò me kpõ nyo bé ɔ dyàà f̀onò-hwòdǎ nià kee jè dyi bé ɔ ké Kédéi-déin-nà-nyò jǔèè, wéè kee, wa se ẃò mu bé ɔ ké tèmèin-dè bě b́ein f̀à-f̀á dyàà kee dé cóciò mú dyà.

Cóciò bédé bé wa ké tèmèin-dè bě bá kà wa ké gbo kpõin nyu bé wa ké Gèdèpòò k̀à nyueè jè gbo ẃin. Ɔ jèèè, ɔ ǹmò dyiin bé cóci dò ké ɔ tèmèin-dè běò bíqíi dyi céè, bé wa kée waà nyo běò tèmèin. Ɔ seè xwíin m̀ò bé wa ké nyo bě bé wa se wa niin tèmèin-dè běò dyi kpõèè Kédéi-déin-nà-nyò dǎin nyè. Xwíin k̀ò jè ɔ ǹmò dyiin bé wa kèà waà tèmèin-dè běò bíqíi dyi céè kee mò bé wa ké tèmèin-dèò nyo ǹmò dyiin bé wa mò jǎà-po-nyò běò kee ké k̀à mú nyùin dé waà gbo-kpõin-kpõin mú ke.

Cóciò Xwai-nyuu-dè běò

Jízè nyí cóci-nyò běò xwai-nyuu-dè ś.

Níò-kpá-kpá t̀ò Kédéi mé-méò kè ɔ gíò-wódó-wódóò jìi.³⁸⁶Níò-kpá-kpá m̀ò mú-ẃin-ẃin kà bé Kédéi-déin-nà-nyòò dǎ mé ké ɔ dǎ gíò wódó dé fèè d̀è mú dé Kédéi mú ke. Níò-kpá-kpáò se ti bé nyo dò jǔ Kédéi-déin-nà-nyò ke. Níò-kpá-kpá m̀ò mú-ẃin-ẃin bó nyoün séin dyúa kà bé nyoò dǎ gbo zǎin nyè.³⁸⁷

³⁸⁶ Wódómà 6:3-4.

³⁸⁷ J́óò 3:7-8.

Jízè dè ma Bounboò dìi-dèò dì jè gbo ti bé ɔ kè ɔ dèin-nà-nyò bɛ̀ò djà dìi-dè hwèin gboò hwè bé ɔ kèà méè. ³⁸⁸Bèdèèò kè wáinò tò Jízèè kprodó-kpùà kè ɔ nyomɔɔ bé ɔ zàin kà sáa bé à ké pó jèèè jì. Kà bé à djà dè bé nyũn-dyũ-kpòdò-dyũàò kèà búá jèèè, kà dyúádòò kǎà ɔ dè sáa-zà-zàò hwòdǒ kǒ bó à zũn-fèèò jè. ³⁸⁹

Xwai-nyu-dè sǒ bɛ̀ nìà kèè, à bèin wa “hwìè kǒ mú à dyèin jíájè” kèè dǎin. Kèè ɔ jũ nyo dò se wa xwai nyu dyiin dè hwìdǐi-taba-taba kè wuɖu-nyu-nyu mú ní, nìí, wa se Gèdèpòò jíájè-dè jũè bèin. Wa mò xwai-nyuu-dè bɛ̀ bé Gèdèpòò nyí à kè, ké ɔ jũ ké à dyi wa xwai nyu dè hwìdǐi-taba-taba mú ní, nìí, ɔ nyue ké à dyé jíájè sòin dè Gèdèpòò gbo.

? Dè mò cǎciò kǎà bɛ̀ò dǐé bɛ̀ ké?

Cǎciò kǎà bɛ̀ò dǐé bɛ̀ kǒ jè cèè dè Dèè-wùdù Dìèò mú kè

- (1) Wa ké nyo bɛ̀ Gèdèpòò gbo dyà (Máfìò 28:18-20).
- (2) Wa mè pòin dyí bé wa ké Gèdèpòò biè (1 Kòdèintǐò 3:16).
- (3) Wa mè kpǒ bó Kédèi tèmèin-dè bɛ̀ò gboi (1 Tímètè 3:15, Júdè 3).
- (4) Wa mè káin pásòdò bɛ̀ò wídí gbo (1 Tímètè 5:17-18).
- (5) Wa mè dɔbo nyo bɛ̀ bóqó-tòò bɛ̀ kǒ ké wa mè kpá wa gbo (Àpòsò 13:2-4, Wódómà 15:24).
- (6) Wa mè kpá mébà bɛ̀ mó gbo-kpá-kpá kèè gbo (1 Tímètè 5:3).
- (7) Wa mè zà mébà bɛ̀ bé wa nyu nàmàũn wèè kpèdè (1 Kòdèintǐò 5:9-13).
- (8) Wa mè nyu níɔ-kpá-kpá kè Bounboò Dii-dèò dì jè xwai (Máfìò 28:19, 1 Kòdèintǐò 11:23-26).
- (9) Wa mè kpá jáà-po-nyò bɛ̀ò gbo bé wa ké dè hwè (Ephesians 4:12-13).

Nyo-kpò dyúádò se dè bɛ̀ nìà kè pàdǎ nyue bèin dyiin dè ɔ dòn kǎà-nyu-nyu mú. Cǎci-nyò bɛ̀ò bédé bé wa ké gbo kpòin dè bɛ̀ nìà kè nyu-nyu mú ɔ kè dyiin dè kà wa mu nyo bɛ̀ kpé nyíe nyuùn bé wa ké kǎà bɛ̀ nìà kè nyu kèè mú.

Gèdèpòò dǎ jáà-po-nyò dò-dò séin dè cǎci dò mú bé ɔ ké bó cǎciò gboi kpǒ bé wa ké Kédèi mós-dè nyu dà bóqó-kpàà kǒ. Mébà dò se kǎà bé ɔ mòn bédé bé ɔ ké nyu kà bé ɔ mò Kédèi kprodó-dyũàò wáká dòèè nyue bèin ɔ sèin ké ɔ nyue dyè dèè cǎciò mú hwè.

³⁸⁸ 1 Kòdèintǐò 11:23-25.

³⁸⁹ Júò 6:53-58.

Wa bɛ̀in ɔɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò dò gãa bɛ́ ɔ kɛ́ ɔ ɔ kɛ́ ɔ bɛ́ nìà gbòdòò nìà dà bídíie múe jè kɔ́in zàin.

Ɖɛ-xwa-bĩ-bĩ bɛ́ m̀ kɛ́ dyi bàdàin nye: Biè-biè ɔ́ Hwòdɔ́ wɔ́-wɔ́ mú

Nyɔ́ díé bɛ́ ní kpá cóci dò mú. Wa hwòdɔ́ poe gbo bɛ́ wa kɛ́ cóci séin wa mó mú mue dyiee mú mu bó Sɔ́dè-bàdà. Wa ní kpáin cóciò ɔɛ́ bɛ́ bɛ́ cóci-nyò bɛ̀ò kɛ́à nyu bɛ́ wa zɛdɛà ɔ́ ɔ́ ɔ́ ɔ́ nìà ke múe dò gbo, sepóedé cóciò se wa hwòdɔ́ kɔ́ dèè bɛ́in jè. Wa ní nyu ɔɛ́ dò bɛ́ ɔ kɛ́ nyu bɛ́ wa kɛ́ wa zùun-kùà dò nyí ke, kɛ́ wa m̀un se nyɔ́ dò zùun-dè dò gbo cɛ́e bɛ́in. ɔ́ jũ kɛ́ Kédèi-dèin-nà-nyò séin dyiò ná ɔɛ́ nìà ke nyu ní, níí, cóci bɛ́ seó má niè mu.

Ɖɛ-cɛ́-nyò bɛ̀ò me zà “Hwìdĩi-tabà-ɔ́ ɔ́ bɛ̀ò” wuɔ́un kpa sɔ́.

Hwìdĩi-tabà-ɔ́ ɔ́ bɛ̀ò kɛ́à kɛ́

Kédèi ɔ́ mú-hwè-còci dyúáɔ́ po bóɔ́-kpàà dà séin, kɛ́ wa ɔ́in wa Kédèi kpóɔ́-dyùàò ɔ́ cóciò ɔ́ m̀né-m̀né bɛ̀ò mú. Cóciò kpɔ́ bó àpòsò bɛ̀ò tɛ̀m̀in-ɔ́ ɔ́ bɛ̀ò jè gbo kɛ́ wa ɔɛ́ séin mò jãà kɛ́ bá bo ɔ́in. Cóci-nyò bɛ̀ò mò Gèdèpòò bóɔ́ gbɔ́-xwíin-nyò bɛ́ bɛ́ wa biè Gèdèpòò kɛ́ wa nyu ɔ́ m̀ó-ɔ́ bɛ́ ke. Cóci-nyò bɛ̀ò biè Gèdèpòò kɛ́ wa dyà bóɔ́-kpàà nyɔ́ bɛ̀ò Gèdèpòò gbo, kɛ́ wa cɛ́ Gèdèpòò-wùdùò jãà-po-nyò bɛ́ gbo.

Ɖɛ-tɛ̀m̀in-nyòò me nyí ɔɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò dò-dò vòsi bɛ́ cɛ́èà ɔ́ bídíie dyúáɔ́ bɛ́ ɔ kɛ́ cɛ́. Hwè bɛ́ ɔɛ́-tiò nyɔ́ mu bó dyi kòun wɛ́ kɛ́ bó nyiniee, nyòò me zà vòsiò wuɔ́un, bɛ́ ɔ kɛ́ ɔ́ ɔ́ ɔ́ xwáun-xwáun ɔ́ bídíi cɛ́ bá ɔɛ́ vòsiò cɛ́ bá ɔɛ́ tɛ̀m̀in-ɔ́ nìà ke bá dyiee jè dyi.

Cèè-ɔ́ ɔ́ bɛ́ bɛ́ ɔɛ́-cɛ́-nyòò kɛ́ wuɔ́un zà bɛ́ ɔ kɛ́ kùà bɛ́ ɔ ɔɛ́-tɛ̀m̀in-nyòò nyí ɔ kɛ́ nyu ke

1 Kòdèintìò 12:14-31, Jĩn 2:1-9, Ifisìò 4:11-16, 1 Kòdèintìò 6:1-8, 1 Kòdèintìò 5:1-13

ɔ́ me nì ɔɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò hwìdĩi kà bɛ́ cɛ́é-ɔ́ nìà ke dyiá dyúa mué niin, níí, ɔɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò dò-dò me zà ɔ́ tɛ̀m̀in-ɔ́ dò m̀ɔ̀ tɛ̀m̀in-ɔ́ dò wáká dò, bɛ́ ɔ kɛ́ nyɔ́ bɛ́ se ɔɛ́-cɛ́-cɛ́ò mú niie tɛ̀m̀in nye. Kɛ́ ti séin bɛ́ ɔɛ́-cɛ́-nyò bɛ̀ò mu ɔɛ́-tɛ̀m̀in-tɛ̀m̀in nìà ke nyuun wɛ́, wa me cɛ́ ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Cèè-ɔ́ tòò bɛ́ bɛ́ m̀ bɛ́in wuɔ́un zàà ɔ́kèe

Nòò, Maa. *Dyí-táɔ́in-naín Bɛ́. Gánàà Wáɔ́pè, MI: Békò Ákédémè, 1997.*

Ódèin, Tòmòsi. *Fèè nì ɔ́ Zùùò mú ke. Píibàdè, MA: Píin Cèè-ɔ́-nyuun-naín, 2001.*

Cóciò

Dyi-diè-dè bĕ òn ké cĕ ke

1. Tiò nyé cócìò jè dè zĕò gbo ké?
2. Đé kĕ jè à béàin cócìò “àpòsò-còci” dĕin nyé?
3. Đé mò jĕà-dè hĭinye bĕ bá cócìò gbo-dè-tìò jè dyí ké?
4. Đé mò xwíníin xwáún-xwáún wè bá Cóci dyúádòò jè dyí ké?
5. Đé mò xwíníin xwáún-xwáún wè bá cócìò dĕ méné-méné bĕò jè dyí ké?
6. Đé mò wuĕu màà “kíátódè-còci” kee xwíníin nyé?
7. Đé sĕ bĕ nyue bé cócìò dya gbo kpĕin bódó-kpàà dà séin nyé?
8. Xwíníinò nyé kĕ jè cóci bĕò me céè kà waà tĕmĕin-dè bĕò bíqíi dyi ké?
9. Zedĕ kĕà mĕnĕin-dò bé cóci bĕò bédé bé wa ké nyu ke.

C'è-d'è 13 S'è-nà-s'è C'í-naín

C'è-d'è Hwòd'ò-kpàin-d'è b'è

Đé C'è-d'è nià ke mánáin nyee, de-c'è-nyòò mu kpé b'èin bé ɔ ké de b'è céèà dà bíqíie múin w'ó, bé ɔ ké wa k'oin zain b'èin:

- (1) Nyuu-d'è j'èé ni dé d'ycún w'è.
- (2) De b'è bá d'ycún j'è dyí bé Gèdèp'òò-c'èè-d'èò c'èà j'è ke.
- (3) De b'è bá s'è-nà-s'èè g'á dyé-dyé dyí bé Gèdèp'òò-c'èè-d'èò c'èà j'è ke.
- (4) 'Biè-kp'òò b'è bé wa j'áà-d'è b'è bá s'è-nà-s'èè g'á-dyé-dyéò j'è dyíie dyí-t'èm'èin-d'è q'íé b'è.
- (5) Zaa-w'ó-po-po bá s'è-nà-s'èè g'á-dyé-dyéò j'è dyíie.
- (6) De bé K'éd'èin-d'èin-nà-nyò b'èò m'òun po j'áà bá sà-nà-s'èè c'í-naínò j'è dyíie.

De b'è bé de-c'è-nyòò b'édé bé ɔ kéà k'ùà gbo po n'ò c'èé-d'è nià ke múie q'ò mò bé de-c'è-nyòò k'ée dyuò kà bé de b'è b'è ny'ùn-dyù nyuee q'íé b'è ni dé wa hwòd'ò b'ù ké wa se wa dyi tàà b'èin nyee.

“S'è-nà-s'è C'í-naín” D'óó-k'oin-d'èin-c'èè-d'è

Wáká 1: The Eternal Destiny of Believers

Ɔ j'ù ké de-c'è-nyò b'èò d'á c'èé-d'è z'ia dyie niin s'ò-k'òún-dyi-po-poò gbo hwè ní, níí, m'è me diè wa de b'è dyi s'òin dé c'èé-d'èò hwòd'ò-kpàin-d'è b'èò mú bé m'è ké wa dyi-diè-d'è b'è wa ké k'oin kpa kee dyi diè. Níí, wa me zà céè-d'è bé ɔ nià dé bíq'íi kee wuquún.

B'è me zà W'èd'èb'èd'és'ò 21 wuquún. Đé céè-d'è nià ke c'è à gbo bá de mu j'áà-po-nyò b'è gbo kpàun dé dyúa kee j'è dyí ké?

K'áun w'èe, b'è me p'oin dyí bé b'è kéá de-c'è-c'èò dyúa kpa. Ɔ j'ù ké b'è dyi b'è ni k'áà dyé ní, níí, b'è me diè dyi-diè-d'è muà bóe dyúa niin nyee dyi, bé b'è k'ée g'ò-j'ù-w'ùd'ùò j'è d'óó k'oin d'èin. À se b'è nià ke k'ùà mú ny'ùn n'ò c'èé-d'è nià ke mú, sep'òedé v'òsi b'è bé à ny'ùn kà k'ùà múie, à céè wa dé c'èé-d'èò mú j'è.

Gèdèpòò me de séín bé wa ké ɔ dya-dè-dè nyí, kee dycún mò ɔ zèèò, ké déé ɔ mee-
dè bé bé ɔ meà kà ɔ miòùn nyuà niè kee biè ɔ miò ké wa zi nyo séín dyí. ³⁹⁰

Gèdèpòò mu ɔ díín-díìnò nyoŭn dyí tèmèìn mu dé dycún dé ɔ gbo-hwè-hwè gànáo
mú, ké ɔ díín-díìnò mu hwòdò ce jũn. ³⁹¹ ɔ mu dè bé à mu Gèdèpòò dyí dyuòùn miò, ké
à mu “ɔ dyúa dyèìn nye”. ³⁹²

Biè-biè mò nyo bé nià dé dycún wëe kùà. Múa mò Gèdèpòò biè-bièè wáká dò.
Wédé-céè-nyò dò dá, “Ní muè nyuùn bé múà ké m mún dyíìn bó m dyúa. Ní hwòdò-dyi-
dè-dè ni dé ni djàùn-xwàò mú kánáá pū.” ³⁹³ ɔ mò de kpa de cá kà bé múà kè Gèdèpòò
biè-biè bàìn bàìn dyí ke. Gèdèpòò me ma à niìn kà ɔ miòùn nyuà niè ke, bé à ké nyo bé ɔ
jũe jè múin wó nòmò dyíìn, bé à ké ɔ biè bó nyo bé ɔ jũ kee jè. Gèdèpòò nyí à hwidĩ-poin-
hwòdò dyuà kè de dèè nyu kà, ké ɔ nyue ké à bédé dèbèìn-dèbèìn ɔ kè de-dyuò-dyuò, ní,
bé à ké ɔ biè hwòdòè-dé-hwè-kà.

Jízè cè ma wudu bé nià ke ɔ deín-nà-nyò bèò gbo:

Bèìn dá bé bèè hwòdò ké dé dei kpá. Bè taba Gèdèpòò hwidĩ, bé bé ké mún hwidĩ
taba dekè. Bí-dyù báún-báún ni dé m Bã bídí-gbõŭn, ké m ni muè, bé m ké bé bìì pá
dò nabaà. ɔ seó má ná niìn, m seó bé de nià ke gbo cèé mu. Ké ɔ jũ ké m dyi mu, ké m
dyi bé bìì pá dò nabaà ní, ní, ní mu de dyiìn, bé m ké bé m miòùn gbo dyà, bé bé ké dè
ní muà niìn nyeè ni dekè. ³⁹⁴

Jízèè wudu bèò cè à de dò gbo bá dycún jè dyí. De mò de kpa de bé à dyuò dyíeè
mò dycún mò Gèdèpòò bídí, sepóedé Jízè dáìn dá ɔ Bã bídí-gbõŭn. Jáà-dèò nyo bé ɔ kpa
de dé à gbo de miò kee mò à béìn dé Gèdèpòò gbo cíe wé dèè baða.

À me cí bódó-kpàà kō kà nyo bé bé wa deà nyéñéìn-dáìn-dè mòà dycún wëe hwòdò kō
ke. Nyo mò nyo bé ɔ dè sè-ná-sèè de bé ɔ zia de kpauñ wëe hwòdò kō kee mu de mò de
nòmò dyiìn nyeè nyuùn bódó-kpàà kō. Nyo bé ɔ dè péè-dè nià dé dycún wëe hwòdò kōeè
bédé bé ɔ ké gana-kùà séín nyu, bé Gèdèpòò mós-dèò ké ni dé ɔ fèè mú. Jízè cèe nyo bé
bé wa ni gã dyéè nyee gbo, ké ɔ dá, “Bè me kpá múaŭn miò, sepóedé péè-dè vèèè dò ni
dé dycún bó bé bìì.” ³⁹⁵

De bé bá Dycún jè dyí

 Dé mò de jéé bé bé à dyuò dyí bá dycún jè dyí ké?

³⁹⁰ Wèdèbèdésìò 5:11-14.

³⁹¹ Wèdèbèdésìò 21:23.

³⁹² Wèdèbèdésìò 22:4.

³⁹³ Wédé 16:11.

³⁹⁴ Jós 14:1-3.

³⁹⁵ Máfiò 5:12.

Ti díé bĕ ní nyo bĕ nì dà bódó-kpàà kōee se gbo bé wa mó kee dōo béin, ké wa se dyè kà wa mó bé wa gbòò ké niè nyuee ɔ ná nyue béin nyē. Kee à dyuòè kà bé Gèdèpòò bédé kpé kè bāa-dè kúdúú se sèin-naín kò ke. ɔ jèee, à dyuòè dyí kà bé ɔ bídí-gbòun nì kà ɔ mó bé dé ké niè nyue. ɔ jèee, dycún mò pá bé ɔ zi dyiin nòmòun miò kà bé Gèdèpòò nyue páún poe ke.

Ɖe pàǎ nì bó ké à se wa múin wǒo béin bá dycún jè dyí. Sepóedé à mò fó kè nyɔmɔɔ jèee, à se bé Gèdèpòò jūee jè múin wǒo hwɔɔ béin, sepóedé ɔ mò Zùù jè. Ké qee, à dyi nyo bé Gèdèpòò jū kee jè cĕ ní, à dyée kà bé ɔ mò Sè-ná-sèè Gèdèpòò ke, ké à se ɔ jè múin wǒo béin nyē, ɔ jèee, à see múin wǒo béin dekè kà ɔ bídí nyu niè ke. Kee ɔ mò dè bé à bédé bé à ké mu dekèe.

Bábòò se à dè bé dycún ké dyí bèdèin nyee jè gbo cĕ. Kee Bábòò cĕe kà bé gmò bídíi sòin dé dycún wĕ, ɔ jèee, à dyuòè dyí kà bé dycún se bódó-kpàà kō niē.

Nàmàun dò se dé dycún niē mu. Mee-dè séin mu dé dycún niin nyee, kebì wa me mò ínjà bĕ mɔɔ nyɔun-dyù bĕ mɔɔ mee-dè tòò bĕee, wa séin mu mú hwèin kidi. ³⁹⁶

Ɖe gbà séin bĕ bé nàmàun nyuà nyo bŭee dò se dé dycún niē mu, ɔ hwɔin kà nyo-dɛ-puà-puà kè wiin-kpá-kpá kè zà-déin ɔ kè gana-dè nyo gbo-kpá-kpá. ³⁹⁷Gboò-wùdù dò se mee-dè séin dò kō niē mu de, ɔ hwɔin kà wé-wé kè súá kpá-kpá ɔ kè mé-mé. ³⁹⁸

Kà dycún nyu dyiin nòmò kee nyo dò see me dèè béin. Ɖe bĕ bé Jǒs poin hwɔɔɔ dyiin-nòmò-nòmò dyíee mò hwɔɔɔ gmɔò hwidi-kpà màà jásàpà-sòɔ ke kè ɔ gmɔ-wǒ bĕ mò ma kà de hwo sòó púú kpa de dōe ɔ kè hwɔɔɔ gboi-hwiè mò ma kà gòò saá-saá ke. ³⁹⁹

Nyo bĕ kè ínjà bĕ bé wa nì dé dycún wĕe zi médiòun dyúádò kō, ké wa mò nyo bĕ bé wa dǎ gbàà ke. ⁴⁰⁰

“ɔ jū ké m dyi dé m miòun mú gmò ké m dyie dyé kà bé de dò se bódó-kpàà kō nì bé ɔ ké m hwiǎi dèè béin nyee ní, nií, Gèdèpòò me m bé m ké wódoun kà kò dòè nyuo jū....Ti díé bĕ ní bódó-kpàà de nòmò kōin bĕò dò se m hwiǎi dèè béin, kee wa nì bó bé wa ké ní hwòdǒ dyí cé, bé m ké de mò de kpa deò kee gā.... Nií, ní mu de m gāà kee de bé ɔ nòmò dyiin miò bó ní fèèò jèee mú nyuun, bé m ké bódó kà kò dò kō mu, bé m ké nyo tòò bĕ gbo kpá bé wa moun ké de dyúádòò nyu dekè” (C.S. Đowí, *Kéǎi Ɖeín-sí-sí Ɖòun*).

³⁹⁶ Wèdèbèdésìò 21:8, 27.

³⁹⁷ Wèdèbèdésìò 21:4.

³⁹⁸ Wèdèbèdésìò 22:3.

³⁹⁹ Wèdèbèdésìò 21:18-21.

⁴⁰⁰ Wèdèbèdésìò 5:8-11.

Nyé ké ké Tiò nyé ké?

Dyóún mò dè bé Gèdèpòò dǎ ti dyéin bó nyo bě bé wa mu waà nàmàũn běò dyi tǎàùn bé wa ké Jízè Kédéi hwiǎǎ taba bé ɔ ké wa Póin-nyò kè wa Bounbo jǔεε biì. ⁴⁰¹Nyo bě kǎ nyéné cée kà dé dyóún wεε⁴⁰²mu dé dyóún cǐin.

Bábòò cεε à gbo kà bé ɔ jǔ ké à dyi cí kà nyo bě bé wa bédé sè-ná-sèè hwòdǒ-kǒ-dè-kεε ní, níí, à béin à bǎ-dè bě dyi dèè dé dyóún dè bé dε dò seà wa nyue béin nye. ⁴⁰³

Tiò nyé nyo dò béin dyóún muε ké? Jízè cεε ma dε-gbà-nyu-nyò bé ɔ nì ma kà bó kódǒsìò kǒ méin nyεε gbo kà bé ɔ kèò kè mu ma dé dyóún nìin bó wéa baǎa ke. ⁴⁰⁴Pòò dǎ à kpódó-dyùàò dyi-tǎà-tǎà mò dé Bounboò gbo-ni-ni. ⁴⁰⁵Ɔ jèεε, à dyuòè dyí kà bé jǎà-po-nyòò mu dyóún ti bé ɔ mé ke. Kεε wéé kεε, jǎà-po-nyò bě bé wa mu cíéñ nìin bé Jízè ké dyiεε, wa se méε mu ké wa mu dyóún muùn. ⁴⁰⁶

Wáká 2: Se-jǎà-po-nyò běè Sè-ná-sèè Cǐ-náin

Dà bóǒ-kpàà kǒεε, wa dyi nyo dò gǎ kǒ tò ní, níí, ti dò nì bó ké ɔ gǎ-dyé-dyéò zi dyi. Ɔ gǎ-dyé-tiò mu bó dyi hwèin wéé pū, m seé kǎ kebì ɔ me méin ɔ gǎ-dyé-dyéò mú ke.

Kεε Jízè dè gǎ-dyé-dyéò nyo seà mánáin-hwè-hwè dò kǒεε me, ké ɔ dǎ, “Bě sò dà m gbo. Gboò-wùdù nì bě kǒ. Bě mu nyε-gbà-wǒ se mǒ-mǒ kǒ bé wa dǎà ti dyéin bó Ncò-nàmàũn kè ɔ ínǎ běò bìiεε mú....Níí, nyo bě nià ke mu muùn, bé wa ké wa gǎ dyéin kánáá pū, kεε dyí-sédéin-nyò běò mu muùn, bé wa ké sè-ná-sèè fèè bédé.”⁴⁰⁷

Jízè kè àpòsò běò cεε kà bé hée kè nyε-gbà-wǒò ɔ kè sè-ná-sèè gǎ-dyé-dyé mò dε bě bé wa nì ke. Hwè m po níí, Jízè cǐ hée jè miò ké ɔ zi kà ɔ nyu dyóún jè cεε kεε dyí. Ɔ po à náún bé à ké dà nì díǎ nià kεε jè dyi bàǎain. Wuǎu bě bé Jízè kè àpòsò běò cǐ ma kà kεε díé bě kεà kè.

“Ɔ jǔ ké nì dǎiún-dyèdèò dyiε nyu bé m ké nàmàũn nyu ní, níí, m me zàà déε, bé m kée xwáǎún po. Ɔ nòmò dyíin bé nì kpódó-dyùà wáká běò dò ké xwáǎún sè, ké ɔ zi bé wa ké nì kpódó-dyùà gánáò hée poεε dyí. Ɔ jǔ ké nì dǎiún-sǒò dyiε nyu bé m ké nàmàũn nyu ní, níí, m me cεε bóε, bé m kée xwáǎún po. Ɔ nòmò dyíin bé nì kpódó-dyùà wáká běò dò ké xwáǎún sè, ké ɔ zi bé nì kpódó-dyùà gánáò ké hée muεε dyí.”⁴⁰⁸

⁴⁰¹ Jǒs 3:16.

⁴⁰² Đúù 10:20, Wèdèbèdésìò 3:5, Wèdèbèdésìò 20:15.

⁴⁰³ Máfiò 6:20.

⁴⁰⁴ Đúù 23:43.

⁴⁰⁵ 2 Kódéintìò 5:8.

⁴⁰⁶ 1 Kódéintìò 15:51-52.

⁴⁰⁷ Máfiò 25:41, 46.

⁴⁰⁸ Máfiò 5:29-30.

Bábòò c̄εε à gbo kà bé ḡiò mò mú-d̄ǎ-d̄ǎ bé Gèdèpòò nìà à b̄ũ nyuεí bé ɔ kée dyé kebì à mu dε hwèin bó ɔ káá-bòdòò jè níεε mánáín-hwèin-naín nye. Ké Bábòò c̄εε dεkè kà bé héè (1) mu nìin kánáá p̄uε, (2) kà bé héè ní nyé nyo dò w̄iin nye, ɔ ké (3) kà bé héè mò gǎ-dyé-naín nye. Jáà-dè bé Bábòò c̄εà bá ḡiò jè dyíεε, nyo díé b̄ě nì bó ké wa see jè dyi kp̄õ, ké wa dá dε dò se bó ḡiò dεín nì dε. Ké Jèhóbà Wédésì b̄ěò kè Mòmòò-nyò b̄ěò ɔ kè Gèèpòò-cèè-dè dyuò-nyò tòò b̄ě nì bódó-kpàà k̄õεε m̀ùn poε jáà kà bé héè se nì κε.Wódómà Kíádà-nyò b̄ěò m̀ùn see jáà po kà bé ḡiò mò à mú-d̄ǎ-d̄ǎ mánáín-hwèin-naín p̄u κε, ké wa dá nyoũn-dyù dǎ méín, ní, f̄uà-f̄uá-dè séín b̄ěò dǎ ɔ b̄ũin zi.

Nyo díé b̄ě see gbo w̄iin kà bé héè nì níε, sepóεdè wa poε jáà kà bé ɔ se dyí-sédèín bé héè ké nì κε. Wa dá ɔ j̄ũ ké nyoũn-dyù dyi ma nàmàũn mú b̀d̀ùn bó ti xwáũn-xwáũn wè xwíniín p̄u ní, ní, ɔ se dyí sédèín bé ɔ gǎ dyí dyé-dyéò ké sè-ná-sèè dε j̄ũ κε. S̄iin Ágósiniin d̄ébè z̄ǎò waà f̄onò-hwòd̄ò nìà κε ḡǎ j̄ũ d̄éin dyiin d̄éε gma bá dε-gbà-nyu-nyò b̄ěè gǎ k̄õ tò jè dyíεε dyí-poin-poin mú. ɔ dá ɔ j̄ũ ké dyídí-nyò dò dyi nyo d̄òè gb̄õ wa míníti gb̄ěĩ-gb̄ěĩ xwíniín ní, ní, wa mε tò nyoò gǎ k̄õ bó míníti gb̄ěĩ-gb̄ěĩ xwíniín nyènèè p̄uũ? ɔ j̄ũ ké nyo dò dyi kú dò dábá kà dyédè-kp̄òò kpàà κεε ní, ní, ɔ bédé bé ɔ kée gǎ dyí dyé bó ti j̄ĩ kà k̄õ xwíniín ɔ bédé bé ɔ kée dyé κε. Gèdèpòò-cèè-dè c̄εε à gbo kà bé nàmàũn séín bé nyo dò mu à sè-ná-sèè Gèdèpòò b̄ũ nyuùn w̄εε, ɔ p̄èè-dè mò sè-ná-sèè gǎ-dyé-dyé, m̄ seé k̄õ kebì nyoò mε nyu nàmàũnò w̄éin p̄u κε.

? Dè k̄õ jè héè muà nìin kánáá p̄u ké?

Hèè mu nìin kánáá p̄u (1) Sepóεdè Gèdèpòò bé ɔ muà c̄iín kánáá p̄uεε nyé nàmàũn mú jè (2) sepóεdè nàmàũn-nyòò nòò bé ɔ ké Gèdèpòò bìi k̄ũà nyu bó sè-ná-sèè tíin (3) à mò nyo b̄ě bé à mu nìin kánáá p̄uε, ké à se dà kà kò dò bédé bé à ké dè mu ɔ j̄ũ ké à kè Gèdèpòò dyi gbo zain níε.

Fèè bé à c̄ià dà bódó-kpàà k̄õε múεε à hwòd̄ò mó bé à ké à gbo-po-dè b̄ě gbo z̄iàin tee. Ké ɔ f̄éin xwa bé dε bé nì mu ḡaũn dè nì f̄èè múεε ké dè m̄ muà muùn bó sè-ná-sèè tíin nyεε m̄ kpa. À poèn hwid̄j̄i kà bé à mu à hwòd̄ò-dyùàò gbo z̄iàin dè dyúa κε ti bé à gmò à m̄ó-dè dyéín ḡaa ké à nìè nyuεí bó k̄aũn w̄é. Kεε ɔ f̄éin xwa bé Gèdèpòò ké à f̄èè bé à nìà c̄iéín dà bódó-kpàà k̄õεε dyi c̄éin.

Nyo díé b̄ě se héè jè jáà po sepóεdè wa see jáà po kà bé Gèdèpòò bé ɔ mòà d̄ébèin-d̄ébèin Gèdèpòò κεε béin nyo dò dà nyiniin dyiin nì kà bóεε kpaa kà vósi b̄ěè nyuà dè mε dèè κε. ɔ mε nì à hwid̄j̄i kà bé Gèdèpòò se mó bé nyo dò ké mú gbòò, κεε ɔ mó bé nyo séín ké waà nàmàũn b̄ěò dyi táà bé wa ké pó κε. Bábòò c̄ε dε nìà κε jè dè céè-dè p̄ad̄ǎ mú. ⁴¹⁵Nyo b̄ě nìà héè muεí nyεε dǎ dε b̄ě kée nyu bé wa ké dà nyiniin dyiin nìà κε muεε ḡa nòò. Hèè se dè bé nyo dò ké mu bé ɔ ké see dyuò κε. Nyo b̄ě nìà dè muεí nyεε dǎ dè ḡa nòò sepóεdè wa dǎ Gèdèpòò bó, ké wa dǎ mú-hwè-hwè kè pó-pó bé Gèdèpòò nyià nyoũn pídyiεε bó dεkè.

⁴¹⁵ 1 Tímètè 2:4, 2 Pídè 2:9, Àpòsò 17:30.

Kà bé ɔe nòmò dyíin séin sòin kà ɔé Gèdèpòò gboɛɛ, níí, nyo mò nyo bó Gèdèpòò keɛ bó nò nòmò dyíin séin. Giɔíí mú-cí-cí kè buè-buè ɔé fàà kè nyo-ɔe-puà-puà xwaún ɔ kè dà nòmò dyíin cí-cí mò ɔe nòmò dyíin bĕ bé Gèdèpòò ɔòun béin nyoŭn nyíe ke. Jáà jéé, à se Gèdèpòò hwòdǒ kǒ dèè béin bé ɔ ké nyo ɔò ɔe nòmò dyíin séin nyí ɔ jǔ ké nyoò dyi Gèdèpòò bó níe. Nyo kè Gèdèpòò gbo-zai-zain mò xwíníin mò ɔe nòmò dyíin séin bó-bó, ké ɔ wáká tòò mò héè.

À po Gèdèpòò zùo bó kùà kpa ɔe bé Jízè nyuà à bìieɛ jè, sepóɛɔé dyíin ɔéé múeɛ, ɔ ɔèbèin-ɔèbèinò ɔáa nyu ké à béin Gèdèpòò “dyoɔo nià dyieñ nyee dyúá gbũe.” À se gǎ-dyé-dyé nià ɔé héè keɛ jè hwíɔíí poèn béin ɔe, keɛ à muá à pò-pòò kè ɔe díin-díin bĕ nià ɔé dycún wĕe múàŭn dyi kpáin. À mu dycún gǎun ɔ jǔ ké à dyi “à nàmàŭn bĕò dyi táà bó Gèdèpòò gbo, ké à dyi à Bounbo Jízè hwíɔíí taba ní.”⁴¹⁶

“Ɖe hwèin gbòò mò, à dyi tèmèin-ɔé bá héè jè dyíeɛ jè cĕé níin, à me dèèn kà dyi-diè-ɔé nià ke gbo: ‘Ɖé m̀ nì Gèdèpòò zòin bé ɔ ké m̀ bìi nyu ɔe ké?’ M̀ mó bé ɔ ké nì nàmàŭn sùà bĕò dyi gbaà bé m̀ ké ɔe gbo dè ɔe ɔie dyíin ɔé zĕin-ɔe nyu-nyu múù? Ké ɔ ɔáa náa m̀ bìi nyu nòò. Bé ɔ ké nì nàmàŭn bĕò kōin zĕin? Keɛ m̀ bó Gèdèpòò nyo-kōin-zĕin-zĕinò ní. Ɖ me táà m̀ dyi gáná cáà? M̀ poèn hwíɔíí kà bé ɔ seɛ náa nyué mu ke.” (C.S. Ɖowí, Nsò bá Ɖe nyo puà-puà jè dyíeɛ) wáká ɔò.

Ɖe-xwa-bí-bí bĕ bé m̀ ké dyi bàɔàin nye: Ɖe bĕ nì ɔé à kpóɔó-dyùà múeɛ jè à hwíɔíí-sò-sò

Fèè bé à cíà dà bóɔó-kpàà kōe múeɛ, ɔe báún-báún bĕ bé à po gboɛɛ se à gbo-po-ɔé hwèin gbòò. À bédé ti pàɔǎ jèeɛ, à béin à ɔe-xwa-bí-bí bĕò pàɔǎ gbo zĕin. Ɖ me nì à hwíɔíí kà bé à gbo-po-ɔé bĕò pàɔǎ bédé sè-ná-sèè gbo-wóɔó-ɔé bĕ ke. À ɔǎ mé ní, níí, à se ɔe bĕ bé à nyuà bé wa dyià à sè-ná-sèè nì-nainò à kpa keɛ kè ɔe bĕ bé à nyu bé nyo tòò bĕ ké wa níin gbo-po-ɔé bĕò gāa gbo zĕin béin ɔe.

Ɖe-cĕé-nyò bĕò me zà “Hwíɔíí-taba-ɔé bĕò” wuɔúin kpa sǒ.

⁴¹⁶ Àpósò 20:21.

Hwòdǵíí-taba-dè bǐè kɛà kè

Nyǒǹ séín mu nìin kánáá pū dé dycún mɔɔ dé hɛè. Dycún mò Gèdèpòò bíqí, ké jǎà-po-nyò bǐè kè Gèdèpòò mu dé cǐin dé múà mú, bé wa kéá ɔ biè kánáá pū. Nàmǎǹ dò se dé dycún nì, mɔɔ ké gǎ-dyé-dyé bǐè bé nàmǎǹ dyàà kɛɛ dò se dé nì. Héè mò sè-ná-sèè gǎ-dyé-naín bé Gèdèpòò dǎ páún po bó nyo séín bǐè bé wa séèà waà nàmǎǹ bǐè xwaún pó ke dyìin dé Kédèi múɛɛ bìie. Héè mò dè bé nyo bǐè nyu Sè-ná-sèè Gèdèpòò nàmǎǹ búɛɛ gǎ-kǒ-tòin-naín.

Ðɛ-tɛ̀mɛ̀in-nyòò mɛ nyí dɛ-cɛ́-nyò bǐè dò-dò vósi bǐè céèà dé bíqíie dyúáqò bé ɔ kée cɛ́. Hwè bé dɛ-cɛ́-tìò nyo mu bó dyí kòun wɛɛ ké bó nyiniɛɛ, nyòò mɛ zà vósiò wuquún, bé ɔ kè dɛ xwǎún-xwǎún dò bíqíi céè bá dɛ vósiò cɛ́ bá dɛ tɛ̀mɛ̀in-dɛ̀ nìà ke bá dyíɛɛ jè dyí.

Céè-dè bǐè bé dɛ-cɛ́-nyòò ké wuquún zà bé ɔ kè kùà bé ɔ dɛ-tɛ̀mɛ̀in-nyòò nyí ɔ kɛɛ nyu kɛ

Wèdèbèdésìò 22:1-5, Wèdèbèdésìòn 22:10-17, Ðúù 16:19-31, Àzédya 5:11-16, Máfiò 5:27-30

Ɔ mɛ nì dɛ-cɛ́-nyò bǐè hwìdǵí kà bé cɛ́ɛ-dɛ̀ nìà ke dyíá dyúa muɛ́n nìin, nìi, dɛ-cɛ́-nyò bǐè dò-dò mɛ zà dé tɛ̀mɛ̀in-dɛ̀ dò mɔɔ tɛ̀mɛ̀in-dɛ̀ dòè wáká dò, bé ɔ kée nyo bǐè se dɛ-cɛ́-cɛ́ò mú niɛɛ tɛ̀mɛ̀in nyɛ. Ké ti séín bé dɛ-cɛ́-nyò bǐè mu dɛ-tɛ̀mɛ̀in-tɛ̀mɛ̀in nìà ke nyuùn wɛɛ, wa mɛ cɛ́ ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Céè-dè tòò bǐè bé m̀ bɛ̀in wuquún zàà dɛkèc

Ðowí, C. S. “Kà Dǐin-dǐin nyu dɛ kpaa kɛ,” *Kà Dǐin-dǐinò nyu dɛ kpaa kɛ kè Ðɛ-da-zà-zà tòò bǐè.* Níù Dyóò: Màmédǵìùn Céè-dè-nyùin-naín, 1980.

Pókísòdò, ɔ nyo bé W.T. nyuà kɛ. *À Kédèi-dɛ́in-nà-fɛ̀èò Múin-nà-tà.*

Káúnsà Cétè, MO: Bííkǒ Héè Céè-dè-nyùin-naín, 1967. Hwè rí po níin ɔ wuqu-kpà kpáqá-nyo sè mènɛ̀in-tǎ, “Fèè nì dé dyúa kɛ.”

Wésèdè, Jǒó. “Zaa-wǒ-po-po Vènèò,” dé *Wésèdèè Gèdèpòò-wùdù 52 bǐè mú.* Sádèin, OH: Súmúè Céè-dè-nyùin-naín, 1988.

Sè-ná-sèè Cí-naín
Dyi-diè-dè bĕ ké m̄ gbo kpá bó dε cĕ jè kε

1. Dè mò xwai-nyu-dè jéé bĕ nì dè dycún wĕε ké?
2. Dε bĕò nyé se dè dycún niĕ mu ké?
3. Nyé mu dycún muùn wĕ?
4. Tiò nyé jǎà-po-nyò bĕ mu dycún muùn wĕ?
5. Dè tā bĕ bĕ Gábòò cĕ à gbo bá dycún jè dyí ké?
6. Dè Jízè kpàin hwòdĕ bĕ ɔ dyi níin̄ nyo dò mε cĕ bó ɔ sòò ké?
7. Dè kǒ jè hĕè muà nìin̄ kánáá pū ké?

Céé-dè 14 Kpáá-dè Hwèin gbo bĕ

Céé-dè Hwòdò-kpàin-dè bĕ

Đé Céé-dè nià ke mánáin nyee, de-cé-nyòò mu kpé béin bé o ké de bĕ nià ke múin wó, bé o ké wa jè kōin zain béin:

- (1) Kà de bĕ bá kpáá-dè hwèin gbo bĕ jè dyíee nyu de kpa ke.
- (2) Kédèi de-dyi-dyiò kè kà o nyu de kpa de Kédèi-deín-nà-nyò bĕ fèè mú ke.
- (3) Nyũn séinè gĩo-wódó-wódó kè krodó-dyùàò de-kpa-kpa.
- (4) Gèdèpòò mee-dè kpa de séin bĕ zaa-wó-po-po.
- (5) Gèdèpòò káá-bòdò muà niin kánáá pū ke.
- (6) Hwìdĩi-tabà-dè bĕ bá kpáá-dè hwèin gbo bĕ jè dyíe.

Đe bĕ bé de-cé-nyòò bédé bé o kéà kùà gbo po nō céé-dè nià ke múee dō mò bé de-cé-nyòò kéé dyí dyuò kà bé sè-ná-sèè fèèò kpa de ké o zi fèè bé à nià cíeñ dà bódó-kpàà kōee dyí ke.

“Kpáá-dè Hwèin gbo bĕ” Dóó-kōin-dèin-cèè-dè

O jũ ké de-cé-nyò bĕò dǎ céé-dè zìà dyie niin sō-kōún-dyi-po-poò gbo hwè ní, ní, m̄ me diè wa de bĕ dyi sòin dé céé-dèò hwòdò-kpàin-dè bĕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dè bĕ wa ké kōin kpa kee dyi diè. Nii, wa me zà cèè-dè bé o nià dé bídĩi kee wuquún.

Bĕ me zà Dànyá 7:9-14 wuquún. Đé cèè-dè nià ke cē à gbo bá de bĕ mu kpàun dé dyúa kee jè dyí ké?

Kàun wēe, bĕ me pòin dyí bé bĕ kéá de-cé-céò dyúa kpa. O jũ ké bĕ dyi bĕ ni kàà ? dyé ní, ní, bĕ me diè dyi-diè-dè muà bóee dyúa niin nyee dyi, bé bĕ kéee gǔ-jũ-wùdùò jè dǎò kōin dèin. À se bĕ nià ke kùà mú nyùin nō céé-dè nià ke mú, sepóedé vósi bĕ bé à nyùin kà kùà múee, à cèè wa dé céé-dèò mú jè.

Đe bĕ nià ke séin mò kpáá-dè bĕ bé Bábòò cē jè kee dú-hwìè-cù bĕ. Wa mò: Kédèi gbo-vō-nyòò kè zō táázĩnò kè zō mènĕin-sóò kè zèè púú vènèò kè hwòdò ni bídĩi dyieñ'ò o kè nyegbà-wó.

? Đé bĕ kò jè m̄ pòin hwìdĩi bá kpáá-dè bé kò jè Bábòò cēà kee jè dyí ké?

Ɖe bɛ̀ m̀ ɔe kpa ɔe bɛ̀ ke

À dya kpáá-dè cɛ̀ jè cɛ̀ nìin, ɔe à gm̀ dya jéé kee m̀ dya-diè-dè méné-méné bɛ̀ kee ɔ se ɔe kpa ɔe bɛ̀ màà jáà ke. Kõin-wùqùin-dè bɛ̀ bé wa nì kpáá-dè cɛ̀ jè múee séin

Ti díé bé ní nyo bɛ̀ poèn hwiqíi kà xwáqá-xwíqíi-nimìl̀ò bɛ̀ mu nìè nyuùn wɛ̀ kè bódóò nyo kǒ kǒ Gèdèpóò gbo-võ-nyòò ké sòin mu ɔ kè nyo bé zàse sǒ bɛ̀ mu jùun wɛ̀. Ɖe bɛ̀ nìà ke m̀ dya-diè-dè bɛ̀ bé Bábòò se gǒ jǔ jéé cá ke, ɔ jèee, ɔ se kpáná d̀ mú nì bé à ké wa jè dòin zà ke.

Ɖe díé bɛ̀ nì bó ké Bábòò zain wa jè kǒn nòm̀ dyaín. Ɖ hwoin-dè díé bɛ̀ m̀ kebì Jízè mu ɔe dyaín bó gǎ-dyéin-dyéin venèò gbo-dè-tiín m̀ ɔe hwòdǒun m̀ ɔe mánáin níe, ké kebì ti bé Jízè kè nyo bɛ̀ tabaà ɔ hwiqíie kèà dà bódó-kpàà kǒ cíee m̀ zǒ táázìin jéé xwíníin níe. Kee wéé kee, tèmèin-dè bɛ̀ nìà ke se ɔe kpa bó bǒ-nòm̀ dyaínò nìin tèmèin-dè bɛ̀ò gbo. M̀ me bó nyo d̀ dyoqún kpáin sepóedé m̀ se ɔ nìin f̀onò-hwòdǒ bá dya-diè-dè bɛ̀ò d̀ dyíee dya kpǒ jè.

Ɖ kpa ɔe bé nyo ké jáà-dè kpa ɔe díé bɛ̀ bá Bábòò kpáá-dè bɛ̀ò jè dyíee gboi kpǒ. Jáà-dè bɛ̀ nìà ke jè nì wáqáá cá, ké nyo bɛ̀ bé wa taba Bábòò hwiqíie kpǒ wa dyie. Jáà-dè bɛ̀ nìà ke bá Kédéi-déin-nà-nyò bɛ̀ò cí-cí kè tèmèin-dè bɛ̀ bá Kédéi déin nà jè dyíee dyí.

À me gm̀ kpáá-dè híinye bɛ̀ sòin dé Bábòò mú bá kpáá-dè hwèin gbo bɛ̀ò jè dyíee dya.

Jízè mu ɔe dyaín bé nyo séin ké ɔ dyé

Jízè mu ɔe dyaín dà bódó-kpàà kǒ ké nyo séin mu ɔ dyéin. Ɖ nì bó jáà-po-nyò bɛ̀ gbo dé zùun dà bódó-kpàà kǒ bó kàun dyeo, kee ɔ mu ɔe dyaín dé díin-díin, ké ɔ mu xwáqáun wóqún bé dyédé séin ké ɔ dyé dà bódó-kpàà kǒ. ⁴¹⁷

 Ɖé m̀ ɔe díé bɛ̀ mu kpáun ti bé Jízè muà ɔe dyaín nyee ké?

Jízè ɔe dya-dyìò m̀ ɔe séin bɛ̀ nìà dà bódó-kpàà kǒ kàun wɛ̀ mánáin-hwè-heè. Káá-bòdò bɛ̀ nìà bódó-kpàà kǒee mu Kédéi kǒò-dè jùun. Ɖ mu nyo bɛ̀ bé wa taba ɔ hwiqíie péèin, ké wa mu dya-dè-dè bédéin. Ké Kédéi mu ɔ gbo-võ-nyò bɛ̀ò bíqíi dya pouin, ké ɔ mu kpé bédéin bé ɔ ké wa séin toun du. ⁴¹⁸Nyo séin mu kòdu hwuqu tabaun ké nyo séin mu mú wǒin kà bé Jízè m̀ Bounbo ke.⁴¹⁹

⁴¹⁷ Wèdèbèdésìò 1:7.

⁴¹⁸ Máfiò 26:64.

⁴¹⁹ Fèdópìò 2:10.

Kédèi-dèin-nà-nyò bĕ bé wa dǎ ma mée mu dyí sòun bé wa kè Kédèi ké nyòun wuquí kǒ. ⁴²⁰ Wa kè jǎa-po-nyò bĕ mu cíe niin bó tia baqaa mu Bounboò hwiĩ kròun ti ɔ muà xwádáún wódòun wĕ. ⁴²¹

Ɔ de dyi-dyiò mu mana-dè bé Kédèi-dèin-nà-nyò bĕò dèà hwòdǒ kǒ kee jũun. ⁴²² À me poin de séin bĕ kǒ jè ɔ de-dyi-dyiò kpaà de dé à gbo kee jè hwiqĩ: à se ti kàmàun-kàmàun kè gǎ-dyé-dyé ɔ kè wii-dè bĕ dyí dyée mu de. À kè Kédèi ɔ kè à dĕbè-nyò bĕ bé wa mò Gèdèpòò nyo bĕ dekèee mu dà dyúádò niin, ké ɔ dyi-dyiò mue nyo dyí tèmèin dekè kà bé à hwiqĩi-taba-tabaò se bíqĩi dyi wádá ke; ké a mu Jízè miòun dyéin; ké à mu dé dycún muùn, ké à kè Gèdèpòò mu dà dyúádò cíin bó sè-ná-sèè tiin. De bĕ nià ke dò se ɔ de-dyi-dyiò jè dyí bá wĕé, kee de mò jǎa kee mò, ɔ mu de dyiin kà ɔ nyuà à nyénéin dǎin nye.

Jízè dé ɔ mu de dyiin dé kpé kè díin-díin mú. ⁴²³Ɔ cĕe kà bé ɔ mu de dyiin bé ɔ ké ɔ nyo bĕò kpa bé wa ké dè ɔ nià kee ni dekè. ⁴²⁴Ínjà bĕò dá kà dyúádò kà ɔ nyuà dycún mue kee, kǎa ɔ mu de dyie nyuùn. ⁴²⁵Àpòsò bĕò wádá ma Gèdèpòò-wùdù bá nàmàun ti táa jè dyie ti bé wa ni ma Kédèi fòen bé ɔ ké de dyi bé ɔ ké de hwòdǒ dǎa gbo po bá bóqó-kpàa nyo bĕò jè dyíee dyà. ⁴²⁶ Kà bé Jízè mu dà bóqó-kpàa kǒ de dyiin dé kpé kè díin-díin múee mò jǎadè vènè kǒ jè kpǒ jǎa-po-nyò bĕ hwòdǒ miò dé Dèè-wùdù Sùàò mú ke. ⁴²⁷

À mu dyí-tèmèin-dè bĕ bá Kédèi de dyi jèò dyie dyéin dyeo, kee à se ti jéé bé ɔ muà dyiin nyee dyí dyuòè béin. Ɔ nòmò dyiin bé jǎa-po-nyò bĕ ké Jízèè de dyi-dyiò jè hwiqĩi dè ti séin, bé wa ké cí dyiin dé de bĕ mò de nòmò dyiin nyee nyu-nyu mú. ⁴²⁸

 Xwíníinò nyé kǒ jè Jízè nià de dyieñ nyé?

Đé kǒ jè ɔ muà dyiin nyé?

À cí bóqó kǒ kǒ bé nyo báún-báún bĕ ni ké wa mò Gèdèpòò gbo-vǒ-nyò bĕ ke. Gèdèpòò gbo-wùdù bá nàmàun dyíee ni mee-dè séin kǒ. Bóqó-kpàa se dyí séqéin béin gáná cá dyiin dé bóqó nàin-nàin nòmò dyiin kè à mǔe dò jè gbo-kǒ-kǒ ɔ kè de cĕ jè páun po-po nòmò dyiin mɔɔ wídí jè dyí-séqéin-séqéin mú. Mɔɔ ké bóqó-kpàa se ti dyí dúe béin bé ɔ ké dyí séqéin méné-méné. Jízè mu ɔ mee-dè bĕò gbo de dyiin dyiin dé ɔ kǎá-kpèò mú hwè bé ɔ ké de séin bĕ nià ke dyí séqéin.

⁴²⁰ 2 Tímétè 2:12

⁴²¹ 1 Tèsàqónià 4:16-17.

⁴²² Tátò 2:13.

⁴²³ Máfiò 24:30.

⁴²⁴ Jǒs 14:3.

⁴²⁵ Àpòsò 1:11.

⁴²⁶ Àpòsò 3:19-21.

⁴²⁷ I Tèsàqónià 4:15-16; II Tèsàqónià 1:7, 10; Tátò 2:13; Hii búdúù 9:28; Jiin 5:7-8; I Pídè 1:7, 13; II Pídè 1:16; 3:4, 12; I Jǒs 2:28.

⁴²⁸ Mǎa 13:33-37.

Nyo séín mò nàmàũn-nyò, kee ɔ jũ ké wa hwòdǒ dyie gbo po kàũn bé wa ké Gèdèpòdò káá-bòdòdò nyo jũ ní, níí, wa béín zaa-wõ-po-po nià dyieñ nyee xwaún póe. Gèdèpòdò káá-bòdòdò ni kũà nyueñ kàũn dé nyo bẽ bé wa táa waà nàmàũn bẽdò dyi ké wa taba Gèdèpòdò hwidíee hwìe.⁴²⁹Káá-bòdò nià bóe mu dyiin gáná cá ké nyo séín mu ɔ dyéin bó Jízè de-dyi-tiò baɗa.

? Xwě à me nyu cíe kà bé à dyuòà dyi kà Jízè ni de dyieñ nyee ké?

Níí xwě à me nyu cíe ké?

Ɖe bẽ bé wa kpõ ma Kédéi-déin-nà-nyò bẽ ni zǒdò kíín nyee hwòdǒee jè me ni à hwidíi. Gèdèpòdò dǎ à dá bé à ké ɔ hwidíi taba tee bé “de séín ké mánáin hwè.” Jízè po à náún kà bé à me bó wǒo bé hwo-pa-pa kè bódó-kpàà de bẽdò jè gbo-kǒ-kǒ kée nyu bé Kédéi de dyi jèdò ké à hwidíi sò ke.⁴³⁰À me cí kà nyo bẽ bédéà sè-sá-sèè hwòdǒ-kǒ-dè-dè ke, sepóedé bódó-kpàà niin de bẽdò jè mu dyi ziin. Jízè cǐe à gbo kà bé à me “ni bédé kǒ” ke. À me bó dé dyòdò dyiin gbóin niè bó ɔ dyiin nòmò jèdò jè dònun pũ, kee à me ni bédé kǒ tee dé zũn bé ɔ dyi-dyiò ní kǒ dǎ à kǒún gèin.⁴³¹À ni baàũn bé à ké mú hwè bé à ké mú-hwè-fèè cí sepóedé à mó bé à kè Kédéi ké hwoin jè.⁴³²

Zǐè kee, nyo bẽ bé wa nià cíeñ pũ kà Kédéi seó kà de dyie niie, wa se ti dyee mu bó ɔ de-dyi-dyiò jè.⁴³³Jízè de-dyi-dyiò mu niin kà wédé-wédé poà ke,⁴³⁴ ɔ jèee, nyo dò se ti bédéee mu bé ɔ ké de dò gbo zǐain wàdà ɔ jũ ké Kédéi dǎ xwáɗáún wódó níe.

À ni ɔ dyi-dyiò fòen (1) dyiin dé sè-ná-sèè de bẽdò jè gboi-kpõ-kpõ mú, (2) dyiin dé mú-hwè-fèè cí-cí mú, ɔ kè (3) dyiin dé à miòun dyi-gmò-gmò mú dé zũn dyiin dé baà-baà mú.

Nyo séínè Kpódó-dyùàdò Gĩo-wódó-wódó

À dyuòè kà bé kpódó-dyùàdò bédé sè-ná-sèè de-kpa-kpa ke, sepóedé Bábdò tèmèin kà bé nyo séín mu gĩo wódòun wě.

Tèmèin-dè bá gĩo wódó jè dyiee mò tèmèin-dè kpa de dò.⁴³⁵Àpósò Pódò zain kóin dé 1 Kòdèintíò 15 mú kà nyo mò nyo bé ɔ doin gĩo-wódó-wódó jè múee, ɔ doin bǔ nòmò dyiinò jè mú dekèe. ɔ jũ ké gĩo-wódó-wódó dò seó mó ni ní, níí, Kédéi se ma gĩo wódóe

⁴²⁹ Maa 1:14-15, 9:1.

⁴³⁰ Ɖúù 21:34-36.

⁴³¹ Maa 13:33-37. Gídíi-wùdù mòdà “ni bédé kǒ” kee xwíniin se mò bé m ké de dò dyi móo ni ke, kee ɔ xwíniin mò bé m ké de dò jè hwíi gmòdò ni ke. .

⁴³² 1 Jós 3:3.

⁴³³ 1 Tèsàdónià 5:1-6 tèmèin nyo dyi kà bé nyo bẽ bé wa nià dé tíe-kpòdò mú, bé wa nià bódó-kpàà de bẽdò kídííee déè Bounbòdò dyi-dyiò muà dyi giniin nyè. Bó à mòun biiee, ɔ se dyie mu “kà dyidíi-nyò” dyia ke.”

⁴³⁴ Máfíò 24:27, 1 Kòdèintíò 15:52.

⁴³⁵ Ɖe nià ke tèmèin nyo dyi kà bé Pódò cèe ma cèe-dè dò bé ɔ bédé vósi 58 ke (ɔ mò 1 Kòdèintíò wuɗu-kpà15) bé ɔ bédéà tèmèin-dè bá gĩo wódó jè dyie.

À bédé bé à ké zaa-wō-po-poò jè dyuò bé à ké de bē nià ke jè múin wó (1) de mò nàmàün xwíníin nye, (2) à miòùn jè kōin-zain-zain bó Gèdèpòò dyúa, (3) de bē bé à gā dé à fèè múee de-kpa-kpa, o kè (4) nàmàün séinè mánáin-hwè-hwè.

Gèdèpòò Sè-ná-sèè Káá-bòdòò

Jää-po-dè díé bē kè biè-kpòò díé bē cēe kà bé ti mò de bé o ziin mú kánáá pū, ké o se gbo-dè-dè kè mánáin-hwè-hwè dò kō, o jèee, de dò se kpáa béin bé o ké de bē gbo zīàin bó sè-ná-sèè tíin nye.

Kee kà Bábòò nyuà cēe kee, ti bédé gbo-dè-dè, ké kpáa-dè kúdíú bē ni wa mánáin-hwèin-naín muen. Bábòò dè kà Gèdèpòò nyu de séin mee kee me ké o dè kà nyoün-dyù nyu buque kee me, hwè ké o dè Gèdèpòò hwòdōè-gbo-po-dè mòà pó-pó bé Gèdèpòò nià nyoün-dyù séin nyíeá pídyi sò ti gbo mu ti gboee me.

Đé Jénési-cèè-dèò múee, à dyí dé nàmàün gbo-dè-dè. Đé Wèdèbèdésìò-cèè-dèò múee, à dyée kà bé nàmàün se dé Gèdèpòò káá-bòdò muà niin kánáá pūee mú mué béin nye.⁴⁴⁷ Đé Jénési-cèè-dèò múee, à dyée kà bé à sè fèè-cùò xwáqáún, ké Gèdèpòò qáin à gíò nyénéin nye. Ké dé Wèdèbèdésìò-cèè-dèò múee, Gèdèpòò nyí à niin fèè-cùò de, ké o cée à nyéné dé fèè-cèè-dèò mú, ké o zàin à ní venè mòà fèè-niò kee da⁴⁴⁸

À dyuòè kà bé de dò mu kpáun bó ti bé Gèdèpòò dá o muà kpáun wē. Kpáa-dè nià ke mu ti jūùn bé fòò-dè séin ni bóqó-kpàà kōee ké de bé Gèdèpòò qáa gbo po bá sè-ná-sèè fèè jè dyíee dyédéi hwòin. O mò ti bé Gèdèpòò káá-bòdò muà niin bó sè-ná-sèè tíin nyee muà xwáqáún wóqòùn wē.

Gèdèpòò mò bóqó-kpà bé o meà kee Káá kánáá pū, kee ti nyoün-dyù qǎò zǎò buquue, púee, nyoün-dyù báún-báún qǎ Gèdèpòò káá-bòdòò gbo-vō-nyò jǎ. Gèdèpòò gbo-vō-vō mu bóí kpáun, ké Gèdèpòò dònùn mu nyoün-wuquí kǎùn kánáá pū. Bóqó-kpàà mu dyí sédèin kà Gèdèpòò nyue mōo ke, kà dyúáqò kà dé dyóún nyuà niè ke.

Zǎ táázǎin dò ni dé sè-ná-sèè Gèdèpòò gbo pū kà wé dyúáqò nià ke. O jèee, "O ku hwòdō mío." O nyí à ti bé à ké nàmàün gbo sò, ké o hwòdō se dé dei kpá bóe jè. Gèdèpòò se meè mōo o se fúà bó de bé o dá o mu nyuùn wēe nyu jè, mōo xwíníin dò kǎ jè o ké de séinè mánáin-hwè-tiò je gboi meè mōo bé o ké fúà bóe jèee dò se ni" (Jǎó Wésèdè, *Wuqu bē sòin dé Dèè-wuqu Sùàò mú ke, Wuqu bē sò dé 2 Pídè Wuqu-kpà 3 mú ke*).

⁴⁴⁷ Wèdèbèdésìò 21:27.

⁴⁴⁸ Wèdèbèdésìò 22:1, 2, 19.

Ɖe-xwa-bĩ-bĩ bẽ m̀ ké dyi bàdàin nye: Bódó-kpàà ɖe bẽ à ké Dya gmò jéé ke

Nyo ɖíé bẽ hwòdǒ poe gbo ké wa cí pū kà fèè bẽ wa nià cíeń dà bódó-kpàà kōe se mánáin-hwè-hwè dò kǒ ke. À vǒ bẽ à kée nyu bẽ à cí-cíò ké dyiin nòmò miò, ké à zà dyi-gbǒ-ɖe bẽ bó à hwiĩ, ké à nyue ké à cí-cíò dà à hwiǒjii. À bédé bẽ à ké ni kà Éébòdòhèè ni ma kà ke. Éébòdòhèè dè ma sè-ná-sèè cí-naín dò hwòdǒ kǒ ti bẽ ɔ ni ma jaɖàin-gbò mú cíeń ké ɔ ni ma jaɖaún kpé-kpé ke. (Híibúɖúú 11:8-10, 14-16). Ɖ me ni à hwiǒjii kà bẽ poo-ɖe bẽ bẽ à po ke kè ɖe bẽ bẽ à bédé ke, ɔ kè ɖe bẽ bẽ à nyu à miòun biie, wa séin mò ɖe bẽ kǒ jè mu dyi ziin kàun wẽ. À me nyu kùà bó ɖe bẽ bẽ à mu bédéin bó sè-ná-sèè tiin nyee jè.

Ɖe-cé-nyò bẽò me zà “Hwiǒjii-tabà-wùdù” bẽò wuɖuún kpa sǒ.

Hwiǒjii-tabà-wùdù bẽò kèà kè

Jízè mu ɖe dyiin kà ɔ nyuà cēe ke, ké ɔ mu jǎà-po-nyò bẽ ɖǎ ma mée gĩo zàun, ké ɔ mu jǎà-po-nyò séin ɖé ɔ kǎá-bòdòò mú kpaun bẽ wa ké ɖé nyoŭn wuɖuí kǒ. Nyo séin mu gĩo wòdòun, bẽ wa ké ɔ zaa wǒ po bó ɖe bẽ bẽ ɔ ɖǎ ma nyuee jè. Ɖ ɖǎ ná niin, nií, wa mu ɔ pèèin bó sè-ná-sèè tiin mɔɔ wa mue ɔ gbo cēin bẽ ɔ ké dè bẽ wa dyéain nyoŭn gǎ bó sè-ná-sèè tiin nyee mu. Gèdèpòò kǎá-bòdòò mu dyiin jéé cá, ké Gèdèpòò mu nyoŭn wuɖuún kǒun bó sè-ná-sèè tiin.

Ɖe-tèmèin-nyòò me nyí ɖe-cé-nyò bẽò dò-dò vósi bẽ céèà ɖé bíɖíiee dyúáɖò bẽ ɔ kée cé. Hwè bẽ ɖe-cé-tiò nyo mu bó dyí kòun wēe ké bó nyiniee, nyoò me zà vósiò wuɖuún, bẽ ɔ ké ɖe xwáun-xwáun dò bíɖii céè bá ɖe vósiò cē bá ɖe tèmèin-ɖe nià ke bá dyíee jè dyí.

Cèè-ɖe bẽ bẽ ɖe-cé-nyòò ké wuɖuún zà bẽ ɔ ké kùà bẽ ɔ ɖe-tèmèin-nyòò nyí ɔ kee nyu ke

Máfíò 25:31-46, 2 Píɖè 3:1-14, 1 Kòɖéintǒò 15:51-58, Wèdèbèdésǒò 20:11-15, Dànyá 2:31-45

Ɖ me ni ɖe-cé-nyò bẽò hwiǒjii kà bẽ céé-ɖe nià ke dyíá dyúá muéń niin, nií, ɖe-cé-nyò bẽò dò-dò me zà ɖé tèmèin-ɖe dò mɔɔ tèmèin-ɖe dòè wáká dò, bẽ ɔ kée nyo bẽ se ɖe-cé-céò mú niie tèmèin nye. Ké ti séin bẽ ɖe-cé-nyò bẽò mu ɖe-tèmèin-tèmèin nià ke nyuun wēe, wa me cē ɔ jè waà nàin-nyòò gbo.

Cèè-ɖe tòò bẽ bẽ m̀ bèin wuɖuún zàà ɖekèc

Ɖàà, Jós Èdòun. *Mana Hwòdǒ-kǒ-dè-ɖéò*. Gánáà Wáɖápè, MI: Éémà, 1992.

Wáɖè, H. Ótòun kè Kòbétǒ, Pòò T. *Kéɖéi-ɖeín-nà-nyòè tèmèin-ɖe bá Gèdèpòò jè dyíee dà-zà-zà*. Káúnsà Cétè, MO: Bĩkǒ Héè Cèè-ɖe-nyuun-naín, 1946.

Kpáá-dè Hwèìn Gbo bĕ̀
Dyi-diè-dè bĕ̀ ké m̀ gbo kpá bó dε cĕ̀ jè kε

1. Dè mò jǎà-dè hĩnyε bĕ̀ nì dε kpáá-dè bĕ̀ bĕ̀ Bábò̀̀ cĕ̀ jèεε mú kĕ̀?
2. Dè mu jǎà-po-nyò bĕ̀ gbo kpá̀̀n ti bĕ̀ Jízè muà dε dyiìn nyεε kĕ̀?
3. Xwĕ̀ à mε nyu Jízè dε-dyi-tiò̀̀ fò̀̀n nyé?
4. Dè kǒ̀̀ jè tèmè̀̀n-dè bá gĩ̀̀-wóqó-wóqó dyíεε nòm̀̀à dyiìn nyé?
5. Dè kǒ̀̀ jè ɔ kra dε bĕ̀ à kĕ̀à zaa-wǒ̀̀-po-pò̀ jè dyí dyuò kĕ̀?

Cě́é-dè 15 Jǎà-po-dè bě̀ nì zǎ̀ kǐín nyε

Cě́é-dè Hwòdǒ-kpàin-dè bě̀

Đé Cě́é-dè nìà ke mánáin nyεε, dε-cě́-nyòò mu kpé bė́in mu kpé bė́in bé ɔ ké dε bě̀ nìà ke múin wě́, bé ɔ ké wa jè kǐin zain:

- (1) Xwíníin kǒ jè nyo bě̀ dúà jǎà-po-dè dyí bé ɔ kéà wudu bá waà hwidǐi-taba-dè bě̀ò dyíε jǔ ke.
- (2) Dyí-tè̀mè̀in-dè díé bě̀ bé Bábòò tò jìi bá jǎà-po-dè bě̀ jè dyíε.
- (3) Jǎà-po-dè tǎ bḕ sòin-naín kè dε séin bḕ bá wa dyíε.
- (4) Xwíníin kǒ kè Kédéi-déin-nà-nyò bě̀ nìà kǎũn wēε me kpǒà bó dε kǐin-kǐin bḕ bá Kédéi déin jà jè dyíε gboi ke.
- (5) Kédéi-déin-nà-nyò bḕ hwidǐi-taba-wùdù bḕ bá jǎà-po-dè bě̀ jè dyíε.

Đε bě̀ bé dε-cě́-nyòò bédé bé ɔ kéà kǔà gbo po nǒ cě́é-dè nìà ke múεε dǒ mò bé dε-cě́-nyòò ké cóci-nyò bḕ nì zǎ̀ kǐín nyεε nìin hwidǐi-taba-dè bḕò kpéin dyé, sepóedé wa mò à Kédéi-déin-fè̀èò gbo-dè-dè.

“Jǎà-po-dè bě̀ nì zǎ̀ kǐín nyε”

Dǒó-kǐin-dèin-cèè-dè

Ɔ jǔ ké dε-cě́-nyò bḕò dǎ cě́é-dè zìà dyíε nìin sǒ-kǒún-dyi-po-poò gbo hwè ní, nìi, m̄ me diè wa dε bḕ dyi sòin dé cě́é-dèò hwòdǒ-kpàin-dè bḕò mú bé m̄ ké wa dyi-diè-dè bḕ wa ké kǐin kpa keε dyi diè. Nii, wa me zà céè-dè bé ɔ nìà dé bídǐi keε wuduún.

Bě̀ me zà 2 Jǒó wuduún. Đé céè-dè nìà ke cḕ à gbo bá cóciò tèmè̀in-dè jéé bḕò jè dyí ké?

Kǎũn wēε, bḕ me pòin dyí bé bḕ kéà dε-cě́-cě̀ò dyúa kpa. Ɔ jǔ ké bḕ dyi bḕ nì kàà dyé ní, nìi, bḕ me diè dyi-diè-dè muà bóε dyúa nìin nyεε dyi, bé bḕ kée gǒ-jǔ-wùdùò jè dǒó kǐin dèin. À se bḕ nìà ke kǔà mú nyùn nǒ cě́é-dè nìà ke mú, sepóedé vósi bḕ bé à nyùn kà kǔà múεε, à céè wa dε cě́é-dèò mú jè.

Dè Jǎà-po-dè bḕò jè Dèin gbo ke

Jǎà-po-dè mò Kédéi-déin-nà-nyò bḕ hwidǐi-taba-dè jéé bḕ dú-po-po. Cóci-nyò bḕò dǎà zǎ̀ da dyé see kà wa ké tèmè̀in-dè bḕ sò dé Bábòò múεε dú poε nyεε.

? Đé kǎ jè cǎcì-nyò bǎè mǎ ma kà jǎà-po-dè bǎ nǎ kɛ kɛ? Bábòò dǎun se ma púá dǎ bó wa bìi?

Nyɔ dǎjé bǎ dǎ wa po Bábòò jè jǎà, kɛ wa tɛmɛ̀in nyɔ̀n bǎ tɛmɛ̀in-dè bǎ se Bábòò dyí báa. Cǎcìò-nyò bǎè cèè tɛmɛ̀in-dè bǎ sò dè Bábòò múe kɛ wa zain Kédèi niin tɛmɛ̀in-dè bǎè kè tɛmɛ̀in-dè bǎ seà jǎà kɛ gboi.

Tɛmɛ̀in-dè bǎ bɛ wa cèè kà kɛ dyúádò mò “Jízè mò Bounbo,” kǎ xwíníin mòà Jízè mò Gèdèpòò kɛ. Wuɔdu bǎ mòà “Bounbo Jízè Kédèi” kɛ mu dyúa dɛ kɛ ɔ dǎ Jízè mò Misádyàò (Kédésídò) ɔ kè kà bɛ ɔ mò Gèdèpòò kɛ. Nyɔ bɛ ɔ nóò ma bɛ ɔ kɛ níin Jízè mò Bounbo mɔɔ bɛ ɔ kɛ wuɔdu bǎ mòà Bounbo Jízè Kédèi kɛ dǎ kɛ, ɔ se ma Kédèi-dèin-nà-nyò.

Sòin bóe gboe, nyɔ bǎ dǎin ma wa mìòun Kédèi-dèin-nà-nyò bǎ, kɛ wa se ma jǎà po kà bɛ Jízè mò ma nyɔ̀n-dyù jé kɛ. ɔ kǎ jè à dyéà jǎà-po-wùdù nǎ kɛ dè 1 Jǎó mú kè. Wuɔdu dǎ, “Kɛ zù sèin bǎ bɛ wa se kà Jízè jè mú wǎin nyɛ, wa se Gèdèpòò gbo sò.” ⁴⁴⁹Àpòsò Jǎó cɛe dɛkè kà bɛ ɔ jǎ kɛ nyɔ dò dyi Kédèi tɛmɛ̀in-dè bǎè dò jè mú doin ní, níi, ɔ nì nàmàun nyuɛn, kɛ ɔ se Gèdèpòò bédé. ⁴⁵⁰

“Dyìn dè À Bounbo Jízè fèèò jè jǎà-po-po múe, ɔ dyuòè dyi dɛkè kà bɛ sè-ná-sèè pò-pòò mò dɛ zi dɛ kpauñ mìò kɛ. Sepóedé hwìdǎi-taba-tabá jéèò mò bɛ à kɛe jǎà po kè bɛ à kɛe mú wǎin kà bɛ Jízè Kédèi mòà Gèdèpòò Dyú-gààò kɛ mò Gèdèpòò hwè kɛ ɔ mò nyɔ̀n-dyù kɛ” (Àtásià-nyò bǎè Jǎà-po-dè).

Jǎà-po-dè kíin-kíin bɛ ɔ cɛ dɛ kúúú kɛ nì dè 1 Tímétè 3:16 mú:

Gèdèpòò wódó ma xwáǎún dè nyɔ̀n-dyù-kpòdò-dyùà mú, kɛ Zùùò tɛmɛ̀in ma nyɔ̀n dyi, kɛ ínjà bǎè dyé ma ɔ, kɛ wa cɛ ma ɔ jè bódó-dù-kà-kò bǎè nyɔ bǎè gbo, kɛ wa po ma ɔ jè nǎà nǎ bódó-kpàà kǎ, kɛ wa kpa ma ɔ dè dǎin-dǎin nǎ dè dyóun wɛ mú

À se dɛ bǎ bɛ jǎà-po-dè nǎ dè 1 Tímétè-cèè-dèò múe nǎ cèin nyɛ sèin múin wǎ, kɛ múin wǎ, kɛ ɔ cɛe kà bɛ Jízè mò Gèdèpòò hwè kɛ ɔ mò nyɔ̀n-dyù kɛ, ti ɔ cɛà bɛ ɔ dyi níin Gèdèpòò wódó ma xwáǎún dè nyɔ̀n-dyù-kpòdò-dyùà mú kɛ.

Jǎà-po-wùdù xwǎún-xwǎún bǎ nǎ kɛ bédé hwòdǎ-kpàin-dè dò. ɔ jǎ kɛ nyɔ bɛ ɔ dǎ ma Kédèi-dèin-nà-nyò jǎ seɛe dyi nyɔ dò dyé kɛ nyòò dyie ɔ gbo cɛ kà bɛ ɔ taba Jízè hwìdǎi kɛ ɔ po Bábòò wuɔdu jè jǎà kɛ, kɛ Kédèi-dèin-sí-nyòò dyi ɔ dyi diè, kɛ ɔ dyi níin, “M̀ poe jǎà kà bɛ Jízè mò Bounbo kɛ?” mɔɔ “M̀ poe jǎà kà bɛ Jízè mò Gèdèpòò kɛ ɔ dǎ ma nyɔ̀n-dyù-kpòdò-dyùà dyi kɛ?” Kɛ nyòò dyi níin, “gbàò” ní, níi, Kédèi-dèin-nyòò muɛ dyi dyuòun cá kà bɛ nyòò se dɛ bɛ Bábòò tɛmɛ̀in kà kɛ múin wǎ mɔɔ ɔ seɛ dyi kpǎ kɛ.

Ti bɛ Pénèkò-wèò dǎ ma dyi zi kɛ zǎ báún-báún dǎ ma zɛe, cǎcì-nyò bǎè poe ma

⁴⁴⁹ 1 Jǎó 4:3.

⁴⁵⁰ 2 Jǎó 9.

gbo bé wa ké Gèdèpòò bédé dú tãò kè nyo bé Kédé jũ ke ɔ kè kà Zùù Hwèin-hwèinò nyo niè kee jè cẽ wádáá cá. Wa dè ma tèmèin-dè bẽ bé wa ké gbo mùin nyee dyi. Jää-po-dè bẽ bé wa cèè ma kà kee mò jãà-dè jéé bẽ bé Kédéi-dèin-nà-nyò bẽ kpõ ma kõin nyee díé bẽ. Jää-po-dè bẽò se ma dè séin jè kõin zain, kee wa se ma nyo dò Kédéi-dèin-nà-nyò dâin bèin ɔ jũ ké ɔ se ma dè bẽ bé wa cèè ma kà dé jãà-po-dè bẽa múee dyi kpõ ní, sepóedé ɔ mò ma Kédéi-dèin-nà-nyò bẽè hwiðĩi-taba-dèò da-zain-dè.

Cóciò jãà-po-dè kíin-kíin bẽò tã keà kè.

Àpósò bẽò Jää-po-dèò

Àpósò bẽò mò nyo se ma jãà-po-dè nià ke cèè kee wa cèè ma ti bé zõ hõdèdè dò dã ma zie, bé wa ké ma àpósò bẽò tèmèin-dè bẽò jè kõin zain.

M po Gèdèpòò màà à Kpé-séin-bédé Bãò kee jè jãà; ɔ me dycún ké ɔ me bóqó-kpàà;

M ɔ Jízè Kédéi mòà ɔ Dyú-gàà dyúáqòò kè à Bounbo kee jè jãà; Zùù Hwèin-hwèinò nyee ké ɔ wóqó ma dé Vúéjè Medé xwíníin; ké ɔ dyé ma gã dé Pócà Pádè xwídíi; wa kòin ma ɔ kóqósi kõin, ké ɔ mé ma, ké wa zà ma ɔ dyódóún; ɔ mu ma dé bíqíi dé héè; ké wèò tã niin nyee, Kédéi wóqó ma gĩɔ; ɔ mu ma dé dycún, ké ɔ dèqè dya bó Gèdèpòò mòà Kpé-séin-bédé Bãò kee djàun-sõ kõ; déè ɔ mu sòin bé ɔ ké nyo bẽ ni cíeñ nye kè nyo bẽ dã méè zaa wõ poeñ dyi.

M po Zùù Hwèin-hwèinò jè jãà; m po Kíáqè-còci Hwèin-hwèinò jè jãà; m po Gèdèpòò nyo bẽò dñ-dèò jè jãà; m po Gèdèpòò nyo bẽò kõin-zĩin-zĩinò jè jãà; m po nàmàũn kõin zĩin jè jãà; m po kpóqó-dyùàò gĩɔ-wóqó-wóqóò jè jãà; ké m po sè-ná-sèè fèèò jè jã. Kãà ɔ me ni.

ɔ ni pũ kà jãà-po-dè nià ke hwòqõ-kpàin-dè mò bé ɔ ké nyo bẽ seà jãà po kà bé mò ma nycún-dyù, ké màa-dyù gmò se toqo kõ jè dyuòee wóqóin ma ɔ kee fedè kõin zà ke. Nyo díé bẽ ni ma bó ké wa seà jãà po kà bé Jízè mé ma ní jãà ke mɔɔ kà bé ɔ se ma gĩɔ wóqó ke.

Dé Àpósò bẽò jãà-po-dèò múee, wa se dè pãqã cẽ bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyi. ɔ see xwíníin mò bé Cóciò ké se nyo bé Zùù Hwèin-hwèinò jũee dyi dyuò ke, kee ɔ mò sepóedé tèmèin-dè bá ɔ jè dyíee séè ma dé cóci-nyò bẽò hwiè dyi bein ke miò. Wuqu mòà Kíáqè kee xwíníin mò “bóqó-kpàà dà séin”, ké ɔ xwíníin mò jãà-còci dyúáqò nyènèè mò nyo ni. “Nàmàũn kõin-zĩin-zĩin” tò pó-pó jii dyiin dé Gèdèpòò jíájèò mú, kee ɔ se dyiin dé nyo dèè kũà-sõ mɔɔ ɔ xwai-nyuu-dè bẽ mú.

Násiin-nyò bẽè Jää-dèò

Násiin-nyò bẽò Jää-po-dèò dè zõò dyi dé cóci-nyò bẽò dyí-poin-poin dò mú zõ mòà 325 ke. Waa hwòqõ-kpàin-dè mò bé wa ké ma tèmèin-dè bá kà bé Jízè mò Gèdèpòò ke kè

tèmèin-dè bá Zùù Hwèin-hwèinò jè dyíεε dyi kùin. Wa po ma wuquò díé bĕ dé waà céè-dèò mú dé cóci-nyò bĕò dyí-poin-poin dò mú de zǒ màà 381 ke. Jǎà-po-dè nià ke cĕ de díé bĕ kǒ jè wa se ma dyí dyuò kíin nyεε jè.

Í po Gèdèpòò dyúádòò jè jǎà, ɔ mò à Kpé-séin-bédé Bǎò, ɔ me dycún ké ɔ me bódó-kpàà, ké ɔ me de séin bĕ bé nyoŭn dyée ɔ kè ɔ nyo bĕ bé nyo ní dyé ke.

Í po Bounbo dyúádò màà Jízè Kédéi keε jè jǎà, ɔ mò ɔ Bǎò dyú-kpò dyúádò kpeé-kpeé hwè ké bódó-kpàà ni ma, ɔ mò Gèdèpòò séinè Gèdèpòò, ɔ mò ce séinè Ce, ɔ mò Gèdèpòò jééò niin Gèdèpòò jééò, ɔ mò Dyú-gàà dyúádòò, ɔ se meε-dè dò; ɔ kè Bǎò mò nyo dyúádò; ké dyiin dé ɔ múεε Gèdèpòò me ma de séin; ɔ dyi ma bídíi sòin dé dycún, ké Zùù Hwèin-hwèinò nyεε ké ɔ wódó ma dé Vúéjè Medé xwíníin; ké ɔ zĕin ma nyoŭn-dyù mú, ké ɔ wa kòin ma ɔ kóqósi kòin dé Pǎcà Pádè xwídíi bé ɔ ké mò nyoŭn-dyù bĕεε póin jè; ɔ dyé ma gǎ, ké wa zà ma ɔ dyódóún ké bó wéò tā niin nyεε ɔ wódó ma gĩo de kà Gèdèpòò-cèè-dè bĕò nyuà cĕε ke; ɔ mu ma dycún, ké ɔ dèdĕ dya bó Bǎò qiàun-sǒ kǒ, ké ɔ mu de dyiin dé díin-díin mú bé ɔ ké nyo bĕ ni cíéñ nyε kè nyo bĕ dǎ méε zaa wǒ poεñ dyi: ké ɔ kǎá-bòdòò mu niin kánáá pū.

Ké m po Zùù Hwèin-hwèinò màà Bounbo kè nyo Fèè-nyí-nyòò keε jè jǎà; ɔ mò nyo bé ɔ sò ma kà dé Bǎò kè Dyú-gààò gbo ke; ɔ mò nyo bé à bièà kà dyúádò à bièà Bǎò kè Dyú-gààò ké à nyià wa dya-dè-dè ke; ɔ mò nyo bé ɔ wùdùin ma dé kpáá-dè-cĕ-nyò bĕò mú ke; ké m po Kíádè-còciò kè Àpòsò-còciò jè jǎà; m po níɔ-kpá-kpá dyúádò bé ɔ màà nàmàŭn búin-dèdè-dèdè keε jè jǎà; ké m po nyo bĕ dǎà méε gĩo-wódó-wódòò jè jǎà; ké m po cí-cí muà niin dé bódóò nyo kèà dyie kǒεε jè jǎà. Kǎà ɔ me ni.

? Dé mò de díé bĕ bé m dyé dé jǎà-po-dè nià ke mú bé wa se dé Àpòsò bĕè Jǎà-po-dèò mú niε ké?

Dé jǎà-po-dè nià ke múεε, à dyée ké wa cĕ Gèdèpòò Dú tāò jè wɔqɔ cá. Wa néin jii kǒ kóqó-kóqó kà bé Kédéi mò Zùŭn-nyò ke, bé ɔ ké nyo bĕ cĕà kà bé Jízè mò Gèdèpòò, keε ɔ seà dé wa hwòdǒ bú sòin jéé cáa wíin dyi dǎbá. ɔ mu cíin kánáá pū (“ɔ ni ma hwè ké bódó-kpàà ni ma”), ɔ se meε-dè, ké ɔ bédé de séin bé Bǎò bédé keε ní. À bédé bé à ké Jízè Gèdèpòò dǎin bó xwíníin dyúádò bĕ kǒ jè à dǎin kà Bǎò Gèdèpòò ke.

À bédé bé à ké Zùù Hwèin-hwèinò biè kà dyúádò kà à bièà Bǎò kè Dyú-gààò ke, sepóedé ɔ nyuu-dè tèmèin nyoŭn dyi kà bé ɔ mò Gèdèpòò dekèε.

(Ágèè Jǎà-po-dèò)

Wa céè zǒò Ágèè Jǎà-po-dèò zǒ màà 451 keε xwíníin. Waà hwòdǒ-kpàin-dè mò bé wa ké ma tèmèin-dè bá Kédéi nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùà dyí-dú-dú kè ɔ mé-méò jè dyíεε bá bo deín taba. Wuqu bĕ bé céè-nyò bĕò poà nǒ Jǎà-po-dè nià ke múεε séin se ná xwa fĕin bé nyo ké wa múin wǒ ke, keε waà hwòdǒ-kpàin-dèò mò bé wa ké ma Kédéi Gèdèpòò kè

nycũn-dyù jũ jèò bá bo ðeín taba, kà bé wa s̄òò bédé kpé dyúáqòò, ké waà hwìdĩi-poin-ðè nì dyúáqòò ke. Gmò n̄ò, dé Jǎà-po-ðè nìà ke mánáin nyee, wa céèè dée kà bé wa d́ tèmèin-ðè b̄è nìà ke dyí bé wa ké Bábòò wuqu ò kè waà bídí-kpèðè b̄è jũ dé cóciò mú ke. Wa se ma v̄òò nì bé wa ké f̄nò-hwòðǒ ðìè b̄è piĩn zà, kee wa nì ma v̄òuĩn bé wa ké ðe b̄è cóci-nyò b̄èò po ma jǎà teee bá bo ðeín tabaun ðòun.

À sí Bǎ hwèin-hwèin b̄èò bo-b̄è kídíí; bé à kée nycũn-dyù tèmèin bé wa ké Dyú-gàà dyúáqòò, bé ò màà à Bounbo Jízè Kédéí, bé ò màà Gèðèpòò Dú Tǎ b̄èò ðò, hwè ké ò màà Nycũn-dyù kee jè mú w̄oin; ò se nàmàun ðò nyu dé ðe séin ðò mú kà à nyuà nìè ke; ò mò ò Bǎà dyú-kpò dyúáqò, ké ò nì ma hwè ké ðe séin nì ma kà ò nyuà céèè bá Gèðèpòò Dú Tǎò jè dyie, ò kè kà ò nyuà nìè dé wé hwèin gbo b̄èè mú bó à jè ò kè bó à pò-pòò jè ke, ò wódó ma dé Vúéjè Medé, bé ò màà Gèðèpòò ðe kee xwíníin, ké ò nycũn-dyù jũ jèò tèmèin à dyí, ò mò Kédéí dyúáqòò, ké ò mò Dyú-gààò, ò mò dyú-kpò dyúáqò kpeé-kpeéò, bé ò bédéà k̄pódó-dyùà s̄ó ke, ò nyu ðe kíà dyí b̄è, ò ní z̄iàin, ò ní z̄ain kpeðe dyí, ò se kpáun c̄è, ké nycò bé ò j̄ùà kee déè ò jũ dé gbo-kp̄oin-kp̄oin mú, kee nycò b̄è bé ò j̄ùà kee k̄ò kpeðe ò nyu tee, ò nì Nyc dyúáqò mú ké ò se mú ge bé ò ké nycò s̄ó jũ, kee ò mò Dyú-gàà dyúáqòò, ò mò Gèðèpòò, ò mò Wuquò, ò mò Bounbo Jízè Kédéí, kà kpáá-ðè-c̄è-nyò b̄èò nyu ma kà ò jè c̄èe dé ðe dè gboò mú, bé wa dyi níin, Bounbo Jízè Kédéí miò-kpo ðǎ à ðe tèmèin, ké ò ðǎ à Bǎ Hwèin-hwèin b̄èò Jǎà-po-ðèò nyíò ke.

? M̄ dyé ðe díé b̄è mò j̄iì-k̄ò-néin-ðè j̄éé b̄è kee dé jǎà-po-ðè nìà ke múú?

Kpé bé Kédéí bédéà bé ò dyià Gèðèpòò jũ hwè ké ò dyià nycũn-dyù jũ k̄ò jè Kédéi-ðeín-nà-nyò b̄è nì z̄òò kíin nye c̄èà kee mò ðe bé ò bédé ma dé dycún w̄è, kee ò se dà bóqó-kpàà k̄ò. Wa poe ma jǎà kà bé ò mò ma Gèðèpòò hwè ké ò mò ma nycũn-dyù ke. Ò mò ma Gèðèpòò hwè ké ò mò ma nycũn-dyù gáná cá ti bé ò nì ma dà bóqó-kpàà k̄ò ke. Bó nycò bé Kédéí j̄ùà ke j̄èee, wa d́ ma ò dyí bé ò ké Nyc-pòin-nyò jũ.

Jǎà-po-ðè b̄è nì Z̄èè ke

Cóciò ðǎò z̄òò dyi dèee, z̄ò h̄òdèðè b̄è ðǎ zi. Bóqó-kpàà ðǎ gbo z̄iàin dé hwiè ðǎðǎ b̄è mú. Biè-kpòò kúdúú b̄è ðǎ hwìdĩi-taba-ðè kúdúú b̄è dyà.

Nycò díé b̄è poèn hwìdĩi kà bé jǎà-po-ðè séin bédé bé wa ké gbo z̄iàin nye. Wa poèn hwìdĩi kà bé wa béin ðe séin wa mó jǎà poe dyiee jǎà poe, ké ò ðǎ ná niin, wa ké wa miòun Kédéi-ðeín-nà-nyò b̄è ðáin ke kánáá p̄u ke.

? Ò nòmò dyiin bé à ké cóci-nyò b̄è nì z̄òò kíin nyee n̄in jǎà-po-ðè b̄èò hwìdĩi tabaà?

Kee Gèðèpòò bé wa dèà me dé jǎà-po-ðè b̄è nì z̄òò kà ke múee ní z̄iàin gbo. Ké cóci-nyò b̄è nì z̄ǎà kà kee dyuòè ma dyí kà bé Gèðèpòò pòin ma wa sepóedé wa taba ma ò hwìdĩi jè ke. Wuqu b̄è bá nycò bé Gèðèpòò jũ ke ò kè hwiè b̄è k̄ò mú nycò béin pòèn nyee mò ma ðe j̄éé b̄è bé Kédéi-ðeín-nà-nyò b̄èò kp̄ò z̄òò k̄oin s̄òin dé ðe dè gboò mú ke.

Ɖe nìà ke see xwíníín mò bé nyo dò ké se pòe béin sèin ké ɔ bídí bèdèin dye dyí dé tèmèin-dè bĕ bé ɔ kpõ dyi kee séin mú hwè ke. Tèmèin-dè séin se dyiin nòmò bó bĕ nòmò dyiinò jè. Nyo dò se de bé ɔ dyuè kà bé ɔ mò de nòmò dyiin nyee jè mú doèn béin, kee ɔ béin de xwa bĕe de de díe bĕ mú.

Kee jǎà-po-dè bĕ nì zĕò kà kíín kò jè céèà nō céè-dè nìà ke múee cĕ tèmèin-dè bĕ bé wa sédĕin dyíee jè dòn. Ɖ jũ ké cóci dò dyi Gèdèpòò jè dya gmò dé hwìe kà kò dò mú bó ɔ nyo bĕ sédĕin kà dyíee gbo ní, níí, wa bédé bé wa ké hwìe kà kò dò kĕ mú nyo béin pòèn, bé ɔ mòà bĕ nòmò dyiin kà kò dò kee dyi mó. Kee ɔ jũ ké wa dyie náa nyu ní, níí, wa me bó wa miòùn Kédĕi-déin-nà-nyò bĕ dǎin, sepóedé wa nì hwìe kà kò dò kĕ mú nyo ké Gèdèpòò bièin nyee xwáqáún zàŭn jè.

Ɖ mò nyo dò-dò séinè kpé bé ɔ ké hwìdĕi pòin kà ɔ mó hwìdĕi pòèn dyie dyeo, kee, ɔ jũ ké ɔ se hwìdĕi pòin kà Kédĕi-déin-nà-nyò kéó hwìdĕi pòèn nyuee ní, níí, ɔ se Kédĕi-déin-nà-nyò. Ɖ mò de kà kò dò.

Ti bé cóciò dè zĕò kà dyi díe hwè bé zō hōdèdè bĕ ké ma ziee, cóciò se ma dǒ kúqúú bĕ bédé kà ɔ nyuà niè bó zĕè ke. Cóciò nì ma dyúáqò. Ɖ jèee, jǎà-po-dè bĕò mò zĕò wuqu bĕ bá cóci gánáò dyí ke. Zĕè kee, cóci bĕ bé wa po Báábòò jè jǎà kee kpõ bó jǎà-po-dè bĕò gbo, ɔ sèin de díe bĕ kĕ jè wa se gbo wǒin dé jǎà-po-dè bĕò múee dòn.

Tèmèin-dè díe séin dò se dyí sédĕin; sepóedé Gèdèpòò-biè-kà sùàò mò biè-kà jééò; ké tèmèin-dè dò se jǎà jŭe béin, ɔ sèin ké ɔ kè tèmèin-dè “bé ɔ sòin kà dé de dè gboò múee” hwòin dye hwè. (Jús Wésédé, dé ɔ Gèdèpòò-wùdù báà “Nàmàŭn nì dé Jǎà-po-nyò bĕ múee”) jè dyí kee mú.

Cóci-nyò bĕ nì zĕò kíín nyee dyuòè ma dyí kà bé nyo kè Gèdèpòò gbo-kpõin-kpõin mò de zi de kpauñ miò ke. Wa dyuòè ma dyí kà bé wa bédé ma pò-pó dyiin dé wa kè Gèdèpòò gbo-kpõin-kpõin mú ke. Xwíníín nìà ke jè ɔ kpa ma kà de dé wa gbo miò bé wa kée dyí dyuò nyo bé Gèdèpòò jũ ke.

Júdè-cèè-dèò po à náún kà bé à me kpõ bó hwìdĕi-taba-taba bé Gèdèpòò nyíà cóci-nyò bĕò kee jè gboi kpõ. ⁴⁵¹Gèdèpòò jǎà nyu-nyuò me nì bó à gbo bé à ké bĕ nòmò dyiinò cĕ dé hwìdĕi-tab-taba mú, bé à ké jǎà-nyò bĕ Kédĕi gbo dyà, bé à ké nyo bĕ bé ɔ dǎà dá bé wa ké ɔ bìi kùà nyuee de tèmèin.

Ɖe-xwa-bĕ-bĕ bé ò ké dyi bàqàin nye: Cóciò Cĕ kpáún bĕ

Cóci-nyò bĕò mò nyo bĕ bé wa po wa miòùn kpóún ké wa kpõin gbo ke. Nyo bĕ dè cóci bĕ bé wa zi tááziin kōee dyi dà séin ké wa dǎin wa miòùn Kédĕi-déin-nà-nyò bĕ. Ké cóci cĕ kpáún pàqǎ nì bó ké wa se cóci vèè dò xwídĕi nì.

Ti díe bĕ ní cóci bĕ nìà ke dè de gbo dyiin dé Gèdèpòò-wùdù nyo bĕ gbo-kpa-kpa mú tee, hwè ké wa búá, ké w mò cóci vèè. Ɖ jũ ké jǎà-po-nyò kúqúú bĕ dyi biè-kpòò dò mú nì ké wa se cóci vèè

⁴⁵¹ Júdè 3.

dò bédé bé ɔ ké wa nàin ní, níí, wa béin wa miòun cóci vènè mú nyue. Nyo bẽ bé wa mu bóqó dò kǒ bé wa ké dé Gèdèpòò kǔà nyu kee béin dé cóci dyi dèè.

Ti díé bẽ ní nyo díé bẽ béin cóci dò mú sòò bé wa ké cóci vènè dyi dè sepóedé wa poèn hwiqíi kà bé cóci wa sàà múee se tèmèin-dè nòmò dyíin dò dyi kpõ mó jèe. Wa mu ké wa dè wa niin cóci dyi dè bé wa poèn hwiqíi kà bé wa niin tèmèin-dè sédéin dyí miò ke. Níí, wa mu dyúá ké wa ní waà tèmèin-dè bẽò mú zain ti séin. Sepóedé wa m̀òun ẃ Bábòò jè múin dé hwiè kà kò dò xwíníin bó Kédéi-déin-nà-nyò tòò bẽ gbo jèee, wa niin tèmèin-dè bẽò kò bó cóci tòò bẽ niin tèmèin-dè bẽò gbo.

Ti díé bẽ ní nyo díé bẽ dè cóci dyi ké wa biè Gèdèpòò dyíin dé waà bíqí-kpèdè bẽ mú. ɔ nyue ké cóci bẽ bédé kòèn, sepóedé nyo séinè bíqí-kpèdè se hwoin.

Kédéi-déin-nà-còci báún-báún see hwiqíi poin kà bé wa d̀òun mò jàà-còciò ke. ɔ jũ ké kpoo dò dyie cẽ kà bé wa d̀òun mò Gèdèpòò cóciò dà bóqó-kpàà kòee ní, níí, à me bó wa hwòqǒ míin dèèn.

Nyo bẽ bé wa se jàà poee se Kédéi-déin-nà-nyò bẽò jè mú dèbè, sepóedé wa m̀òun zain gbo, ké wa bédé dú kò-kò bẽ jè. Nyo bẽ bé wa se jàà-po-nyò bẽee poèn hwiqíi kà bé cóci dò-dò bẽò v̀oin v̀oin gbo dé waà jàà-po-dè bẽò dyi-kpõ-kpõ mú ke. Nyo báún-báún ní bóqó-kpàà dà séin nyee poèn hwiqíi kà bé gbo-kpõin-kpõin dò se bó Kédéi-déin-nà-nyò bẽò púa ní ke.

Còci-nyò bẽ bé wa mò Kédéi-déin-nà-nyò bẽ jéé cáa, wa po cóci-nyò bẽ ní z̀òó kíin nyee niin jàà-po-dè bẽò jè jàà. Dè nià ke mò tèmèin-dè bé ɔ dyàà gbo-kpõin-kpõin bó Kédéi-déin-nà-nyò séin púa ke. Kee gbo-zain-zain vènè ní bó jàà-po-nyò bẽ púa kee mò tèmèin-dè méné-méné bẽ bé wa séin seà dyi kpõ ke. Kee à see cẽe béin kà bé cóci-dòè nyo bẽ se Kédéi-déin-nà-nyò bẽ sepóedé wa m̀òun bédé tèmèin-dè kò-kò bẽ jè ke.

Ðe-xwa-bĩ-bĩ bé m̀ ké dyi bàqàin nyè: Nì Hwiqíi-tabá-tabáò jè múin ẃ-ẃ dé hwiè se dyí sédéin nyee mú

Kà bé Kédéi-déin-sí-nyòò mu ćie niin dyíin dé ɔ kè Gèdèpòò gbo-kpõin-kpõin múee, kà dyúáqòò kàà ɔ mu Bábòò jàà-dè bẽò múin ẃò niin. ɔ dè-múin-ẃ-ẃ se niè mu kà nyo tòò bẽ nià kee dè. Kà bé ɔ mu dè bẽ mò jàà kee nyue niin dé ɔ fèè mú wé séin xwíníin nyee, kàà ɔ mu hwiè bẽ kǒ xwíníin ɔ ké nà dyí-sédéin-kà kee da dyée niin, ké ɔ mu kòun bó Kédéi-déin-nà-nyò tòò bẽ gbo.

ɔ jũ ké nyo dè bẽ bé ɔ taba hwiqíiee jè hwiqíi poèn niin, níí, ɔ me bó Kédéi-déin-nà-nyò bẽ ní z̀òó kíin nyee niin jàà-po-dè bẽò dyi táà, ɔ sèin ké ɔ poe dye gbo bé ɔ ké se Kédéi-déin-nà-nyò jũ dè hwè.

Ké Kédéi-déin-nà-nyòò me béin kpé bé ɔ ké tèmèin-dè bá ɔ cóciò dyíee jàà po. ɔ dyie hwiqíi poin kà bé kà bé cóciò tèmèin-dè bẽò se dyí sédéin nyee ní, níí, ɔ se bó cóciò gboi kpõó mu cá kà mébà nià ke.

Kédéi-déin-nà-nyò dò béin tèmèin-dè bẽ ní dé ɔ cóciò múee dyi kpõ hwè bé ɔ ké dè kà kò dò béin nyue bé ɔ ké kò bó cóciò mébà tòò bẽò m̀òun gboee hwiqíi taba. Nyo dòè hwiqíi-tabá-dèò se dè bé

o ké dé Bábòò mú céè gáná cáa, kee de nyòò mó bé o ké nyuue mò, bé o ké Bábòò jǎà-dè běò dyí dú bé o kée de kà kò dò mú nyùin.

Kédéi-déin-sí-nyò dò-dò séin me nyùin Bábòò jǎà-wùdù běò kùà mú dé o fùà-fúá-tiò mú, kee kee o me bó fúà bé o ké nyo tòò běè zaa wò po dyiin dé o hwiqĩi-poin-dè bē mú. O mò de sédèin dyí bé Kédéi-déin-nà-nyò séin ké còci-nyò bē nì zǎò kíin nyee niin jǎà-po-dè běò dyi kpō, ké o nòmò dyiin bé còci-nyò bē ké waà còciò tēmèin-dè běò dyi kpō, kee o se wèin bé Kédéi-déin-nà-nyò dò kée hwiqĩi poin kà bé nyo séin me kpō o niin hwiqĩi-tabà-dè běò jè dyi dekè ke..

De-cé-nyò běò me zà “Hwiqĩi-tabà-wùdù běò” wuquún kra só.

Jǎà-po-wùdù běò kèà kè

Gèdèpòò-cèè-dèò cēe à gbo bé à ké bó tēmèin-dè jéé bē bá Kédéi-déin-nà-nyò bē dyíee gboi kpō bé à ké wa bá bo déin taba. Kédéi-déin-nà-nyò bē nì zǎò kee cē ma hwiqĩi-tabà-dè bē bé wa nòmò dyiin bó bǎ nòmò dyiinò jèe kè gbo-kpōin-kpōin nìà bó à kè Gèdèpòò púa kee jè. Wuqu bē wa cē zǎò kà kee tò Kédéi-déin-nà-nyò jéé jì ke kánáá pū.

De-tēmèin-nyòò me nyí de-cé-nyò běò dò-dò vòsi bē céèà dé bíqĩiee dyúáqò bé o kée cē. Hwè bé de-cé-tiò nyo mu bó dyí kpōin wēe ké bó nyiniiee, nyòò me zà vòsiò wuquún, bé o ké de xwáún-xwáún dò bíqĩi céè bá de vòsiò cē bá de tēmèin-dè nìà ke bá dyíee jè dyí.

Cèè-dè bē m ké wuquún zà bé m ké nì kùà bē nyo ke

(Tátò 1:7-14) (Judé 3-13) (1 Tímètè 4:1-7) (1 Tímètè 3:16) (1 Jǎó 4:1-3, 14-15, o kè 5:12)

O me nì de-cé-nyò běò hwiqĩi kà bé cēé-dè nìà ke dyíá dyúa mué niin, nìi, de-cé-nyò běò dò-dò me zà dé tēmèin-dè dò mɔɔ tēmèin-dè dòè wáká dò, bé o kée nyo bē se de-cé-céò mú niiee tēmèin nyee. Ké ti séin bé de-cé-nyò běò mu de-tēmèin-tēmèin nìà ke nyuùn wēe, wa me cē o jè waà nàin-nyòò gbo.

Cèè-dè tòò bē bé m bēin wuquún zàà dekè

Nóò, Máà. *Dyí-táqáin-náin Bē. Wé kra de bē nì dé Kédéi-déin-nà-nyò bēè fèè mú ke. Békò, Gánáà Wáqápè.*

Gǎùnzáqè, Jǎsòqò L. *Nóó bá Kédéi déin nà jè dyíe, Wáká I. Hápò, Núù Dyóò.*

**Cóci-nyò bĕ nì zǔò kíín nyεε jǎà-po-dĕ bĕ
Dyi-diè-dĕ bĕ ké ò gbo kpá bó dε cĕ jè kε**

1. Dĕ mò jǎà-po-dĕ ké?
2. Wuqu sǔ bĕò nyé Jízè cĕ ma bĕ wa òmò dyiin bó Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕ nì zǔò kεε bìi ké?
3. Jǎà-po-dĕ kíín-kíínò nyé kǒ jè Gèdĕpódò-cèè-dĕò cĕ bĕ cĕ dε pàdǎ bĕ jè ké?
4. Xwíníínò nyé kǒ jè wa céè ma kà Ápósò bĕò Jǎà-po-dĕò ké?
5. Xwíníínò nyé kǒ jè wa céè ma kà Násīin-nyò bĕè Jǎà-po-dĕò ké?
6. Xwíníínò nyé kǒ jè wa céè ma kà Ágè Jǎà-po-dĕò ké?

Dyi-diè-dè bě bá dε cě jè dyίεε Gǔ-jǔ-wùdù bě

Cěé-dè 1: Gèdèpòò Cèè-dèò

1. Nyo séínè dyí-tèmèìn-dè mò jǎà-dè bě bá Gèdèpòò dyí bé nyo cě dyiìn-dè bóqó-kràà me-meò dya-gmò-gmò mú κε.
2. Gèdèpòò tèmèìn nyoŭn dyí-tèmèìn-dè jéé dyí dyiìn dé kà wa nyuà Báβòò céèè dyiìn dé Zùù Hwèĩn-hwèĩnò kpé múε kè kà Jízè nyuà ɔ miòùn sáa zàìn nyεε jè mú.
3. Dyí-tèmèìn-dè jéé dè Gèdèpòò gbo-po-dè běò me, ké ɔ zàìn nyoŭn-dyùè 'Buqu-buqu kè nàmàŭn jè kōin, ké ɔ zàìn hwìè kǒ mú à kè Gèdèpòò ké bǎ zàìn nyεε jè à gbo kōin.
4. Báβòò dǎ ɔ mò Gèdèpòò Wuquò.
5. Xwíníín mènèìn-dò běò mò sepóεdé (1) Δε báún-báún kǒ jè Báβòò cεε dǎ kprá (2) Wuqu séín bé Báβòò cεε bédé dyí-tèmèìn-dè kà bé ɔ mò jǎà κε, (3) Báβòò ní zàìn wuqu dyí, (4) Bǎ nòmò dyiìnò tèmèìn nyoŭn dyí kà bé ɔ mò jǎà κε, dyiìn dé dε bě bé ɔ nyεε mú, (5) Gèdèpòò Zùùò wùdù dyiìn dé Báβòò mú, ɔ kè (6) Báβòò taba gbo-krōin-krōin nià bó à kè Gèdèpòò púa κεε bá bo dεín.
6. Sepóεdé Báβòò sòìn dé Gèdèpòò gbo jè.
7. Zùù Hwèĩn-hwèĩnò nì ma “wa nǎin” jè (2 Pídè 1:21-22).
8. Tí díé bě ní Gèdèpòò wùdù ma nyoŭn bě gbo dé wuqu zoo mú.
9. ɔ xwíníín mò Báβòò mò Gèdèpòò miòùn niìn Wuqu déè ɔ po ma kà dé nyo běò wíin nyè.
10. Sepóεdé Báβòò ní tó mó se, ké à béin ɔ hwòdǒ kǒ dèè, ké ɔ se à hwí zàìn béin.
11. Báβòò se dε dò xwa bí dé wuqu séín bě bé ɔ cěà κεε dò mú.

Cěé-dè 2: Δε bě nyuà Gèdèpòò nyo ɔ jǔà κεε mú κε

1. ɔ jǔ ké nyoŭn-dyù dyi Gèdèpòò dyí dyuò níε.
2. Bé nyoŭn-dyù ké dε xwa bí bá kà Gèdèpòò nyu niè κεε jè dyí κε.
3. Kà bé Gèdèpòò mò dε séín me-nyò (ké ɔ nyue ké ɔ kò bó dε séín bé ɔ meà κεε gbo κε).
4. (Δε bě nyuà Gèdèpòò nyo ɔ jǔà κεε mú κε)
  - A. ɔ mò Zùù
  - B. ɔ mu cíin kánáá pū
  - C. ɔ mò nyoŭn-dyù
  - D. ɔ ní zǎìn gbo
  - E. ɔ bédé kpé séín
  - F. ɔ nì dà séín
  - G. ɔ dèbè nyo séín mú
  - H. ɔ nì nyo tā mú
  - I. ɔ hwè mú
  - J. ɔ sédèin dyí

Céé-dè 3: Gèdèpòò dyúádò bédé dú tǎò

1. Jáà-dè kpa dè tǎ bǎ kǒ mú bédé bódó-kpàà geà mú bédé wa mòà pá kè ti ɔ kè nyoũn-dyùè gbo-kpá-dè bǎ, wa dò-dò séín bédé dè tǎ bǎ dèkè.
2. Gèdèpòò dyúádò mòà Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò kɛɛ wa séín mò Gèdèpòò, kè wa nyuĩn-nyuĩn kǔà dyí kà nyo cǎ kpáún bǎ nià kɛ.
3. Dyú-gààò nì Bǎò kpé xwídíí, kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò sòin dè Bǎò gbo. Kà wa nyu páún kpáa kɛɛ mò Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò
4. Gbǒ-xwíníín-nyò bǎ kè cǒcìò.
5. À dyéé kà à bédé bédé à kè nyo bǎ mòà Gèdèpòò bédé dú tǎò kɛɛ dò-dò biè kɛ. À baà Bǎò dyiĩn dè Dyú-gààò mú dè Zùùò mú, kɛɛ à baà wa séín ní dèkè.
6. ɔ mò kà bédé Gèdèpòò nì dyúádò kè ɔ nyu kǔà dè hwìè kò-kò bǎ múɛɛ jèè.
7. ɔ mò kà bédé Bǎò kè Dyú-gààò ɔ kè Zùù Hwèĩn-hwèĩnò mò nyo cǎ kpáún bǎ kɛ.
8. ɔ mò kà bédé nyo bǎ nià dè Gèdèpòò bédé dú tǎò múɛɛ dè-kpa-kpa se wǒ béin nyɛ.

Céé-dè 4: Nyoũn-dyù Jè

1. Kédéí-déín-nà-nyòò dyuòè dyí kà bédé nyoũn-dyù jè kpa dè sepóedé Gèdèpòò nyu wa kà ɔ miòun nyuà niè kɛ.
2. Gèdèpòò mò zùùt. Mɛɛ-dè dò bédé ɔ kè nyoũn-dyù hwòin nyɛɛ mɛ-mɛ bó Gèdèpòò bǎin nyɛɛ mò kũun-kpò biè-biè. Gèdèpòò mɛ ma nyoũn-dyù bédé wa kè bódó-kpàà kǒ cí.
3. À bédé sédè bó dè bǎ nyu jè, à bédé kpé bédé à kè hwídíí poin, à béin kpé bédé à kè gbo wuquĩn-wùquĩn, à kè à mũè bǎ kpáin múin, à bédé fòndò-hwòdǒ nyuɛ kè à dyuò dè kɛ, à nyu dè à hwòdǒ mó kɛ, à bédé fòndò-hwòdǒ bédé à kè à sè-ná-sèè cí-naĩnò gǎ, à dèbè à mũè bǎ mú, kè à bédé kpé bédé à kè Gèdèpòò biè
4. Bédé à kè Gèdèpòò mú dèbè kè bédé à kè ɔ biè. Bédé à kè Gèdèpòò kè gbo-kpòin-kpòin bédé.
5. Bédé à kè dè bǎ mò déín-dè kɛ kè dè bǎ mò dè gbà kɛɛ jè múin wǒ béin.
6. Sepóedé nàmàun dǎ à hwòdǒè mós-dè mú gbòò, kè ɔ jǔ kè à se Gèdèpòò jíájèò bédé ní, níí, à mu nàmàunè kpé xwídíí niĩn.

Céé-dè 5: Nàmàǎn

1. Ǫ mò bé à ké kà bóqó-kpàà nyu nìè ke kè jè múin wó kè bé à ké de bǎ mò Gèdèpóò mós-dè bó bóqó-kpàà bièe jè míin wó kè bé à ké Gèdèpóò Jíájèò kè pò-pòò Ǫ kè mú-hwè-hwè jè múin wó.
2. Gèdèpóò me ma de séin ké Ǫ nòmò ma dyiin, ké dò se ma kee dò bédé.
3. Nàmàǎn bé nyo wóqóin kà múe mò nàmàǎn bé Ǫ nyiniin kà à nyoǎn-dyù-kpòdò-dyùàò dyiin sòin dé à de xwíniin nye. Hwòdö-wóin-nàmàǎn mò Gèdèpóò gma bé m dyuò kà dyiee wáqá-wáqá. De gbà bé nyo nyu seó-dei-dyé-kà kee mò nàmàǎn bé nyo nyu Ǫ jǔ ké nyo seó dei dyé níe moo Ǫ jǔ ké m see dyí dyuò ké m dyie nyu níe. Ké kpéè-dyí-hwè-nàmàǎn mò nàmàǎn bé nyo nyu sepóedé nì kpóqó-dyùàò se kpé béin bé Ǫ kée bóí po jè ke.
4. Sepóedé à se de dò bé Ǫ se Gèdèpóò hwìqǐ dèè béin nyee nyue mó. De gbà séin bé nyo nyuee bédé péè-dè gbà, hwè m Ǫ níin, Ǫ jǔ ké m dyie nyu seó-dei-dyé-kà níe. À bédé bé à ké dyí-tèmèin-dè nòmò dyiin jǔ kà bé à mòà Kédéi-déin-nà-nyò bǎ ke. Ǫ jǔ ké à dyi vó bé à ké Gèdèpóò mós-dè dyi bàqàin ní, nìí, zaa kpó à bó nàmàǎn nyu jè.
5. Sepóedé Jízè mùin ma kpéè-dyí-hwè-dè bǎ mú dyeo, kee Ǫ se ma nàmàǎn nyu.

Céé-dè 6: Zùù bǎ

- Gèdèpóò me ma ínjà bǎò hwè ké Ǫ me ma bóqó-kpàà.
2. Ínjà bǎ ní mé.
  3. Ínjà bǎ mò zùù.
  4. Ínjà bǎ wùdù ké wa biè Gèdèpóò ké wa hwòdö pòin de bǎ hwìqǐ, ké wa bédé de-múin-wó-wó.
  5. Wa qáin ínjà bǎò díé bǎ céqò kè séwáqáfin Ǫ kè zùù bǎ
  6. Wa gmò jáà-po-nyò bǎ dyí.
  7. Wa mò ínjà bǎ bé wa bùqùin ma nàmàǎn mú ke.
  8. Nwó-nàmàǎn moo zùù-gbà bǎ
  9. Wa nì dé nye-gbà-wóò mú muen

Céé-dè 7: Kédèi

1. Bé ɔ ké ma ɔ nyo bɛ̀ò buè sòin dé wa nàmàũn bɛ̀ò.
2. Ɔ mò kà bé Jízè mò Gèdèpòò bé ɔ màà nyo séinè Bounbo ke.
3. Sepóedé ɔ nì kà Bǎò nyuà nià kee dé de séin mú.
4. Ɔ mò Gèdèpòò bédé nyoũn-dyù-kpòdò-dyùà ke, mɔɔ ɔ mò Gèdèpòò bé ɔ zèin ma nyoũn-dyù mú ke.
5. Sepóedé ɔ béin ma kpé bé ɔ ké à bìl mé, ɔ dú ma à kpa dyí, ké ɔ baɗa ma à bìl ké.
6. Ɔ miòun sáa-zàin-zàinò kpa de kánáá pū, ɔ bédé kpé bé ɔ ké nyoũn pòin, ké à bédé bé à ké ɔ biè.
7. Bé Gèdèpòò ké ma à nàmàũn bɛ̀ò kòin zìin dyiin dé ɔ dyí-sédéin-sédéinò mú ɔ kè bé Gèdèpòò kée ma à dyí tèmèin kà bé nàmàũn mò de venè cáa.
8. Ɔ tèmèin nyoũn dyí kà bé ɔ kpa ma Gèdèpòò gboò-wùdùò bó kóɗòsiò kō ke.
9. Ɔ tèmèin nyoũn dyí kà bé ɔ du ma nàmàũn kè gĩo toun wɛ̀, ké ɔ tèmèin nyo ɔ jũ ma kee jè nyoũn dyí, ké ɔ tèmèin nyoũn dyí kà bé ɔ béin kpé bé ɔ ké à gĩo zà ke.

Céé-dè 8: Pó-pó

1. Sepóedé wa mò nàmàũn-nyò bɛ̀ ké wa mó Gèdèpòò nyo-kòin-zìin-zìinò ní jè.
2. Nàmàũn pàɗǎ bɛ̀è zaa kpõ ɔ ní, ɔ mò Gèdèpòò mú-nyé-nyò, ɔ bédé gbá-gbá dé ɔ mótó-dè bɛ̀ mú, ké ɔ se kpé dò bédé bé ɔ ké ɔ de gbà bɛ̀ò gbo zǐàin.
3. Ɔ muɛ ma nyuũn bé ɔ ké ma nì pū kà nyoò seó kè dyí-sédéin-nyò kè mú-hwè-nyò ke.
4. Ɔ mò ɔ jũ ké nàmàũn-nyòò dyie dyí dyuò kà bé zaa kpõ ɔ bó nàmàũn nyu jè ké ɔ bédé bé ɔ ké gǎ dyé ke, ké ɔ hwòdò dyi wɛ̀ bé ɔ ké ɔ nàmàũn bɛ̀ò dyi táa ní ke.
5. Ɔ mò kà bé ɔ se de dò nyue béin bé ɔ ké ɔ miòun dyí sédèin nye, kè kà bé Kédèiè sáa-zà-zàò dòn bèin ɔ nàmàũn bɛ̀ò kòin zìen nye, ɔ kè kà Gèdèpòò béin ɔ nàmàũn kòin zìen dyiin dé hwidǐi-taba-taba mú dòn wɛ̀.
6. Sepóedé nàmàũn dò se ma ɔ mú nì, hwè ké ɔ mò ma Gèdèpòò kè nyoũn-dyù.
7. Ɔ dyi nàmàũn gbo sò gáná cá ní, ɔ dyi Gèdèpòò nyénéin-dáin-dèò jè jáa po ní, ké ɔ dyi Zùùò zàseò jè dyi kpõ ní.
- 8.

Gbǎà-gbǎà –	nyo dò péè ma kpa
Mú-hwè-hwè –	hwo mú
Gǎ-dyé-dyé –	se de gbà dò nyu
Buè-buè – pòin nyo	
Dyí-dyuòin-bɛ̀ kō-po-po –	dyí-dyuòin-bɛ̀
Bǐǎ-zà-zà – gidǐi	
Kédèi miòun sáa-zàin-zàinò –	dyoɗo-hwòdò zǐàin gbo
Gèdèpòò nyo gǎ-gǎ – dyú jũ-jũ	
Wóɗó-wóɗó de ɗie / Wóɗó-wóɗó ɗiè –	fèè ɗiè
Dyí-sédéin-sédéin –	dáin dyí-sédéin-nyò

Cĕĕ-dĕ 9: Ðe bĕ bá pó-pó dyíe

1. Pó-póò jĕ hwòdĕ-kĕ-dĕ-dĕ
2. Nàmàũn tóun dũ jĕ
3. Mú-dĕ-dĕ dyi à mò nyoũn-dyù bĕe kĕ; Gèdĕpóò dyuò mú-dĕ-dĕò nyo à bĕin xwa kee dyí; Gèdĕpóò ní wĕ kĕ mú-dĕ-dĕò vĕnĕ ní dyi à kĕ, kĕ Gèdĕpóò nyí à dĕ kĕe nyu bĕ à kĕ mú-dĕ-dĕò xwaũn póe ní.
4. Dyìn dĕ Kédĕi wudu nyu-nyu mú
5. Gbo-kpĕin-kpĕin me nì bó à kĕ Gèdĕpóò púa tee.

Cĕĕ-dĕ 10: Zùu Hwĕin-hwĕin

1. Wa dà ma Zùu Hwĕin-hwĕinò dya kà bĕ ɔ mò Gèdĕpóò ke. Wa hwòin ma Zùu Hwĕin-hwĕinò bó wa gbo-nì-nìò kĕ ɔ wa dyí-gmò-gmòò ɔ kĕ kũà bĕ bĕ ɔ nyu ma kee dyédĕi. Wa dyuòè ma dyí kà bĕ wa dĕ ma Zùu Hwĕin-hwĕinò hwòdĕ kĕ ke, kĕ wa dyuò dĕ wa kĕ ma nyu hwĕ bĕ wa kĕ ma Zùu Hwĕin-hwĕinò bédĕ kee dyí.
2. ɔ bédĕ ma hwìdĕi-poìn-hwòdĕ-dyùà, kĕ dĕ kpĕ ma ɔ hwòdĕ, kĕ dĕ bĕ tó ma ɔ hwòdĕ dyi.
3. Nyo bĕ ɔ nì bó à gbo ke, nyo bĕ po à kpĕi kĕ ɔ kpá à gbo ke ɔ kĕ nyo-kĕ-baqa-nyò.
4. ɔ kpĕin nyo bĕ nyu nàmàũn wĕe zaa. ɔ nyí nyo wódó-wódó dĕ. ɔ dĕin jǎà-po-nyò bĕ nyénĕin kà bĕ wa dǎ pó ke. ɔ cí dĕ jǎà-po-nyò séin mú. ɔ nyue kĕ à wĕ Gèdĕpóò jǎà-dĕ bĕò múin. ɔ dá nyo dĕi bĕ bĕ wa kĕ kũà jĕé bĕ nyu, kĕ ɔ nàin wa dĕ kũà bĕò nyu-nyu mú. ɔ hwo jǎà-po-nyòò mú bĕ ɔ kĕ se kee dĕ bédĕ. ɔ nyí à kpĕ bĕ à kĕ cí dĕ nàmàũn tóun-dũ-dũ mú. ɔ bó bĕ Zùuò tòdĕ kee dĕe ɔ nyí jǎà-po-nyòò. Zùuò nyí nyo bĕ nyí-dĕ màà Gèdĕpóò bìi kũà nyu-nyu ke.
5. Nàmàũn tóun-dũ-dũ kĕ hwòdĕ wádáá.

Cĕĕ-dĕ 11: Mú-hwĕ-hwĕ Gàná cá

1. Gèdĕpóò mú-hwĕ-hwĕò
2. À dĕbĕ Gèdĕpóò mú kĕ à mó mé à kĕ ɔ hwòdĕ dyi dĕ, bĕ à kĕ nì kà ɔ nyuà niĕ ke.
3. Ti bĕ nyoò dǎ pó ke.
4. ɔ bĕ à kĕ Gèdĕpóò wudu nyu tee kà bĕ à mu jǎà-dĕ bĕ bá ɔ dyíe jĕ cĕin nìin nyue.
5. ɔ bĕ wa kĕ mú hwĕ gàná cá, bĕ wa kĕ mú hwĕin dyi gā tee bĕ Kédĕi kĕ dĕ dyi.
6. Waà hwòdĕ-dyùà bĕò hwĕ ma mú.
7. Ðe gbà nyu-nyu nià dĕ à nyoũn-dyù-kpòdĕ-dyùàò múe màà nàmàũn bĕ à wódóin kà múe kĕ.
8. ɔ mò nàmàũn bĕ bĕ à wódóin kà múe à bĕin dĕdĕ-dĕdĕ bĕ Zùu Hwĕin-hwĕinò nyuà ti bĕ à dyià Kédĕi gbo ke.

Céé-dè 12: Cócìò

1. Bó Pénèkò-wèò baḡa.
2. Sepóedé àpósò bĕò tĕmĕin-dĕ bĕò mò tĕmĕin-dĕ bé cóci-nyò kíin-kíin bĕò nyùin zĕò kùà mú ke jè.
3. Kùà bé Jízè nyu ma kà dà bódó-kpàà kōe kè pó-pó bé Kédĕi nyià nyoŭn wĕ kè de bĕ kpàà bó Pénèkò-wèò baḡa ke ɔ kè àpósò bĕò tĕmĕin-dĕ bĕò nyoŭn tĕmĕin-tĕmĕin.
4. Kíádĕ-còcìò mò kpoo bé Kédĕi-dĕin-nà-nyò séin nì dà séin nyee nì mú bó ti séin nye
5. Cócìò mò Kédĕi-dĕin-nà-nyò bĕ bé wa pòin wa mìòun dyí dà dò bé wa ké cóci nyu ke
6. Wuḡu màà Kíádĕ kee mò ma còcì gáná bé ɔ màà Kédĕi-dĕin-nà-nyò séinè cócìò kee nyéné.
7. De sŕ bĕò mò àósò bĕò tĕmĕin-dĕ bĕò kè à gbo-zīàin-zīàin nià dé Kédĕi mú ke.
8. ɔ mò bé wa ké tĕmĕin-dĕ bĕ bá kà wa ké gbo kpōin nyu bé wa ké Gèdĕpòò kùà nyuee jè gbo wŕin
9. Wa ké nyo bĕ Gèdĕpòò gbo dyà, wa me pòin dyí bé wa ké Gèdĕpòò biè, wa me kpō bó Kédĕi tĕmĕin-dĕ bĕò gboi, wa me káin pásòdò bĕò wídí gbo, wa me ḡobo nyo bĕ bódó-tòò bĕ kō ké wa me kpá wa gbo, wa me kpá mébà bĕ mó gbo-kpá-kpá kee gbo.

Céé-dè 13: Sè-ná-sèè Cí-naín

1. Gèdĕpòò biè-biè.
2. Nàmàŭn kè de bĕ nyue bé nyo dyi nàmàŭn nyue kè súá kpá-kpá kè wé-wé ɔ kè mé-mé.
3. Jǎa-po-nyò bĕ (Nyo bĕ bé wa ḡǎ waà nàmàŭn bĕò dyi táà, ké wa ḡǎ Kédĕi hwídí taba ke ɔ kè nyo bĕ kŕ nyéné céè kà dé fĕè-cèè-dĕò mú ke).
4. Ti wa mu méin nye mɔɔ ti bé Jízè muà de dyiin nye.
5. Héè mu niin kánáá pū, héè ní dyé nyo dò wŕin, ké hwéè mò dè bé nyo dyé ḡǎ mìò ke.
6. À me táà de káin séin béin nyo nàmàŭn mú kpàin mɔɔ bé ɔ béin nyo héè kpaa kee dyi.
7. Sepóedé Gèdĕpòò bé ɔ muà cíin kánáá pūee nyé nàmàŭn mú jè. Sepóedé nàmàŭn-nyòò tóò bé ɔ ké Gèdĕpòò bìi kùà nyu bó sè-ná-sèè tíin jè. Ké à mò nyo bĕ bé à mu niin kánáá pūe, ké à se dà kà kò dò bédé bé à ké dé mu ɔ jŕ ké Gèdĕpòò dyi à bó níe.

Céé-dè 14: Kpáá-dè Hwèin Gbo Běò

1. Jǎà-dè hīinye bĕò mò Kédéi dè dyi-dyi bé nyo séin kéà ɔ dyé ke kè nyo bĕ dǎ ma méε dyí-sò-sò dé waà nyoŭn-dyù-kpòdò-dyùàò mú ke kè zaa-wō-po-poò ɔ kè Gèdèpòò kǎá-bòdò seà mánáin-hwè-hwè kǒε.
2. Nyo bĕ dǎ ma méε mu dyí sòun ké Kédéi-déin-nà-nyò séin mu dyí sòin bé wa ké Bounboò hwīi kpǒ.
3. À me fòin ɔ dè-dyi-dyiò (1) dyiin dé sè-ná-sèè dè bĕò jè gboi-kpǒ-kpǒ mú, (2) dyiin dé mú-hwè-fĕè cí-cí mú, ɔ kè (3) dyiin dé à miòun dyí-gmò-gmò mú dé zùun dyiin dé baà-baà mú.
4. Sepóedé ɔ xwíníin mò (1) (1) Jízè wódó ma gǐo jè, (2) nyo séin mu gǐo wódòun, (3) kpódó-dyùàò kpa dè bó sè-ná-sèè tíin, ɔ kè (4) bǒ nòmò dyiinò jè mò jǎà.
5. Bĕ à ké dè bĕ nià ke múin wǒ jè (1) dè mò nàmàun xwíníin nyε, (2) à miòun jè kōin-zain-zain bó Gèdèpòò dyúa, (3) dè bĕ bé à gǎ dé à fĕè múε dè-kpa-kpa, ɔ kè (4) nàmàun séinè mánáin-hwè-hwè.

Céé-dè 15: Jǎà-po-dè bĕ ni zǒ kíin nyε

1. Jǎà-po-dè mò Kédéi-déin-nà-nyò bĕè hwìqǐi-tabà-dè jéé bĕ dú-po-po
2. Jízè mò Bounboò ɔ kè Bounbo Jízè Kédéi
3. 1 Tímétè 3:16
4. Bĕ wa ké ma àpósò bĕò tèmèin-dè bĕò jè kōin zain
5. Bĕ wa kée ma bá bo déin taba kà bé Kédéi kè Zùù Hwèin-hwèinò mò Gèdèpòò ke
6. Bĕ wa ké ma tèmèin-dè bá kà bé Kédéi mò ma Gèdèpòò hwè ké ɔ mò ma nyoŭn-dyù keε jè bá bo déin taba.

Kédèi-dèin-nà-nyò bèè Hwìqĩ-taba-dè Bě Cèè-dè-mì kǎ kǎ m̀ ké nì taún-kùà bè cèè ké

Ɖe-cě-nyòò Nyéné _____

Cěé-dè 1	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 2	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 3	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 4	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 5	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 6	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 7	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 8	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 9	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 10	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 11	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 12	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 13	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 14	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 15	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____
Cěé-dè 16	Sǎ-kǎún-dyi-po-po _____	Ɖe m̀ cěà ké _____

Ɖe-tèmèin-tèmèin Kǎin-kpa-kpa

(1)	Ti _____	Kpooò _____
(2)	Ti _____	Kpooò _____
(3)	Ti _____	Kpooò _____
(4)	Ti _____	Kpooò _____
(5)	Ti _____	Kpooò _____
(6)	Ti _____	Kpooò _____
(7)	Ti _____	Kpooò _____